

ISSN 1300-9729

Anayasa Mahkemesi
KARARLAR DERGİSİ

SAYI: 33

2. Cilt

ANKARA - 1998

hükümleriyle diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle, o parti aleyhine Anayasa Mahkemesine Cumhuriyet Başsavcılığınca resen yazı ile başvurulur.” hükmü yer almaktadır.

Sonuç ve İstem:

Davalı siyasi partinin 1989, 1990, 1991 ve 1994 yılları kesinhesaplarına ilişkin Anayasa Mahkemesi kararlarıyla saptanan eksik bilgi ve belgelerin, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının yukarıda açıklanan kurallarına uygun olarak gereği için Anayasa Mahkemesine ve bilgi için Cumhuriyet Başsavcılığına verilmesi için, anılan Yasanın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi arz ve talep olunur.”

II- ESASIN İNCELENMESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar başvurusu ile ekleri, ilgili dosya ve işin esasına ilişkin rapor incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Maddi Olaylar

İslahatçı Demokrasi Partisi 21.3.1984 tarihinde kurulmuş ve 22.11.1992 tarihli genel kongresinde “Millet Partisi” adını almıştır.

Millet Partisi'nin:

1989 yılı için Diyarbakır, Mardin, Siirt (Kurtalan) ve 21.6.1989 gününde 3578 sayılı Yasa ile il olan Bayburt, Karaman, Kırıkkale,

1990 yılı için Diyarbakır, Mardin, Siirt (Kurtalan), Bayburt, Karaman.

1991 yılı için Diyarbakır, Mardin, Siirt (Kurtalan), Bayburt, Karaman ve 7.9.1991 gününde 3670 sayılı yasa ile il olan Bartın.

1994 yılı için Adana, Adıyaman, Afyon, Ağrı, Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, Giresun, Hakkari, Hatay, Isparta, İçel, İstanbul, İzmir, Kars (Susuz), Kayseri, Konya, Kahramanmaraş, Muğla, Niğde, Ordu, Sakarya, Samsun, Siirt (Kurtalan), Sivas, Tokat, Şanlıurfa, Van, Zonguldak, Aksaray, Karaman, Bartın, Ardahan

İllerinin kesinhesap cetvellerinin,

Bu illeri de kapsayan birleştirilmiş kesinhesap cetvelinin,

Genel Merkez ve illerin gelirleri, giderleri ve gelecek yıla devreden nakit tutarları belirtilerek, kesinhesapların birleştirilerek kabulüne ilişkin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararının,

gönderilmesine.

Ayrıca, il kesinhesaplarının ilçeleri de kapsayıp kapsamadığı ve "Güvence ve depozito" giderlerine ilişkin açıklama yapılmasına,

dair E. 1990/4 (SPMD) sayılı dosya için 12.10.1993, 13.12.1994 ve 9.11.1995, E. 1991/8 (SPMD) sayılı dosya için 12.10.1993, 13.12.1994 ve 9.11.1995, E. 1992/10 (SPMD) sayılı dosya için 13.12.1994 ve 9.11.1995, E.1995/17 (SPMD) sayılı dosya için 2.4.1997 tarihlerinde Mahkememiz tarafından verilen dokuz karar, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 26.12.1994 gün ve SP.Muh.1994/377 sayılı, 26.12.1994 gün ve SP.Muh.1994/378 sayılı, 26.12.1994 gün ve SP.Muh.1994/379 sayılı, 15.11.1995 gün ve SP. 16 Muh.1995/586 sayılı, 10.4.1996 gün ve SP.16 Muh.1996/179 sayılı yazıları ekinde adı geçen siyasî partiye 27.12.1994, 17.11.1995 ve 15.4.1996 tarihinde tebliğ edilerek kararlar içeriğinde belirtilen bilgi ve belgelerin Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için de bir örneğinin Cumhuriyet Başsavcılığı'na verilmesi istenmiştir.

Millet Partisi'nin, Anayasa Mahkemesi kararlarında belirtilen hususlara ait bilgi ve belgeleri Anayasa Mahkemesi'ne vermediği gibi, bunların örneklerini Cumhuriyet Başsavcılığı'na da bugüne kadar tam olarak teslim etmediği, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kayıtlarının incelenmesinden anlaşılmıştır.

B- Yasal Durum

Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesinin birinci fıkrasında, bu Yasa'nın dördüncü kısmında yer alan maddeler dışında kalan emredici kuralları ile öbür yasaların siyasî partilerle ilgili emredici kurallarına aykırılık durumunda bulunmaları nedeniyle, o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne Cumhuriyet Başsavcılığı'na doğrudan yazı ile başvurulacağı; ikinci fıkrasında da, Anayasa Mahkemesi'nin, söz konusu kurallara aykırılık görürse, bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasî parti hakkında ihtar kararı vereceği öngörülmüştür.

Anayasa Mahkemesi kararlarıyla saptanan, 1989, 1990, 1991 ve 1994 yılları kesinhesaplarına ilişkin gerekli bilgi ve belgeleri, denetim için Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermeyen Millet Partisi'nin, Siyasî Partiler Yasası'nın 74. maddesindeki yükümlülüğü yerine getirmediği açıktır.

Demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez öğeleri olan siyasî partilerin, mali denetimlerinin tam bir düzen içinde yapılmasına olanak sağlamaları, doyurucu bir açıklıkla işlemlerini kanıtlamaya özen göstermeleri demokratik düzenin devamı ve korunması yönünden gereklidir.

Yapılan duyurulara rağmen 1989, 1990, 1991 ve 1994 yılları kesinhesaplarına ilişkin bilgi ve belgelerdeki eksiklikleri gidermeyen Millet Partisi'ne 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesine göre ihtar verilmelidir.

III- SONUÇ

1989, 1990, 1991 ve 1994 yılları kesinhesaplarına ilişkin eksik bilgi ve belgeleri, gereği için Anayasa Mahkemesi'ne, bilgi için de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermeyen Millet Partisi'ne, kararın tebliğ tarihinden itibaren altı ay içinde eksiklikleri gidermesi için 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA, karar örneğinin, gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

10.6.1997 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Mustafa YAKUPOĞLU

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Aysel PEKİNER

Esas Sayısı : 1997/2 (Siyasî Parti-İhtar)

Karar Sayısı : 1997/2

Karar Günü : 24.7.1997

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı.

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : Refah Partisi Malatya Milletvekili Oğuzhan Asiltürk'ün Merkez Karar ve Yönetim Kurulu Üyesi sıfatıyla Parti Genel Sekreterliğini ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Grup Başkanvekilliğini sürdürmesinin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 32/1. maddesine aykırı olduğunu, yazılan uyarı yazısına rağmen aykırılığı Yasa'ya aykırı görmeyen Refah Partisi'ne aykırılığın giderilmesi için 2820 sayılı Yasa'nın 104/2. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesi istemidir.

I- İSTEMİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın SP.13 Hz. 1997/153 sayılı başvuru dilekçesinin gerekçe bölümü aynen şöyledir:

"Refah Partisinin 13.10.1996 tarihinde yapılan kongresi sonucunda Malatya Milletvekili Oğuzhan Asiltürk merkez karar ve yönetim kuruluna seçilmiş ve parti genel sekreteri olarak atanmıştır.

Davalı siyasi partinin 23.1.1996 günü yapılan Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu toplanmış ve bu toplantıda grup yönetim kurulu üyeleriyle grup başkanvekilleri saptanarak 23.1.1996 gün ve 7 sayılı yazı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilmiştir. Buna göre Oğuzhan Asiltürk'ün Grup Başkanvekilliğine getirildiği anlaşılmaktadır. Partinin TBMM Grup İcnyönetmeliğinin 4/2. maddesinde Grup başkanvekillerinin Grup Genel Kuruluna ve Grup Yönetim Kuruluna başkanlık yapma yetkilerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasasının 32/1. maddesinde "siyasî partilerin merkez karar ve yönetim kurullarında üye olanlar, o partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi parti grubu yönetim kurulunda görev alamazlar" denmesi nedeniyle 10.6.1997 gün ve SP.13 Muh. 1997/280 sayılı yazımızla Oğuzhan Asiltürk'ün yasaya aykırı konumunun ortadan kaldırılması Refah Partisi Genel Başkanlığından istenmiştir.

Refah Partisi Genel Başkanlığından alınan 25.6.1997 gün ve Gen.Sek.997/19-114 sayılı yazıdan, "Malatya Milletvekili Oğuzhan Asiltürk Grup Başkanvekili olup, Grup Yönetim Kurulu üyesi değildir. Bu bakımdan 32/1. maddedeki yasak kapsamına girmemektedir." denilmesi nedeniyle Oğuzhan Asiltürk'ün konumu yasaya aykırı görülmeyle yazımız gereğinin yerine getirilmediği anlaşılmaktadır.

Halbuki Grup Yönetim Kurulunun toplantılarına başkanlık yapma yetkisine sahip olan kişinin, o kurulun aynı zamanda üyesi olmadığını kabul etmek mümkün değildir.

Bu nedenlerle Refah Partisi Malatya Milletvekili Oğuzhan Asiltürk'ün Refah Partisi Merkez Karar ve Yönetim Kurulu Üyesi sıfatıyla Genel Sekreterliğini ve aynı zamanda Refah Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grup Başkan Vekilliğini sürdürmesi 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasasının 32/1. maddesine aykırı olup, bu durumun ortadan kaldırılması zorunludur.

Sonuç ve İstem:

Uyarı yazımıza rağmen Malatya Milletvekili Oğuzhan Asiltürk'ün açıklanan konumunu yasaya aykırı görmeyen davalı Refah Partisine yasaya aykırılığın giderilmesi için 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasasının 104/2. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesini arz ve talep ederim."

II-ESASIN İNCELENMESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar başvurusu ile ekleri, ilgili dosya ve işin esasına ilişkin rapor incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Maddi Olaylar

Refah Partisi'nin 13.10.1996 günü yapılan 5. Olağan Kongresi'nde Malatya Milletvekili Oğuzhan Asiltürk Parti'nin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na seçilmiş ve Parti'nin Genel Sekreteri olarak da atanmıştır.

Refah Partisi'nin 23.1.1996 günü yapılan grup toplantısında Grup Yönetim Kurulu üyelerinin Grup Başkanvekilleri belirlenerek aynı gün 7 sayılı yazı ile sözkonusu durum Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na bildirilmiştir. Buna göre, Oğuzhan Asiltürk Grup Başkanvekilliği'ne de getirilmiştir. Parti'nin TBMM Grup İçyönetmeliği'nin 4/2, maddesine göre grup başkanvekilleri Grup Genel Kurulu'na ve Grup Yönetim Kurulu'na sırasıyla başkanlık yaparlar.

B- Yasal Durum

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 32/1. maddesinde "siyasî partilerin merkez karar ve yönetim kurullarında üye olanlar, o partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi parti grup yönetim kurulunda görev alamazlar." kuralı yer almaktadır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 10.6.1997 gün ve SP.13 Muh. 1997/280 sayılı yazıyla Oğuzhan Asiltürk'ün Yasa'ya aykırı konumunun ortadan kaldırılmasını Refah Partisi Genel Başkanlığı'ndan istemiştir. Refah Partisi Genel Başkanlığı 25.6.1997 gün ve Gen. Sek. 997/9-114 sayılı yazıda Malatya Milletvekili Oğuzhan Asiltürk'ün Grup Başkanvekili olduğu, Grup Yönetim Kurulu üyesi olmadığı ve bu nedenle de Siyasî Partiler Yasası'nın 32/1. maddesi yasak kapsamına girmediğini belirtmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın belirttiği gibi, Grup Yönetim Kurulu'nun toplantılarına başkanlık yapma yetkisine sahip bir kişinin, o kurulun üyesi olmadığını söylemek mümkün değildir. Ayrıca, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 32/1. maddesi "grup yönetim kurulunda görev alamazlar." demektir. Grup Başkanvekili ise grup yönetim kuruluna başkanlık yapmaktadır. Bu açıkça bu kurulda görev yapmak demektir.

Bu nedenlerle Refah Partisi Malatya Milletvekili Oğuzhan Asiltürk'ün Refah Partisi Merkez Karar ve Yönetim Kurulu Üyesi sıfatıyla Genel Sekreterliği'ni ve aynı zamanda Refah Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grup Başkanvekilliği'ni sürdürmesi Siyasî Partiler Yasası'nın 32. maddesinin birinci fıkrasına aykırıdır.

III- SONUÇ

A- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın uyarı yazısına karşın, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu Üyesi ve Parti Genel Sekreteri olan Malatya Milletvekili Oğuzhan ASILTÜRK'ün aynı zamanda Türkiye Büyük

Millet Meclisi Refah Partisi Grup Başkanvekilliği görevine devam etmesi aykırılığını gidermeyen Refah Partisi'ne, kararın tebliğ gününden başlayarak altı ay içerisinde 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 32. maddesinin birinci fıkrasına ilişkin aykırılığı gidermesi için aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA, Güven DİNÇER'in karşıoyu ve OYÇOKLUGUYLA,

B- Karar örneğinin, gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

24.7.1997 gününde karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1997/2 (Siyasi Parti- İhtar)

Karar Sayısı: 1997/2

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 32/1. maddesinde "siyasî partilerin merkez karar ve yönetim kurullarında üye olanlar, o partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi parti grubu yönetim kurulunda görev alamazlar"; denilmektedir. Kanun'un 104/2. maddesinde ise, 32. maddesinin yer aldığı bölümün kurallarına aykırılık halinde Cumhuriyet Başsavcısı'nın istemi üzerine Anayasa Mahkemesi'nce aykırılığı giderilmesi için ilgili siyasî partiye ihtar verileceği ve bu aykırılığın giderilmesinin parti kapatma sebebi olacağı öngörülmüştür.

Siyasî partilere yönelik kurallar Anayasa'nın "Siyasî haklar ve ödevler" ile ilgili dördüncü bölümde yer alan 68. ve 69. maddelerinde düzenlenmektedir.

Siyasî partilerin düzenlendiği 68. ve 69. maddeler, bu maddelerin Anayasa'da yer aldığı bölüm ve özellikle 68. maddenin ikinci fıkrasında yer alan (siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır) kuralı, siyasî partilerin Anayasa'da "Anayasal kurum" olarak benimsendiği ve düzenlendiğini göstermektedir.

Anayasa, siyasal partilere devlet yapısı içinde özel bir önem vermiş, onları Anayasal kurum olarak düzenlemiştir. Anayasal kurumlar hakkında, temel düzenlemeler ve bunların içinde yalnızca siyasî partilere uygulanabilecek olan yaptırımlar da ancak, Anayasa ile düzenlenebilir. Anayasa'nın anlayışına göre, siyasî partilerin kurulmaları ve etkinlikleri temelde, hiçbir kısıtlamaya tâbi değildir. Ancak, bunlar hakkındaki düzenlemeler ve kısıtlamalar Anayasal kural konusudurlar. Başka bir deyişle siyasî partilerle ilgili düzenlemeler ve bunların denetiminde uygulanacak yaptırımlar "Anayasal düzenleme alanı" içindedirler ve yasalarla düzenlenemezler. Ancak, Anayasa'nın yasalara bıraktığı ikincil kurallar ile uygulama kuralları "yasal alan" içindedirler ve yasalarla düzenlenebilirler.

Anayasa'da açıkça konulan kurallar dışında, siyasal partilerle ilgili olarak yasalarla partileri kısıtlayıcı yeni kurallar ve özellikle siyasî partilerin kapatılmalarına kadar giden kurallar konulamaz. Ancak, Anayasal esasların uygulanması çerçevesinde yasal düzenlemeler yapılabilir.

Muhalefetimize neden olan yasa kuralı, siyasî partilere kapatma müeyyidesi uygulanmasının başlangıcı olan "ihtar verilmesi" kuralıdır. Bu kuralın yer aldığı, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 32. maddesi Kanun'un ilk çıktığı anda yasada yer almış ve bugüne kadar varlığını sürdürmüş bir kuraldır. Bu kural, Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde Anayasa ile getirilmiş kısıtlayıcı kurallarda yer almayan yeni bazı unsurları ve kısıtlamaları getirmesi nedeniyle Anayasa'ya aykırı olmasına rağmen Anayasa'nın Geçici 15. maddesinin ve yargısal yorumunun koruyucu şemsiyesi altında bugüne kadar geçerliliğini korumuştur. Ancak, Anayasa'nın 69. maddesinin 23.7.1995 gün, 4121 sayılı Yasa ile yapılan değişikliğinden sonra Siyasî Partiler Kanunu'nun pek çok maddesi için geçerlik ve yürürlük sorunu ortaya çıkmıştır.

Anayasa'da 4121 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik ile siyasî partilerin uyacakları ve tâbi olacakları esaslar yeniden belirlenmiştir. Siyasî Par-

tiler Kanunu'nun daha önce düzenlenen bazı kuralları, yeniden belirlenen "Anayasal alan" dışında kalmaları nedeniyle geçerliklerini kaybetmişler ve yürürlükten kalkmışlardır. Anayasa'da siyasî partilerle ilgili olarak örgütlenme biçimiyle herhangi bir yasak yoktur. İhtar verilmesi istenen Parti'ye uygulanan Siyasî Partiler Kanunu'nun 32/1. maddesi Anayasa değişikliği nedeniyle artık yürürlükte değildir.

Bu nedenle ihtar verilmesi kararına karşıyım.

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Esas Sayısı : 1997/3 (Siyasî Parti-İhtar)

Karar Sayısı : 1997/3

Karar Günü : 24.7.1997

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı.

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : Anayasa Mahkemesi'nin 13.11.1996, 4.2.1997 ve 1.7.1997 günlü kararlarıyla tespit edilen eksik bilgi ve belgeleri gereği için Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermeyen Yeni Demokrasi Hareketi Partisi'ne 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesi istemi.

I- İSTEMİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın SP.71 Hz. 1997/173 sayılı başvuru dilekçesinin gerekçe bölümü aynen şöyledir:

"Bilindiği gibi 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasasının 73. maddesinin 3. fıkrasına göre, siyasî partilerin "parti merkezi ve bağlı ilçeleri de kapsamak üzere iller teşkilatı her bütçe yılını izleyen Nisan ayı sonuna kadar bir evvelki yıla ait uygulama sonuçlarını gösteren kesinhesaplarını hazırlarlar. İller teşkilatından gönderilenler ve parti merkezine ait olan kesinhesaplar, merkez karar ve yönetim kurulunca incelenerek karara bağlanır ve birleştirilir." 74. maddeye göre de, "siyasi partilerin genel başkanları, karara bağlanarak birleştirilmiş bulunan kesinhesaplarının onaylı birer örneğini Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesine ve bilgi için Cumhuriyet Başsavcılığına vermek zorundadırlar."

Aynı yasanın 104. maddesinde ise "Bir siyasi partinin, bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümleri dışında kalan emredici hükümleri ile diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümleri-

ne aykırılık halinde bulunması sebebiyle, o parti aleyhine Anayasa Mahkemesine Cumhuriyet Başsavcılığınca resen yazı ile başvurulur.” hükmü öngörülmüştür.

“Yeni Demokrasi Hareketi Partisinin 1995 yılı kesinhesabının ilk incelenmesinin yapılabilmesi için;

1) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı kayıtlarına göre, 1994 ve 1995 yılları içerisinde il ve ilçe örgütlerinin kurulduğu anlaşılan Ankara, Konya ve Çankırı illerinin, Başsavcılık kayıtlarında gösterilen tüm bağlı ilçeleri de kapsayacak biçimde il başkanlarınca imzalanıp mühürlenmiş olarak yeniden düzenlenecek kesinhesaplarının gönderilmesinin,

2) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı kayıtlarına göre 1995 yılı içerisinde il ve ilçe örgütlerinin kurulduğu anlaşılan ve 1995 yılına ilişkin kesinhesabı gönderilmemiş bulunan Adıyaman, Ağrı, Amasya, Antalya, Balıkesir, Bingöl, Bitlis, Bolu, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Elazığ, Eskişehir, Gaziantep, Hakkari, Hatay, İzmir, Kars, Kastamonu, Kayseri, Kocaeli, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Muş, Ordu, Samsun, Sinop, Tekirdağ, Trabzon, Uşak, Tunceli, Kırıkkale, Batman, Şırnak, Ardahan, Iğdır, Yalova illerinin Başsavcılık kayıtlarında gösterilen bağlı ilçeleri de kapsayacak biçimde il başkanlarınca imzalanıp mühürlenmiş kesinhesaplarının gönderilmesinin,

3) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı kayıtlarına göre Aydın, Rize ve Zonguldak’da il örgütü bulunmayan Parti’nin ilçe örgütü bulunan Aydın ilinin Söke, Rize ilinin Ardeşen ve Pazar, Zonguldak ilinin Çaycuma ve Ereğli ilçelerine ilişkin ilçe başkanlarınca onanlı 1995 yılı kesinhesaplarının gönderilmesinin,

4) Buna göre son durumu kapsayan birleştirilmiş kesinhesabın ve Genel Merkez ile illere ilişkin gelir-giderlerin ayrıntılı şekilde doğru ve denk olarak yeniden düzenlenmesinin,

5) Birleştirilmiş kesinhesabının son biçimine uygun olarak alınmış, Genel Merkez ve iller örgütleri kesinhesaplarının incelenip kabul edildiğine ve birleştirildiğine ilişkin Genel İdare Kurulu kararlarının gönderilmesinin,

6) Taşınmazlarına ilişkin bildirimin gönderilmesinin Parti’den istenmesine...” dair Anayasa Mahkemesinin 13.11.1996 gün, Esas 1996/22 (Siyasî Parti Mali Denetim) sayılı kararı, anılan Mahkeme Başkanlığının 5.2.1997 gün, C01.0.KAM-120-24-146 sayılı yazıları ile Cumhuriyet

Başsavcılığımıza intikal ettirilmesi üzerine Başsavcılığımızın 9.4.1997 gün, SP. 71 Muh. 1997/104 sayılı yazımız ile Anayasa Mahkemesi kararının istenen hususların yazımızın tebliğinden itibaren otuz gün içinde yerine getirilerek Anayasa Mahkemesine ve bilgi için Cumhuriyet Başsavcılığımıza bildirilmesi uyarısı ile 14.5.1997 tarihinde davalı siyasi partiye tebliğ edilmesine rağmen bugüne kadar yerine getirilmediği Cumhuriyet Başsavcılığımız kayıtlarının incelenmesinden ve Anayasa Mahkemesinin, 1.7.1997 gün, Esas: 1996/22 (Siyasi Parti Mali Denetim) sayılı olup, Mahkeme Başkanlığının 14.7.1997 gün, C01.0.KAM-186-683-10 sayılı yazısı ekinde gönderilen kararından anlaşılmıştır.

Cumhuriyet Başsavcılığımızın 9.4.1997 gün, SP.71 Muh. 1997/104 sayılı yazısı, anılan parti genel başkanlığının 14.5.1997 gün, 1997/05.099 sayılı yazısına göre parti adına yapılacak bildirimleri almaya yetkili kılınan genel yönetim kurulu yesi Bay Ahmet Sevik'e yapılmıştır.

Sonuç ve İstem:

Davalı siyasi partinin 1995 yılı kesinhesaplarının ilk incelenmesine ilişkin olup Anayasa Mahkemesinin 13.11.1996, 4.2.1997 ve 1.7.1997 ve günlü kararlarıyla tespit edilen eksik bilgi ve belgelerinin, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının yukarıda açıklanan kuralları uyarınca gereği için Anayasa Mahkemesine, bilgi için Cumhuriyet Başsavcılığımıza verilmesi suretiyle yasaya aykırılığın giderilmesi için anılan Yasanın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi arz ve talep olunur."

II-ESASIN İNCELENMESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar başvurusu ile ekleri, ilgili dosya ve işin esasına ilişkin rapor incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Maddi Olaylar

"Yeni Demokrasi Hareketi Partisi'nin 1995 yılı kesinhesabının ilk incelemesinin yapılabilmesi için;

1- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı kayıtlarına göre, 1994 ve 1995 yılları içerisinde il ve ilçe örgütlerinin kurulduğu anlaşılan Ankara, Konya ve ankırı illerinin, Başsavcılık kayıtlarında gösterilen tüm bağlı ilçeleri de kapsayacak biçimde il başkanlarınca imzalanıp mühürlenmiş olarak yeniden düzenlenecek kesin hesaplarının gönderilmesinin,

2- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı kayıtlarına göre 1995 yılı içerisinde il ve ilçe örgütlerinin kurulduğu anlaşılan ve 1995 yılına ilişkin kesinhesabı gönderilmemiş bulunan Adıyaman, Ağrı, Amasya, Antalya, Balıkesir, Bingöl, Bitlis, Bolu, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Elazığ, Eskişehir, Gaziantep, Hakkari, Hatay, İzmir, Kars, Kastamonu, Kayseri, Kocaeli, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Muş, Ordu, Samsun, Sinop, Tekirdağ, Trabzon, Uşak, Tunceli, Kırıkkale, Batman, Şırnak, Ardahan, Iğdır, Yalova illerinin Başsavcılık kayıtlarında gösterilen bağlı ilçeleri ile kapsayacak biçimde il başkanlarınca imzalanıp mühürlenmiş kesinhesaplarının gönderilmesinin,

3- Yargıtay Cumhuriyet başsavcılığı kayıtlarına göre Aydın, Rize ve Zonguldak'da il örgütü bulunmayan parti'nin ilçe örgütü bulunan Aydın ilinin Söke, Rize ilinin Ardeşen ve Pazar, Zonguldak ilinin Çaycuma ve Ereğli ilçelerine ilişkin ilçe başkanlarınca onanlı 1995 yılı kesinhesaplarının gönderilmesinin,

4- Buna göre son durumu kapsayan birleştirilmiş kesinhesabın ve Genel Merkez ile illeri ilişkin gelir-giderlerin ayrıntılı şekilde doğru ve denk olarak yeniden düzenlenmesinin,

5- Birleştirilmiş kesinhesabın son biçimine uygun olarak alınmış, Genel Merkez ve iller örgütleri kesinhesaplarının incelenip kabul edilmesine ve birleştirildiğine ilişkin Genel İdare Kurulu kararının gönderilmesinin,

6- Taşınmazlarına ilişkin bildirimin gönderilmesinin, Parti'den istenmesine..." dair Anayasa Mahkemesi'nin 13.11.1996 gün, Esas 1996/22 (Siyasî Parti Malî Denetimi) sayılı kararı, anılan Mahkeme Başkanlığının 5.2.1997 gün, C01.0.KAM-120-24/146 sayılı yazıları ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na intikal ettirilmiştir.

Bunun üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 9.4.1997 gün ve Sp.71 Muh.1997/14 sayılı yazıyla Anayasa Mahkemesi kararında istenen hususların yazının tebliğinden itibaren 30 gün içinde yerine getirilerek Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirilmesi uyarısını 14.5.1997 günü Yeni Demokrasi Hareketi Partisi'ne yapmıştır. Buna rağmen, bugüne kadar istenilen hususların yerine getirilmediği Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı kayıtlarının incelenmesinden ve Anayasa Mahkemesi'nin 1.7.1997 gün, Esas 1996/22 (Siyasî Parti Malî Denetimi) sayılı kararından anlaşılmaktadır. Bu karar Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'nın 14.7.1997 gün, C01 0 KAM-186-683-10 sayılı yazısı ekiyle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmiştir.

* Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 9.4.1997 gün, Sp.71 Muh.1997/104 sayılı yazısı, anılan Parti Genel Başkanlığı'nın 14.5.1997 gün, 1997/05.099 sayılı yazısına göre, Parti adına yapılacak bildirimleri almaya yetkili kılınan Genel Yönetim Kurulu Üyesi Bay Ahmet Sevük'e yapılmıştır.

B- Yasal Durum

Demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez öğeleri olan siyasî partilerin, malî denetimlerinin tam bir düzen içinde yapılmasına olanak sağlamaları, doyurucu bir açıklıkla işlemlerini kanıtlamaya özen göstermeleri demokratik düzenin devamı ve korunması yönünden gereklidir.

Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesinin birinci fıkrasında, bu Yasa'nın dördüncü kısmında yer alan maddeler dışında kalan emredici kuralları ile öbür yasaların siyasî partilerle ilgili emredici kurallarına aykırılık durumunda bulunmaları nedeniyle, o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne Cumhuriyet Başsavcılığı'nca doğrudan yazı ile başvurulacağı; ikinci fıkrasında da, Anayasa Mahkemesi'nin sözkonusu kurallara aykırılık görürse, bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasi parti hakkında ihtar kararı vereceği öngörülmüştür.

Anayasa Mahkemesi kararıyla saptanan, 1995 yılı kesinhesabına ilişkin bilgi ve belgeleri, denetim için Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermeyen Yeni Demokrasi Hareketi Partisi'nin, Siyasî Partiler Yasası'nın 74. maddesindeki yükümlülüğü yerine getirmedeği açıktır.

Yapılan duyurulara rağmen 1995 yılı kesinhesabına ilişkin bilgi ve belgelerdeki eksiklikleri gidermeyen Yeni Demokrasi Hareketi Partisi'ne 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesine göre ihtar verilmelidir.

III- SONUÇ

A- Anayasa Mahkemesi'nin 13.11.1996, 4.2.1997 ve 1.7.1997 günlü, E. 1996/22 (S.P.M.D.) sayılı kararıyla saptanan eksik bilgi ve belgeleri, Anayasa Mahkemesi'ne ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermeyen Yeni Demokrasi Hareketi Partisi'ne, kararın tebliğ gününden başlayarak altı ay içinde eksik bilgi ve belgeleri tamamlaması için 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince, İHTARDA BULUNULMASINA, Güven DİNÇER'in karşıoyu ve OYÇOKLOGUYLA,

B- Karar örneğinin, gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

24.7.1997 gününde karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Üye
Selçuk TUZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sait ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1997/3 (Siyasi Parti- İhtar)

Karar Sayısı: 1997/3

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 73. maddesinde "siyasî partilerin gelir ve giderlerine ait hesaplarının incelenmesine ilişkin bazı düzenlemeler yapılmıştır. Kanun'un 104. maddesinde ise, 73. maddesinin yer aldığı bölüm kurallarına aykırılık halinde Cumhuriyet Başsavcısı'nın istemi üzerine Anayasa Mahkemesi'nce aykırılığı giderilmesi için ilgili siyasî partiye ihtar verileceği ve bu aykırılığın giderilmesinin parti kapatma sebebi olacağı öngörülmüştür.

Siyasî partilere yönelik kurallar Anayasa'nın "Siyasî haklar ve ödevler" ile ilgili dördüncü bölümde yer alan 68. ve 69. maddelerinde düzenlenmektedir.

Siyasî partilerin düzenlendiği 68. ve 69. maddeler, bu maddelerin Anayasa'da yer aldığı bölüm ve özellikle 68. maddenin ikinci fıkrasında yer alan (siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır) kuralı, siyasî partilerin Anayasa'da "Anayasal kurum" olarak benimsendiği ve düzenlendiğini göstermektedir.

Anayasa, siyasal partilere devlet yapısı içinde özel bir önem vermiş, onları Anayasal kurum olarak düzenlemiştir. Anayasal kurumlar hakkında, temel düzenlemeler ve bunların içinde yalnızca siyasî partilere uygulanabilecek olan yaptırımlar da ancak, Anayasa ile düzenlenebilir. Anayasa'nın anlayışına göre, siyasî partilerin kurulmaları ve etkinlikleri temelde, hiçbir kısıtlamaya tâbi değildir. Ancak, bunlar hakkındaki düzenlemeler ve kısıtlamalar Anayasal kural konusudurlar. Başka bir deyişle siyasî partilerle ilgili düzenlemeler ve bunların denetiminde uygulanacak yaptırımlar "Anayasal düzenleme alanı" içindedirler ve yasalarla düzenlenemezler. Ancak, Anayasa'nın yasalara bıraktığı ikincil kurallar ile uygulama kuralları "yasal alan" içindedirler ve yasalarla düzenlenebilirler.

Anayasa'da açıkça konulan kurallar dışında, siyasal partilerle ilgili olarak yasalarla partileri kısıtlayıcı yeni kurallar ve özellikle siyasî partilerin kapatılmalarına kadar giden kurallar konulamaz. Ancak, Anayasal esasların uygulanması çerçevesinde yasal düzenlemeler yapılabilir.

Muhalefetimize neden olan yasa kuralı, siyasî partilere kapatma müeyyidesi uyulanmasının başlangıcı olan "ihtar verilmesi" kuralıdır. 73. maddeye aykırılık 104. maddeye göre ihtar verilmesine neden olmaktadır. Bu kurallar Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde Anayasa ile getirilmiş kısıtlayıcı kurallarda yer almayan yeni bazı unsurları ve kısıtlamaları getirmesi nedeniyle Anayasa'ya aykırı olmasına rağmen Anayasa'nın Geçici 15. maddesinin ve yargısal yorumunun koruyucu şemsiyesi altında bugüne kadar geçerliklerini korumuştur. Ancak, Anayasa'nın 69. maddesinin 23.7.1995 gün, 4121 sayılı Yasa ile yapılan değişikliğinden sonra Siyasî Partiler Kanunu'nun pek çok maddesi için geçerlik ve yürürlük sorunu ortaya çıkmıştır.

Anayasa'da 4121 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik ile siyasî partilerin uyacakları ve tâbi olacakları esaslar yeniden belirlenmiştir. Siyasî Partiler Kanunu'nun daha önce düzenlenen bazı kuralları, yeniden belirlenen "Anayasal alan" dışında kalmaları nedeniyle geçerliklerini kaybetmişler ve yürürlükten kalkmışlardır. Anayasa'da siyasî partilerle ilgili olarak bu tip müeyyideler öngörülmemiştir. Siyasî partilerin malî işlemleri nedeniyle onlara ihtar verilerek kapatılmaya kadar giden müeyyideler uygulanması Anayasa değişikliği nedeniyle artık yürürlükte değildir.

Bu nedenlerle ihtar verilmesi kararına karşıyım.

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Esas Sayısı : 1997/4 (Siyasî Parti-İhtar)

Karar Sayısı : 1997/4

Karar Günü : 23.9.1997

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı.

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : Anayasa Mahkemesi kararıyla saptanan, 1992 yılı kesinhesabına ilişkin eksik bilgi ve belgeleri, gereği için Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermeyen Millet Partisi'ne 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesi istemi.

I- İSTEMİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın SP.16 Hz.1997/183 sayılı ve 5.9.1997 günlü başvuru dilekçesinin 1992 yılı kesinhesabıyla ilgili bölümleri şöyledir:

"İslahatçı Demokrasi Partisi 21.3.1984 tarihinde kurulmuş ve 22.11.1992 tarihli genel kongresinde "Millet Partisi" adını almıştır.

Millet Partisi'nin;

1992 yılı için Adıyaman, Amasya, Aydın, Bingöl, Bitlis, Çanakkale, Çorum, Diyarbakır, Erzurum, Hakkari, Kars, Kırşehir, Mardin, Muş, Nevşehir, Ordu, Siirt-Kurtalan, Uşak, Bayburt, Karaman, Ardahan, Iğdır,

İllerinin bağlı ilçeleri de kapsar biçimde düzenlenmiş onaylı kesinhesap çizelgelerinin;

Bu illeri de kapsar biçimde düzenlenecek birleşik kesinhesabının;

Hesapların birleştirilerek kabulüne ilişkin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararının;

gönderilmesine ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin 24.4.1997 günlü ve Siyasî Parti Malî Denetim 1993/15 sayılı kararı Cumhuriyet Başsavcılığı-mıza Anayasa Mahkemesi Başkanlığının 8.5.1997 gün, C01 0 KAM-120/83-486-1 sayılı yazısıyla intikal ettirilmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığımızın 15.5.1997 gün ve SP.16 Muh. 1997/233 sayılı yazısı ekinde Anayasa Mahkemesi kararları adı geçen siyasi partiye 26.5.1997 tarihinde tebliğ edilerek karar içeriğinde belirtilen bilgi ve belgelerin Anayasa Mahkemesine ve bir örneğinin de Cumhuriyet Başsavcılığımıza verilmesi istenilmiştir.

Davalı Millet Partisi'nin, Anayasa Mahkemesi kararlarında belirtilen hususlara ait bilgi ve belgelerin bir örneğini Cumhuriyet Başsavcılığımıza bugüne kadar tam olarak teslim etmediği, Cumhuriyet Başsavcılığımız kayıtlarının incelenmesinden anlaşıldığı gibi Anayasa Mahkemesine de verilmediği Anayasa Mahkemesi Başkanlığının 14.7.1997 günlü yazısı ekinde gönderilen 1.7.1997 gün ve Siyasi Parti Mali Denetim 1993/15 sayılı kararından anlaşılmıştır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın üçüncü kısmında yer alan 73. maddenin üçüncü fıkrasına göre; siyasi partilerin "Parti merkezi ve bağlı ilçeleri de kapsamak üzere iller teşkilatı her bütçe yılını izleyen Nisan ayı sonuna kadar, evvelki yıla ait uygulama sonuçlarını gösteren kesinhesaplarını hazırlarlar. İller teşkilatından gönderilenler ve parti merkezine ait olan kesinhesaplar, merkez karar ve yönetim kurulunca incelenerek karara bağlanır ve birleştirilir." 74. maddeye göre de: "Siyasi partilerin genel başkanları, karara bağlanarak birleştirilmiş bulunan kesinhesap ile parti merkez ve bağlı ilçeleri de kapsayan iller teşkilatının kesinhesaplarının onaylı birer örneğini Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesine ve bilgi için Cumhuriyet Başsavcılığına vermek zorundadırlar."

Aynı Yasa'nın 104. maddesinde ise: "Bir siyasi partinin, bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümleri dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle, o parti aleyhine Anayasa Mahkemesine Cumhuriyet Başsavcılığınca resen yazı ile başvurulur." hükmü yer almaktadır.

Sonuç ve İstem:

Davalı Siyasî Partinin 1992 yılı kesinhesabına ilişkin Anayasa Mah-

kemesi kararıyla saptanan eksik bilgi ve belgelerin, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasasının yukarıda açıklanan kurallarına uygun olarak gereği için Anayasa Mahkemesine ve bilgi için Cumhuriyet Başsavcılığına verilmesi için, anılan Yasanın 104. maddesi uyarınca ihtar verilmesi arz ve talep olunur.”

II- ESASIN İNCELENMESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar başvurusu ile ekleri, ilgili dosya ve işin esasına ilişkin rapor incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Maddî Olaylar

İslahatçı Demokrasi Partisi 21.3.1984 tarihinde kurulmuş ve 22.11.1992 tarihli genel kongresinde “Millet Partisi” adını almıştır.

Millet Partisi'nin;

1992 yılı için Adıyaman, Amasya, Aydın, Bingöl, Bitlis, Çanakkale, Çorum, Diyarbakır, Erzurum, Hakkari, Kars, Kırşehir, Mardin, Muş, Nevşehir, Ordu, Siirt-Kurtalan, Uşak, Bayburt, Karaman, Ardahan ve Iğdır

illerinin bağlı ilçeleri de kapsar biçimde düzenlenmiş onaylı kesinhesap çizelgelerinin;

bu illeri de kapsar biçimde düzenlenecek birleşik kesinhesabının;

hesaplarının birleştirilerek kabulüne ilişkin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararının;

gönderilmesine ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin 24.4.1997 günlü ve Siyasi Parti Mali Denetim 1993/15 sayılı kararı Cumhuriyet Başsavcılığı'na Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'nın 8.5.1997 gün, C01 0 KAM-120/83-486-1 sayılı yazıyla intikal ettirilmiştir.

Bunun üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı; 15.5.1997 gün ve Sp.16 Muh.1997/233 sayılı yazısı ekindeki Anayasa Mahkemesi kararını adı geçen siyasi partiye 26.5.1997 tarihinde tebliğ ederek karar içeriğinde belirtilen bilgi ve belgelerin Anayasa Mahkemesi'ne ve bir örneğinin de Cumhuriyet Başsavcılığı'na verilmesini istemiştir.

Millet Partisi'nin, Anayasa Mahkemesi kararında belirtilen hususlara ait bilgi ve belgeleri Anayasa Mahkemesi'ne vermediği gibi bunların ör-

neklerini de Cumhuriyet Başsavcılığı'na eksiksiz olarak teslim etmediği, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kayıtlarının ve dosyanın incelenmesinden anlaşılmıştır.

B- Yasal Durum

Siyasî Partiler Yasası'nın; 104. maddesinin birinci fıkrasında, bu Yasa'nın dördüncü kısmında yer alan maddeler dışında kalan emredici kuralları ile öbür yasaların siyasî partilerle ilgili emredici kurallarına aykırılık durumunda bulunmaları nedeniyle, o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne Cumhuriyet Başsavcılığı'na doğrudan yazı ile başvurulacağı; ikinci fıkrasında da, Anayasa Mahkemesi'nin, söz konusu kurallara aykırılık görürse, bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasî parti hakkında ihtar kararı vereceği öngörülmüştür.

1992 yılı kesinhesabına ilişkin gerekli bilgi ve belgeleri, denetim için Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermediği Anayasa Mahkemesi kararı ile saptanan Millet Partisi'nin, Siyasî Partiler Yasası'nın, 74. maddesindeki yükümlülüğü yerine getirmedeği açıktır.

Demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez öğeleri olan siyasî partilerin, malî denetimlerinin tam bir düzen içinde yapılmasına olanak sağlamaları, doyurucu bir açıklıkla işlemlerini kanıtlamaya özen göstermeleri demokratik düzenin devamı ve korunması yönünden gereklidir.

Yapılan duyurulara karşın 1992 yılı kesinhesabına ilişkin bilgi ve belgelerdeki eksiklikleri gidermeyen Millet Partisi'ne 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesine göre ihtar verilmelidir.

III- SONUÇ

A- 1992 yılı kesinhesabına ilişkin eksik bilgi ve belgeleri, gereği için Anayasa Mahkemesi'ne, bilgi için de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermeyen Millet Partisi'ne, kararın tebliğ tarihinden itibaren altı ay içinde eksikliği gidermesi için 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA, Güven DİNÇER'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- Karar örneğinin, gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

23.9.1997 gününde karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1997/4 (Siyasi Parti- İhtar)

Karar Sayısı: 1997/4

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 73. maddesinde "siyasî partilerin gelir ve giderlerine ait hesaplarının incelenmesine ilişkin bazı düzenlemeler yapılmıştır. Kanun'un 104. maddesinde ise, 73. maddesinin yer aldığı bölüm kurallarına aykırılık halinde Cumhuriyet Başsavcısı'nın istemi üzerine Anayasa Mahkemesi'nce aykırılığı giderilmesi için ilgili siyasî partiye ihtar verileceği ve bu aykırılığın giderilmesinin parti kapatma sebebi olacağı öngörülmüştür.

Siyasî partilere yönelik kurallar Anayasa'nın "Siyasî haklar ve ödevler" ile ilgili dördüncü bölümde yer alan 68. ve 69. maddelerinde düzenlenmektedir.

Siyasî partilerin düzenlendiği 68. ve 69. maddeler, bu maddelerin Anayasa'da yer aldığı bölüm ve özellikle 68. maddenin ikinci fıkrasında yer alan (siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır) kuralı, siyasî partilerin Anayasa'da "Anayasal kurum" olarak benimsendiği ve düzenlendiğini göstermektedir.

Anayasa, siyasal partilere devlet yapısı içinde özel bir önem vermiş, onları anayasal kurum olarak düzenlemiştir. Anayasal kurumlar hakkında, temel düzenlemeler ve bunların içinde yalnızca siyasî partilere uygulanabilecek olan yaptırımlar da ancak, Anayasa ile düzenlenebilir. Anayasa'nın anlayışına göre, siyasî partilerin kurulmaları ve etkinlikleri

temelde, hiçbir kısıtlamaya tâbi değildir. Ancak, bunlar hakkındaki düzenlemeler ve kısıtlamalar Anayasal kural konusudurlar. Başka bir deyişle siyâsî partilerle ilgili düzenlemeler ve bunların denetiminde uygulanacak yaptırımlar "Anayasal düzenleme alanı" içindedirler ve yasalarla düzenlenemezler. Ancak, Anayasa'nın yasalara bıraktığı ikincil kurallar ile uygulama kuralları "yasal alan" içindedirler ve yasalarla düzenlenebilirler.

Anayasa'da açıkca konulan kurallar dışında, siyasal partilerle ilgili olarak yasalarla partileri kısıtlayıcı yeni kurallar ve özellikle siyâsî partilerin kapatılmalarına kadar giden kurallar konulamaz. Ancak, Anayasal esasların uygulanması çerçevesinde yasal düzenlemeler yapılabilir.

Muhalefetimize neden olan yasa kuralı, siyâsî partilere kapatma müeyyidesi uygulanmasının başlangıcı olan "ihtar verilmesi" kuralıdır. 73. maddeye aykırılık 104. maddeye göre ihtar verilmesine neden olmaktadır. Bu kurallar Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde Anayasa ile getirilmiş kısıtlayıcı kurallarda yer almayan yeni bazı unsurları ve kısıtlamaları getirmesi nedeniyle Anayasa'ya aykırı olmasına rağmen Anayasa'nın Geçici 15. maddesinin ve yargısal yorumunun koruyucu şemsiyesi altında bugüne kadar geçerliklerini korumuştur. Ancak, Anayasa'nın 69. maddesinin 23.7.1995 gün, 4121 sayılı Yasa ile yapılan değişikliğinden sonra Siyâsî Partiler Kanunu'nun pek çok maddesi için geçerlik ve yürürlük sorunu ortaya çıkmıştır.

Anayasa'da 4121 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik ile siyâsî partilerin uyacakları ve tâbi olacakları esaslar yeniden belirlenmiştir. Siyâsî Partiler Kanunu'nun daha önce düzenlenen bazı kuralları, yeniden belirlenen "Anayasal alan" dışında kalmaları nedeniyle geçerliklerini kaybetmişler ve yürürlükten kalkmışlardır. Anayasa'da siyâsî partilerle ilgili olarak bu tip müeyyideler öngörülmemiştir. Siyâsî partilerin malî işlemleri nedeniyle onlara ihtar verilerek kapatılmaya kadar giden müeyyideler uygulanması Anayasa değişikliği nedeniyle artık yürürlükte değildir.

Bu nedenlerle ihtar verilmesi kararına karşıyım.

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Esas Sayısı : 1997/5 (Siyasî Parti-İhtar)

Karar Sayısı : 1997/5

Karar Günü : 23.9.1997

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı.

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : Anayasa Mahkemesi kararıyla saptanan, 1993 yılı kesinhesabına ilişkin eksik bilgi ve belgeleri, gereği için Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermeyen Millet Partisi'ne 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesi istemi.

I- İSTEMİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın SP.16 Hz.1997/183 sayılı ve 5.9.1997 günlü başvuru dilekçesinin 1993 yılı kesinhesabıyla ilgili bölümleri şöyledir:

"İslahatçı Demokrasi Partisi 21.3.1984 tarihinde kurulmuş ve 22.11.1992 tarihli genel kongresinde "Millet Partisi" adını almıştır.

Millet Partisi'nin;

1993 yılı için Adıyaman, Amasya, Balıkesir, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Erzurum, Giresun, Hakkari, Kars, Kahramanmaraş, Mardin, Niğde, Ordu, sakarya, Siirt-Kurtalan, Bartın, Ardahan,

İllerinin bağlı ilçeleri de kapsar biçimde düzenlenmiş onaylı kesinhesap çizelgelerinin;

Bu illeri de kapsar biçimde düzenlenecek birleşik kesinhesabının;

Hesapların birleştirilerek kabulüne ilişkin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararının;

gönderilmesine ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin 24.4.1997 günlü ve Siyasî Parti Mali Denetim 1994/23 sayılı kararı Cumhuriyet Başsavcılığı-mıza Anayasa Mahkemesi Başkanlığının 8.5.1997 gün, C01 0 KAM-120/84-486-6 sayılı yazısıyla intikal ettirilmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığımızın 15.5.1997 gün ve SP.16 Muh.1997/233 sayılı yazısı ekinde Anayasa Mahkemesi kararları adı geçen siyasi partiye 26.5.1997 tarihinde tebliğ edilerek karar içeriğinde belirtilen bilgi ve belgelerin Anayasa Mahkemesine ve bir örneğinin de Cumhuriyet Başsavcılığımıza verilmesi istenilmiştir.

Davalı Millet Partisi'nin, Anayasa Mahkemesi kararlarında belirtilen hususlara ait bilgi ve belgelerin bir örneğini Cumhuriyet Başsavcılığımıza bugüne kadar tam olarak teslim etmediği, Cumhuriyet Başsavcılığımız kayıtlarının incelenmesinden anlaşıldığı gibi Anayasa Mahkemesine de verilmediği Anayasa Mahkemesi Başkanlığının 14.7.1997 günlü yazısı ekinde gönderilen 1.7.1997 gün ve Siyasi Parti Mali Denetim 1994/23 sayılı kararından anlaşılmıştır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının üçüncü kısmında, yer alan 73. maddenin üçüncü fıkrasına göre; siyasi partilerin "Parti merkezi ve bağlı ilçeleri de kapsamak üzere iller teşkilatı her bütçe yılını izleyen Nisan ayı sonuna kadar, evvelki yıla ait uygulama sonuçlarını gösteren kesinhesaplarını hazırlarlar. İller teşkilatından gönderilenler ve parti merkezine ait olan kesinhesaplar, merkez karar ve yönetim kurulunca incelenerek karara bağlanır ve birleştirilir." 74. maddeye göre de: "Siyasi partilerin genel başkanları, karara bağlanarak birleştirilmiş bulunan kesinhesap ile parti merkez ve bağlı ilçeleri de kapsayan iller teşkilatının kesinhesaplarının onaylı birer örneğini Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesine ve bilgi için Cumhuriyet Başsavcılığına vermek zorundadırlar."

Aynı Yasa'nın 104. maddesinde ise: "Bir siyasi partinin, bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümleri dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle, o parti aleyhine Anayasa Mahkemesine Cumhuriyet Başsavcılığınca resen yazı ile başvurulur." hükmü yer almaktadır.

Sonuç ve İstem:

Davalı Siyasî Partinin 1993 yılı kesinhesabına ilişkin Anayasa Mahkemesi kararıyla saptanan eksik bilgi ve belgelerin, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasasının yukarıda açıklanan kurallarına uygun olarak gereği için Anayasa Mahkemesine ve bilgi için Cumhuriyet Başsavcılığıımıza verilmesi için, anılan Yasanın 104. maddesi uyarınca ihtar verilmesi arz ve talep olunur."

II- ESASIN İNCELENMESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar başvurusu ile ekleri, ilgili dosya ve işin esasına ilişkin rapor incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Maddî Olaylar

Islahatçı Demokrasi Partisi 21.3.1984 tarihinde kurulmuş ve 22.11.1992 tarihli genel kongresinde "Millet Partisi" adını almıştır.

Millet Partisi'nin;

1993 yılı için Adıyaman, Amasya, Balıkesir, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Erzurum, Giresun, Hakkari, Kars, Kahramanmaraş, Mardin, Niğde, Ordu, Sakarya, Siirt-Kurtalan, Bartın ve Ardahan

illerinin bağlı ilçeleri de kapsar biçimde düzenlenmiş onaylı kesinhesap çizelgelerinin;

bu illeri de kapsar biçimde düzenlenecek birleşik kesinhesabının;

hesaplarının birleştirilerek kabulüne ilişkin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararının;

gönderilmesine ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin 24.4.1997 günlü ve Siyasi Parti Mali Denetim 1994/23 sayılı kararı Cumhuriyet Başsavcılığı'na Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'nın 8.5.1997 gün, C01 0 KAM-120/84-486-6 sayılı yazısıyla intikal ettirilmiştir.

Bunun üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 15.5.1997 gün ve Sp.16 Muh. 1997/233 sayılı yazısı ekindeki Anayasa Mahkemesi kararını adı geçen siyasi partiye 26.5.1997 tarihinde tebliğ ederek karar içeriğinde belirtilen bilgi ve belgelerin Anayasa Mahkemesi'ne ve bir örneğinin de Cumhuriyet Başsavcılığı'na verilmesini istemiştir.

Millet Partisi'nin, Anayasa Mahkemesi kararında belirtilen hususlara ait bilgi ve belgeleri Anayasa Mahkemesi'ne vermediği gibi bunların örneklerini de Cumhuriyet Başsavcılığı'na eksiksiz olarak teslim etmediği, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kayıtlarının ve dosyanın incelenmesinden anlaşılmıştır.

B- Yasal Durum

Siyasî Partiler Yasası'nın; 104. maddesinin birinci fıkrasında, bu Yasa'nın dördüncü kısmında yer alan maddeler dışında kalan emredici kuralları ile öbür yasaların siyasî partilerle ilgili emredici kurallarına aykırılık durumunda bulunmaları nedeniyle, o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne Cumhuriyet Başsavcılığı'na doğrudan yazı ile başvurulacağı; ikinci fıkrasında da, Anayasa Mahkemesi'nin, söz konusu kurallara aykırılık görürse, bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasî parti hakkında ihtar kararı vereceği öngörülmüştür.

1993 yılı kesinhesabına ilişkin gerekli bilgi ve belgeleri, denetim için Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermediği Anayasa Mahkemesi kararı ile saptanan Millet Partisi'nin, Siyasî Partiler Yasası'nın, 74. maddesindeki yükümlülüğü yerine getirmediği açıktır.

Demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez öğeleri olan siyasî partilerin, malî denetimlerinin tam bir düzen içinde yapılmasına olanak sağlamaları, doyurucu bir açıklıkla işlemlerini kanıtlamaya özen göstermeleri demokratik düzenin devamı ve korunması yönünden gereklidir.

Yapılan duyurulara karşın 1993 yılı kesinhesabına ilişkin bilgi ve belgelerdeki eksiklikleri gidermeyen Millet Partisi'ne 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesine göre ihtar verilmelidir.

III-SONUÇ

A- 1993 yılı kesinhesabına ilişkin eksik bilgi ve belgeleri, gereği için Anayasa Mahkemesi'ne, bilgi için de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermeyen Millet Partisi'ne, kararın tebliğ tarihinden itibaren altı ay içinde eksikliği gidermesi için 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA, Güven DİNÇER'in karşılığı ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- Karar örneğinin, gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

23.9.1997 gntnde karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

ye
Selçuk TÜZÜN

ye
Ahmet N. SEZER

ye
Haşım KILIÇ

ye
Yalçın ACARGÜN

ye
Mustafa BUMİN

ye
Sacit ADALI

ye
Ali HÜNER

ye
Lütfi F. TUNCEL

ye
Fulya KANTARCIOĞLU

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1997/5 (Siyasi Parti- İhtar)

Karar Sayısı: 1997/5

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 73. maddesinde "siyasî partilerin gelir ve giderlerine ait hesaplarının incelenmesine ilişkin bazı düzenlemeler yapılmıştır. Kanun'un 104. maddesinde ise, 73. maddesinin yer aldığı bölüm kurallarına aykırılık halinde Cumhuriyet Başsavcısı'nın istemi zerine Anayasa Mahkemesi'nce aykırılığı giderilmesi için ilgili siyasî partiye ihtar verileceğı ve bu aykırılığın giderilmesinin parti kapatma sebebi olacağı öngörülmüştür.

Siyasî partilere yönelik kurallar Anayasa'nın "Siyasî haklar ve ödevler" ile ilgili dördüncü bölümde yer alan 68. ve 69. maddelerinde düzenlenmektedir.

Siyasî partilerin düzenlendiğı 68. ve 69. maddeler, bu maddelerin Anayasa'da yer aldığı bölüm ve özellikle 68. maddenin ikinci fıkrasında yer alan (siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez nsurlarıdır) kuralı, siyasî partilerin Anayasa'da "Anayasal kurum" olarak benimsendiğı ve düzenlendiğini göstermektedir.

Anayasa, siyasal partilere devlet yapısı içinde özel bir önem vermiş, onları anayasal kurum olarak düzenlemiştir. Anayasal kurumlar hakkın-

da, temel düzenlemeler ve bunların içinde yalnızca siyasî partilere uygulanabilecek olan yaptırımlar da ancak, Anayasa ile düzenlenebilir. Anayasa'nın anlayışına göre, siyasî partilerin kurulmaları ve etkinlikleri temelde, hiçbir kısıtlamaya tâbi değildir. Ancak, bunlar hakkındaki düzenlemeler ve kısıtlamalar Anayasal kural konusudurlar. Başka bir deyişle siyasî partilerle ilgili düzenlemeler ve bunların denetiminde uygulanacak yaptırımlar "Anayasal düzenleme alanı" içindedirler ve yasalarla düzenlenemezler. Ancak, Anayasa'nın yasalara bıraktığı ikincil kurallar ile uygulama kuralları "yasal alan" içindedirler ve yasalarla düzenlenebilirler.

Anayasa'da açıkça konulan kurallar dışında, siyasal partilerle ilgili olarak yasalarla partileri kısıtlayıcı yeni kurallar ve özellikle siyasî partilerin kapatılmalarına kadar giden kurallar konulamaz. Ancak, Anayasal esasların uygulanması çerçevesinde yasal düzenlemeler yapılabilir.

Muhalefetimize neden olan yasa kuralı, siyasî partilere kapatma müeyyidesi uygulanmasının başlangıcı olan "ihtar verilmesi" kuralıdır. 73. maddeye aykırılık 104. maddeye göre ihtar verilmesine neden olmaktadır. Bu kurallar Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde Anayasa ile getirilmiş kısıtlayıcı kurallarda yer almayan yeni bazı unsurları ve kısıtlamaları getirmesi nedeniyle Anayasa'ya aykırı olmasına rağmen Anayasa'nın Geçici 15. maddesinin ve yargısal yorumunun koruyucu şemsiyesi altında bugüne kadar geçerliklerini korumuştur. Ancak, Anayasa'nın 69. maddesinin 23.7.1995 gün, 4121 sayılı Yasa ile yapılan değişikliğinden sonra Siyasî Partiler Kanunu'nun pek çok maddesi için geçerlik ve yürürlük sorunu ortaya çıkmıştır.

Anayasa'da 4121 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik ile siyasî partilerin uyacakları ve tâbi olacakları esaslar yeniden belirlenmiştir. Siyasî Partiler Kanunu'nun daha önce düzenlenen bazı kuralları, yeniden belirlenen "Anayasal alan" dışında kalmaları nedeniyle geçerliklerini kaybetmişler ve yürürlükten kalkmışlardır. Anayasa'da siyasî partilerle ilgili olarak bu tip müeyyideler öngörülmemiştir. Siyasî partilerin malî işlemleri nedeniyle onlara ihtar verilerek kapatılmaya kadar giden müeyyideler uygulanması Anayasa değişikliği nedeniyle artık yürürlükte değildir.

Bu nedenlerle ihtar verilmesi kararına karşıyım.

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Esas Sayısı : 1997/6 (Siyasî Parti-İhtar)

Karar Sayısı : 1997/6

Karar Günü : 23.9.1997

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı.

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : Anayasa Mahkemesi kararıyla saptanan, 1995 yılı kesinhesabına ilişkin eksik bilgi ve belgeleri, gereği için Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermeyen Millet Partisi'ne 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesi istemi.

I- İSTEMİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın SP.16 Hz.1997/183 sayılı ve 5.9.1997 günlü başvuru dilekçesinin 1995 yılı kesinhesabıyla ilgili bölümleri şöyledir:

"İslahatçı Demokrasi Partisi 21.3.1984 tarihinde kurulmuş ve 22.11.1992 tarihli genel kongresinde "Millet Partisi" adını almıştır.

Millet Partisi'nin;

1995 yılı için Adana, Adıyaman, Afyon, Ağrı, Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Elazığ, Erzurum, Gaziantep, Giresun, Gümüşhane, Hakkari, Isparta, İçel, İstanbul, Kars-Susuz, Kastamonu, Kayseri, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Muğla, Niğde, Ordu, Sakarya, Samsun, Siirt, Kurtalan, Sivas, Tokat, Trabzon, Şanlıurfa, Van, Zonguldak, Aksaray, Karaman, Kırıkkale, Bartın, Ardahan, Karabük, Kilis,

İllerinin bağlı ilçeleri de kapsar biçimde düzenlenmiş onaylı kesinhesap çizelgelerinin;

Bu illeri de kapsar biçimde düzenlenecek birleşik kesinhesabının;

Hesapların birleştirilerek kabulüne ilişkin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararının;

gönderilmesine ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin 24.4.1997 günlü ve Siyasi Parti Mali Denetim 1996/21 sayılı kararı Cumhuriyet Başsavcılığı-mıza Anayasa Mahkemesi Başkanlığının 8.5.1997 gün, C01 0 KAM-120/80-486-3 sayılı yazısıyla intikal ettirilmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığımızın 15.5.1997 gün ve Sp.16 Muh.1997/233 sayılı yazısı ekinde Anayasa Mahkemesi kararları adı geçen siyasi partiye 26.5.1997 tarihinde tebliğ edilerek karar içeriğinde belirtilen bilgi ve belgelerin Anayasa Mahkemesine ve bir örneğinin de Cumhuriyet Başsavcılığımıza verilmesi istenilmiştir.

Davalı Millet Partisi'nin, Anayasa Mahkemesi kararlarında belirtilen hususlara ait bilgi ve belgelerin bir örneğini Cumhuriyet Başsavcılığımıza bugüne kadar tam olarak teslim etmediği, Cumhuriyet Başsavcılığımız kayıtlarının incelenmesinden anlaşıldığı gibi Anayasa Mahkemesine de verilmediği Anayasa Mahkemesi Başkanlığının 14.7.1997 günlü yazısı ekinde gönderilen 1.7.1997 gün ve Siyasi Parti Mali Denetim 1996/21 sayılı kararından anlaşılmıştır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın üçüncü kısmında yer alan 73. maddenin üçüncü fıkrasına göre; siyasi partilerin "Parti merkezi ve bağlı ilçeleri de kapsamak üzere iller teşkilatı her bütçe yılını izleyen Nisan ayı sonuna kadar, evvelki yıla ait uygulama sonuçlarını gösteren kesinhesaplarını hazırlarlar. İller teşkilatından gönderilenler ve parti merkezine ait olan kesinhesaplar, merkez karar ve yönetim kurulunca incelenerek karara bağlanır ve birleştirilir." 74. maddeye göre de: "Siyasi partilerin genel başkanları, karara bağlanarak birleştirilmiş bulunan kesinhesap ile parti merkez ve bağlı ilçeleri de kapsayan iller teşkilatının kesinhesaplarının onaylı birer örneğini Haziran ayın sonuna kadar Anayasa Mahkemesine ve bilgi için Cumhuriyet Başsavcılığına vermek zorundadırlar."

Aynı Yasa'nın 104. maddesinde ise: "Bir siyasi partinin, bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümleri dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle, o parti aleyhine Anayasa Mah-

kemesine Cumhuriyet Başsavcılığınca resen yazı ile başvurulur.” hükmü yer almaktadır.

Sonuç ve İstem:

Davalı Siyasî Partinin 1995 yılı kesinhesabına ilişkin Anayasa Mahkemesi kararıyla saptanan eksik bilgi ve belgelerin, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasasının yukarıda açıklanan kurallarına uygun olarak gereği için Anayasa Mahkemesine ve bilgi için Cumhuriyet Başsavcılığımıza verilmesi için, anılan Yasanın 104. maddesi uyarınca ihtar verilmesi arz ve talep olunur.”

II- ESASIN İNCELENMESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı’nın ihtar başvurusu ile ekleri, ilgili dosya ve işin esasına ilişkin rapor incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Maddî Olaylar

Islahatçı Demokrasi Partisi 21.3.1984 tarihinde kurulmuş ve 22.11.1992 tarihli genel kongresinde “Millet Partisi” adını almıştır.

Millet Partisi’nin;

1995 yılı için Adana, Adıyaman, Afyon, Ağrı, Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Elazığ, Erzurum, Gaziantep, Giresun, Gümüşhane, Hakkari, Isparta, İçel, İstanbul, Kars-Susuz, Kastamonu, Kayseri, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Karamanmaraş, Muğla, Niğde, Ordu, Sakarya, Samsun, Siirt-Kurtalan, Sivas, Tokat, Trabzon, Şanlıurfa, Van, Zonguldak, Aksaray, Karaman, Kırıkkale, Bartın, Ardahan, Karabük ve Kilis

illerinin bağlı ilçeleri de kapsar biçimde düzenlenmiş onaylı kesinhesap çizelgelerinin;

bu illeri de kapsar biçimde düzenlenecek birleşik kesinhesabının;

hesaplarının birleştirilerek kabulüne ilişkin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararının;

gönderilmesine ilişkin Anayasa Mahkemesi’nin 24.4.1997 günlü ve Siyasi Parti Mali Denetim 1996/21 sayılı kararı Cumhuriyet Başsavcılığı-

ğı'na Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'nın 8.5.1997 gün, C01 0 KAM-120/80-486-3 sayılı yazısıyla intikal ettirilmiştir.

Bunun üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 15.5.1997 gün ve Sp.16 Muh.1997/233 sayılı yazısı ekindeki Anayasa Mahkemesi kararını adı geçen siyasi partiye 26.5.1997 tarihinde tebliğ ederek karar içeriğinde belirtilen bilgi ve belgelerin Anayasa Mahkemesi'ne ve bir örneğinin de Cumhuriyet Başsavcılığı'na verilmesini istemiştir.

Millet Partisi'nin, Anayasa Mahkemesi kararında belirtilen hususlara ait bilgi ve belgeleri Anayasa Mahkemesi'ne vermediği gibi bunların örneklerini de Cumhuriyet Başsavcılığı'na eksiksiz olarak teslim etmediği, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kayıtlarının ve dosyanın incelenmesinden anlaşılmıştır.

B- Yasal Durum

Siyasî Partiler Yasası'nın; 104. maddesinin birinci fıkrasında, bu Yasa'nın dördüncü kısmında yer alan maddeler dışında kalan emredici kuralları ile öbür yasaların siyasî partilerle ilgili emredici kurallarına aykırılık durumunda bulunmaları nedeniyle, o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne Cumhuriyet Başsavcılığı'nca doğrudan yazı ile başvurulacağı; ikinci fıkrasında da, Anayasa Mahkemesi'nin, söz konusu kurallara aykırılık görürse, bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasî parti hakkında ihtar kararı vereceği öngörülmüştür.

1995 yılı kesin hesabına ilişkin gerekli bilgi ve belgeleri, denetim için Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermediği Anayasa Mahkemesi kararı ile saptanan Millet Partisi'nin, Siyasî Partiler Yasası'nın, 74. maddesindeki yükümlülüğü yerine getirmediği açıktır.

Demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez öğeleri olan siyasî partilerin, malî denetimlerinin tam bir düzen içinde yapılmasına olanak sağlamaları, doyurucu bir açıklıkla işlemlerini kanıtlamaya özen göstermeleri demokratik düzenin devamı ve korunması yönünden gereklidir.

Yapılan duyurulara karşın 1995 yılı kesinhesabına ilişkin bilgi ve belgelerdeki eksiklikleri gidermeyen Millet Partisi'ne 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesine göre ihtar verilmelidir.

III- SONUÇ

A- 1995 yılı kesin hesabına ilişkin eksik bilgi ve belgeleri, gereği için Anayasa Mahkemesi'ne, bilgi için de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermeyen Millet Partisi'ne, kararın tebliğ tarihinden itibaren altı ay içinde eksikliği gidermesi için 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA, Güven DİNÇER'in karşıoyu ve OYÇOKLUGUYLA,

B- Karar örneğinin, gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

23.9.1997 gününde karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye Selçuk TÜZÜN
Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ	Üye Yalçın ACARGÜN
Üye Mustafa BUMİN	Üye Sait ADALI	Üye Ali HÜNER
Üye Lütfi F. TUNCEL	Üye Fulya KANTARCIOĞLU	

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1997/6 (Siyasi Parti- İhtar)

Karar Sayısı: 1997/6

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 73. maddesinde "siyasî partilerin gelir ve giderlerine ait hesaplarının incelenmesine ilişkin bazı düzenlemeler yapılmıştır. Kanun'un 104. maddesinde ise, 73. maddesinin yer aldığı bölüm kurallarına aykırılık halinde Cumhuriyet Başsavcısı'nın istemi üzerine Anayasa Mahkemesi'nce aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasî partiye ihtar verileceği ve bu aykırılığın giderilmesinin parti kapatma sebebi olacağı öngörülmüştür.

Siyasî partilere yönelik kurallar Anayasa'nın "Siyasî haklar ve ödevler" ile ilgili dördüncü bölümde yer alan 68. ve 69. maddelerinde düzenlenmektedir.

Siyasî partilerin düzenlendiği 68. ve 69. maddeler, bu maddelerin Anayasa'da yer aldığı bölüm ve özellikle 68. maddenin ikinci fıkrasında yer alan (siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır) kuralı, siyasî partilerin Anayasa'da "Anayasal kurum" olarak benimsendiği ve düzenlendiğini göstermektedir.

Anayasa, siyasal partilere devlet yapısı içinde özel bir önem vermiş, onları anayasal kurum olarak düzenlemiştir. Anayasal kurumlar hakkında, temel düzenlemeler ve bunların içinde yalnızca siyasî partilere uygulanabilecek olan yaptırımlar da ancak, Anayasa ile düzenlenebilir. Anayasa'nın anlayışına göre, siyasî partilerin kurulmaları ve etkinlikleri temelde, hiçbir kısıtlamaya tâbi değildir. Ancak, bunlar hakkındaki düzenlemeler ve kısıtlamalar Anayasal kural konusudurlar. Başka bir deyişle siyasî partilerle ilgili düzenlemeler ve bunların denetiminde uygulanacak yaptırımlar "Anayasal düzenleme alanı" içindedirler ve yasalarla düzenlenemezler. Ancak, Anayasa'nın yasalara bıraktığı ikincil kurallar ile uygulama kuralları "yasal alan" içindedirler ve yasalarla düzenlenebilirler.

Anayasa'da açıkça konulan kurallar dışında, siyasal partilerle ilgili olarak yasalarla partileri kısıtlayıcı yeni kurallar ve özellikle siyasî partilerin kapatılmalarına kadar giden kurallar konulamaz. Ancak, Anayasal esasların uygulanması çerçevesinde yasal düzenlemeler yapılabilir.

Muhalefetimize neden olan yasa kuralı, siyasî partilere kapatma müeyyidesi uygulanmasının başlangıcı olan "ihtar verilmesi" kuralıdır. 73. maddeye aykırılık 104. maddeye göre ihtar verilmesine neden olmaktadır. Bu kurallar Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde Anayasa ile getirilmiş kısıtlayıcı kurallarda yer almayan yeni bazı unsurları ve kısıtlamaları getirmesi nedeniyle Anayasa'ya aykırı olmasına rağmen Anayasa'nın Geçici 15. maddesinin ve yargısal yorumunun koruyucu şemsiyesi altında bugüne kadar geçerliklerini korumuştur. Ancak, Anayasa'nın 69. maddesinin 23.7.1995 gün, 4121 sayılı Yasa ile yapılan değişikliğinden sonra Siyasî Partiler Kanunu'nun pek çok maddesi için geçerlik ve yürürlük sorunu ortaya çıkmıştır.

Anayasa'da 4121 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik ile siyasî partilerin uyacakları ve tâbi olacakları esaslar yeniden belirlenmiştir. Siyasî Partiler Kanunu'nun daha önce düzenlenen bazı kuralları, yeniden belir-

lenen “Anayasal alan” dışında kalmaları nedeniyle geçerliklerini kaybetmişler ve yürürlükten kalkmışlardır. Anayasa’da siyasî partilerle ilgili olarak bu tip müeyyideler öngörülmemiştir. Siyasî partilerin malî işlemleri nedeniyle onlara ihtar verilerek kapatılmaya kadar giden müeyyideler uygulanması Anayasa değişikliği nedeniyle artık yürürlükte değildir.

Bu nedenlerle ihtar verilmesi kararına karşıyım.

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Esas Sayısı : 1996/2 (Siyasî Parti-Mali Denetimi)

Karar Sayısı : 1997/1

Karar Günü : 4.2.1997

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Devrimci İşçi Partisi'nin 1995 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun katılmalarıyla 23.10.1996 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; eksikliği bulunmadığı anlaşılan Devrimci İşçi Partisi'nin 1995 yılı kesinhesabının esas incelemesine geçilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan kesinhesap çizelgesi ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili bulundukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Devrimci İşçi Partisi'nin Genel Merkezi'nin 1995 yılı gelir ve gideri birbirine denk biçimde 3.550.000.- TL., olarak gösterilmiştir.

17.11.1995 günü kurulmuş bulunan Devrimci İşçi Partisi'nin Genel Merkez dışında örgütü bulunmamaktadır.

IV- BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ

A- Gelirlerin İncelenmesi

Devrimci İşçi Partisi'nin 1995 yılı Genel Merkez gelirleri 3.550.000.- TL. dir. Bu gelirin 2.350.000.-TL.sı aidatlardan, 1.200.000.-TL.sı ise Parti'ye yapılan bağışlardan elde edilmiştir.

Söz konusu gelirlerin, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 61. maddesinde belirlenen kaynaklardan elde edildiği ve 62-69. maddelerindeki sınırlama, yasaklama ve usule ilişkin hükümlerine uyularak toplandığı, belgelere dayandırılmak suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla bu gelirlerin doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğu anlaşılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

Devrimci İşçi Partisi'nin 1995 yılı Genel Merkez giderleri toplamı 2.330.000.- TL.dir.

Sağlanan 3.550.000.-TL.lık gelir ile 2.330.000.-TL.lık gider arasındaki 1.220.000.- TL. tutarındaki gelir fazlası nakit mevcudu olarak 1996 yılına devretmiştir.

Genel Merkez giderlerine ilişkin defter ve belgelerin incelenmesinde, harcamaların belgelerine dayalı, kayıtların doğru olduğu görülmüştür.

V- SONUÇ

Devrimci İşçi Partisi'nin 1995 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Yöntemince tutulup kullanılan defter, kayıt ve makbuzlara dayanan Genel Merkez gelirleri ile giderlerinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve Yasa'ya uygunluğuna,

4.2.1997 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Üye
Mustafa YAKUPOĞLU

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Esas Sayısı : 1996/12 (Siyasî Parti-Mali Denetimi)

Karar Sayısı : 1997/2

Karar Günü : 4.2.1997

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Halkın Demokrasi Partisi Genel Merkezi ile 47 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1995 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun katılmalarıyla 23.10.1996 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; eksikliği bulunmadığı anlaşılan Halkın Demokrasi Partisi'nin 1995 yılı kesinhesabının esas incelemesine geçilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan kesinhesap çizelgesi ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü;

Denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili bulundukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Halkın

Demokrasi Partisi'nin 1995 yılı gelir ve giderleri birbirine denk biçimde Genel Merkez'in gelir ve giderleri 4.190.895.759.- TL., 47 il örgütünün gelir ve giderleri 20.650.220.238.-TL., olmak üzere toplam 24.841.115.997.-TL. olarak gösterilmiştir.

IV- BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Halkın Demokrasi Partisi Genel Merkezi'nin 1995 yılında toplam 4.190.895.759.- TL. geliri olmuştur. Bunun; 4.163.035.667.- TL.sı bağış ve aidatlardan, 27.860.092.-TL.sı da 1994 yılından devreden gelir fazlasından sağlandığı görülmüştür.

Söz konusu gelirlerin, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 61. maddesinde belirtilen kaynaklardan elde edildiği ve 62-69. maddelerindeki sınırlama, yasaklama ve usule ilişkin hükümlerine uyularak toplandığı, belgelere dayandırılmak suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla bu gelirlerin doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğu anlaşılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Halkın Demokrasi Partisi'nin 1995 yılı birleşik kesinhesabına dahil olan 47 il örgütünün bağlı ilçeleri de kapsayan gelirler toplamı 20.650.220.238.- TL. dir.

Bu miktarın, 19.427.620.070.-TL.sı bağış ve aidatlardan, 1.222.600.168.- TL.sı da yıl sonu borçlarından oluşmaktadır.

Söz konusu 20.650.220.238.-TL. tutarındaki gelir, örgütlerden Genel Merkez'e gönderilen onanlı kesinhesap çizelgeleri üzerinde yapılan incelemelerden çıkarılmış, birleşik kesinhesaba geçirildiği anlaşılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Halkın Demokrasi Partisi'nin 1995 yılı Genel Merkez giderleri, kesinhesapta 3.706.750.459.-TL. olarak gösterilmiştir.

Bu miktarın, 2.197.823.947.-TL.sını büro giderleri, 1.084.692.470.-TL.sını yol, seçim, propaganda ve ağırlama giderleri, 424.234.042.-TL.sını da işçi ücretleri, vergi ve sosyal sigorta giderleri oluşturmaktadır.

Sağlanan 4.190.895.759.- TL.lık gelir ile 3.706.750.459.-TL.lık gider arasındaki 484.145.300.- TL. tutarındaki gelir fazlası, nakit mevcudu olarak 1996 yılına devretmiştir.

Devreden gelir fazlasının, 473.027.547.-TL.sı kasa, 11.117.753.-TL.sı ise banka mevcududur.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda açıklanan 17.115.000.- TL.lık kısım dışındaki harcamaların, Siyasî Partiler Yasası'na uygun, belgelere dayalı ve kayıtlarının doğru olduğu görülmüştür.

a- Kişiler Adına Düzenlenmiş Belgelere Dayanılarak Kaydedilen Giderleri:

Parti tüzelkişiliği adına yapılmadığı saptanan toplam 17.115.000.-TL.lık harcamanın gider olarak kaydedildiği anlaşılmıştır. 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 70. maddesindeki, bir siyasî partinin bütün giderlerinin, o siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılacağına ilişkin kural karşısında, söz konusu 17.115.000.-TL.nın, aynı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılması ve kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı'na iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesi uygun görülmüştür.

Yevmiye Defter ve Muh.Fiş No	Belge Tarihi	Belge No	Giderin Türü	Adına Belge Düzen.	Tutarı TL
33	30.1.95	73	APS. Mektup	İsmail Aslan	45.000
61	21.2.95	13250	Telefon	Tektaş Muhammet Mehti	14.375.000
99	27.3.95	035679	Benzin	Sebahattin Özaslan	2.500.000
94	21.3.95	008	Yemek Bed.	Mahmut Polat	120.000
237	26.7.95	84711	APS.Mektup	Süleyman Savaş	75.000
Toplam					17.115.000

2- İl Örgütleri Giderleri

Halkın Demokrasi Partisi'nin 1995 yılında 47 il örgütünün giderler toplamı 19.924.363.607.- TL.dir.

Bu miktarın 12.090.975.714.- TL.sını büro giderleri, 7.183.926.748.- TL.sını yol, seçim, propaganda ve ağırlama giderleri, 649.461.145.- TL.sını da işçi ücretleri, vergi ve sosyal sigorta giderleri oluşturmaktadır.

Sağlanan 20.650.220.238.- TL.lık gelir ile 19.924.363.607.- TL.lık gider arasındaki 725.856.631.- TL. tutarındaki gelir fazlası, nakit mevcudu olarak 1996 yılına devretmiştir.

Genel Merkez'e gönderilen onanlı kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üstünde yapılan incelemede çizelgelerin doğru olduğu ve giderlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

V- SONUÇ

Halkın Demokrasi Partisi'nin 1995 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Kişiler adına düzenlenmiş belgelere dayanılarak kaydedilen gider tutarı 17.115.000.- TL'nin 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

2- Yukardaki konu dışında kalan ve yöntemince tutulup kullanılan defter kayıt ve makbuzlara dayanan Genel Merkez ve iller örgütü gelirleri ile giderlerinin, eldeki belge ve bilgilere göre doğru ve Yasa'ya uygun olduğuna,

4.2.1997 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Üye
Mustafa YAKUPOĞLU

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Esas Sayısı : 1992/1 (Siyasî Parti-Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 1997/3

Karar Günü : 11.3.1997

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Anavatan Partisi Genel Merkezi ile 74 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1991 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Yekta Güngör ÖZDEN, Selçuk TUZUN, Ahmet N. SEZER, Haşım KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Ali HÜNER, Lütfi F. TUNCEL, Nurettin TURAN, Fulya KANTARCIOĞLU ve Aysel PEKİNER'in katılmalarıyla 13.6.1996 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; dosyada eksiklik bulunmadığından, Anavatan Partisi 1991 yılı hesabının esastan incelenmesine, oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1991 yılı kesinhesap çizelgesi ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda, ilgili bulundukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Anavatan Partisi'nin 1991 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk

biçimde, genel merkezin gelir ve giderleri 71.469.612.021.- TL., 74 il örgütünün gelir ve giderleri 32.012.875.151.- TL., toplam 103.482.487.172.- TL. olarak gösterilmiştir.

IV- BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ

A- Gelirler

1- Genel Merkez Gelirleri

Anavatan Partisi'nin 1991 yılı Genel Merkez gelirleri 71.469.612.021.- TL'dir.

Bu miktarın 6.834.500.000.- TL.sı milletvekili aidat gelirleri, 1.131.400.000.- TL.sı milletvekili aday özel aidat gelirleri, 39.694.000.- TL.sı bayrak, flama, rozet ve benzeri satış gelirleri, 4.170.103.472.- TL.sı parti malvarlığı gelirleri, 15.861.124.338.- TL.sı bağışlar, 40.705.189.323.- TL.sı Devlet yardımı, 1.054.155.812.- TL.sı geçen yılın gelir fazlası, 1.527.732.349 TL.sı ihtiyaç karşılığı kredi, 145.712.727.- TL. sı yasal kesintilerdir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, bağışların 2820 sayılı Yasa'nın 66. maddesine uygun olarak sağlandığı saptanmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Anavatan Partisi'nin 1991 yılında 74 il örgütüne sağlanan gelirleri toplamı 32.012.875.151.- TL'dir.

Bu miktarın 8.581.678.348.- TL. sı bağışlar, 15.049.732.098.- TL.sı genel merkez yardımı, 887.294.531.- TL.sı borçlar, 3.274.763.479.- TL. sı ilden ilçeye, ilçeden ile gönderilen paralar, geri kalan kısım da 1991 yılı diğer faaliyet gelirleridir.

İllerin kesin hesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede, çizelgelerin doğru, onanlı olduğu ve gelirlerin birleşik kesin hesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

Eldeki bilgi ve belgelere göre Anavatan Partisi'nin 1991 yılı kesin hesabında gösterilen 71.469.612.021.- TL. sı genel merkezce, 32.012.875.151.- TL.sı 74 il örgütüne sağlanan toplam

103.482.487.172.- TL. lık gelirin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu saptanmıştır.

B- Giderler

1- Genel Merkez Giderleri

Anavatan Partisi'nin 1991 yılı giderleri, kesinhesapta gösterildiği üzere 71.284.911.831.- TL'dir. Bunun 596.430.587.- TL.sı iş ve seyahat avansları (alacaklar), 15.049.732.098.- TL.lık kısmı taşra örgütüne gönderilen Genel Merkez yardımı 70.688.481.244.- TL.sı da 1991 yılı faaliyetleri için yapılan giderlerdir. Sağlanan 71.469.612.021.- TL.lık gelire 71.284.911.831.- TL.lık gider arasındaki farkı oluşturan 184.700.190.- TL., nakit mevcudu olarak 1992 yılına devretmiştir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda açıklanan 34.918.830.- TL.lık kısım dışındaki harcamaların Siyasi Partiler Yasası'na uygun, belgelere dayalı ve kayıtlarının doğru olduğu görülmüştür.

a- Belgesi Bulunmayan Giderler

Deftere 83/14 sıra numarasında "URT Ulusal İletişim Radyo" açıklamasıyla kayıtlı 27.590.080.- TL. lık gider ile 136/6 sıra numarasında "M. Ali Usta Masraf Bil" açıklamasıyla kayıtlı 800.000.- TL.lık giderin belgelerinin bulunmadığı görülmüştür.

2820 sayılı Yasa'nın "Giderlerin yapılmasında usul" başlıklı 70. maddesinde, beşbin liraya kadar harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tesvik edilmesinin zorunlu olmadığı belirtilerek bu miktarı aşan harcamaların fatura veya makbuz gibi bir belge ile belgelendirilmesinin zorunlu olduğu öngörülmüştür.

Aynı Yasa'nın 76. maddesinin son fıkrasındaki, belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti malvarlığının, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazine'ye irad kaydedileceğine ilişkin kural uyarınca, toplam 28.390.080.- TL.lık parti malvarlığının Hazine'ye gelir yazılması ve kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı'na iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesi uygun görülmüştür.

b- Kişi Adına Düzenlenmiş Faturalar

Defterin 67/3 sıra numarasında kayıtlı Merkez Lokantası'na ait

13.6.1991 gün ve 357651 sayılı 5.500.000.- TL. tutarındaki fatura ile 4/19 sıra numarasında kayıtlı Tarabya Oteli'ne ait 5.12.1990 gün ve 84621 sayılı 333.750.- TL.lık ve aynı firmaya ait 11.12.1990 gün ve 84650 sayılı 695.000.- TL.lık faturaların kişiler adına düzenlenmiş olduğu görülmüştür.

2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesindeki, bir siyasî partinin bütün giderlerinin o siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılacağına ilişkin kural ile bir belgenin muhasebe kayıtlarına esas olabilmesi için kayıt sahibinin adına düzenlenmiş olması gereğine ilişkin muhasebe kuralı karşısında, toplam 6.528.750.- TL. karşılığı parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca Hazine'ye gelir yazılması ve kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı'na iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesi uygun görülmüştür.

2- İl Örgütleri Giderleri

Anavatan Partisi'nin 1991 yılında 74 il örgütü giderleri toplamı 32.012.875.151.- TL. dir.

Bunun, 551.547.673.- TL.sını geçen yılın gider fazlası, 1.271.355.224.- TL. sın kasa, banka, Hazine tahvili yani nakitler, 36.503.894. TL.sını iş ve seyahat avansları (alacaklar), 30.153.468.360.- TL.sını (ilden ilçeye, ilçeden ile gönderilen 3.713.244.500.- TL dahil) 1991 yılı diğer faaliyet giderleri oluşturmaktadır.

İllerden genel merkeze gönderilen kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, çizelgelerin onanlı ve doğru olduğu, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

V- SONUÇ

Anavatan Partisi 1991 yılı hesabının incelenmesi sonucunda,

1- 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesinin son fıkrası uyarınca, belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyerek gider kaydedilen toplam 28.390.080.- TL.lık Parti malvarlığının, Hazine'ye gelir yazılmasına,

2- Kişiler adına düzenlenmiş faturalara dayanılarak gider kaydedilen 6.528.750.- TL karşılığı Parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesi gereğince Hazine'ye gelir yazılmasına,

3- Yukarıdaki konular dışında kalan ve yöntemince tutulup kullanılan defter, kayıt ve makbuzlara dayanan Genel Merkez ve iller örgütü gelirleri ile giderlerinin, eldeki belge ve bilgilere göre doğru ve Yasa'ya uygun olduğuna,

11.3.1997 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Esas Sayısı : 1994/28 (Siyasî Parti-Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 1997/4

Karar Günü : 11.3.1997

I- MALÎ DENETİMİN KONUSU

Demokrat Parti Genel Merkezi ile 53 ile ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1993 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Güven DİNÇER, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Samia AKBULUT, Haşım KILIÇ, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Lütfi F. TUNCEL ve Nurettin TURAN'ın katılmalarıyla 31.10.1995 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; eksik bulunmadığı anlaşılan Demokrat Parti'nin 1993 yılı kesinhesabının esas incelemesine geçilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1993 yılı kesinhesap çizelgeleri ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

Denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili bulundukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Demokrat Parti'nin 1993 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde,

Genel Merkez'in gelir ve giderleri 16.346.564.607.- TL., 53 il örgütünün gelir ve giderleri 5.026.913.205.- TL., olmak üzere toplam 21.373.477.812.- TL. olarak gösterilmiştir.

IV- BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ

A- Gelirler

1- Genel Merkez Gelirleri

Demokrat Parti'nin 1993 yılı Genel Merkez gelirleri 16.346.564.607.- TL'dir.

Bu tutarın 3.500.000.- TL. sı bayrak, flama ve rozet satış gelirleri, 14.549.389.000.- TL. sı parti malvarlığı gelirleri, 64.350.001.- TL.sı bağışlar, 1.640.511.665.- TL.sı banka mevduat gelirleri, 26.739.419.-TL. sı geçen yılın gelir fazlası, 34.738.000.- TL.sı ihtiyaç karşılığı kredi, 27.336.522.- TL. sı yasal kesintilerdir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, bağışların 2820 sayılı Yasa'nın 66. maddesine uygun olarak sağlandığı saptanmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Demokrat Parti'nin 1993 yılında 53 il örgütüne sağlanan gelirleri toplamı 5.026.913.205.- TL'dir.

Bu tutarın 9.914.000.- TL.sı giriş ve üye aidatları, 3.000.000.- TL.sı adaylık aidatları, 13.160.000.- TL. sı balo, eğlence ve konser gelirleri, 142.254.529.- TL.sı bağışlar, 4.544.000.000.- TL.sı Genel Merkez yardımı, 24.853.039.- TL.sı banka mevduat gelirleri, 287.810.537.- TL.sı ihtiyaç karşılığı kredi, 1.921.100.- TL.sı yasal kesintilerdir.

İllerin kesin hesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede, çizelgelerin doğru, onaylı olduğu ve gelirlerin birleşik kesin hesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

Eldeki bilgi ve belgelere göre Demokrat Parti'nin 1993 yılı kesin hesabında gösterilen, 16.346.564.607.- TL.sı Genel Merkez'ce, 5.026.913.205.- TL. sı 53 il örgütüne sağlanan toplam 21.373.477.812.- TL.lık gelirin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu saptanmıştır.

Demokrat Parti'nin 1993 yılı gelirleri için alındı belgesi olarak kullanılan makbuz ve koçanların incelenmesinde; bir cilt bitmeden diğerine geçildiği, aynı ciltte 1993 yılı ile birlikte 1994 yılına ait alındıların bulunduğu, bir ciltte onbir adet koçanın koparılmış olduğu, alındı belgelerinin günü gününe deftere kaydedilmediği görülmüştür.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 17. maddesinde de belirtildiği üzere siyasî partilerin malî denetimi, partilerin gelir ve giderlerinin doğru ve Yasa'ya uygun olup olmadığı yönlerinden yapılmaktadır. Siyasî partilerin malî işlemlerinin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'na uygun olup olmadığının tespiti için, Anayasa Mahkemesi'ne sunulan defter ve belgelerin denetime elverişli olması gerekmektedir.

Bundan böyle, alındı belgelerinin düzenlenmesinde ve defterlere geçirilmesinde gerekli özenin gösterilmesi gereğinin Parti'ye bildirilmesi uygun görülmüştür.

B- Giderler

1- Genel Merkez Giderleri

Demokrat Parti'nin 1993 yılı giderleri, kesinhesapta gösterildiği üzere 5.899.134.322.- TL'dir. Bunun; 636.864.974.- TL.sı büro genel giderleri, 298.555.989.- TL.sı personel giderleri, 39.402.779.- TL.sı seyahat giderleri, 93.644.000.- TL.sı bayrak, flama ve rozet giderleri, 118.441.080.- TL.sı sabit kıymet alımları, 149.605.500.- TL. sı seçim ve kongre giderleri, 4.544.000.000.- TL.sı il ve ilçe örgütlerine yardım, 18.620.000.- TL.sı alacaklardır. Sağlanan 16.346.564.607- TL.lık gelirle 5.899.134.322.- TL.lık gider arasındaki farkı oluşturan 10.447.430.285.- TL. nakit mevcudu olarak 1994 yılına devretmiştir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda açıklanan toplam 42.059.701.- TL.lık kısım dışındaki harcamaların Siyasî Partiler Yasası'na uygun belgelere dayalı ve kayıtların doğru olduğu görülmüştür.

a- Yasal Nitelik Taşımayan Belgeler

Genel Merkez gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, bazı parti giderlerinin yasal nitelik taşımayan belgelere dayanılarak yapıldığı görülmüştür.

2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesinde, bir siyasî partinin bütün giderlerinin o siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılacağı; beşbin liraya

kadar harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesinin zorunlu olmadığı belirtilmiştir.

Giderlerin, belgelendirilmesi ve bu belgelere dayanılarak muhasebe kayıtlarına geçirilebilmesi için Vergi Usul Yasası'nda alınması ve verilmesinin koşulları ve sınırları belirlenen belgelerin kullanılması gerekmektedir. Öte yandan, bu belgelerin ve bu belgeleri düzenleyemeyenler için hazırlanan gider pusulalarının kayıt sahibi adına düzenlenmesi ve işi yapanın veya malı satanın adlarını, soyadlarını, adreslerini ve imzalarını içermesi de bir yasal zorunluluktur.

Parti'de görevli kişiler adına düzenlenen; işi yapanın veya malı satanın ad, soyad, adres ve imzasını taşımayan "gider pusulaları"na dayanılarak yapılan ve aşağıda dökümü gösterilen giderler toplamı 18.430.500.- TL tutarındaki parti malvarlığının 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca Hazine'ye gelir yazılması ve kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı'na iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesi uygun görülmüştür.

Yevmiye Tarih ve No.su	Ödeme Yapılan Parti Görevlisi ve Gider Pusulası Tarih ve No.su	İşin Mahiyeti	Tutarı
26.02.1993/11	M.Serhan Yücel 19.02.1993/A-4	İstanbul İl Başkan- lığının açılış tö- reni için yapılan masraf	846.000
03.03.1993/12	M.Ali Yıldırım 03.03.1993/A-5	Tüp dolumu, çay ocağı masrafı	112.000
20.05.1993/26	M. Serhan Yücel 15.05.1993/A-12	Büyük Kongre davetiye gideri	4.972.000
20.05.1993/26	M. Serhan Yücel 16.05.1993/A-13	06 F 4016 Plakalı aracın Kongre gün- lerinde çalıştırılma karşılığı olarak	3.000.500
24.05.1993/27	M. Serhan Yücel 22.05.1993/A-14	Kongre masrafı olarak	9.500.000
Toplam			18.430.500

b- Belgesi Olmayan Giderler

Yapılan incelemede, yevmiye defterinin 10.09.1993 gün ve 96 sıra numarasına kayıtlı, "sair giderler" adı altında Sami Özsüt adına

“kasa”dan banka havalesi ile gönderilen 2.029.201.- TL tutarındaki ödemenin belgesinin bulunmadığı görülmüştür.

2820 sayılı Yasa’nın 70. maddesinde, beşbin liraya kadar harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesinin zorunlu olmadığı belirtilmiştir. Havaleye ilişkin banka muhasebe fişi, ödemenin hak sahibi olan kişiye yapıldığını göstermekte olup, 2820 sayılı Yasa’nın 70. maddesinde sözü edilen ve harcamayı kanıtlayıcı nitelikte olan makbuz veya fatura yerine kullanılamaz.

2820 sayılı Yasa’nın 76. maddesinin son fıkrasındaki; belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilemeyen parti gideri miktarınca parti malvarlığının, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazine’ye gelir yazılacağına ilişkin kural karşısında, 2.029.201.- TL tutarında parti malvarlığının Hazine’ye gelir yazılması ve kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı’na iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı’na gönderilmesi uygun görülmüştür.

c- Aslı Gönderilmeyen Belgeler

Yapılan incelemede, yevmiye defterinin 21.10.1993 gün ve 141 sıra numarasına kayıtlı, “temsil ağırlama giderleri” adı altında Gelincik Çiçek Mağazası-Murat Eraslan’a yapılan 21.600.000.- TL tutarındaki çelenk bedelinin, hiçbir açıklama yapılmaksızın ve gerekçe gösterilmeksizin, fatura aslı yerine, fotokopisine dayanılarak ödendiği görülmüştür.

2820 sayılı Yasa’nın 70. maddesinde, beşbin liraya kadar harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesinin zorunlu olmadığı belirtildiğinden gerekçesiz ve onaysız fatura fotokopisine dayanılarak kaydedilen giderin, Yasa’nın öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğunun kabulüne olanak bulunmamaktadır.

2820 sayılı Yasa’nın 76. maddesinin son fıkrasındaki; belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilemeyen parti gideri miktarınca parti malvarlığının, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazine’ye gelir yazılacağına ilişkin kural karşısında, 21.600.000.- TL tutarındaki parti malvarlığının Hazine’ye gelir yazılması ve kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı’na iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı’na gönderilmesi uygun görülmüştür.

2- İl Örgütleri Giderleri

Demokrat Parti'nin 1993 yılında 53 il örgütü giderleri, kesinhesapta gösterildiği üzere 4.194.487.726.- TL.dir. Bunun; 4.188.487.726.- TL.sı faaliyet giderleri, 6.000.000.- TL.sı alacaklardır. Sağlanan 5.026.913.205.- TL.lık gelirle giderler arasındaki farkı oluşturan 832.425.479.- TL., nakit mevcudu olarak 1994 yılına devretmiştir.

İllerden Genel Merkez'e gönderilen kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, çizelgelerin onaylı ve doğru olduğunu, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

V- SONUÇ

Demokrat Parti 1993 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti gelirleri için alındı belgesi olarak kullanılan makbuz ve koçanlardan oluşan ciltlerde, bir cilt bitmeden diğerine geçilmemesi, bir ciltte birkaç yılın gelirlerinin yer almaması, ciltlerde koçanların koparılmamış olması, alındı belgelerinin günü gününe deftere kaydedilmesi gerektiğinden, alındı belgelerinin düzenlenmesinde gerekli özenin gösterilmesi gereğinin Parti'ye bildirilmesine,

2- Kişiler adına düzenlenmiş belgelere dayanılarak gider kaydedilen 18.430.500.- TL. karşılığı Parti malvarlığının 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

3- 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesinin son fıkrası uyarınca belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyerek gider kaydedilen toplam 2.029.201.- TL. karşılığı Parti malvarlığının Hazine'ye gelir yazılmasına,

4- Asılları verilmeyen belgelere dayanılarak kaydedilen gider tutarı 21.600.000.- TL. karşılığı Parti malvarlığının 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

5- Yukarıdaki konular dışında kalan ve yöntemince tutulup kullanılan defter, kayıt ve makbuzlara dayanan Genel Merkez ve iller örgütü gelirleriyle giderlerinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğu,

11.3.1997 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

ye
Selçuk TÜZÜN

ye
Ahmet N. SEZER

ye
Haşim KILIÇ

ye
Yalçın ACARGÜN

ye
Mustafa BUMİN

ye
Sacit ADALI

ye
Ali HÜNER

ye
Lütfi F. TUNCEL

ye
Fulya KANTARCIOĞLU

Esas Sayısı : 1995/24 (Siyasî Parti-Mali Denetimi)

Karar Sayısı : 1997/6

Karar Günü : 8.4.1997

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Demokrat Parti'nin 1994 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Lütfi F. TUNCEL ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun katılmalarıyla 23.3.1996 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; eksikliği bulunmadığı anlaşılan Demokrat Parti'nin 1994 yılı kesinhesabının esas incelemesine geçilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan kesinhesap çizelgeleri ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili bulundukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Demokrat Parti'nin 1994 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, Genel Merkez'in gelir ve giderleri 23.015.194.162.- TL., 63 il örgütünün gelir ve giderleri 4.169.614.459.- TL., olmak üzere toplam 27.184.808.621.- TL. olarak gösterilmiştir.

IV. BİRLEŞİK KESİNHESABIN İNCELENMESİ

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Demokrat Parti'nin 1994 yılı Genel Merkez gelirleri 23.015.194.162.- TL'dir.

Bu tutarın 33.900.000.- TL. sını üye kimlik kartı ve parti yayınlarının satış gelirleri, 3.511.852.482.- TL. sını parti malvarlığı gelirleri, 8.000.000.- TL. sını bağışlar, 15.000.000.- TL. sını Bolu İl Örgütünden gönderilen yardım, 8.745.932.203.- TL. sını banka mevduat gelirleri, 10.466.050.285.- TL. sını bir önceki yıldan devreden nakit mevcudu, 234.459.192.- TL. sını 1995 yılına devreden borçlar oluşturmaktadır.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, bağışların 2820 sayılı Yasa'nın 66. maddesine uygun olarak sağlandığı saptanmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Demokrat Parti'nin 1994 yılında 63 il örgütünce sağlanan gelirleri toplamı 4.169.614.459.- TL'dir.

Bu gelirin 380.357.627.- TL.sını bağışlar, 106.502.000.- TL.sını balo, eğlence ve konser gelirleri ile bayrak, flama ve rozet satışı gelirleri, 136.260.000.- TL.sını giriş ve üye aidatları, 2.311.168.604.- TL.sını Genel Merkez yardımı, 9.897.497.- TL.sını banka mevduat gelirleri, 393.003.252.- TL.sını 1995 yılına devreden borçlar, 832.425.479.- TL.sını bir önceki yıldan devreden nakit mevcudu oluşturmaktadır.

İl örgütlerinden genel merkeze gönderilen kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede, çizelgelerin doğru, onaylı olduğu ve gelirlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Demokrat Parti'nin 1994 yılı giderleri, kesinhesapta gösterildiği üzere 15.261.762.735.- TL'dir. Bunun 4.784.872.291.- TL.sı personel ve büro genel giderlerinden, 1.468.914.401.- TL.sı bayrak, flama yapımı, yayın ve kimlik kartı basım giderleri ile seyahat giderlerinden,

5.460.885.567.-TL.sı demirbaş, bina ve oto alım giderlerinden, 1.165.921.872.- TL.sı çeşitli borç ödemelerinden, 70.000.000.- TL.sı iş avanslarından (alacaklar), 2.311.168.604.- TL.sı il örgütlerine yapılan yardımlardan oluşmaktadır. Sağlanan 23.015.194.162.- TL.sı gelir ile 15.261.762.735.- TL.lık gider arasındaki farkı oluşturan 7.753.431.427.- TL., nakit mevcudu olarak 1995 yılına devretmiştir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, harcamaların belgelerine dayalı ve kayıtların doğru olduğu görülmüştür.

2- İl Örgütleri Giderleri

Demokrat Parti'nin 1994 yılında 63 il örgütünün giderler toplamı 3.842.653.011.- TL.dır. Sağlanan 4.169.614.459.- TL.lık gelir ile 3.842.653.011.- TL. tutarındaki gider arasındaki farkı oluşturan 326.961.448.- TL., nakit mevcudu olarak 1995 yılına devretmiştir.

İl örgütlerinden Genel Merkez'e gönderilen kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, çizelgelerin doğru ve onaylı, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

V- SONUÇ

Demokrat Parti 1994 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Yöntemince tutulup kullanılan defter, kayıt ve makbuzlara dayanan Genel Merkez ve iller örgütü gelirleriyle giderlerinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve Yasa'ya uygunluğuna,

8.4.1997 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye Selçuk TÜZÜN
Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ	Üye Yalçın ACARGÜN
Üye Mustafa BUMİN	Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL
Üye Mustafa YAKUPOĞLU	Üye Fulya KANTARCIOĞLU	

Esas Sayısı : 1996/14 (Siyasî Parti Mali-Denetimi)

Karar Sayısı : 1997/7

Karar Günü : 8.4.1997

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Demokrat Parti'nin 1995 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Yekta Güngör ÖZDEN, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Lütfi F. TUNCEL, Mustafa YAKUPOĞLU ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun katılmalarıyla 4.2.1997 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında Demokrat Parti'nin 1995 yılı kesinhesabının esas incelemesine geçilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan kesinhesap çizelgeleri ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili bulundukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Demokrat Parti'nin 1995 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, Genel Merkez'in gelir ve giderleri 19.411.760.243.-TL., 63 il ve 3 ilçe örgütünün gelir ve giderleri 3.039.445.650.- TL., olmak üzere toplam 22.451.205.893.- TL. olarak gösterilmiştir.

IV- BİRLEŞİK KESİNHESABIN İNCELENMESİ

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Demokrat Parti'nin 1995 yılı Genel Merkez gelirleri 19.411.760.243.- TL'dir.

Bu gelirin 104.350.000.- TL.sını aidatlar, 368.976.000.- TL. sın parti malvarlığı gelirleri, 15.000.000.- TL. sın bağışlar, 3.358.024.654.- TL.sını banka mevduat gelirleri ve sair gelirler, 7.360.000.000.- TL. sın gayrimenkul satış gelirleri, 7.823.431.427.- TL.sını bir önceki yıldan devreden nakit mevcudu, 381.978.162.- TL. sın da 1996 yılına devreden borçlar oluşturmaktadır.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, bağışların 2820 sayılı Yasa'nın 66. maddesine uygun olarak sağlandığı saptanmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Demokrat Parti 63 il ve 3 ilçede örgütlenmiştir. Bu örgütlerin sağladıkları gelirler toplamı 3.039.445.650.- TL'dir.

Bu gelirin 10.250.000.- TL.sını üye ve giriş aidatları ile bayrak, flama, rozet ve yayın satış gelirleri, 531.053.098.- TL.sını bağışlar, 1.820.000.000.- TL.sını Genel Merkez yardımı, 6.257.408.- TL.sını banka mevduat gelirleri, 344.923.696.- TL. sın 1996 yılına devreden borçlar, 326.961.448.- TL.sını da bir önceki yıldan devreden nakit mevcudu oluşturmaktadır.

Söz konusu 3.039.445.650.- TL. tutarındaki gelir, örgütlerden Genel Merkez'e gönderilen onanlı kesinhesap çizelgeleri üzerinde yapılan incelemelerden çıkarılmış, birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

B-Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Demokrat Parti'nin 1995 yılı Genel Merkez giderleri, kesinhesapta 12.436.821.758.- TL. olarak gösterilmiştir.

Bu miktarın 8.456.961.058.- TL.sını personel ve büro genel giderleri, 826.940.508.- TL.sını seyahat, bayrak, flama yapımı ile yayın ve kimlik kartı basım giderleri, 188.294.000.- TL.sını sabit kıymet alımları, 885.167.000.- TL.sını seçim ve kongre giderleri, 234.459.192.- TL.sını önceki yılı borç ödemeleri, 25.000.000.- TL.sını iş avansları, 1.820.000.000.- TL.sını da il örgütlerine yapılan yardımlar oluşturmaktadır.

Sağlanan 19.411.760.243.- TL.lık gelir ile 12.436.821.758.- TL.lık gider arasındaki 6.974.938.485.- TL. tutarındaki gelir fazlası, nakit mevcudu olarak 1996 yılına devretmiştir.

Devreden gelir fazlasının, 37.721.563.- TL.sı kasa, 6.937.216.922.- TL.sı ise banka mevcududur.

Genel Merkez giderlerine ilişkin defter ve belgelerin incelenmesinde, harcamaların belgelerine dayalı ve kayıtların doğru olduğu görülmüştür.

2- İl Örgütleri Giderleri

Demokrat Parti'nin 1995 yılı birleşik kesinhesabına dahil olan 63 il ve 3 ilçe örgütünün giderler toplamı 2.920.999.792.- TL.dır.

Bu miktarın 1.883.877.405.- TL.sını personel ve büro genel giderleri, 79.100.000.- TL.sını seyahat, bayrak, flâma yapımı ile yayın ve kimlik kartı basım giderleri, 88.484.135.- TL.sını sabit kıymet alımları ve sair giderler, 476.535.000.- TL.sını seçim ve kongre giderleri, 393.003.252.- TL.sını önceki yılın borç ödemeleri oluşturmaktadır.

Sağlanan 3.039.445.650.- TL.lık gelir ile yapılan 2.920.999.792.- TL.lık gider arasındaki 118.445.858.- TL. tutarındaki gelir fazlası, nakit mevcudu olarak 1996 yılına devretmiştir.

Devreden gelir fazlasının 40.312.773.- TL.sı kasa, 78.133.085.- TL.sı ise banka mevcududur.

Genel Merkez'e gönderilen onanlı kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede çizelgelerin doğru olduğu ve giderlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

V- SONUÇ

Demokrat Parti 1995 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Yöntemince tutulup kullanılan defter, kayıt ve makbuzlara dayanan Genel Merkez ve iller örgütü gelirleriyle giderlerinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve Yasa'ya uygunluğuna,

8.4.1997 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Üye
Selçuk TUZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Üye
Mustafa YAKUPOĞLU

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Esas Sayısı : 1993/6 (Siyasî Parti Mali-Denetimi)

Karar Sayısı : 1997/8

Karar Günü : 7.5.1997

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Demokratik Sol Parti'nin Genel Merkezi ile 76 il ve bunlara bağlı ilçe örgütlerine ait 1992 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Mustafa GÖNÜL, Oğuz AKDOĞANLI, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşım KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN ve Sacit ADALI'nın katılmalarıyla 15.9.1993 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

“Dosyada eksiklik bulunmadığından, Demokratik Sol Parti'nin 1992 yılı kesinhesabının esastan incelenmesine, **OYBİRLİĞİYLE**” karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1992 yılı kesinhesap çizelgeleri ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Demokratik Sol Parti, 1992 yılı kesinhesabına ilişkin denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili bulundukları

yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelere dayalı kesinhesap cetvellerindeki parti gelirlerinin, 7.468.449.217.- lirası Genel Merkeze, 4.246.230.939.- lirası 76 il örgütüne , ait olmak üzere toplam 11.714.680.156.- lira, parti giderlerinin ise 7.440.589.446.- lirası Genel Merkeze, 4.176.984.033.- lirası 76 il örgütüne ait olmak üzere toplam 11.617.573.479.- lira olduğu; gelir ile gider arasındaki 97.106.677.- liralık gelir farkının 1993 yılına devir edildiği görüldükten ve kesinhesap cetvellerinde sonuca etkili maddî hatâ ya da tutarsızlık bulunmadığı anlaşılmıştır.

IV- BİRLEŞİK KESİNHESABIN İNCELENMESİ

A- Gelir Yönünden

1) Genel Merkez Gelirleri

Demokratik Sol Parti Genel Merkezi 1992 yılı gelirinin 7.468.449.217.- lira olduğu, bunun 40.815.436.- lirasının geçen yıl devrinden; 6.137.836.800.- lirasının devlet yardımından, 2.000.000.- lirasının aidatlardan; 5.625.000.- lirasının satışlardan; 245.967.300.- lirasının bağışlardan; 387.539.020.- lirasının banka mevduat gelirlerinden; 648.665.661.- lirasının kredili alım nedeniyle borçlanmadan, sağlandığı görülmüştür.

Sözü edilen genel merkez gelirlerinin, Siyasî Partiler Yasası'nın 61. maddesinde belirtilen kaynaklardan elde edilen ve aynı Yasa'nın 62.- 69. maddelerindeki sınırlama, yasaklama ve yönetime ilişkin kurallara uygun toplanan, belgelere dayandırılarak muhasebe kayıtlarına doğru geçirilen; bu gelirlerin Yasa'ya uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

2) İl Örgütü Gelirleri

Demokratik Sol Parti 76 il örgütünün 1992 yılındaki toplam gelirinin 4.246.230.939.- lira olduğu, bunun; 953.439.996.- lirasının aidatlardan, 393.488.822.- lirasının çeşitli satışlardan, 442.406.077.- lirasının çeşitli etkinliklerden, 1.423.893.027.- lirasının bağışlardan, 763.000.000.- lirasının alınan genel merkez yardımlarından, 56.268.997.- lirasının geçen yıl nakit devrinden, 25.353.115.- lirasının banka mevduat faizinden ve 180.841.816.- lirasının da yıl sonunda devir eden borçlardan sağlandığı görülmüştür.

55 il örgütü kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümleri, 21 ilin gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerden 2.542.563.403.- liralık bölümünün 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 61. maddesinde gösterilen kaynaklardan sağlandığı, birleşik kesinhesap cetveline doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla bu gelirlerin Yasa'ya uygun olduğu,

İl örgütleri gelirlerinden 1.703.667.536.- liralık bölümünün ise bu niteliği taşımadığı görülmüştür.

Şöyleki,

1- DSP'nin 1992 yılı kesinhesabında gelir gösterildiği halde; Adana, Ankara, Antalya, Balıkesir, Bursa, Bolu, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İçel, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Kahramanmaraş, Malatya, Sakarya, Samsun, Sivas ve Zonguldak illerine ait toplam 1.678.048.336.- liralık gelir belgelerini Anayasa Mahkemesi'ne sunmadığı anlaşılmıştır.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 69. maddesinin ikinci fıkrasında, "Siyasî partilerin genel merkezlerinin ve teşkilat kademelerinin gelirleri, parti merkez karar ve yönetim kurulunca bastırılan makbuzlar karşılığında alınır. Bastırılan ve parti teşkilat kademelerine gönderilen gelir makbuzlarının seri ve sıra numaralarına ait kayıtlar parti genel merkezinde tutulur. Parti teşkilat kademeleri aldıkları ve kullandıkları makbuzlar dolayısıyla parti merkez karar ve yönetim kuruluna karşı malî sorumluluk taşırlar." dördüncü fıkrasında da, makbuzların asıl kısımlarıyla dipkoçanlarında aynı sıra numarası bulunur. Makbuz dipkoçanlarının saklama süresi, Anayasa Mahkemesinin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren beş yıldır." denilmektedir.

Bu kurallar gereğince Parti, elde ettiği 1.678.048.336.- liralık gelirin belgelerini yasal saklama süresi içinde Anayasa Mahkemesi'ne sunmamıştır.

76. maddenin üçüncü fıkrasında ise "Bu Kanun'un 69. maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasî partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşılsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelir Hazine'ye irad kaydedilir." kuralı yer almaktadır.

Bu durumda, Parti, gelir belgelerini Anayasa Mahkemesi'ne sunmayarak gelir kaynağını tevsik edememiş olduğundan, 1.678.048.336.- liranın Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2820 sayılı Yasa'nın 69. maddesinin üçüncü fıkrasında, "Sağlanan gelirin türü ve miktarıyla, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresi, makbuzu düzenleyenin sıfatı, adı, soyadı ve imzası, makbuzda ve dipkoçanlarında yer alır.", 66. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci ve üçüncü tümcesinde, "Bağış veya bağışların, bağışta bulunanın veya yetkili temsilcisine veya vekiline ait olduğunun partice verilen makbuzda açıkça belirtilmesi gerekir. Böyle bir belgeye dayanılmaksızın siyasî partilerce bağış kabul edilemez". 76. maddesinin birinci fıkrasında da "Bu Kanunun bağışlarla ilgili hükümlerine aykırı olarak bağış kabul ettiği Anayasa Mahkemesince tespit edilen siyasî partilerin, 66 ncı maddenin birinci ve üçüncü fıkralarına aykırı şekilde elde ettikleri gelirlerin tamamının Hazineye irad kaydedilmesine, taşınmaz malların Hazine adına tapuya tesciline; aynı maddenin ikinci fıkrasında belirtilen miktarlardan fazla gelirlerle taşınmaz malların bu fıkra da belirtilen miktarı geçen kısmının karşılığının Hazineye irad kaydedilmesine karar verilir", aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise, "kanunun 69 uncu maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasî partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşılırsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelir Hazineye irad kaydedilir" denilmektedir.

Bu kurallar uyarınca Parti gelir belgelerinde, geliri sağlayan kimsenin adı, soyadı ve adresinin açıkça belirtilmesi zorunluluğuna uyulmaması nedeniyle 25.719.200.- liranın Hazine'ye gelir kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu durumda; Demokratik Sol Parti'nin 1992 yılına ait 10.011.012.620.- liralık geliri Siyasî Partiler Yasası'na uygun, toplam 1.703.667.546.- liralık geliri ise bu nitelikte değildir.

B- Giderler Yönünden

1) Genel Merkez Giderleri

Demokratik Sol Parti Genel Merkezi 1992 yılı giderinin 7.440.589.446.- lira olduğu, bunun; 268.720.010.- lirasını personel giderlerinin, 789.955.250.- lirasını il örgütlerine yapılan yardımların, 771.955.850.- lirasını yönetim giderlerinin, 37.459.090.- lirasını demirbaş alımının, 5.572.499.246.- lirasını seçim, tanıtma ve propaganda giderlerinin oluşturduğu görülmüştür.

Genel Merkez giderlerinden 7.440.588.246.- liralık bölümünün Siyasî Partiler Yasası'nın 70. maddesinde belirtilen yöntem çerçevesinde siyasî partinin 1992 yılı bütçesine uygun olduğu yetkili organın

kararlarından geçirildiği, giderlerin makbuz veya fatura gibi belgelere bağlanmak suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği anlaşılmaktadır. Bu miktar Parti giderinin Kanuna uygun bulunduğu, 120.000.- liralık bölümünün ise bu nitelikte olmadığı sonucuna varılmıştır.

Şöyleki,

Parti muhasebe defteri yönetim giderleri sahifesinin 4. ve 5. maddelerine, Partinin sahip olduğu araç şoförünün işlediği trafik suçu sebebiyle kesilen $30.000+90.000=120.000$ liralık trafik cezasının parti adına ödendiği görülmüştür.

2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesinde, bir siyasî partinin bütün giderlerinin, o siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılacağı belirtilmiştir.

Parti'nin sahip olduğu araç şoförünün işlediği bir suçun yaptırımı olan trafik cezasının ödenmesi, siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılmış bir gider olarak değerlendirilemez.

Bu nedenle, 120.000 liralık ödemenin Siyasî Partiler Yasası'nın 70. ve 75/4 maddeleri gereğince Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2) İl Örgütlerinin Giderleri

Demokratik Sol Parti 76 il örgütü 1992 yılı giderinin 4.176.984.033.- lira olduğu bunun; 333.263.581.- lirasını personel giderlerinin, 1.997.651.997.- lirasını yönetim giderlerinin, 155.876.155.- lirasını örgüte yapılan yardımların, 148.801.490.- lirasını demirbaş alımının, 1.541.390.810.- lirasını seçim, tanıtma ve propaganda giderlerinin oluşturduğu anlaşılmıştır.

76 il örgütü kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede tüm harcamaların Parti'nin birleşik kesinhesabına doğru olarak geçirildiği Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na onaylandığı saptanmıştır.

Bu duruma göre, Demokratik Sol Parti'nin 1992 yılı içindeki 11.617.453.479.- liralık giderinin Yasa'ya uygun bulunduğu, 120.000.- liralık giderinin ise bu nitelikte olmadığı sonucuna varılmıştır.

V- SONUÇ

Demokratik Sol Parti'nin 1992 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti kesinhesabında belirtilen 11.714.680.156.- liralık gelirin,

a- 1.678.048.336.- liralık bölümünün, 2820 sayılı Yasa'nın 69. maddesinin ikinci ve dördüncü fıkralarına aykırı olarak elde edilmesi nedeniyle aynı Yasa'nın 76. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince,

b- 25.619.200.- liralık bölümünün de, aynı Yasa'nın 69. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı olarak; gelirin sağlandığı kişilerin ad, soyad ve adreslerinin belirtilmemesi nedeniyle Yasa'nın 75. ve 76. maddeleri gereğince,

toplam olarak 1.703.667.536.- liralık bölümünün Hazine'ye gelir yazılmasına,

2- Parti kesinhesabında belirtilen 11.617.573.479.- liralık giderin, 120.000.- liralık bölümü 2820 sayılı Yasa'nın 3., 72. ve 92. maddelerine aykırı olarak yapıldığından bu miktarın aynı Yasa'nın 75. maddesinin dördüncü fıkrası gereğince Hazine'ye gelir yazılmasına,

3- Yöntemince tutulan ve kullanılan defter, kayıt ve makbuzlara dayanan 10.011.012.620.- liralık gelir ile 11.617.453.479.- liralık giderin doğruluğuna ve Siyasî Partiler Yasası'na uygunluğuna,

7.5.1997 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Aysel PEKİNER

Esas Sayısı : 1992/7 (Siyasî Parti Mali-Denetimi)

Karar Sayısı : 1997/9

Karar Günü : 7.5.1997

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Demokratik Sol Parti'nin Genel Merkezi ile 72 il ve bunlara bağlı ilçe örgütlerine ait 1991 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Servet TUZUN, Mustafa GÖNÜL, Mustafa ŞAHİN, Oğuz AKDOĞANLI, İhsan PEKEL, Selçuk TUZUN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ ve Yalçın ACARGÜN'ün katılmalarıyla 8.12.1992 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

"Dosyada eksiklik bulunmadığından, Demokratik Sol Parti'nin 1991 yılı kesinhesabının esastan incelenmesine OYBİRLİĞİYLE, karar" verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1991 yılı kesinhesap çizelgeleri ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Demokratik Sol Parti, 1991 yılı kesinhesabına ilişkin denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili bulundukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçim-

de tutuldukları belirtilen defter ve belgelere dayalı kesinhesap cetvellerindeki parti gelirlerinin, 7.679.874.942.- lirası Genel Merkeze, 6.821.114.011.- lirası 72 il örgütüne ait olmak üzere toplam 14.500.988.953.- lira; parti giderlerinin ise 7.639.059.506.- lirası Genel Merkeze, 6.764.845.014.- lirası 72 il örgütüne ait olmak üzere toplam 14.403.904.520.- lira olduğu; gelir ile gider arasındaki 97.084.433.- liralık gelir farkının 1992 yılına devir edildiği görüldükten ve kesinhesap cetvellerinde sonuca etkili maddî hata ya da tutarsızlık bulunmadığı anlaşılmıştır.

IV- BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ

A- Gelir Yönünden

1) Genel Merkez Gelirleri

Demokratik Sol Parti Genel Merkezi 1991 yılı gelirinin 7.679.874.942.- lira olduğu, bunun 3.586.731.- lirasının geçen yıl devrinden; 3.665.439.182.- lirasının devlet yardımından, 1.626.650.000.- lirasının aidatlardan; 58.393.000.- lirasının satışlardan; 1.289.596.841.- lirasının bağışlardan; 43.375.254.- lirasının banka mevduat gelirlerinden; 992.833.984.- lirasının kredili alım nedeniyle borçlanmadan sağlandığı görülmüştür.

Sözü edilen genel merkez gelirlerinin, Siyasî Partiler Yasası'nın 61. maddesinde belirtilen kaynaklardan elde edilen ve aynı Yasa'nın 62.- 69. maddelerindeki sınırlama, yasaklama ve yönetime ilişkin kurallara uygun toplanan, belgelere dayandırılarak muhasebe kayıtlarına doğru geçirilen; bu gelirlerin Yasa'ya uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

2) İl Örgütü Gelirleri

Demokratik Sol Parti 72 yıl örgütü 1991 yılı toplam gelirinin 6.821.114.011.- lira olduğu, bunun; 1.063.439.662.- lirasının aidatlardan, 201.327.508.- lirasının çeşitli satışlardan, 1.486.643.104.- lirasının çeşitli etkinliklerden, 3.239.369.051.- lirasının bağışlardan, 320.030.000.- lirasının alınan genel merkez yardımlarından, 111.731.281.- lirasının geçen yıl nakit devrinden, 4.480.329.- lirasının banka mevduat faizinden ve 394.093.076.- lirasının da yıl sonunda devir eden borçlardan sağlandığı görülmüştür.

51. il örgütü kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümleri 21 il örgütü gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerden 3.334.723.260.-

liralık bölümünün 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 61. maddesinde gösterilen kaynaklardan sağlandığı birleşik kesinhesap cetveline aynen geçirildiği, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunca onaylandığı görülmüş olmakla bu gelirlerin doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğu, 3.486.390.751.- liralık bölümün ise bu nitelikte olmadığı anlaşılmıştır.

Şöyleki,

1- DSP'nin 1991 yılı kesinhesabında gelir gösterildiği halde; Adana, Ankara, Antalya, Balıkesir, Bolu, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İçel, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Malatya, Kahramanmaraş, Sakarya, Samsun, Sivas ve Zonguldak illerine ait toplam 3.424.186.251.- liralık gelir belgelerinin Anayasa Mahkemesi'ne sunmadığı anlaşılmıştır.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 69. maddesinin ikinci fıkrasında, "Siyasî partilerin genel merkezlerinin ve teşkilat kademelerinin gelirleri, parti merkez karar ve yönetim kurulunca bastırılan makbuzlar karşılığında alınır. Bastırılan ve parti teşkilat kademelerine gönderilen gelir makbuzlarının seri ve sıra numaralarına ait kayıtlar parti genel merkezinde tutulur. Parti teşkilat kademeleri aldıkları ve kullandıkları makbuzlar dolayısıyla parti merkez karar ve yönetim kuruluna karşı malî sorumluluk taşırlar." dördüncü fıkrasında da, "Makbuzların asıl kısımlarıyla dipkoçanlarında aynı sıra numarası bulunur. Makbuz dipkoçanlarının saklama süresi, Anayasa Mahkemesinin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirme tarihinden itibaren beş yıldır." denilmektedir.

76. maddenin üçüncü fıkrasında ise "Bu Kanun'un 69. maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasî partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşılsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelir Hazine'ye irad kaydedilir." kuralına yer verilmiştir.

Bu kurallar gereğince, Parti, gelir belgelerini Mahkemeye sunmakla, gelir kaynağını tevsik edememiş olduğundan, toplam 3.424.186.251.- liranın Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2820 sayılı Yasa'nın 69. maddesinin üçüncü fıkrasında, "Sağlanan gelirin türü ve miktarıyla, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresi makbuzu düzenleyenin sıfatı, adı, soyadı ve imzası, makbuzda ve dipkoçanlarında yer alır." 66. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci ve üçüncü tümcesinde, "Bağış veya bağışların, bağışta bulunanın veya yetkili tem-

silcisine veya vekiline ait olduğunun partice verilen makbuzda açıkça belirtilmesi gerekir. Böyle bir belgeye dayanılmaksızın siyasî partilerce bağış kabul edilemez". 76. maddesinin birinci fıkrasında da "Bu Kanunun bağışlarla ilgili hükümlerine aykırı olarak bağış kabul ettiği Anayasa Mahkemesince tespit edilen siyasî partilerin, 66 ncı maddenin birinci ve üçüncü fıkralarına aykırı şekilde elde ettikleri gelirlerin tamamının Hazineye irad kaydedilmesine, taşınmaz malların Hazine adına tapuya tesciline; aynı maddenin ikinci fıkrasında belirtilen miktarlardan fazla gelirlerle taşınmaz malların bu fıkarda belirtilen miktarı geçen kısmının karşılığı Hazineye irad kaydedilmesine karar verilir", aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise "Bu Kanunun 69 üncü maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasi partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşılırsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelir Hazineye irad kaydedilir." denilmektedir.

Bu kurallar uyarınca, Parti'nin gelir belgelerine geliri sağlayan kimse nin adı, soyadı ve adresinin açıkça belirtilmesi zorunluluğuna uyulmaması nedeniyle toplam 62.204.500.- liranın Hazine'ye gelir kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu durumda, Demokratik Sol Parti 1991, yılı gelirlerinden toplam 3.486.390.751.- liralık bölümünün Hazine'ye irad kaydedilmesi gerekmektedir.

B- Giderler Yönünden

1) Genel Merkez Giderleri

Demokratik Sol Parti Genel Merkezi 1991 yılı giderinin 7.639.059.506.- lira olduğu, bunun; 158.211.907.- lirasını personel giderlerinin, 290.375.000.- lirasını il örgütlerine yapılan yardımların, 706.733.862.- lirasını yönetim giderlerinin, 101.340.579.- lirasını demirbaş alımının, 6.382.488.158.- lirasını seçim, tanıtma ve propaganda giderlerinin oluşturduğu görülmüştür.

Genel Merkez giderlerinin Siyasî Partiler Yasası'nın 70. maddesinde belirtilen yöntem çerçevesinde siyasî partinin 1991 yılı bütçesine uygun olduğu, yetkili organınca karara bağlandığı, giderlerin makbuz veya fatura gibi belgelerle muhasebe kayıtlarına doğru ya da düzeltilmiş olarak geçirildiği anlaşılmakla bu miktar Parti giderinin kanuna uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

2) İl Örgütlerinin Giderleri

Demokratik Sol Parti 72 il örgütü 1991 yılı toplam giderinin 6.764.845.014.- lira olduğu, bunun; 361.495.799.- lirasını personel giderlerinin, 1.771.019.714.- lirasını yönetim giderlerinin, 246.784.900.- lirasını örgüte yapılan yardımların, 505.580.851.- lirasını demirbaş alımının, 3.879.963.750.- lirasını seçim, tanıtma ve propaganda giderlerinin oluşturduğu anlaşılmıştır.

72 il örgütü kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede tüm harcamaların Parti'nin birleşik kesinhesabına doğru olarak geçirildiği, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca da onaylandığı saptanmıştır.

Bu duruma göre, Demokratik Sol Parti'nin 1991 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen 14.403.904.520.- liralık giderinin Yasa'ya uygun bulunduğu, sonucuna varılmıştır.

V- SONUÇ

Demokratik Sol Parti'nin 1991 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti kesinhesabında belirtilen 14.500.988.593.- liralık gelirin,

a- 3.424.186.251.- liralık bölümünün, 2820 sayılı Yasa'nın 69. maddesinin ikinci ve dördüncü fıkralarına aykırı olarak elde edilmesi nedeniyle aym Yasa'nın 76. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince,

b- 62.204.500.- liralık bölümünün de, aynı Yasa'nın 69. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı olarak; gelirin sağlandığı kişilerin ad, soyad ve adreslerinin belirtilmemesi nedeniyle Yasa'nın 75. ve 76. maddeleri gereğince,

toplam olarak 3.486.390.751.- liralık bölümünün Hazine'ye gelir yazılmasına,

2- Yöntemince tutulan ve kullanılan defter, kayıt ve makbuzlara dayanan 11.014.597.842.- liralık gelir ile 14.403.904.520.- liralık giderin doğruluğuna ve Siyasi Partiler Yasası'na uygunluğuna,

7.5.1997 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Aysel PEKİNER

Esas Sayısı : 1992/2 (Siyasî Parti Mali-Denetimi)

Karar Sayısı : 1997/10

Karar Günü : 2.7.1997

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Merkezi ile 74 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1991 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Servet TÜZÜN, Mustafa GÖNÜL, Mustafa ŞAHİN, Oğuz AKDOĞANLI, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ ve Yalçın ACARGÜN'ün katılmalarıyla 8.12.1992 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

“Dosyada eksiklik bulunmadığından Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1991 yılı kesinhesabının esastan incelenmesine, OYBİRLİĞİYLE

karar” verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1991 yılı kesinhesap çizelgeleri ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Sosyaldemokrat Halkçı Parti, 1991 yılı kesinhesap cetvellerini 29.6.1992 gününde, bu hesaba dayanak olan ve Anayasa Mahkemesi kararları ile istenen gelir ve gider belgelerini ise 12.8.1996 gününde vermiştir.

Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1991 yılı kesinhesabına ilişkin denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili bulundukları yasa hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelere dayalı kesinhesap cetvellerinde Parti gelirlerinin; 35.383.017.603.- lirası Genel Merkez'e, 25.779.305.060.- lirası 74 il örgütüne ait olmak üzere toplam 61.162.322.663.- lira; Parti giderlerinin ise 32.540.407.149.- lirası Genel Merkeze, 24.651.632.775.- lirası 74 il örgütüne ait olmak üzere toplam 57.192.039.924.- lira olduğu; gelir ile gider arasındaki 3.970.282.739.- liralık gelir farkının kasa ve banka mevcudu nakit olarak, gelecek yıla devir edildiği ve kesinhesap cetvellerinde sonuca etkili maddî hatâ ya da tutarsızlık bulunmadığı anlaşılmıştır.

IV- BİRLEŞİK KESİNHEŞABIN İNCELENMESİ

A- Gelirler Yönünden

1) Genel Merkez Gelirleri

Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Merkezi 1991 yılı gelirinin 35.383.017.603.- lira olduğu; bunun 8.655.739.450.- lirasının aidatlardan, 37.515.800.- lirasının satışlardan, 43.600.750.- lirasının yapılan etkinliklerden, 4.750.682.042.- lirasının bağışlardan, 4.022.487.767.- lirasının banka mevduatı faizinden, 13.800.732.000.- lirasının Devlet yardımından, 343.796.347.- lirasının kredili alım nedenine dayalı borçlanmadan sağlandığı, 3.728.463.447.- lirasının ise varlık hesabının gelir farkından oluştuğu görülmüştür.

Sözü edilen genel merkez gelirlerinden (35.383.017.603-5.956.000.000=) 29.427.017.603.- liralık bölümünün, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın; 61. maddesinde belirtilen kaynaklardan elde edildiği ve 62-69. maddelerindeki sınırlama, yasaklama ve yönetime ilişkin kurallara uyularak toplandığı, belgelere dayandırılarak muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülerek Yasa'ya uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

SHP 1991 yılı Genel Merkez gelirlerinden (1.891.000.000, 265.000.000, 3.800.000.000=) 5.956.000.000.- liralık bölümünün ise Yasa'ya uygun olmadığı anlaşılmıştır.

Şöyleki;

a) Toplam tutarı 1.881.000.000.- lira olan kimi gelir makbuzları kar-

şılığında 1991 yılı içerisinde aynı kişi veya kuruluşlardan 50.000.000.- TL.sı üzerinde gelir sağlandığı görülmüştür.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 66. maddesinin 31.10.1990 günlü 3673 sayılı Yasa ile değişik ikinci fıkrasında; "Yukarıdaki fıkranın dışında kalan gerçek ve tüzelkişilerin herbirinin bir siyasî partiye aynı yıl içerisinde ellimilyon liradan fazla kıymette aynî veya nakdî bağışta bulunması yasaktır." denilmiş, 76. maddesinin birinci fıkrasında ise; "Bu Kanunun bağışlarla ilgili hükümlerine aykırı olarak bağış kabul ettiği Anayasa Mahkemesince tespit edilen siyasî partilerin, 66 ncı maddenin birinci ve üçüncü fıkralarına aykırı şekilde elde ettikleri gelirlerin tamamının Hazine'ye irat kaydedilmesine, taşınmaz malların Hazine adına tapuya tesciline; aynı maddenin ikinci fıkrasında belirtilen miktarlardan fazla gelirlerle taşınmaz malların bu fıkra da belirtilen miktarı geçen kısmının karşılığının Hazineye irat kaydedilmesine karar verilir." kuralına yer verilmiştir.

Bu durumda, SHP Genel Merkezi'nce Yasa'ya aykırı olarak aynı kişi veya kuruluşlardan elli milyon liranın üzerinde sağlanan toplam 1.881.000.000.- liralık gelirin; (SHP, 18.2.1995 gününde 2820 sayılı Yasa'nın 110/1. madde hükmü çerçevesinde malvarlığı ile birlikte CHP ile birleştiğinden CHP'nin malvarlığından) Hazine'ye irad kaydına karar verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Yine SHP Genel Merkezi'nin 28.11.1991 gün ve 417 madde nolu muhasebe fişi ve eklerinin incelenmesinden, Parti'nin 2.8.1991 gün ve 40704 nolu fatura ile 186.692.800.- TL. ödemede bulunduğu, ancak faturanın altına düşülen bir nottan; bu faturada adı geçen firmadan iki gelir makbuzu karşılığında (50+10)=60 milyon lira bağış aldığı anlaşılmıştır. Faturadaki 60 milyon liralık tahsilatın, (yasal sınır içinde kalması için) 50+10 milyon lira biçiminde muhasebeleştirildiği görülmüştür. Bu durumun, Parti'ye yapılan bağışın 50 milyonun üstünde olduğu sonucunu değiştirmeyeceği açıktır.

2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesinin dördüncü fıkrasında; "Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasî partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir." denilmiştir.

Açıklanan nedenle, 60 milyon liralık bağışın, 2820 sayılı Yasa'nın; 66/2. maddesindeki 50 milyon liralık yasal sınırı aşan 10.000.000.-

TL.sının 75/4. maddesi gereğince Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu duruma göre Genel Merkez'in Yasa'nın 66/2. maddesine aykırı olarak elde ettiği gelir toplamı (1.881.000.000 + 10.000.000=) 1.891.000.000.- lira olmaktadır.

b) Toplam tutarı 265.000.000.- lira olan kimi gelir belgelerinde, parayı sağlayan (ödeyen) kişinin adı, soyadı ve adresinin gösterilmediği anlaşılmıştır.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 69. maddesinin üçüncü fıkrasında; "Sağlanan gelirin türü ve miktarıyla, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresi, makbuzu düzenleyenin sıfatı, adı, soyadı ve imzası, makbuzda ve dip koçanlarında yer alır." 66. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci tümcesinde; "Bağış veya bağışların bağışta bulunanın veya yetkili temsilcisine veya vekiline ait olduğunun partice verilen makbuzda açıkça belirtilmesi gerekir. Böyle bir belgeye dayanılmaksızın, siyasi partilerce bağış kabul edilemez." 76. maddesinin üçüncü fıkrasında da; "Bu Kanunun 69 uncu maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasî partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşılırsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelir Hazineye irad kaydedilir." kuralına yer verilmiştir.

Bu yasal hükümlere aykırı olarak kimi belgelerde isim veya adres kimi belgelerde ise yeterli açıklıkta adres yazılmaksızın sağlanan toplam (180.000.000+50.000.000+35.000.000=) 265.000.000.- liralık gelirin Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

c) Parti'nin; 1991 yılı içinde, Tütünbank'ın Ankara Şubesi'nden, (150.000.000 + 150.000.000 + 500.000.000 + 1.500.000.000=) toplam 2.300.000.000.- liralık kredi aldığı ve bu krediyi (300.000.000 + 500.000.000 + 1.500.000.000.- TL.lık ödemeler ile) kapattığı, Yapı Kredi Bankası'nın Ankara/Sıhhiye Şubesi'nden de 1.500.000.000.- liralık kredi aldığı ve bu krediyi de kapattığı, görülmüştür.

Böylece parti 1991 yılı içinde toplam 3.800.000.000.- TL.lık kredi almış ve bunun tamamını kapatmıştır.

2820 sayılı Yasa'nın 67. maddesinde, "Siyasî partiler, hiçbir şekilde hiçbir yerden ve hiçbir kimseden dolayı veya dolaysız olarak kredi veya borç alamazlar. Ancak, ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 66 ncı maddenin 1 ve 3 üncü fıkralarında gösterilenler dışında kalan gerçek ve tüzelki-

şilerden kredili veya ipotek karşılığı mal satınalabilirler.” 76. maddesinin ikinci fıkrasında da, “Bu Kanunun 67 inci maddesi hükmüne aykırı olarak siyasî partilere sağlanan kredi veya borçlar üzerine Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazine’ce elkonulur, kredi veya borcu verene karşı Hazine hiçbir yükümlülük altına girmez.” kuralına yer verilmiştir.

Bu durumda SHP, 1991 yılında 3.800.000.000.- liralık kredi alarak 2820 sayılı Yasa’nın 67. maddesi hükmüne aykırı davranmıştır.

Kredinin yılı içinde kapanmış olması, Yasa’nın açık ve kesin yasağını ortadan kaldırmaz.

Bu nedenle, 3.800.000.000.- liralık kredi tutarına, Yasa’nın 76. maddesi gereğince Hazine’ce elkonulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Güven DİNÇER bu görüşe katılmamıştır.

2) İl Örgütleri Gelirleri

Sosyaldemokrat Halkçı Parti’nin; teşkilatı bulunduğu 74 il örgütünün 1991 yılında toplam 25.779.305.060.- lira geliri olduğu bunun; 5.506.777.494.- lirasının aidatlardan, 371.720.930.- lirasının satışlardan, 4.151.574.526.- lirasının etkinliklerden, 10.555.233.341.- lirasının bağışlardan, 73.333.478.- lirasının faizlerden, 3.324.726.653.- lirasının örgüt içi yardımlardan, 1.661.182.989.- lirasının borçlanmadan sağlandığı, 134.755.649.- lirasının ise varlık hesabı bakiyesinden oluştuğu görülmüştür.

74 il örgütü kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde ve Anayasa Mahkemesi’nin 2.4.1996 günlü kararında adları yazılı 22 il örgütünün gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; il örgütü gelirlerinden (25.779.305.060 - 2.362.155.085 =) 23.417.149.975.- liralık bölümünün 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası’nın 61. maddesinde gösterilen kaynaklardan sağlandığı, Parti’nin birleştirilmiş kesinhesap cetveline geçirildiği, Parti Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı görülmüş olmakla bu gelir miktarının, Yasa’ya uygun ve doğru bulunduğu sonucuna varılmıştır.

74 il örgütü gelirlerinden (765.500.000 + 747.834.093 + 848.820.992 =) 2.362.155.085.- liralık bölümünün ise Yasa’ya uygun olmadığı anlaşılmıştır.

Şöyleki:

a) Toplam tutarı 765.500.000.- lira olan kimi gelir belgeleriyle; 1991 yılı içinde aynı kişi ve kuruluşlardan 50.000.000.- TL.lık yasal sınırı aşan gelir sağlandığı görülmüştür.

2820 sayılı Yasa'nın 66. maddesine aykırı olarak sağlanan 765.500.000.- liralık bu gelirin aynı Yasa'nın 76. maddesi gereğince Hazine'ye irad kayıt edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

b) Toplam tutarı 747.834.093.- lira olan kimi il örgütü gelir belgelerinde parayı ödeyen kimsenin adı, soyadı ve adresinin gösterilmediği görülmüştür.

2820 sayılı Yasa'nın; 69. ve 66. maddelerine aykırı olan bu uygulama nedeniyle il örgütlerince sağlanan toplam (431.759.067 + 241.615.026 + 74.460.000 =) 747.834.093.- liralık gelirin aynı Yasa'nın 76/3. maddesi gereğince Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

c) Toplam tutarı 848.820.992.- lira olan il örgütleri gelir belgelerinin, Anayasa Mahkemesi'ne yasal saklama süresi içinde sunulmadığı görülmüştür.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 69. maddesinin ikinci fıkrasında, "Siyasî partilerin genel merkezlerinin ve teşkilat kademelerinin gelirleri, parti merkez karar ve yönetim kurulunca bastırılan makbuzlar karşılığında alınır. Bastırılan ve parti teşkilat kademelerine gönderilen gelir makbuzlarının seri ve sıra numaralarına ait kayıtlar parti genel merkezinde tutulur. Parti teşkilat kademeleri aldıkları ve kullandıkları makbuzlar dolayısıyla parti merkez karar ve yönetim kuruluna karşı malî sorumluluk taşırlar." dördüncü fıkrasında da makbuzların asıl kısımlarıyla dipkoçanlarında aynı sıra numarası bulunur. Makbuz dipkoçanlarının saklama süresi, Anayasa Mahkemesinin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren beş yıldır." denilmiş, 76. maddesinin üçüncü fıkrasında ise, "Bu Kanun'un 69. maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasî partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşılırsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelir Hazine'ye irad kaydedilir." kuralına yer verilmiştir.

Parti, gelir belgelerini Mahkeme'ye sunmayarak gelir kaynağını tevşik edememiştir.

Bu nedenle, toplam 848.820.992.- liralık gelirin 2820 sayılı Yasa'nın 69/2, 4, ve 76/3 maddeleri gereğince Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

d) Toplam tutarı 50.351.235.- lira olan kimi gelir belgeleri ile SHP tüzüğü'nün 75. maddesinin dokuzuncu fıkrası gereğince çıkarılan "SHP Belediye ve İl Genel Meclisi Grupları Çalışma Yönetmeliği"nin 2. maddesinin son fıkrası hükmü gereğince Belediye Meclisi'nde bulunan SHP'li üyelere "Belediye Meclisi Grup üyeliği aidatı" adı altında gelir sağlandığı görülmüştür.

Siyasî partilerin 2820 sayılı Yasa'nın 61. maddesinde; sayılan kaynaklar dışında gelir sağlamasına olanak yoktur. 1991 yılı içinde il örgütlerince toplanan 50.351.235.- liralık gelir; bu kez Parti üyeliği aidatı içinde değerlendirilmiştir. Ancak Yasa'ya aykırı bu tür uygulamaların durdurulması konusunda Parti'nin uyarılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

e) Toplam tutarı 13.400.000.- lira olan kimi belgelerle sağlanan gelirin muhasebe defterine 3.160.000.- lira eksikliği ile 10.240.000 lira olarak kaydının yapıldığı görülmüştür.

Maddî hata sonucu meydana geldiği anlaşılan bu eksikliğin Parti'nin birleşik kesinhesabının gelecek yıla devir eden nakit toplamına eklenerek düzeltilmesi konusunda da Parti'nin uyarılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

B- Giderler Yönünden

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 1991 yılında toplam 32.540.407.149.- liralık gideri olduğu, bunun; 2.807.148.215.- lirasının personel giderlerine, 2.149.630.135.- lirasının yönetim giderlerine, 25.854.840.501.- lirasının seçim, tanıtma ve propaganda giderlerine, 198.122.400.- lirasının yardım giderlerine, 1.283.697.322.- lirasının demirbaş alım giderlerine, 246.968.576.- lirasının avans ödemelerine (alacaklar) harcandığı görülmüştür.

Genel Merkez giderlerinden (32.540.407.149-5.936.910 =) 32.534.470.239.- liralık bölümünün Siyasî Partiler Yasası'nın 70. maddesinde belirtilen usûl çerçevesinde ve Siyasî Parti'nin 1991 yılı bütçesine uygun olduğu, yetkili organların kararlarından geçirildiği, giderlerin makbuz veya fatura gibi belgelere dayandırılmak suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla, bu giderlerin doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Genel Merkez giderlerinden (2.313.420 + 3.623.490=) 5.936.910 liralık bölümünün ise Siyasî Partiler Yasası'na uygun olmadığı anlaşılmıştır.

Şöyleki;

a) Toplam tutarı 2.313.420.- lira olan kimi giderlere ilişkin belgelerin Anayasa Mahkemesi'ne sunulmadığı görülmüştür.

2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesinin ikinci fıkrasında, "Beşbin liraya kadar harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesi zorunlu değildir." denilmiş, üçüncü fıkrasında da; "Giderlere ait belgeleri saklama süresi özel kanunlarda gösterilen daha uzun süreye ilişkin hükümler saklı kalmak üzere kesinhesabın Anayasa Mahkemesi'nin ilk inceleme kararının ilgili Parti'ye bildirilme tarihinden itibaren beş yıldır" kuralına yer verilmiştir.

Bu kurallara uyulmadan yapıldığı anlaşılan toplam 2.313.420.- liralık gider tutarının 2820 sayılı Yasa'nın 76/4. maddesi gereğince Hazine'ye irad kayıt edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

b) Toplam tutarı (1.685.000 + 1.938.490 =) 3.623.490.- lira olan kimi belgelerle yapılan harcamanın da Yasa'ya uygun olmadığı görülmüştür.

Şöyleki;

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 70. maddesinin birinci fıkrasında, "Bir siyasî partinin bütün giderleri o siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılacağı" belirtilmiş 92. maddesinde de; siyasî partilere, dernek, sendika, vakıf, kooperatif ve meslek kuruluşlarına maddî yardım yapma yasağı getirilmiştir.

Parti'nin sahip olduğu araç şoförünün işlediği bir suçun yaptırımı olan trafik cezasının ödenmesi siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılmış bir gider olarak değerlendirilemez.

Öte yandan, derneklere ve kişilere bağış, yardım ve bahşiş adı altında yapılan ödemelerin de, anılan yasa kuralları karşısında, Siyasî Parti Tüzelkişiliği adına yapılmış olduğu kabul edilemez.

Bu nedenle, 2820 sayılı Yasa'nın; 70/1. ve 92. maddelerine aykırı olarak ödenen toplam 3.623.490.- liranın, 75/4. maddesi gereğince Hazine'ye irad kayıt edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütlerinin Giderleri

Sosyaldemokrat Halkçı Parti 74 il örgütünün 1991 yılında toplam 24.651.632.775.- liralık gideri olduğu bunun; 1.975.054.546.- lirasının personel giderlerine, 6.294.196.062.- lirasının yönetim giderlerine, 802.431.076.- lirasının alt örgütlere yapılan yardım giderlerine, 13.752.680.234.- lirasının seçim, tanıtma ve propaganda giderlerine, 1.572.277.338.- lirasının demirbaş alımlarına, 254.993.519.- lirasının avans ödemelerine (Alacaklara), harcandığı görülmüştür.

74 il örgütü gider miktarının, Parti'nin 1991 yılı birleştirilmiş kesin-hesap cetveline, İstanbul ili gider belgelerinde yapılan inceleme sonucu ortaya çıkan yanlışlık veya eksiklikler düzeltilerek geçirildiği görülmüştür.

Bu giderlerden 22.016.155.874.- liralık bölümünün Siyasî Partiler Yasası'nın 70. maddesinde belirtilen usul çerçevesinde ve siyasî partinin 1991 yılı bütçesine uygun olarak yapıldığı, yetkili organların kararlarından geçirildiği, giderlerin makbuz veya fatura gibi belgelere dayandırılarak muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla bu giderlerin doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

74 il örgütü giderlerinden (1.022.503.156 + 12.033.840 + 949.081.268 + 256.041.473 + 46.927.600 + 348.889.564 =) 2.635.476.901.- liralık bölümünün ise Yasa'ya uygun olmadığı anlaşılmıştır.

Şöyle ki;

a- Toplam tutarı 1.022.503.156.- lira olan giderlere ilişkin belgelerin yasal saklama süresi içinde Anayasa Mahkemesi'ne sunulmadığı görülmüştür.

2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarına aykırılık oluşturan 1.022.503.156.- liralık giderin aynı Yasa'nın 76. maddesinin son fıkrası gereğince Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

b- Toplam tutarı (1.330.000+10.703.840=) 12.033.840.- lira olan kimi belgelerle yapılan harcamanın da Yasa'ya uygun olmadığı görülmüştür.

2820 sayılı Yasa'nın 70/1 ve 92. maddelerine aykırı olarak Parti'nin sahip olduğu araç şoförünün işlediği trafik suçu nedeniyle ödenen cezalar

ile çeşitli dernek ve kişilere bağış, yardım ve bahşiş adı altında yapılan ödemeler tutarı toplam 12.033.840.- liralık giderin aynı Yasa'nın 75/4. maddesi gereğince Hazine'ye irat kayıt edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

c- Toplam tutarı (1.022.000 + 5.410.000 + 50.000.000 + 213.581.018 + 516.918.250 + 4.000.000 + 800.000 + 3.000.000 + 11.000.000 + 142.200.000 + 1.150.000 =) 949.081.268.- lira olan gider belgelerinin, 2820 sayılı Yasa'ya uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

Şöyle ki;

İlgili kişi veya kuruluştan fatura alınması gerektiği halde,

-1.022.000.- liralık gider, adisyon fişi ile (62.000 + 540.000 + 420.000 = 1.022.000),

-5.410.000.- liralık gider, sevk irsaliyesi ile,

-50.000.000.- liralık gider, tahsilat makbuzu ile,

-213.581.018.- liralık gider, sadece Partili üyelerce düzenlenen tutanakla, (17.225.000 + 4.150.000 + 610.000 + 1.300.000 + 74.100.000 + 1.500.000 + 4.065.000 + 418.018 + 21.000.000 + 1.000.000 + 5.293.000 + 1.000.000 + 2.500.000 + 15.000.000 + 49.500.000 + 11.170.000 + 3.750.000 = 213.581.018)

- 516.918.250.- liralık gider, tek (aynı) kalemle sonradan düzenlenmiş gider pusulası veya para alındı makbuzu ile, (25.000.000 + 18.000.000 + 27.500.000 + 46.500.000 + 30.000.000 + 10.500.000 + 25.000.000 + 35.000.000 + 30.000.000 + 40.000.000 + 28.000.000 + 32.500.000 + 29.000.000 + 42.000.000 + 52.500.000 + 1.900.000 + 21.000.000 + 4.000.000 + 3.000.000 + 2.000.000 + 1.500.000 + 1.500.000 + 2.240.000 + 3.278.250 + 5.000.000 = 516.918.250)

- 4.000.000.- liralık gider, "parayı aldım" imzasını taşıyan pusula ile, (500.000 + 1.000.000 + 1.500.000 + 1.000.000 = 4.000.000)

- 3.000.000.- liralık gider, banka havale makbuzu ile, (2.000.000 + 1.000.000 = 3.000.000)

- 11.000.000.- liralık gider, saymanlıkça düzenlenen boş kağıt üzerinde "parayı çekle aldım" imzasını taşıyan belgelerle, (4.000.000 + 3.000.000 + 3.000.000 + 1.000.000 = 11.000.000)

- 142.200.000.- liralık gider, gider pusulası ile (95.700.000 + 35.500.000 + 1.000.000 + 10.000.000 = 142.200.000)

- 800.000.- liralık gider, bu giderin belgesi olan mahkeme ilamı yerine gider pusulası ile,

-1.150.000.- liralık avansın kapanması fatura veya makbuz yerine gider pusulası ile,

yapılmıştır.

2820 sayılı Yasa'nın; 70/2. maddesinde belirtilen makbuz veya fatura gibi bir nitelik taşımayan belgelerle yapıldığı anlaşılan toplam 949.081.268.- lira tutarındaki bu giderin, 76. maddesinin son fıkrası gereğince Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

d- Toplam tutarı 256.041.473.- lira olan kimi giderlerin fatura yerine firma makbuzları karşılığında yapıldığı saptanmıştır.

2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesinin beşinci fıkrasında "Parti adına yapılan giderlerin ne gibi işlere ve yerlere harcandığı ilgili defterlere sıra ile ve belgeleri de belirlenerek geçirilir" kuralına yer verilmiştir.

Firma tarafından fatura düzenlenmeden makbuz kesilmesi ise sadece taraf olan kişi veya kuruluşlar arasındaki para akışını göstermekte olup ne gibi mal veya hizmetin alındığını göstermemektedir.

Fatura alınması mümkün olan hallerde faturanın; Fatura alınması olanaklı olmayan durumlarda ise alınan mal veya hizmeti belirten ve ilgilisinin imzasını taşıyan gider makbuzunun, zorunlu tevsik belgesi olduğu, 2820 sayılı Yasa'nın 70/2. maddesinde açıkça belirtilmektedir.

Bu nedenle toplam 256.041.473.- liralık gider tutarının 2820 sayılı Yasa'nın 60/5, 70/2. ve 76. maddeleri gereğince Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu duruma göre il örgütlerinin fatura karşılığında yapmadığı gider toplamı (949.081.268 + 256.041.473=) 1.205.122.741 lira olmaktadır.

e- Toplam tutarı 46.927.600.- lira olan giderin fatura aslı yerine fatura fotokopisi ile belgelendirildiği görülmüştür.

Yasa gereği fatura aslının resmî kuruluşlarınca alıkonulmasının zorunlu olduğu hallerde faturanın fotokopisi; tevsik belgesi olarak kabul

edilmekte olup (Oto alımında olduğu gibi) bunun dışında fotokopi tevsik belgesi olarak kabul edilmemektedir.

Bu nedenle 46.927.600.- liralık gider tutarının 2820 sayılı Yasa'nın 76/4 maddesi gereğince Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

f- Toplam tutarı 348.889.564.- lira olan kimi gider pusulalarında parayı alan kişi imzasının olmadığı görülmüştür.

Bu giderlere ilişkin gider pusulaları veya gider makbuzları, fatura alınması mümkün harcamalardır. Ayrıca bu belgeler, malı satan veya hizmeti veren kişinin, imzasını taşımadığı gibi kimilerinde, pusulayı düzenleyen parti yetkilisinin imzası da bulunmamaktadır. Bu nedenle, tevsik belgesi olarak nitelendirilmeyecek olan belgelerle yapılan 348.889.564.- liralık harcamanın 2820 sayılı Yasa'nın 70/2 ve 76/son fıkraları hükmü gereğince Hazine'ye irat kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu durumda Sosyaldemokrat Halkçı Parti 1991 yılı giderlerinden (2.313.420 + 3.623.490 + 1.022.503.156 + 12.033.840 + 949.081.268 + 256.041.473 + 46.927.600 + 348.889.564 =) toplam 2.641.413.811.- liralık bölümünün, Hazine'ye irad kayıt edilmesi gerekmektedir.

g- İstanbul-Üsküdar ilçesi örgütüne muhasebe defterinin gider bölümüne, banka alındı makbuzu karşılığında (4.000.000 + 10.000.000 =) toplam 14.000.000.- liralık gider yazıldığı görülmüştür.

Bu makbuzların Banka tarafından bir hizmet veya mal alımı karşılığında verilmediği, Parti'nin bankada mevcut hesaplarına yatırılan paralar nedeniyle verildiği anlaşılmıştır.

Yanlış muhasebe işlemi sonucu ortaya çıkan bu gider fazlalığının, ilgili örgütçe düzeltilmesi için Parti'ye uyarıda bulunulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

V- SONUÇ

Sosyaldemokrat Halkçı Parti 1991 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti kesinhesabında belirtilen 61.162.322.663.- liralık gelirin incelenmesinde:

a- 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 66. maddesinin ikinci fıkrasına aykırı olarak 1.891.000.000.- lirası Genel Merkez'e, 765.500.000 lirası il örgütlerine ait toplam 2.656.500.000.- liranın, yasal sınır aşarak sağlandığı;

b- Yasa'nın 66. ve 69. maddelerine aykırı olarak 265.000.000.- lirası Genel Merkeze, 747.834.093.- lirası il örgütlerine ait toplam 1.012.836.093.- liranın, gelirin sağlandığı kişilerin ad, soyad ve adresleri belirtilmeden elde edildiği;

c- Yasa'nın 69. maddesine aykırı olarak il örgütlerine ait toplam 848.820.992.- liralık gelirin, gelir kaynağını belirten belgeleri, Anayasa Mahkemesi'ne sunmadığı;

anlaşıldığından toplam 4.518.155.085.- liranın aynı Yasa'nın 75. ve 76. maddeleri gereğince Hazine'ye gelir yazılmasına, OYBİRLİĞİYLE,

d- 2820 sayılı Yasa'nın 67. maddesine aykırı olarak Genel Merkez'in 3.800.000.000.- lira kredi aldığı saptandığından aynı Yasa'nın 76. maddesinin ikinci fıkrası gereğince bu kredi tutarına Hazine'ce elkonulmasına, Güven DİNÇER'in karşılığı ve OYÇOKLUĞUYLA,

2- Parti kesinhesabında belirtilen 57.192.039.924.- liralık giderin incelenmesinde:

a- 2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesinin beşinci fıkrası ile 70. maddesine aykırı olarak Genel Merkeze ait 2.313.420.- liralık, il örgütlerine ait 1.022.503.156.- liralık gider belgelerinin Anayasa Mahkemesi'ne saklama süresinde sunulmadığı, il örgütlerine ait 1.205.122.741.- liralık giderin fatura, 46.927.600.- liralık giderin fatura aslı, 348.889.564.- liralık giderin parayı alan kişinin imzasını taşıyan gider pusulaları karşılığında yapılmadığı;

b- 3.623.490.- lirası Genel Merkeze, 12.033.840.- lirası il örgütlerine ait toplam 15.657.330.- liralık giderin, Yasa'nın 70. maddesinin birinci fıkrası ile 92. maddesi kurallarına uygun olarak yapılmadığı;

anlaşıldığından toplam 2.641.413.811.- liranın, Yasa'nın 75. ve 76. maddeleri gereğince Hazine'ye gelir yazılmasına OYBİRLİĞİYLE,

3- Yöntemince tutulan ve kullanılan, defter, kayıt ve makbuzlara dayanan (61.162.322.663 - 8.318.155.085 => 52.844.167.578.- liralık gelir ile (57.192.039.924. - 2.641.413.811 => 54.550.626.113.- liralık giderin doğruluğuna ve Siyasî Partiler Yasası'na uygunluğuna OYBİRLİĞİYLE,

4- Parti'nin,

a- Tüzüğü'nün, 75. maddesinin dokuzuncu fıkrasına göre çıkarılan "SHP Belediye ve İl Genel Meclisi Grupları Çalışma Yönetmeliği"nin 2. maddesinin son fıkrası gereğince sağlanan ve Mahkememizce aidat olarak değerlendirilmesine karar verilen gelire ilişkin uygulamanın, 2820 sayılı Yasa'nın 61. maddesine aykırı olması nedeniyle durdurulmasının;

b- İl örgütlerince sağlanan 13.400.000.- liralık gelire karşılık muhasebe defterine maddî hata yapılarak 10.240.000.- lira gelir işlenmesi sonucu eksik yazılan 3.160.000.- liranın, gelecek yıla devir eden nakit toplamına eklenerek düzeltilmesinin;

c- Muhasebe defterine işlenmediği anlaşılan İstanbul-Bakırköy örgütüne kullanılan 21.12.1991 gün ve 614703 no.lu makbuz ile İstanbul (ilçesi okunamadı) örgütüne kullanılan 8.6.1991 gün ve 588017 no.lu makbuzla sağlanan 25.000.000, 25.000.000 toplam 50.000.000.- liralık gelirin yasal sınır içinde kalan 30.000.000.- liralık kısmının ilgili örgütün, gelecek yıl kasa devirlerine eklenerek düzeltilmesinin;

d- İstanbul-Üsküdar ilçesi gider hesabında görülen 14.000.000.- liralık gider fazlalığının, banka-gider hesaplarında yapılacak muhasebe işlemi ile düzeltilmesinin,

sağlanması için uyarılmasına, OYBİRLİĞİYLE,

5- Genel Merkezce;

İstanbul Örgütüne verilen	485001-485050, 588001-588050, 679750-679800, 702601-702650,
İst. K. Çekmece " "	554001-554050,
İst. Bakırköy " "	614701-614750,
Kocaeli " "	629001-629050

numaralı makbuz dipkoçanlarının, kayıp olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne verilmemesine neden olan Parti sorumluları hakkında, yasal işlem yapılması için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına, OYBİRLİĞİYLE,

6- Mahkememizce alınan karar uyarınca, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı emanet bürosunca gönderilen "SHP Beşiktaş ilçesi 1991 yılı işletme defteri ile 502101-502150 numaralı gelir makbuzu dipkoçanlarının

adı geçen büroya iadesinin sağlanması için dosyanın Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

7- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 13.9.1993 gün ve SP.Muh. 1993/103 sayılı yazısına ekli üç klasörden oluşan ihbar dosyasının içeriği; 1991 yılı kesinhesabının incelenmesi sırasında değerlendirilmiş olduğundan, bu belgelerin Fatih Cumhuriyet Başsavcılığı'na iade edilmesi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

2.7.1997 gününde karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Haşım KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Aysel PEKİNER

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1992/2 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 1997/10

SHP'nin 1991 yılı hesaplarının Anayasa Mahkemesi'nce denetlenmesi sırasında bu Parti'nin o yıl içinde kullandığı kısa vadeli banka kredisi sonucu ortaya çıkan ve bazı malî yaptırımların uygulanmasını gündeme getiren sorun, siyasî partiler ile ilgili olarak Anayasa'da belirlenen ilkelere ve Siyasî Partiler Kanunu'nda düzenlenen uygulama kurallarının birlikte ele alınıp değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Siyasî partilere yönelik kurallar Anayasa'nın "Siyasî haklar ve ödevler" ile ilgili Dördüncü Bölümünde yer alan 68. ve 69. maddelerinde düzenlenmektedir.

Siyasî partilerin düzenlendiği 68. ve 69. maddeler, bu maddelerin Anayasa'da yer aldığı bölüm ve özellikle 68. maddenin ikinci fıkrasında yer alan (Siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır) kuralı, siyasî partilerin Anayasa'da "Anayasal kurum" olarak benimsendiği ve düzenlendiğini göstermektedir.

Anayasa, siyasal partilere devlet yapısı içinde özel bir önem vermiş, onları Anayasal kurum olarak düzenlemiştir. Anayasal kurumlar hakkında, temel düzenlemeler ve bunların içinde yalnızca siyasî partilere uygulanabilecek olan yaptırımlar da ancak Anayasa ile düzenlenebilir. Anayasa'nın anlayışına göre, siyasî partilerin kurulmaları ve etkinlikleri temelde hiçbir kısıtlamaya tabi değildir. Ancak, bunlar hakkındaki düzenlemeler ve kısıtlamalar Anayasal kural konusudur. Başka bir deyişle siyasî partilerle ilgili düzenlemeler ve bu arada partilerin malî denetimleri, bu denetimde uygulanacak yaptırımlar "Anayasal düzenleme alanı" içindedirler ve yasalarla düzenlenemezler. Ancak, Anayasa'nın yasalara bıraktığı ikincil kurallar ile uygulama kuralları "yasal alan" içindedirler ve yasalarla düzenlenebilirler.

Anayasa'nın siyasî partilerin malî ilişkileri ile ilgili olarak koyduğu kurallar sayılıdır:

- 1- Siyasî partilerin ticarî faaliyette bulunmaları yasağı (md. 69/II)
- 2- Siyasî partilerin gelir ve giderlerinin amaçlarına uygun olması (md. 69/III).
- 3- Yabancı devletler, uluslararası kuruluşlar ve yabancı kişilerden yardım alma yasağı (md. 69/IX).
- 4- Siyasî partilere devlet yardımı yapılabilmesi (md. 68/son fıkra)

Bu kurallar dışında siyasal partilerle ilgili olarak yasalarla partileri kısıtlayıcı yeni malî kurallar konulamaz. Ancak, Anayasal esasların uygulanması çerçevesinde yasal düzenlemeler yapılabilir.

Muhalefetimize neden olan yasa kuralı, siyasî partilerin kredi alamayacakları kuralıdır. Bu kuralın yer aldığı 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 67. maddesi kanunun ilk çıktığı anda yer almış ve bugüne kadar varlığını sürdürmüş bir kuraldır. Bu kural, Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde Anayasa ile getirilmiş kısıtlayıcı kurallarda yer almayan yeni bazı unsurları ve kısıtlamalar getirmesi nedeniyle Anayasa'ya aykırı olmasına rağmen Anayasa'nın geçici 15. maddesinin ve yargısal yorumunun koru-

yucu şemsiyesi altında bugüne kadar geçerliğini korumuştur. Ancak, Anayasa'nın 69. maddesinin 23.7.1995 gün, 4121 sayılı Yasa ile yapılan değişikliğinden sonra Siyasî Partiler Kanunu'nun pek çok maddesi için geçerlik ve yürürlük sorunu ortaya çıkmıştır.

Anayasa'da 4121 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile siyasî partilerin uyacakları ve tabi olacakları malî esaslar yeniden belirlenmiştir. Siyasî Partiler Kanunu'nun daha önce düzenlenen bazı kuralları, yeniden belirlenen "Anayasal alan" dışında kalmaları nedeniyle geçerliklerini kaybetmişler ve yürürlükten kalkmışlardır. Anayasa'da siyasî partilerle ilgili olarak herhangi bir kredi işlemi yasağı yoktur. Hesapları incelenen partiye uygulanan Siyasî Partiler Kanunu'nun kredi ilişkilerini yasaklayan 67. maddesi kuralı ile aynı Yasa'nın 76. maddesinin "Bu kanun 67. maddesi hükmüne aykırı olarak siyasî partilere sağlanan kredi veya borçlar üzerine Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazine'ce el konulur." kuralı Anayasa değişikliği nedeniyle artık yürürlükte değildir.

Bu nedenlerle kredi ilişkilerine konu olan meblağa Hazine'ce elkonulması yolundaki karara karşıyım.

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Esas Sayısı : 1995/9 (Siyasî Parti Mali-Denetimi)

Karar Sayısı : 1997/11

Karar Günü : 8.7.1997

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Merkezi ile 76 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1994 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Yekta Güngör ÖZDEN, Selçuk TUZUN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Lütfi F. TUNCEL, Mustafa YAKUPOĞLU ve Nurettin TURAN'ın katılmalarıyla 8.12.1995 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; eksik bulunmadığı anlaşılan Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1994 yılı kesinhesabının esas incelemesine geçilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan kesinhesap çizelgesi ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor; Anayasa, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili bulundukları yasa hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde,

tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1994 yılı gelir ve giderleri birbirine denk biçimde genel merkezin gelir ve giderleri 199.775.148.965.- TL., 76 il örgütünün gelir ve giderleri 91.353.422.633.- TL., olarak gösterilmiştir.

IV- BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1994 Genel Merkez gelirleri 199.775.148.965.- TL.dir. Bu gelirin 113.265.777.000.- TL.sını Hazine yardımı, 20.650.902.500.- TL.sını yerel seçim adaylık aidatı ile milletvekili aday adaylarından alınan özel aidatlar, 837.650.900.- TL.sını üye kimlik kartı, bayrak, flâma, rozet ve Parti yayınlarının satış gelirleri, 588.435.000.- TL.sını bağışlar, 34.229.552.671.- TL.sını banka mevduat gelirleri, 1.992.083.202.- TL.sını 1995 yılına devreden borçlar, 28.210.747.692.- TL.sını da bir önceki yıldan devreden varlık hesabı oluşturmaktadır. Söz konusu gelirlerin, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 61. maddesinde belirtilen kaynaklardan elde edildiği ve 62-69. maddelerindeki sınırlama, yasaklama ve usule ilişkin hükümlerine uyularak toplandığı, belgelere dayandırılmak suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla bu gelirlerin doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğu anlaşılmıştır.

Bağışların, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 66. maddesi ile bağışta bulunmaları yasaklanmış gerçek ve tüzelkişi veya kurumlardan sağlanmadığı, Yasa'da öngörülen sınırlara uyularak alındığı görülmüştür.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1994 yılında 76 il örgütünün bağlı ilçelerini de kapsayan gelirleri toplamı 91.353.422.633.- TL.dir. Bu gelirin 32.233.374.363.- TL.sını bağışlar, 6.083.680.043.- TL.sını, ertesi yıla devreden borçlar, 2.284.991.933.- TL.sını ise bir evvelki yıldan devreden varlık hesabı oluşturmaktadır. Bunların dışında kalan 50.751.376.294.- TL.lık gelir ise, üyelik ve özel aidatlar ile partinin faaliyetlerinden elde edilmiştir.

Genel Merkez'e gönderilen onanlı kesin hesap çizelgelerinin gelir bölümlerinin birleşik kesin hesap cetvellerine doğru geçirildiği görülmüştür.

Eldeki bilgi ve belgelere göre, Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1994 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen 199.775.148.965.- TL.sı Genel Merkez'ce, 91.353.422.633.- TL.sı örgütlerce, sağlanmış bulunan toplam 291.128.571.598.- TL.lık gelirin Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu saptanmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1994 yılı Genel Merkez giderleri, 185.131.541.699.- TL.dir. Bunun; 41.221.769.886.- TL.sı personel ve yönetim, 36.687.335.338.- TL.sı demirbaş, bina, arsa ve otoalım, 90.878.970.900.- TL.sı, seçim, tanıtma ve propaganda giderleri olarak harcanmış olup, il örgütlerine yapılan yardım ve alacaklar tutarı da 16.343.465.575.- TL.dir.

Sağlanan 199.775.148.965.- TL.lık gelirle 185.131.541.699.- TL.lık gider arasındaki 14.643.607.266.- TL tutarındaki gelir fazlası, nakit mevcudu olarak 1995 yılına devretmiştir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda açıklanan 36.924.470.- TL.lık kısım dışındaki harcamaların, Siyasî Partiler Yasası'na uygun, belgelere dayalı ve kayıtlarının doğru olduğu görülmüştür.

- Kişiler Adına Düzenlenmiş Belgelere Dayanılarak Kaydedilen Giderler:

Aşağıda gösterildiği üzere toplam 36.924.470.- TL.lık harcamanın kişiler adına düzenlenmiş belgelere dayanılarak gider olarak kaydedildiği anlaşılmıştır. 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 70. maddesindeki, bir siyasî partinin bütün giderlerinin, o siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılacağına ilişkin kural karşısında, sözkonusu 36.924.470.- TL.nin, aynı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

<u>Yevmiye Fişi Numarası</u>	<u>Belge Tarihi ve Numarası</u>	<u>Harcama Türü</u>	<u>Harcama Tutarı</u>
95	20.1.1994-190192	Kaplıca Gideri	280.000.-
1343	19.10.1994-894	PTT Gideri	35.000.-

1564	8.12.1994-6509	PTT Gideri	35.000.-
1406	9.11.1994-0817940	Noter Ücreti	187.470.-
1502	22.11.1994-654944	Yargılama Gideri	18.072.000.-
1502	22.11.1994-654945	Yargılama Gideri	9.072.000.-
1502	22.11.1994-654946	Yargılama Gideri	9.072.000.-
1502	Tarihsiz ve Numarasız Belge	Pul Gideri	57.000.-
1502	Tarihsiz ve Numarasız Belge	Pul Gideri	57.000.-
1502	Tarihsiz ve Numarasız Belge	Pul Gideri	57.000.-
Toplam:			36.924.470.-

2- İl Örgütleri Giderleri

Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1994 yılında 76 il örgütünün giderleri toplamı 89.036.060.859.- TL'dir.

76 il örgütüne sağlanan 91.353.422.633.- TL.lık gelirle, yapılan 89.036.060.859.- TL gider arasındaki farkı oluşturan 2.317.361.774.- TL gelir fazlası olarak 1995 yılına devretmiştir.

Genel Merkez'e gönderilen kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, çizelgelerin onanlı ve doğru olduğu, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

V- SONUÇ

Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1994 yılı hesabının incelenmesi sonunda;

1- Kişiler adına düzenlenmiş, belgelere dayanılarak kaydedilen gider tutarı 36.924.470.- TL'nin, 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

2- Yukarıdaki konu dışında kalan ve yönteminde tutulup kullanılan defter, kayıt ve makbuzlara dayanan Genel Merkez ve iller örgütü gelirleriyle giderlerinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğu; 1992, 1993 yılları kesinhesaplarının inceleme sonuçları saklı kalmak üzere,

8.7.1997 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BÜMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Esas Sayısı : 1996/16 (Siyasî Parti Mali-Denetimi)

Karar Sayısı : 1997/12

Karar Günü : 8.7.1997

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

18 Şubat 1995 gününde toplanan Olağanüstü Kurultay'da Cumhuriyet Halk Partisi'ne katılma kararı alan ve bu tarihte tüzelkişiliği sona ermiş bulunan Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1 Ocak-18 Şubat 1995 dönemini kapsayan 1995 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Samia AKBULUT, Haşım KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun katılmalarıyla 23.10.1996 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; eksikliği bulunmadığı anlaşılan Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1995 yılı kesinhesabının esas incelemesine geçilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan kesinhesap çizelgeleri ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili bulundukları yasa hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde, tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1995 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, Genel Merkez'in gelir ve giderleri 147.549.786.845.- TL., 76 il örgütünün gelir ve giderleri 22.756.876.225.- TL., olmak üzere toplam 170.306.663.070.- TL. olarak gösterilmiştir.

IV- BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1995 yılı Genel Merkez gelirleri 147.549.786.845.- TL. dir. Bu tutarın 88.156.444.000.- TL. sını Hazine yardımı, 6.043.046.110.- TL.sını banka mevduat gelirleri, 2.657.821.758.- TL.sını devreden borçlar, 150.000.- TL. sını üye kimlik kartı satış bedeli, 50.692.324.977.- TL.sını da bir önceki yıldan devreden varlık hesabı oluşturmaktadır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1995 yılında 67 il örgütüne sağlanan gelirler toplamı 22.756.876.225.- TL.dir.

Bu tutarın, 4.129.827.108.- TL.sını bağışlar, 1.960.275.402.- TL.sını devreden borçlar, 2.038.181.992.- TL.sını bir evvelki yıldan devreden varlık hesabı, 25.361.391.- TL.sını banka mevduat gelirleri, 11.819.433.504.- TL.sını alınan yardımlar, 791.846.457.- TL.sını üyelik aidatları oluşturmaktadır. Bunların dışında kalan toplam 1.991.950.371.- TL.lık gelir ise Parti'nin diğer faaliyetlerinden elde edilmiştir.

İl örgütlerinden genel merkeze gönderilen kesin hesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede çizelgelerin doğru, onaylı olduğu ve gelirlerin birleşik kesin hesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1995 yılı Genel Merkez giderleri, kesin hesapta gösterildiği üzere 72.414.737.607.- TL. dir. Bu tutarın, 10.922.476.770.- TL.sı personel ve yönetim giderlerinden,

36.979.835.338.- TL.sı demirbaş ve taşınmaz alımı giderlerinden, 15.512.562.499.- TL.sı tanıtma ve propaganda giderlerinden, 8.999.863.000.- TL.sı da il ve ilçe örgütlerine yapılan yardımlardan oluşmaktadır. Sağlanan 147.549.786.845.- TL.sı gelir ile 72.414.737.607.- TL.lık gider arasındaki 75.135.049.238.- TL. fazla nakit mevcudu olarak ertesi yıla devretmiştir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, harcamaların belgelerine dayalı ve kayıtların doğru olduğu görülmüştür.

2- İl Örgütleri Giderleri

Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1995 yılı birleşik kesinhesabına dahil olan 76 il örgütünün giderler toplamı 20.909.959.515.- TL.dır.

Bu tutarın 10.737.864.933.- TL.sını personel ve yönetim giderleri, 1.103.416.235.- TL.sını demirbaş alım giderleri, 4.193.786.103.- TL.sını tanıtma ve propaganda giderleri, 3.472.045.000.- TL.sını yardımlar, 1.402.847.244.- TL.sını ise alacaklar oluşturmaktadır.

76 il örgütüncü sağlanan 22.756.876.225.- TL. tutarındaki gelirle, yapılan 20.909.959.515.- TL.lık gider arasındaki farkı oluşturan 1.846.916.710.- TL. da devretmiştir.

İl örgütlerinden Genel Merkez'e gönderilen kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, çizelgelerin doğru ve onaylı, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

V- SONUÇ

Sosyaldemokrat Halkçı Parti 1995 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Yöntemince tutulup kullanılan defter, kayıt ve makbuzlara dayanan Genel Merkez ve iller örgütü gelirleriyle giderlerinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğu; 1992, 1993 yılları kesinhesaplarının inceleme sonuçları saklı kalmak üzere,

8.7.1997 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Esas Sayısı : 1997/27 (Siyasî Parti-Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 1997/17

Karar Günü : 21.11.1997

I- MALÎ DENETİMİN KONUSU

Büyük Türkiye Partisi Genel Merkezi'nin 1996 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Yekta Güngör ÖZDEN, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Lütfi F. TUNCEL ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun katılımıyla 21.11.1997 günü yapılan ilk inceleme toplantısında "Dosyada eksiklik bulunmadığı anlaşıldığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti Genel Başkanı'nca gönderilen 1996 yılı kesinhesap çizelgeleri ile gelir ve gider ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

1996 yılı kesinhesabına ilişkin denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda belirtilen yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak gönderilen belgelere göre 1996 yılında Parti gelirinin 5.750.000.- lira olduğu giderinin de aynı miktarda bulunduğu, gelecek yıla devir eden bir meblağın veya hesap bakiyesinin bulunmadığı anlaşılmıştır.

IV- BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ

1- Gelirler Yönünden

Genel Merkez dışında örgütü bulunmayan Parti'nin birleşik kesinhesabı genel merkez kesinhesabından oluşmaktadır.

Genel Merkezin 5.750.000.- liralık gelirinin bağışlardan elde edildiği anlaşılmıştır.

Bu gelirin, 2820 sayılı Yasa'nın 61. maddesinde belirtilen kaynaklardan elde edildiği, aynı Yasa'nın 62-69. maddelerindeki sınırlama, yasaklama ve usule ilişkin hükümlere uyularak sağlandığı anlaşıldığından, bu miktar parti gelirinin doğru ve Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2- Gider Yönünden

Parti Genel Merkez giderlerinin 5.750.000.- lira olduğu ve Siyasî Partiler Yasası'nın 70. maddesinde belirtilen usule uygun olarak yapıldığı ve belgelendirildiği anlaşıldığından, bu miktar parti giderinin de doğru ve Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

V- SONUÇ

Büyük Türkiye Partisi'nin 1996 yılı hesabının incelenmesi sonucunda;

Parti'nin Genel Merkez geliri ile giderinin, eldeki belge ve bilgilere göre doğru ve Yasa'ya uygun olduğuna,

21.11.1997 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Üye
Selçuk TUZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sait ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Esas Sayısı : 1995/5 (Siyasî Parti-Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 1997/18

Karar Günü : 21.11.1997

I- MALÎ DENETİMİN KONUSU

Anavatan Partisi Genel Merkezi ile 76 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1994 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Yekta Güngör ÖZDEN, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Lütfi F. TUNCEL, Mustafa YAKUPOĞLU, Fulya KANTARCIOĞLU ve Aysel PEKİNER'in katılmalarıyla, 4.10.1996 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; eksik bulunmadığı anlaşılan Anavatan Partisi'nin 1994 yılı kesinhesabının esas incelemesine geçilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan, kesinhesap çizelgesi ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra, gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda, ilgili bulundukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak

ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Anavatan Partisi'nin 1994 yılı gelir ve giderleri birbirine denk biçimde, genel merkezin gelir ve giderleri 197.808.809.029.- TL., 76 il örgütünün gelir ve giderleri 109.677.444.805.- TL, olarak gösterilmiştir.

IV- BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Anavatan Partisi'nin 1994 yılı Genel Merkez gelirleri 197.808.809.029.- TL.dir. Bu gelirin 148.017.777.000.- TL.sını Hazine yardımı, 39.428.570.530.- TL.sını parti mal varlığı gelirleri, 7.878.590.000.- TL.sını bağışlar, 1.543.956.117.- TL.sını üyelik ve milletvekili aidat gelirleri, 939.910.582.- TL.sını yasal kesintiler, 4.800.- TL.sını da ihtiyaç karşılığı krediler oluşturmaktadır. Söz konusu gelirlerin, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 61. maddesinde belirtilen kaynaklardan elde edildiği ve 62-69. maddelerindeki sınırlama, yasaklama ve usule ilişkin hükümlerine uyularak toplandığı, belgelere dayandırılmak suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla bu gelirlerin doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğu anlaşılmıştır.

Bağışların, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 66. maddesi ile bağışta bulunmaları yasaklanmış gerçek ve tüzelkişi veya kurumlardan sağlanmadığı, Yasa'da öngörülen sınırlara uyularak alındığı görülmüştür.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Anavatan Partisi'nin 1994 yılında 76 il örgütünün bağlı ilçelerini de kapsayan gelirleri toplamı 109.677.444.805.- TL. dir. Bu gelirin 8.478.236.193.- TL.sını üyelik, milletvekili ve milletvekili adaylık aidat gelirleri, 51.190.454.150.- TL.sını bağışlar, 17.305.603.060.- TL.sını genel merkez yardımı, 5.283.849.440.- TL.sını il örgütlerinden ilçelere, ilçe örgütlerinden illere gönderilen paralar, 5.484.812.906.- TL.sını da geçen yılın gelir fazlası oluşturmaktadır. Bunların dışında kalan toplam 21.934.489.056.- TL.lık gelir ise Parti'nin diğer faaliyetlerinden elde edilmiştir.

Genel Merkez'e gönderilen onanlı kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümlerinin birleşik kesinhesap cetvellerine doğru geçirildiği görülmüştür.

Eldeki bilgi ve belgelere göre, Anavatan Partisi'nin 1994 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen 197.808.809.029.- TL.sı Genel Merkez'ce, 109.677.444.805.- TL.sı örgütlerce, sağlanmış bulunan toplam 307.486.253.834.- TL.lık gelirin Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu saptanmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Anavatan Partisi'nin 1994 yılı Genel Merkez giderleri 197.432.286.053.- TL.dır. Bunun; 39.196.242.770.- TL.sı personel ve büro, 2.760.666.225.-TL.sı seyahat, 84.105.030.982.- TL.sı bayrak, flâma, rozet ve yayın, 47.107.360.863.- TL.sı seçim ve sair faaliyetler, 17.305.603.060.- TL.sı il örgütlerine yapılan yardım, 3.853.876.464.- TL.sı taşınır ve taşınmaz mallar alım giderleri olarak harcanmış olup, geçen yılın gider fazlası ile iş ve seyahat avansları tutarı da 3.103.505.689.- TL.dır.

Sağlanan 197.808.809.029.- TL.lık gelikle, 197.432.286.053.- TL.lık gider arasındaki farkı oluşturan 376.522.976.- TL. tutarındaki gelir fazlası nakit mevcudu olarak 1995 yılına devretmiştir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda açıklanan 22.252.000.- TL.lık kısım dışındaki harcamaların, Siyasî Partiler Yasası'na uygun, belgelere dayalı ve kayıtlarının doğru olduğu görülmüştür.

- Parti'nin Tüzelkişiliği Adına Düzenlenmemiş Belgelere Dayanılarak Kaydedilen Giderler:

Aşağıda gösterildiği üzere toplam 22.252.000.- TL.lık harcamanın, Parti'nin tüzelkişiliği adına düzenlenmemiş belgelere dayanılarak gider olarak kaydedildiği anlaşılmıştır. 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 70. maddesindeki, bir siyasî partinin bütün giderlerinin, o siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılacağına ilişkin kural karşısında, sözkonusu 22.252.000.- TL.nın aynı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Yevmiye Defteri No	Belge Tarihi ve Numarası	Giderin Türü	Giderin Tutarı
49/4	Şubat 1994 / 0240160276 Dönemi	PTT Gideri (Telefon)	1.091.000.-
68/9	Mart 1994 / 0340102791 Dönemi	"	818.000.-
94/15	Nisan 1994 / 0440123442 Dönemi	"	1.959.000.-
94/15	Mayıs 1994 / 0540131172 Dönemi	"	2.069.000.-
150/5	Eylül 1994 / 0940145944 Dönemi	"	2.235.000.-
96/20	1.3.1994/8799	Yargılama Gideri	80.000.-
96/20	2.3.1994/647	Tazminat	14.000.000.-
		Toplam :	22.252.000.-

2- İl Örgütleri Giderleri

Anavatan Partisi'nin 1994 yılında 76 il örgütünün bağlı ilçelerini de kapsayan giderleri toplamı 102.467.005.917.- TL'dir. Bunun; 31.742.376.635.- TL.sı personel ve büro, 1.898.967.408.- TL.sı seyahat, 6.014.608.691.- TL.sı bayrak, flâma, rozet ve yayın, 45.452.888.355.- TL.sı balo, eğlence, seçim ve sair faaliyetler, 8.067.960.207.- TL.sı il örgütlerinden ilçelere, ilçe örgütlerinden illere yapılan yardım, 2.941.084.250.- TL.sı taşınır ve taşınmaz mallar alım giderleri olarak harcanmış olup, geçen yılın gider fazlası ile iş ve seyahat avansları tutarı da 6.346.120.371.- TL'dir.

76 il örgütüne sağlanan 109.677.444.805.- TL.lık gelirle 102.467.005.917.- TL.lık gider arasındaki farkı oluşturan 7.213.438.888.- TL.tutarındaki gelir fazlası nakit mevcudu olarak 1995 yılına devretmiştir.

Genel Merkez'e gönderilen kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, çizelgelerin onanlı ve doğru olduğu, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

V- SONUÇ

Anavatan Partisi'nin 1994 yılı hesabının incelenmesi sonunda;

1- Parti'nin tüzelkişiliği adına düzenlenmemiş belgelere dayanılarak kaydedilen gider tutarı 22.252.000.- TL'nin 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

2- Yukarıdaki konu dışında kalan ve yöntemince tutulup kullanılan defter, kayıt ve makbuzlara dayanan Genel Merkez ve iller örgütü gelirleriyle giderlerinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve Yasa'ya uygun bulunduğu; 1993 yılı kesinhesabının inceleme sonucu saklı kalmak üzere,

21.11.1997 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Aysel PEKİNER

Esas Sayısı : 1991/6 (Siyasî Parti-Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 1997/19

Karar Günü : 21.11.1997

I- MALÎ DENETİMİN KONUSU

Refah Partisi Genel Merkezi ile 72 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1990 yılı hesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Ahmet N. SEZER, Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Lütfi F. TUNCEL ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun katılmalarıyla 18.1.1996 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, "Dosyadaki eksiklik giderildiğinden, Parti tarafından 4.12.1995 gün ve GEM.995/7-528 sayılı yazı ekinde Anayasa Mahkemesi'ne gönderilen kesinhesap cetvelleri esas alınarak, Refah Partisi 1990 yılı hesabının esastan incelenmesine" oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1990 yılı kesinhesap çizelgesi ile Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne sunduğu defter kayıtları ve belgeler üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra, gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan defter ve belgelerde; Refah Partisi'nin 1990 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, genel merkezin gelir ve giderleri 572.895.884.- TL., 72 il örgütünün gelir ve giderleri 2.049.678.636.- TL olmak üzere toplam 2.622.574.520.- TL. olarak gösterilmiştir.

IV- BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ

A- Gelirler Yönünden

1- Genel Merkez Gelirleri

Refah Partisi Genel Merkezi'nin 1990 yılı gelirleri, Anayasa Mahkemesi'ne sunulan defterde, genel merkez hesabında ve birleşik kesinhesapta 572.895.884.- TL olarak gösterilmiştir.

Bu miktarın 19.710.398.- TL.sı geçen yıldan devreden nakit, 523.672.574.- TL.sı Devlet yardımı, 11.664.038.- TL.sı parti mal varlığı ve 17.848.874.- TL.sı sair gelirlerdir.

Defterde sair gelirler 17.723.874.- TL olduğu halde genel merkez kesinhesabında 125.000.- TL fazlasıyla 17.848.874.- TL olarak yer aldığı, kesinhesap cetvelinde yer almaması gereken 11.664.038.- TL'nin hem gelir hem de gider olarak yazıldığı görülmüş, bu yanlışlıkların 8.8.1991 gün ve 115 sayılı MKYK kararıyla düzeltildiği saptanmıştır.

a) Belgesiz Gelir Kaydı

Banka hesabı çalıştırılmadığı halde, 31.12.1990 gün ve 52 yevmiye kaydında, faiz geliri açıklamasıyla "sair gelirler" hesabında yer alan 17.723.874.- TL'nin dayanağı olarak hiçbir belgenin sunulmadığının ve gelir makbuzu düzenlenmediğinin saptanması üzerine 13.6.1996 ve 17.12.1996 günlü Anayasa Mahkemesi kararları ile bu miktarın kaynağının bildirilmesi ve belgelerinin gönderilmesi Parti'den istenmiş, alınan yanıtta konuya bir açıklama getirilemediği ve belge sunulmadığı görülmüştür.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 69. maddesinde, siyasî partilerin genel merkezlerinin ve teşkilât kademelerinin gelirlerinin, parti merkez karar ve yönetim kurulunca bastırılan makbuzlar karşılığında alınacağı, 76. maddesinin üçüncü fıkrasında da, bu Yasa'nın 69.

maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasî partinin tevsik edilemeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşırsa Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelirin Hazine'ye irad kaydedileceği belirtilmiştir.

Buna göre 17.723.874.- TL'nin Hazine'ye gelir yazılması uygun görülmüştür.

b) Muhasebe Kayıtlarının Eleştirisi

Yapılan incelemede, 1990 yılında Parti Genel Merkezi'ne ait Ziraat Bankası Küçükçekirten şubesindeki 300/686735-3 no.lu ve aynı bankanın Maltepe Şubesindeki 30440/609-9 no.lu banka hesapları işlem gördüğü halde muhasebe kayıtlarına bunun yansıtılmadığı ve kayıtlara göre tüm ödemelerin direkt kasa hesabından yapıldığı saptanmıştır.

Muhasebe kayıtlarının gerçeği yansıtması esastır. Bu bakımdan, bankadan kasaya para aktarımının muhasebe kayıtlarına geçmesi ve kasa hesabının takibi yönünden, Refah Partisi İdarî ve Malî İşlemler İcra Yönetmeliği'nin 13. maddesine göre Kasa Defteri tutulması gereğinin Parti'ye bildirilmesi uygun görülmüştür.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Refah Partisi'nin, 1990 yılında bildirdiği 72 il örgütüne sağlanan gelirler toplamı 2.049.678.636.- TL'dir.

Bu miktarın 464.379.767.- TL'si giriş ve üye aidatı, 13.229.980.- TL'si bayrak, flama, rozet vb. satış gelirleri, 10.994.545.- TL'si yayın satış gelirleri, 2.310.000.- TL'si konferans, sergi vb. faaliyet gelirleri, 69.074.441.- TL'si sair gelirler, 13.281.728.- TL'si parti malvarlığı, 1.295.396.300.- TL'si bağışlar, 36.410.000.- TL'si genel merkez yardımı, 26.908.493.- TL'si ilçeden ilçelere, ilçelerden illere gönderilen paralar, 117.693.382.- TL'si da geçen yıldan devirdir.

Anayasa Mahkemesi'ne verilen il örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin MKYK kararıyla doğruluğunun onaylandığı görülmüş olmakla Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderler Yönünden

1- Genel Merkez Giderleri

Refah Partisi Genel Merkezi'nin 1990 yılı giderleri kesinhesapta 346.431.819.- TL olarak gösterilmiştir.

Bunun 123.097.727.- TL.sı büro genel giderleri, 25.410.480.- TL.sı personel giderleri, 147.459.320.- TL.sı seyahat giderleri, 529.250.- TL.sı seçim giderleri, 1.861.004.- TL.sı sair giderler, 11.664.038.- TL.sı demirbaş eşya giderleri, 36.410.000.- TL.sı ilçeden ilçelere, ilçelerden illere yardım olarak açıklanmıştır.

Sağlanan 572.895.884.- TL.lık gelir ile 346.431.819.- TL.lık gider arasındaki farkı oluşturan 226.464.065.- TL. nakit mevcudu olarak 1991 yılına devretmiştir.

Muhasebe kayıtlarına göre, ertesi yıla devreden 226.464.065.- TL.lık nakdin tümü kasa hesabında görünmektedir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda açıklanan 81.782.790.- TL.lık kısım dışındaki harcamaların Siyasî Partiler Yasası'na uygun, belgelere dayalı ve kayıtlarının doğru olduğu görülmüştür.

a) Parti'ye Ait Olmayan Otolara Ait Masraflar

Demirbaş eşya defterinde 1990 yılında Parti adına kayıtlı oto bulunmadığı halde, hiçbir açıklama yapılmadan aşağıda belirtilen faturalara dayanılarak bazı otolara ilişkin tamir, yedek parça, bakım, akü, lastik vb. gibi masrafların parti gideri olarak kaydedildiği saptanmıştır.

Anayasa Mahkemesi malî denetimi evrak üzerinde yaptığından, kesinhesaplara ait bilgilerin dayanağı olan tüm belgelerin eksiksiz ve duraksamaya yol açmayacak şekilde hazırlanarak verilmesi gerekmektedir. Otoların, partinin kullanımına verildiğine ilişkin herhangi bir sözleşme, protokol vs. gibi belge sunulmadığından ve hiçbir açıklama yapılmadığından otoların sahiplerine ait olması gereken masrafların parti gideri olarak kabulüne olanak bulunmamaktadır.

Aşağıda ayrıntıları belirtilen gider belgeleri toplamı 4.372.310.- TL. karşılığı parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılması uygun görülmüştür.

Yevmiye No	Faturayı Düzenleyen	Tarih No	Tutarı	
18	—	Kürüm Tic. San. Koll. Şti. Erciş	7.5.1990/230605	271.500
30	—	Aydın Oto- İzmir	13.7.1990/116640	214.500
30	—	Test Oto Elektrik-İzmir	14.7.1990/39261	218.350
30	—	Akmercanlar Otomotiv San. ve Tic. A.Ş. - İzmir	14.7.1990/133423	66.000
30	—	Güven Oto Servisi - İzmir	14.7.1990/143891	66.000

39	—	İzmir Oto Lastik ve Tic. Kom. Şti.- İzmir	25.9.1990/88340	615.000
51	—	Akkaya- İstanbul	14.12.1990/210325	<u>2.920.960</u>
				4.372.310

b) Belgesi Eksik Giderler

Deftere 41 yevmiye numarasıyla seyahat gideri olarak kaydedilen 52.000.000.- TL'nin belgesi olarak Van Der Zee Seyahat Servisi Ltd. Şti.ne ait 5.10.1990 gün, 832931 no.lu 30.000.000.- TL. tutarında ve 8.10.1990 gün, 832933 no.lu 22.000.000.- TL. tutarında iki faturanın eklendiği ve bu faturalarda bulunan "Muhtelif dış hat bilet bedelleri" açıklamasından başka hiçbir açıklama yapılmadığı saptanmış, 8.7.1997 gününde, sözü edilen faturalar karşılığında hangi tarihte, kimlerin, hangi görev için, nereye seyahat ettiklerinin Parti'den sorulmasına karar verilmiş, alınan yanıtta bu hususların açıklanamadığı görülmüştür.

Siyasî Partiler Yasası'na göre, siyasî partilerin gelir ve giderlerinin amaçlarına uygun olması gereklidir. Bu husus Anayasa'nın 69. maddesinde de açıkça belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin malî denetimi, siyasî partilerin malî işlemlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olup olmadığının tespitine yöneliktir. Bu tespitin yapılabilmesi için defter ve belgelerin bu yöndeki denetime yeterli ve elverişli olacak bilgileri içermesi zorunludur.

Nitekim, 2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesinde, parti adına yapılan giderlerin ne gibi işlere ve yerlere harcandığının ilgili defterlere sıra ile ve belgeleri de belirtilerek geçirileceği öngörülmektedir. 2820 sayılı Yasa'daki "belgelendirme" deyimini gelir-gider belgeleriyle birlikte bunlara ilişkin açıklamalarında defter ve kayıtlarda belirtilmesini de kapsamaktadır.

Sözü edilen faturalarda ve kayıtlarda ise, seyahat mahalli, seyahat tarihi, seyahat eden kişinin kimliği, seyahat sayısı gibi, harcamanın denetim yönünden nitelendirilebilmesini sağlayacak bilgiler mevcut değildir.

2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesinin dördüncü fıkrasındaki "Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda o siyasî partinin gelir ve giderinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna ve kanuna uygun olmayan gelirler ve giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir" şeklindeki kural ile, 76. maddesinin son fıkrasındaki

“belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti gideri miktarınca parti malvarlığı, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazineye irad kaydedilir” kuralı gereğince, 52.000.000.- TL.lık gider karşılığı Parti malvarlığının Hazine’ye gelir yazılması uygun görülmüştür.

c) Belgesi Bulunmayan Giderler

Yapılan incelemede, 9, 13, 17, 23, 28, 32, 36, 40, 44, 49 ve 54 yevmiye numaralarıyla personel gideri olarak kaydedilen toplam 25.410.480.- TL.nın belgesinin bulunmadığı görülmüştür.

2820 sayılı Yasa’nın “Giderlerin yapılmasında usul” başlıklı 70. maddesinde, beşbin liraya kadar harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesinin zorunlu olmadığı belirtilerek, bu miktarı aşan harcamaların fatura veya makbuz gibi bir belge ile belgelendirilmesinin zorunlu olduğu öngörülmüştür. Aynı Yasa’nın 76. maddesinin son fıkrasında da belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti malvarlığının, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazine’ye irad kaydedileceği belirtilmiştir.

2820 sayılı Yasa’nın 75. ve 76. maddeleri uyarınca, toplam 25.410.480.- TL.lık Parti malvarlığının Hazine’ye gelir yazılması uygun görülmüştür.

2- İl Örgütleri Giderleri

Refah partisi’nin 1990 yılında il örgütleri giderleri toplamı 1.915.451.698.- TL.dır.

Kesinhesap cetvelinde bunun 94.758.038.- TL.sı personel giderleri, 200.087.599.- TL.sı seyahat giderleri, 28.386.920.- TL.sı bayrak, flama, rozet vb. giderleri, 53.102.185., TL.sı yayın giderleri, 277.688.608.- TL.sı konferans, sergi vb. faaliyet giderleri, 176.913.140.- TL.sı seçim giderleri, 168.713.223.- TL.sı sair giderler, 51.815.149.- TL.sı demirbaş eşya giderleri, 28.775.000.- TL.sı illerden ilçelere, ilçelerden illere gönderilen paralar, 835.211.836.- TL.sı büro genel giderleri olarak görülmektedir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, çizelgelerin onanlı olduğu, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

V- SONUÇ

Refah Partisi 1990 yılı hesabının incelenmesi sonucunda:

1- Belgesi bulunmayan 17.723.874.- TL.lık gelirin, 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

2- Parti'ye ait olmayan otolara ait giderler toplamı 4.372.310.- TL. karşılığı Parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

3- Malî denetim için gerekli olan bilgileri içermeyen ve açıklama yapılmaksızın kaydedilen 52.000.000.- TL.lık gider karşılığı Parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 75. ve 76. maddeleri uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

4- Belgesi bulunmayan 25.410.480.- TL.lık gider karşılığı Parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 75. ve 76. maddeleri uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

5- Bankalardaki paraların Banka hesabında gösterilmesi, buradan kasaya para aktarımının muhasebe kayıtlarına yansıtılması ve kasa hesabının takibi yönünden Kasa Defteri tutulması gereğinin Parti'ye bildirilmesine,

6- Yukardaki konular dışında kalan, genel merkez ve iller örgütü gelirleri ile giderlerinin, eldeki belge ve bilgilere göre, doğru ve Yasa'ya uygun olduğuna,

21.11.1997 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Esas Sayısı : 1993/4 (Siyasî Parti-Mali Denetimi)
Karar Sayısı : 1997/20
Karar Günü : 21.11.1997

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Anavatan Partisi Genel Merkezi ile 76 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1992 yılı kesin hesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşım KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADAİ, Ali HÜNER, Lütfi F. TUNCEL ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun katılımlarıyla 11.3.1997 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; Anavatan Partisi'nin 1992 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1992 yılı kesinhesap çizelgesi ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeler üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra, gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda, ilgili bulundukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Anavatan Partisi'nin 1992 yılı

gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, genel merkezin gelir ve giderleri 26.434.858.579.- TL., 76 il örgütünün gelir ve giderleri 22.499.869.501.- TL, toplam 48.934.728.080.- TL. olarak gösterilmiştir.

IV- BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ

A- Gelirler Yönünden

1- Genel Merkez Gelirleri

Anavatan Partisi Genel Merkezi'nin 1992 yılı gelirleri, defterde, genel merkez kesinhesabında ve birleşik kesinhesapta birbirine uygun biçimde 26.434.858.579.- TL. olarak gösterilmiştir.

Bu miktarın 961.544.740.- TL.sı Giriş Aidatı ve Üyelik Aidatı Gelirleri, 550.000.000.- TL. sı Milletvekili Aidat Gelirleri, 213.985.000.- TL.sı Milletvekili Aday Özel Aidat Gelirleri, 1.439.617.075.- TL.sı Parti Malvarlığı Gelirleri, 4.191.500.000.- TL.sı Bağışlar, 17.876.622.133.- TL.sı Devlet Yardımı, (324.331.046.- TL. İhtiyaç Karşılığı Krediler ve 877.258.585.- TL. Yasal Kesintiler olmak üzere) 1.201.589.631.- TL.sı Borçlardır.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, bağışların 2820 sayılı Yasa'nın 66. maddesindeki bağışta bulunmaları yasaklanmış özel ve tüzelkişi veya kurumlardan sağlanmadığı, Yasa'da öngörülen sınırlara uyularak alındığı saptanmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Kesinhesap cetvellerine göre, Anavatan Partisi'nin 1992 yılında 76 il örgütüne sağlanan gelirleri toplamı 22.499.869.501.- TL.dir.

Bu miktarın 10.700.280.974.- TL.sı Bağışlar, 3.898.762.000.- TL.sı Genel Merkezi Yardımı, 1.144.043.191.- TL.sı Geçen Yılın Gelir Fazlası, 397.924.412.- TL.sı ilden ilçeye ilçeden il'e gönderilen paralar, (1.002.947.066.- TL. İhtiyaç Karşılığı Kredi ve 17.931.- TL.sı Yasal Kesintiler olmak üzere) 1.002.964.997.- TL.sı Borçlar ve geri kalan kısım da 1992 yılı diğer faaliyet gelirleridir.

Anayasa Mahkemesi'nin 1.7.1997 günlü kararıyla, Adana, Ankara, Antalya, Balıkesir, Bursa, Bolu, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İçel, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Malatya, Kahramanmaraş, Sakarya, Samsun, Sivas ve Zonguldak illerinin kesinhesap cetvellerinde

yer alan bağışlara ilişkin makbuz dip koçanlarının gönderilmesi Parti'den istenmesine karşın bu kararın yerine getirilmediği görülmüştür.

Siyasî Partiler Yasası'nın 75. maddesinde Anayasa Mahkemesi'nin, kesinhesaplara ait bilgilerin belgelendirilmesini siyasî partilerden her zaman isteyebileceği belirtilmiştir.

Aynı Yasa'nın 69. maddesinin ikinci fıkrasında, siyasî partilerin genel merkezlerinin ve teşkilat kademelerinin gelirlerinin, parti merkez karar ve yönetim kurulunca bastırılan makbuzlar karşılığında alınacağı, bastırılan ve parti teşkilat kademelerine gönderilen gelir makbuzlarının seri ve sıra numaralarına ait kayıtların parti genel merkezinde tutulacağı, parti teşkilat kademelerinin aldıkları ve kullandıkları makbuzlar dolayısıyla parti merkez karar ve yönetim kuruluna karşı malî sorumluluk taşıdıkları belirtilmiş, aynı maddenin son fıkrasında da, makbuz dip koçanlarının saklama süresinin, Anayasa Mahkemesi'nin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren beş yıl olduğu kuralı getirilmiştir.

Aynı Yasa'nın 66. maddesinin ikinci fıkrasında, bağış veya bağışların, bağışta bulunanın veya yetkili temsilcisine veya vekiline ait olduğunun partice verilen makbuzda açıkça belirtilmesinin gerektiği, böyle bir belgeye dayanılmaksızın siyasî partilerce bağış kabul edilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Siyasî Partiler Yasası'nın 75. maddesinin dördüncü fıkrasında Anayasa Mahkemesi'nin denetimi sonunda, o siyasî partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazine'ye gelir kaydedilmesine karar vereceği, 76. maddenin üçüncü fıkrasında da, bu Kanunun 69. maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasî partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşılırsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelirin Hazine'ye irad kaydedileceği belirtilmiştir.

Kesinhesapta bağış olarak gösterilen ancak yasal saklama süresi içinde belgelendirilemeyen 21 il örgütüne ait toplam 7.662.476.444.- TL'nin Hazine'ye gelir yazılması uygun görülmüştür.

İllerin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede, il örgütü gelirlerinden (22.499.869.501. - 7.662.476.444=) 14.837.393.057.- TL.lık bölümünün 2820 sayılı Yasa'da öngörülen kaynaklardan sağlandığı, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla

doğruluğunun onaylandığı görülmüş olmakla bu miktarın Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderler Yönünden

1- Genel Merkez Giderleri

Anavatan Partisi Genel Merkezi'nin 1992 yılı giderleri kesinhesapta gösterildiği üzere 1993 yılına devreden nakitle birlikte 26.434.858.579.- TL'dir.

Bunun 25.974.267.704.- TL.sını (Taşra örgütüne gönderilen 3.898.762.000.- TL dahil) 1992 yılı faaliyetleri için yapılan giderler, 408.389.404.- TL.sını iş ve seyahat avansları (alacaklar), 52.201.471.- TL.sını 1993 yılına devreden nakit ve tahviller oluşturmaktadır.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, harcamaların Siyasî Partiler Yasası'na uygun, kayıtların doğru ve belgelere dayalı olduğu görülmüştür.

2- İl Örgütleri Giderleri

Anavatan Partisi'nin 1992 yılında 76 il örgütü giderleri 22.499.869.501.- TL'dir.

Bunun 609.144.742.- TL.sını geçen yılın gider fazlası, 917.787.120.- TL.sını kasa, banka, hazine tahvili yani nakitler, 18.661.200.- TL.sını alacaklar (iş ve seyahat avansları), 20.954.276.439.- TL.sını (ilden ilçeye, ilçeden ile gönderilen 632.903.100.- TL. dahil) 1992 yılı diğer faaliyet giderleri oluşturmaktadır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, çizelgelerin onanlı olduğu ve giderlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

V- SONUÇ

Anavatan Partisi 1992 yılı hesabının incelenmesi sonucunda:

Belgeleri bulunmayan il örgütlerinin bağışları tutarı 7.662.476.444.- TL'nin, 2820 sayılı Yasa'nın 75. ve 76. maddeleri uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

Bu konu dışında kalan ve yöntemince tutulup kullanılan defter, kayıt ve makbuzlara dayanan genel merkez ve iller örgütü gelirleri ile giderlerinin, eldeki belge ve bilgilere göre doğru ve Yasa'ya uygun olduğuna,

21.11.1997 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Aysel PEKİNER

Esas Sayısı : 1993/4 (Siyasî Parti-Kapatma)

Karar Sayısı : 1995/1

Karar Günü : 19.7.1995

DAVACI : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı.

DAVALI : Sosyalist Birlik Partisi.

DAVANIN KONUSU : Sosyalist Birlik Partisi'nin, tüzük ve programının, Birinci Büyük Kongre'de alınan kararın, bu karara dayanak oluşturan Genel Yönetim Kurulu raporu ile Genel Başkan ve Genel Başkan Yardımcısı'nın Parti adına yaptığı açıklamaların; Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 3., 6., 14., 69. maddelerine, Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendine, 80. maddesine ve 81. maddesinin (a) ve b) bentlerine aykırılığı savıyla, aynı Yasa'nın 101. maddesinin (a) ve (b) bentleri uyarınca kapatılmasına karar verilmesi istemidir.

I- DAVA

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kapatılma istemli kamu davasına ilişkin 28.12.1993 günlü, SP. 43 Hz. 1993/57 sayılı iddianamesinde şöyle denilmektedir:

"I- GİRİŞ

Çalışmalarıyla ulusal iradeyi oluşturarak genel ve yerel seçimler yoluyla siyasal iktidara sahip olmayı ve siyasal kararları etkilemeyi hedef alan kuruluşlar olan siyasal partileri, Anayasanın 68. maddesinin ikinci fıkrası hükmü, demokratik siyasal hayatın vazgeçilmez öğeleri saymak suretiyle demokrasinin belirleyici temel özelliklerinden birisi olarak kabul etmiştir.

Kişilerin genel oy hakkı çerçevesinde tek tek sahip oldukları siyasal tercihleri, programları yönünde toplayıp birleştirerek siyasal iktidara ulaşmayı amaçlayan siyasal partilerin ulusal iradenin oluşmasındaki rol ve görevleriyle olağan derneklerden farklı bir durumda bulunduğunu gözetilen Anayasa, bu nedenle onları öncelikle kendi yapısı içinde düzenleme gereğini duymuş ve 68. ve 69. maddelerinde kuruluşları, tüzük ve programlarında ve çalışmalarında uymakla yükümlü oldukları hususları ve kapatılmaları hakkında genel nitelikteki kuralları getirmiştir. Ancak, önceden izin alınmadan kurulabileceği ve onlar olmadan gerçek bir demokratik hayatın var olamayacağı kabul edilen siyasal partilerin, çalışmalarında hiçbir sınırlamaya bağlı olmayacaklarını söylemek olanaksızdır. Çünkü, toplum hayatında çok önemli işlevlere sahip bulunan siyasal partilerin demokratik düzeni ve cumhuriyetin niteliklerini hedef alan bir güç merkezi durumuna gelmesi toplumu tehdit etmeye başlar ve kamu düzeni bozulur. Toplumun hukuksal açıdan örgütlenmiş biçimi olan devletin bizzat kendi varlığına yönelen bu gibi tehlikelere karşı hukuk devleti ilkesi çerçevesi içinde gereken önlemleri alması onun demokratik hukuk devleti olma niteliğinin gereğidir. Anayasa siyasal partileri demokratik, siyasal hayatın vazgeçilmez öğeleri ve demokrasinin simgesi saymış olmakla birlikte, çalışmalarında sınırsız bir özgürlük tanımamış, onların ülke zararına çalışmaların odağı olabilmesi olasılığını öngörerek bu gibi hallerde kapatılabileceklerini kabul etmiştir. Getirilen yasaklamalara uyulmaması durumunda, Türkiye Cumhuriyetinin kendisiyle özdeşleşmiş olan niteliklerin ve devletin dayanağını oluşturan temel ilke ve esasların sarsılacağı ve Türkiye Cumhuriyeti Devletinin tehlikeye düşeceğinde hiç kuşku yoktur.

Yukarıda belirlenen nitelikler ve işlevlerin sonucu olarak Anayasa 69. maddesiyle, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukukî durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine uygunluğunun kuruluşlarını takiben ve öncelikle denetleme ve gerektiğinde kapatma davası açma görevini Cumhuriyet Başsavcılığına vermiştir.

Siyasal partilerin kuruluşlarından itibaren çalışmaları, denetimleri konularında olduğu kadar kapatılmalarına ilişkin ilke ve esaslar belli bir düzen içerisinde ayrıntılı olarak Siyasî Partiler Yasası (Daha sonra "SPY" olarak anılacaktır)'nda yer almış Anayasada belli edilen yasaklara uymadığı Cumhuriyet Başsavcılığınca tespit edilen siyasal partiler hakkında Anayasa Mahkemesinde kapatma davası açılması benimsenmiştir.

Davalı siyasal parti, gerekli bildiri ve belgelerin 15.1.1991 tarihinde İçişleri Bakanlığına verilmesiyle SPY'nın 8. maddesine göre tüzelsizlik

kazanmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığımız da Anayasa ve SPY'nın yüklediği görev uyarınca, diğer partiler gibi, davalı siyasal partinin yurt düzeyindeki çalışmalarını kuruluşundan başlayarak izlemeye başlamış, görevden ötürü (re'sen) yapılan izleme yanında 9.11.1993 gün ve SP.33 Muh. 1993/154 sayılı yazımız üzerine davalı siyasi partice 12.10.1993 gün ve 706 sayılı yazı ekinde gönderilen yayınların incelenmesi ve değerlendirilmesinden, davalı siyasî partinin çalışmalarında, kapatmayı gerektiren yasaklamalara aykırı davranışların var olduğu kanısına varılmıştır.

II- Açıklamalar

SPY'nın 78., 80. ve 81. maddelerini de içeren, dördüncü kısımdaki yasaklara aykırılık halinde partinin kapatılmasını düzenleyen 101. maddesine bir siyasal parti hakkında kapatma kararının şu hallerde verileceği belirlenmiştir: (a) Parti tüzük, program ve diğer mevzuatının yasanın dördüncü kısmında yer alan hükümlere aykırı olması veya (b) Parti büyük kongresinde, merkez karar ve yönetim kurulunca veya bu kurulun iki ayrı kurul olarak oluşturulduğu hallerde ilgili kurulca ya da Türkiye Büyük Millet Meclisi grup yönetim veya grup genel kurullarınca Yasa'nın dördüncü kısmındaki hükümlere aykırı karar alınması veya genelge ve bildiriler yayınlanması veya karar alınmamış olsa bile bu kurullarca aynı hükümlere aykırı faaliyetlerde bulunulması yahut parti genel başkan veya genel başkan yardımcısı veya genel sekreterinin sözü edilen bu maddeler hükümlerine aykırı olarak sözlü ya da yazılı beyanda bulunması veya (c) parti merkez karar ve yönetim kurulunca Yüksek Seçim Kuruluna partiyi temsilen konuşma yapacağı bildirilmiş olan kimsenin radyo ve televizyonda yaptığı konuşmanın Yasa'nın dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı olması.

Bu dava açısından 101. maddenin (c) bendinin uygulanması söz konusu değildir. Bu nedenle, var olan kanıtların (a) ve (b) bentleri uyarınca değerlendirilmesi gerekmektedir. (a) bendinde tüzük ve programı esas alması yanında (b) bendinde de sözlü ya da yazılı beyanlarıyla partinin kapatılmasına neden olabilecek parti organları arasında büyük kongre, merkez karar ve yönetim kurulu veya bu kurul iki ayrı kuruluş olarak oluşturulmuş ise bunların her biri ile genel başkan ve genel başkan yardımcısı sayılmıştır.

Davalı siyasî partinin tüzük ve programındaki kapatılma nedeni olabilecek kimi belirsizlikleri; davalı siyasi partinin büyük kongre kararı, genel yönetim kurulu raporları, Genel Başkan Sadun AREN ve Genel Başkan Yardımcısı Sıtkı COŞKUN'un parti adına açıklamaları ile kapatılmaya ilişkin kanıtlar daha belirgin hale gelmiştir.

Parti Tüzüğü'nün, partinin amaçlarını belirleyen 2. maddesinde,

"... Parti, ulusal baskı ve şiddetin her türlüüne karşı mücadele eder. Kürt sorununa barışçı, demokratik ve adil bir çözüm yolunun bulunması, bunun koşullarının yaratılması için çalışır..." denilmekte ve parti programının,

Katılımcı demokrasi başlığı altında,

"Ülkemizin karşı karşıya bulunduğu çok boyutlu, derin sorunlar ve dünyadaki hızlı, çok yönlü değişiklikler, Türkiye'de köklü bir politik yenilenmeyi, demokratik yeniden yapılanmayı zorunlu kılmaktadır. Toplumsal yaşamın her alanında yıkıcı etkilerde bulunan tıkanıklığı aşmak, toplumsal dinamizmin önünü açmak, ancak baskıcı anlayış ve rejime son vermekle ve köklü bir demokratikleşmeyle mümkün olacaktır.

Buna bir ilk adım olarak Partimiz

.....

Kürtlerin varlığının ve kimliğinin resmen tanınmasını, kendi sözlerini söyleyebilmelerini

.....

zorunlu görmektedir..."

Kürt sorunu başlığı altında,

"Partimiz, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının önemli bir bölümünü Kürtlerin oluşturduğu olgusundan hareketle, "Kürt Halkı'nın varlığı" gerçeğini söylemeyi engelleyen yasaklar zinciri ortadan kaldırılmadıkça, Kürt sorununu tartışma ve çözümler üretme olanağının bulunmadığı görüşündedir.

Partimiz, Kürt sorunu çözülmeden ülkemize demokrasinin gelemeyeceği, demokrasi sorununa çözüm bulunmadan da Kürt sorununun çözülemeyeceği inancındadır. Kürt sorunu, Türkiye'nin, Türklerin ve Kürtlerin, demokrasi ve özgürlükten yana olan herkesin sorunudur. Çünkü bu sorun, baskıcı rejimin hem bir nedeni hem bir sonucudur.

Partimiz, Kürt sorununun, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Helsinki Sonuç Belgesi doğrultusunda Türkiye'nin yeniden yapılanması temelinde barışçı, demokratik yöntemlerle çözülmesinden yanadır.

Partimiz, Kürt sorununa barışçı, demokratik ve adil bir çözüm yolu bulunması, bunun koşullarının yaratılması için ciddi, tutarlı ve inancılı bir uğraş verecektir.

Partimiz, kendini Kürt halkının yerine koymadan, onlar adına çözümler önermeden, Türkler ve Kürtler arasında demokratik bir ortamda oluşacak bir mutabakatla, bu ekonomik, politik, sosyal ve kültürel boyutlu karmaşık sorunun çözüme ulaşması için çalışacaktır.

Partimiz, Kürtlerin kendi kimlikleri ile tartışmalara katılması, sorunun çözümünde taraf olabilmeleri için, Kürt dili ve kültürü üzerindeki yasak ve baskıların kaldırılması için, Kürtçe yazma ve konuşmayı yasaklayan 2932 sayılı Yasa'nın ve benzer yasaların kaldırılması, Ceza Yasası'nda ve Siyasî Partiler Yasası'ndaki ilgili yasaklara son verilmesi için çalışılacaktır.

Partimiz, acil olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da savaş hali ve gerekçelerinin ve devlet terörünün son bulması, militarist, şoven, baskıcı resmî anlayışın, Kürtleri bir güvenlik rizikosu kabul eden görüşlerin terkedilmesi, yerlerinden yurtlarından olmalarının önlenmesi, zorunlu göç ve sürgüne, kötü muamelelere hedef olmaktan kurtulmaları için mücadele edecektir."

Eğitim başlığı altında,

diğer düzenlemeler yanında "...Kürtlerin ana dillerinde eğitim görmeleri imkanı da sağlanmalıdır..."

Kültür başlığı altında,

"...Kürtlerin kendi kültür varlıklarını yaşatmaları ve geliştirmeleri desteklenecektir..."

İbareleri yer almaktadır.

Siyasî Partiler Yasasının belirlediği yöntem ve esaslara göre parti mevzuatındaki bu düzenlemelerin anlamının; partinin büyük kongresi ile ilgili kurullarının aldığı kararlar, yayınladığı genelge ve bildirileri, bir karara dayanmasa bile faaliyetleri, genel başkan, genel başkan yardımcısı ve genel sekreterinin yazılı veya sözlü beyanları ile birlikte değerlendirilmesi zorunlu görülmüştür.

Davalı siyasî partinin Büyük Kongresi 2-3 Mayıs 1992 tarihinde yapılmıştır. Bu kongrede partinin genel yönetim kurulunun çalışma raporu

incelenmiş ve gündemindeki konuları görüşerek bazı noktaların bir sonuç bildirgesiyle duyurulması kararlaştırılmıştır. Gerek genel yönetim kurulu çalışma raporu ve gerekse birinci kongre sonuç bildirgesi ve kararları parti yayını olarak yayınlanmıştır.

Birinci kongre genel yönetim kurulu çalışma raporunda;

“...Kürt sorununun bugün geldiği yer Kürt halkının uzun mücadele sürecinin ve birleşik olarak Kürt politik örgüt ve hareketlerinin varlığıyla gelineen yerdir. Son 10 yılda Türkiye açısından PKK. öne çıkan Kürt örgütü durumundadır.

.....

Nevroz olayları ve sonrasındaki şiddet askersel çözüm yanlısı güçler, Hizbullah (h) vb. kontgerilla organizasyonlarını da daha yoğun kullanarak kendi tutumlarını hükümete kabul ettirmişlerdir. Bu durumda Kürt realitesini yok sayan, onların ulusal ve uluslararası yasa ve antlaşmalardan doğan ve her ulusun sahip olduğu kendi geleceğini özgürce belirleyebilmek için vazgeçilmez olan hak ve özgürlüklerini yadsıyan ve bu konulardaki yasal ve barışçı girişimi şiddetle bastıran geleneksel politika en azından bugün tekrar üstünlük kazanmış görünmektedir. Oysa, bu politikanın bizzat kendisinin bölücü niteliği 70 yıllık uygulamasının sonuçlarıyla ortadadır.

.....

SBP GYK'sı şiddete dayalı yöntemlerin ne Kürtlere ne de Türklere hiçbir yararı olmadığı ve terkedilmesi gerektiğinin yaşamsal önemini altını çiziyor. Bir bütün halinde şiddet Türk ve Kürt nüfusunun gittikçe daha çoğunu sertlik yanlısı güçlere doğru kutuplaştırma ve her iki halkı da birbirine karşı cepheleştirme eğilimi taşıyor.

.....

GYK'mız Kürt sorununun çözümü açısından şu temel noktaların altını çizmektedir.

Kürt sorunu Kürt kimliği ve özgürlüklerini tanımamak ve gereğini yerine getirmemekten kaynaklanmaktadır.

Kürtler nasıl yaşamak istiyorlarsa öyle yaşamakta özgür olmalıdırlar. Bu en doğal insan hakkıdır. Bu hak bağımsız yaşamayı da içerir.

Nasıl yaşamak istedikleri konusunda Kürtler özgür olunca, bu sorun çözüm yoluna girebilir.

Kürtler üniter devlet içinde yaşamaktan, bağımsız devlet kurmaya kadar çeşitli alternatif yaşam biçimlerini seçmekte özgür olmalıdırlar.

Bu özgürlük hiçbir tehdit, korku ve müeyyide taşımayan bir özgürlük olmalıdır.

Şiddet eylemleri ve PKK. ile Kürt sorununu özdeş görmemek, karıştırmamak gerekir. Kürt sorunu PKK'dan önce de vardır. PKK. bu işten vazgeçerse de, Kürt sorunu çözülmesze Kürt sorunu gene varolmaya devam edecektir.

Türkiye halkı ve demokrasiden yana olan herkesin ortak çabası ile Kürt sorunu çözülebilir ve çözülmelidir. Bu noktada GYK'mız işçi sınıfının sendikal, politik hak ve özgürlükler müdacelesi ile Kürtlerin hak ve özgürlüklerinin gerçekleştirilmesinin yakın bağına dikkatleri çekiyor.

Kürt sorunu çözülmeden 12 Eylül'den tam çıkış ve demokrasi gelemmez. Demokrasi uygulanmadan, Kürt sorunu çözülemez. Yani Türkler ve Kürtler arasında tam hak eşitliği sağlanmadan, sorunun tam bir açıklıkla ve sınırsızca tartışılması için politik ve yasal koşullar sağlanıp, yasaklar kalkmadan hangi çözümün doğru olduğunu sağlıklı bir biçimde tartışmak bile mümkün değildir.

Sorunun çözümünün birinci koşulu; çözüm olarak önerilebilecek bütün görüşlerin açıklanma, savunulma ve alternatif olarak da kendini istediği biçimde ifade etmesi özgürlüğünün kabul edilip, güvence altına alınmasıdır. İkinci koşul, problemin ilgililerinin demokratik ortamda oluşacak tercihlerine karşı kesin bir kabul ve saygı dışında hiçbir yaptırım uygulanmayacağı güvencesinin yasal temelde sağlanmasıdır. Üçüncü koşul; özgür demokratik bir tartışma sonucu oluşan sonuçla birlikte ilerde sorunun şu veya bu evrede gündeme tekrar gelmesi halinde ele alınabilmesi işlevli mekanizmalara sahip olmasıdır.

Önce tüm yasakların, baskı ve eşitsizliklerin kalktığı şiddetin ve silahın terkedildiği tam ve güvenceli demokratik bir ortam. Bu olmadan GYK'mız Kürt sorununu tartışmak ve çözümler üretme olanağının çok sınırlı olduğu görüşündedir.

Kürt sorunu, Kürtlerin özgür iradesini temel alan, Kürtlerin ve Türklerin tam hak eşitliği temelinde ortak çıkarlarını sağlayan demokratik bir

mutabakatla, bölge ve dünya barışına hizmet eden, şiddeti bütün biçimleriyle reddeden, barışçı, demokratik ve adil bir çözümle sonuca ulaştırılabilir.

Önceki yıllarda çözümü daha kolay olan Kürt sorunu, gün geçtikçe çözümü zorlaşan bir sorun haline gelmektedir. Türkiye Cumhuriyetinin geleneksel politikalarıyla, Kürt realitesinin çatıştığı bir konumdan Kürtlerle Türklerin çatıştığı bir konuma doğru yuvarlanma tehlikesi ciddidir. Bu noktada, Türkiye solunun üzerine düşeni yeterince yerine getirdiği söylenemez. Partimiz sorundaki tehlikeli gelişmeye dikkati çekmiş, Genel Başkanımız Sadun AREN bu konuda doğrudan Sayın S. DEMİREL ve E. İNÖNÜ'ye mektupla görüşlerimizi iletmış, kamuoyuna açıklamalar yapmıştır. İl örgütlerimizin girişimleri olmuştur. Ama en başta Kürtlerin yoğun yaşadığı illerde parti örgütlerimizi kuramamış oluşumuzdan başlayarak sorunda eksik kaldığımızı da kabul etmeliyiz.

Türkler ve Kürtlerin özgür ve gönüllülükleri temelindeki birliğinden yana olan SBP birinci kongresi vesilesiyle Türkiye'nin Türk-Kürt tüm yurttaşlarına, kamu görevi yürüten ya da yurttaş inisiyatifi niteliğinde bulunan bütün kurumlarına seslenmekte ve aşağıdaki önerilerin hayata geçirilmesi için zaman yitirilmemesi gerektiğini hatırlatmaktadır.

Yukarıda ifade edilen noktalardan çıkarak gerçekleştirilmesi gereken değişikliklerin bir bölümü hükümet kararnameleriyle, bir bölümü yasa değişiklikleriyle, bir bölümü ise yeni bir anayasa ile sağlanabilir.

İvedikle harekete geçilmesi gerektiğinden, anayasa gibi geniş mutabakatlar gerektiren konuların ele alınmasından önce hükümet kararnameleri ve yasa değişiklikleriyle temel adımların atılması gerekmektedir.

Sosyalist Birlik Partisi Türkiye'nin, tüm yurttaşların esenlik içinde yaşadığı bir ülke haline gelebilmesi için ulaşılması gereken hedefleri şöyle tanımlamaktadır:

- 1) Kürtlerin varlığı yasal temelde tanınmalıdır.
- 2) Devlet ve hükümet Kürt sorununun çözümünde askersel araç ve çözümleri değil, politik araçlar ve çözümü benimsediğini açıklamalıdır.
- 3) Olağanüstü hal hemen sona ermeli, koruculuk sistemi kaldırılmalı, özel tim bölgeden çekilmelidir.
- 4) Anayasa ve siyasî partiler yasası barışçılığı esas alan tüm görüşlerin tam bir özgürlük içinde dile getirilmesini sağlamalıdır. Ayrılıkçı parti-

ler de yasal olabilmelidir. Bu ayrılma durumunun hangi koşulların yerine gelmesiyle gerçekleşebileceğinin anayasada tanımlanmış olmasını gerektirir.

5) Kürt sorununu yasal yollardan dile getirmek ve en uç önerileri bile seslendirebilmek mümkün olmadığı için yasal yolların dışına çıkmış olanlar için bir genel af getirilmelidir.

6) Merkezi devlet örgütlenmesinde ademi merkeziyetçiliği güçlendirecek şekilde bölgesel düzenlemeler yapılmalı, eyalet sistemine geçilmesi, eyalet meclisleri kurulmalı, eyalet il ve ilçe yönetimleri seçimle göreve getirilmelidir.

7) Eğitimde yerel yönetimlerin söz sahibi olması sağlanmalı ve yerel yönetimlerin kararlarına bağlı olarak Kürtçe derslerin konulması mümkün olabilmelidir.

8) Radyo ve televizyonlardan Kürtçe de yayın yapılmalıdır.

9) Devlet katlarında ve Silahlı Kuvvetlerde görevli kürt kökenli yurttaşların kendi ulusal kimliklerini açık ifade edebilmeleri sağlanmalıdır. devletin yasama, yürütme ve yargı erk organlarının bileşiminin ülke nüfusunun etnik-ulusal bileşimine uygun hale gelmesiyle eşitlik sağlanmağa başlanılmış olabilir. Haklarda ve devletin tüm yapısında farklı kökenlerden tüm yurttaşların tam eşitliği ve devletin milliyetçilikten arındırılması, yani Türk vasfından uzaklaştırılmasıyla, devlet Türklerin, Kürtlerin ve ülkede yaşayan tüm ulus ve etnik kökenden yurttaşların demokratik devleti olma imkanını kazanabilir. Eğer Kürt olduğunu ifade eden bir teğmen general olabiliyorsa, Kürtlerin devletin en yüksek katlarına gelebildiği ancak o zaman söylenebilir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ve bu Cumhuriyette yaşayan tüm yurttaşların esenliği bu değişikliklere ulaşılabilmesine bağlıdır. Geneleksen devlet politikasında ısrar Türkiye'yi içeride kaosa, dışarıda ise bir barbarlar ülkesi konumuna sürükleyecektir..." denilmektedir.

Davalı Partinin büyük kongresinde alınan karara dayalı partinin görüşleri "1. kongre sonuç bildirgesi ve kongre kararları" ismi ile parti yayını olarak bir kitapçık haline getirilmiştir. Burada "Kürt Sorunu Hakkında Karar Tasarısı" başlığı altında aynen,

".....

SBP 1. Kongresi, Kürt sorununun çözümü açısından şu temel noktaların altını çizmektedir.

Kürt sorunu, Kürt kimliği ve özgürlüklerini tanımamak ve gereğini yerine getirmekten kaynaklanmaktadır.

Kürtler nasıl yaşamak istiyorlarsa öyle yaşamakta özgür olmalıdırlar. Bu en doğal insan hakkıdır. Bu hak bağımsız yaşamayı da içerir.

Nasıl yaşamak istedikleri konusunda Kürtler özgür olunca, bu sorun çözüm yoluna girebilir.

Kürtler üniter devlet içinde yaşamaktan, bağımsız devlet kurmaya kadar çeşitli alternatif yaşam biçimlerini seçmekte özgür olmalıdır.

Bu özgürlük hiçbir tehdit, korku ve müeyyide taşımayan bir özgürlük olmalıdır.

Şiddet eylemleri ve PKK ile Kürt sorununu özdeş görmemek, karıştırmamak gerekir. Kürt sorunu PKK'dan önce de vardı. PKK bu işten vazgeçerse de, Kürt sorunu çözülmez Kürt sorunu gene var olmaya devam edecektir.

Türkiye halkı ve demokrasiden yana olan herkesin ortak çabası ile Kürt sorunu çözülebilir ve çözülmelidir. Bu noktada Kongremiz işçi sınıfının sendikal, politik hak ve özgürlükler mücadelesi ile Kürtlerin hak ve özgürlüklerinin gerçekleştirilmesinin yakın bağına dikkatleri çekiyor.

Kürt sorunu çözülmeden 12 Eylül'den tam çıkış ve demokrasi gerçekleşemez. Demokrasi uygulanmadan, Kürt sorunu çözülemez. Yani Türkler ve Kürtler arasında tam hak eşitliği sağlanmadan, sorunun tam bir açıklıkla ve sınırsızca tartışılması için politik ve yasal koşullar sağlanıp, yasaklar kalkmadan hangi çözümün doğru olduğunu, sağlıklı bir biçimde tartışmak bile mümkün değildir.

Sorunun çözümünün birinci koşulu; çözüm olarak önerilebilecek bütün görüşlerin açıklama, savunulma ve alternatif olarak da kendi istediği biçimde ifade etmesi özgürlüğünün kabul edilip, güvence altına alınmasıdır. İkinci koşul; problemin ilgililerin demokratik ortamda oluşacak tercihlerine karşı kesin bir kabul ve saygı dışında, hiçbir yaptırım uygulanmayacağı güvencesinin yasal temelde sağlanmasıdır. Üçüncü koşul; özgür, demokratik bir tartışma sonucu oluşan sonuçla birlikte ileride sorunun şu veya bu evrede gündeme tekrar gelmesi halinde ele alınabilmesi işlevi mekanizmalara sahip olmasıdır.

Önce tüm yasakların, baskı ve eşitsizliklerin kalktığı şiddet ve silahın terkedildiği tam ve güvenceli demokratik bir ortam bu olmadan kongremiz Kürt sorununu tartışmak ve çözümler üretme olanağının çok sınırlı olduğu görüşündedir.

Kürt sorunu, Kürtlerin özgür iradesini temel alan, Kürtlerin ve Türklerin tam hak eşitliği temelinde ortak çıkarlarını sağlayan demokratik bir mutabakatla, bölge ve dünya barışına hizmet eden, şiddeti bütün biçimleriyle reddeden barışçı, demokratik ve adil bir çözümle sonuca ulaştırılabilir.

Önceki yıllarda çözümü daha kolay olan Kürt sorunu, gün geçtikçe çözümü zorlaşan bir sorun haline gelmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin geleneksel politikalarıyla, Kürt realitesinin çatıştığı bir konumdan, Kürtlerle Türklerin çatıştığı bir konuma doğru yuvarlanma tehlikesi ciddidir.

SBP. Kongresi şiddete dayalı yöntemlerin, ne Kürtlere ne de Türklerle hiçbir yararı olmadığı ve terkedilmesi gerektiğinin yaşamsal önemini altını çiziyor. Bir bütün halinde şiddet, Türk ve Kürt nüfusunun gittikçe daha çoğunu sertlik yanlısı güçlere doğru kutuplaştırma ve her iki halkı da birbirine karşı cepheleştirme tehlikesini taşıyor. Son günlerde Batı Anadolu'da tekrar uç verdirilen olaylar vahimdir. Dış Türkler olgusundan da çarpıtılarak yararlanan şoven, pantürkist çevrelerin kışkırtmaya çalıştığı milliyetçi hisleri bu açıdan tehlikeli bir toplumsal psikolojik zemin yaratıyor.

Kongremiz, Kürt sorununun bu ortam içinde ve şiddet makasında, en azından belli bir süre için çözüm olanaklarının daraltılıp ertelendiği bir duruma, kitlenme tehlikesiyle karşı karşıya olduğuna dikkatleri çekmektedir. Çünkü Kürtlerin varlıklarını inkar politikasından bile tam anlamıyla vazgeçilmemiştir. Hükümetin kuruluşunu izleyen günlerde Başbakan DEMİREL'in "Kürt realitesini tanıyoruz" sözleri resmî devlet televizyonunda sansür edilebilmiştir. Gene Başbakan'ın 30 Mart 1992'de yabancı basın için İstanbul'da düzenlediği basın toplantısında sarfettiği "Kürt" sözcüğü yine TRT tarafından yansıtılmamıştır. Kısaca, "devlet içindeki devletin" Kürt sorununu çözümsüzlüğe doğru yuvarlama tehlikesi artmaktadır.

Türklerin ve Kürtlerin özgür ve gönüllülük temelindeki birliğinden yana olan SBP., Birinci Kongresi vesilesiyle, Türklerin Türk-Kürt tüm yurttaşlarına, kamu görevi yürüten ya da yurttaş inisiyatifi niteliğinde bulunan tüm kurumlarına seslenmekte ve aşağıdaki önerilerin hayata geçirilmesi için zaman yitirilmemesi gerektiğini hatırlatmaktadır.

Yukarıda ifade edilen noktalardan çıkarak gerçekleştirilmesi gereken değişikliklerin bir bölümü hükümet kararnameleriyle, bir bölümü yasa değişiklikleriyle, bir bölümü ise yeni bir anayasa ile sağlanabilir.

İvedilikle harekete geçilmesi gerektiğinden, anayasa gibi geniş mutabakatlar gerektiren konuların ele alınmasından önce, hükümet kararnameleri ve yasa değişiklikleriyle temel adımların atılması gerekmektedir.

Sosyalist Birlik Partisi 1. Kongresi Türkiye'nin tüm yurttaşların esenlik içinde yaşadığı bir ülke haline gelebilmesi için, ulaşılması gereken hedefleri şöyle tanımlamaktadır.

- 1) Kürtlerin varlığı yasal temelde tanınmalıdır.
- 2) Devlet ve Hükümet Kürt sorununun çözümünde askersel araç ve çözümleri değil, politik araç ve çözümleri benimsediğini açıklamalıdır.
- 3) Olağanüstü hal hemen sona erdirilmeli, koruculuk sistemi kaldırılmalı, özel tim bölgeden çekilmelidir.
- 4) Anayasa ve siyasî partiler yasası, barışçılığı esas alan tüm görüşlerin tam bir özgürlük içinde dile getirilmesini sağlamalıdır. Ayrılıkçı partiler de yasal olabilmelidir. Bu ayrılma durumunun, hangi koşulların yerine gelmesiyle gerçekleşebileceğinin Anayasada tanımlanmış olmasını gerektirir.
- 5) Kürt sorununu yasal yollardan dile getirmek ve en uç önerileri bile seslendirebilmek mümkün olmadığı için, yasal yolların dışına çıkmış olanlar için bir genel af getirilmelidir.
- 6) Merkezi devlet örgütlenmesinden adem-i merkeziyetçiliği güçlendirecek şekilde bölgesel düzenlemeler yapılmalı, eyalet sistemine geçilmeli, il ve ilçe yönetimleri seçimle göreve getirilmelidir.
- 7) Eğitimde yerel yönetimlerin söz sahibi olması sağlanmalı ve yerel yönetimlerin kararlarına bağlı olarak Kürtçe derslerinin konulması mümkün olabilmelidir.
- 8) Radyo ve televizyonlardan Kürtçe yayın da yapılmalıdır.
- 9) Devlet katlarında ve Silahlı Kuvvetlerde görevli Kürt kökenli yurttaşların kendi ulusal kimliklerini açık ifade edebilmeleri sağlanmalıdır. Devletin yasama, yürütme ve yargı erk organlarının bileşiminin ülke nüfusunun etnik ulusal bileşimine uygun hale gelmesiyle eşitlik sağlanmağa

başlanılmış olabilir. Haklarda ve devletin tüm yapısında farklı kökenlerden tüm yurttaşların tam eşitliği ve devletin milliyetçilikten arındırılması, yani Türk vasfından uzaklaştırılmasıyla, devlet Türklerin, Kürtlerin ve ülkede yaşayan tüm ulus ve etnik kökenden yurttaşların demokratik devleti haline getirilebilir. Eğer Kürt olduğunu ifade eden bir teğmen general olabiliyorsa, Kürtlerin devletin en yüksek katlarına gelebildiği ancak o zaman söylenebilir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ve bu Cumhuriyette yaşayan tüm yurttaşların esenliği bu değişikliklere ulaşabilmesine bağlıdır. Geleneksel devlet politikasında ısrar Türkiye'yi içerde kaosa, dışarda ise barbarlar ülkesi konumuna sürükleyecektir."

Denilmekte ve bu kararın 6 karşı oyla çoğunlukla kabul edildiği belirtilmektedir.

Partinin genel yönetim kurulunun çeşitli tarihlerdeki bu açıklamalarının "Bülten" adı ile yayınlanan ve "Sosyalist Birlik Partisi Genel Merkez Haber Bülteni" olduğu belirtilen parti yayınının 4., 7., 8. ve 11. sayılarında yer aldığı ve benzer görüşlere yer verildiği görülmektedir.

Partinin Anayasa değişikliğine ilişkin önerisi Bülten'in 7. sayısında yer almıştır ve burada "Eğitim dili Türkçe olmalı, ancak değişik etnik kökenli yurttaşların yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde, halkın yaygın olarak konuştuğu dillerde de eğitim yapılmalıdır. Her dilde özel okul açmak serbest olmalıdır." ilkesine yer verilmektedir.

Genel Merkez Haber Bülteni'nin Temmuz 1992, Ağustos 1992 ve Eylül 1992 tarihli sayılarında davalı parti genel başkanının çeşitli yayın organı temsilcileri ile yaptığı röportajlardaki beyanları yayınlanmıştır. Genel Başkan Sadun AREN'in konu ile ilgili olarak sorulara partisi adına verdiği yanıtlar aynen şöyledir;

".....

Vo Realites: Kürt sorunu konusunda ne düşünüyorsunuz?

AREN: Türk hükümeti Kürt kimliğini tanımak istemiyor. Sorunun çözümü Kürt kimliğinin tanınmasından geçiyor.

Vo Realites: Kürt sorunu konusunda, bağımsızlık, özerklik veya federasyon önerileri içinde siz hangisine taraftarsınız?

AREN: Bu konuda kararı Kürtler vermeli. Biz onlara özerklik veya federasyon türü bir öneriyi dayatamayız. Çözüme ulaşabilmek için önce konunun tartışılabileceği bir ortam yaratılmalı.

Vo Realites: 17 Mayıs tarihinde Irak'ta yaşayan Kürtler, arasında seçimler yapıldı. Bunun Türkiye'de yaşayan Kürtler üzerinde bir yansımalarının olabileceğini düşünüyorsunuz?

AREN: Düşünmüyorum. Türkiye'de yaşayan Kürtler Irak'takinden çok farklıdır; ileri durumdadırlar. Çok uzun süredir birlikte yaşadıkları Türklerle kaynaşmışlardır. Türkiye'nin batısında yaşayan birçok Kürt, yaşadıkları bölgenin halkıyla o kadar bütünleşmişlerdir ki, Kürt kimliklerini ileri sürmemektedirler. Bir örnek verecek olursak, şu andaki Hükümetin Dışişleri Bakanı Kürttür. Arap ülkelerinde ise durum farklıdır. Oradaki Kürtler yerli halkla karışıp bütünleşmemişlerdir.

Vo Realites: Bu nedenle mi, Türkiye'de ne kadar Kürdün yaşadığı hesaplanamıyor?

AREN: Evet, tamamen öyle. Bu rakamın on ile yirmi milyon arası olduğu söylenebilir. Altmışlı yıllardaki nüfus kayıtlarında insanlara "ana diliniz ne?" sorusu soruluyordu. Bu soru Kürt nüfusunun saptanmasına olanak veriyordu. Bugün bu tür soruların sorulmuyor olması, nüfus içindeki Kürt oranının tespitini olanaksız kılıyor.

Vo Realites: PKK'nın "Kürtlerin temsilcisiyim" iddiasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

AREN: Bunu söyleyemezler. Silah kullandıkları sürece Kürtler de kendilerinden korkuyor. Zor bir soru.

Vo Realites: Türkiye'nin iç durumunu nasıl yorumluyorsunuz?

AREN: Demokratikleşme yönünde gelişmeler var. Güneydoğudaki silahlı mücadele demokratikleşmenin önünde bir engel oluşturuyor. Eğer eski SSCB sınırları içerisinde bir Türk müdahalesi gerçekleştirilirse, bu durum da olumsuz gelişmelere neden olur.

.....

Vorwarts: Türkiye'de Kürt halkının varlığından bahsetmek yasa önünde suç sayılıyorsa, partinin Kürt konusundaki tavrı nedir?

AREN: Partimiz Kürt sorunu konusunda yaklaşık olarak Kutlu ve Sargın'ın partisinin savunduklarına yakın şeyler söylüyor. Türkiye'de Kürt halkının varlığını, bu halkın Türklerin sahip olduğu haklara sahip olması, gelecekleri hakkında kendilerinin karar vermesi gerektiğini savunuyoruz. Kanunlara karşı geliyor sayılsak bile, bizim konuya bakışımız böyledir. Şu anda hükümet bu konuda kesin bir tavır takınmıyor, var olan kanunu da bize karşı kullanmıyor.

Kürt sorunu şu anda Türkiye'nin önemli sorunu. Güney Doğu'da PKK önderliğinde bir silahlı savaş sürmektedir. Bu durum sorunun barışçı çözümü engellemektedir. Biz silah kullanılmasına karşıyız. PKK silahlarını bırakmalı, hükümet de PKK'cılara af çıkartmalı. PKK mücadelesini yasal yollardan yürütebilmelidir. Ancak o zaman sorunlar tartışılıp bir çözüm bulunabilir.

Vorwärts: Türkiye'de demokratikleşme süreci o kadar kuvvetli değil. PKK'nın silahlı mücadelesi buna engel olabilir mi?

AREN: Düşünceme göre evet. Fakat şunu da belirtmekte yarar görüyorum ki, şu anda hiç kimse Kürtlerin tam olarak ne istediğini bilmiyor. Türkiye Kürtlerinin durumu, Irak ve İran'dakilerden farklı. Kanunlar önünde Türkler ve Kürtler arasında bir fark yoktur. Kürt halkının yarısı bugün ülkenin batısında yaşamaktadır. Buradaki halkla kaynaşmış, aralarında derin bağlar oluşmuştur. Bir Kürt başbakan veya amiral olabilir. Ama Kürt olarak, Kürt asıllı olarak değil. 15 milyon Kürdün 8 milyonu Türklerle iç içe yaşamaktadır. Bu nedenle Kürtlerin bağımsızlığı veya özerkliği durumunda başka problemlerde çıkacağından, çokça Kürt bu çözüm önerilerine taraftar değildir. Bugün ayrılma yönünde mücadele eden Kürtler vardır. Düşünceme göre, serbest bir referandum yapılacak olursa sonuç arzuladıkları gibi olmayacaktır. Öncelikle Kürtlerin varlığı resmî olarak kabul edilmeli, okulda, toplumda, kendi dillerini konuşabilmesi, kültürlerini sürdürebilmelidirler. Konunun açıkça tartışılabileceği bir ortam yaratılmalı, böyle bir ortamda yapılacak bir referandumla gelecekleri konusunda karar verebilmelidirler. Partimiz sorunun barışçıl ve demokratik yöntemlerle çözümünden yanadır.

.....”

“.....

L'HUMANİTE: TBKP, gibi yasanın hışmına uğramamak için kongre metninlerinizde Kürt sorununu nasıl ele aldınız?

S.AREN: Bildiğiniz gibi, eğer yasa çerçevesinde kalmak istenirse, ülkemizde ne bir şey yapılabilir, ne de bir şey söylenebilir. Siyasî Partiler Yasası, partilerin, Türkiye’de etnik ya da dinsel azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek hakkının olmadığını söylüyor. Buna göre, Kürtlerin olduğu bile söylenemez... Kürt’lerin bütün sorunu bu; olmak mı, olmamak mı, varlık mı, yokluk mu sorunu. Biz, Kürt’lerin hak eşitliğini savunuyor ve onları bir azınlık olarak görmeyi kabul etmiyoruz. Ama bu, sorunu çözmeye yetmez. Gereken şey, Kürt’lerin kendi yazgılarını kendilerinin kararlaştırabilmesidir. Kongrenin başlıca sloganlarından biri de buydu: “Kürtler, istedikleri gibi yaşamakta özgür olmalıdırlar”.

- Gerçekte bu ne anlama geliyor?

- Örgütlenebilmeleri, geleceklerini tartışmak için kendi partilerini kurmaları gerektiği anlamına geliyor. Olası çözümlerden biri, bağımsızlıktır. Bir başkası federasyondur. Bir üçüncüsü, kültürel özerkliktir. Şimdi olduğu gibi, üniter bir Türk devleti içinde yaşamayı da seçebilirler. Ama bunu söylemek onların işi. Şimdilik bunu kendileri de bilmiyorlar. Çünkü bu çözümleri özgürce görüşmek, olası tüm tercihlerin sonuçlarını tartışma olanakları yok.

- Öyleyse siz, Kürt partilerinin kurulmasından yanasınız?

- Kuşkusuz. Demokratik bir ortam yaratmak gerekiyor. Bugün durum nedir? Hükümet, “Kürdistan”dan söz edilmesini bir suç olarak görüyor ve bunu yapan herkesi mahkemeye veriyor. Ama eğer bir Kürt: “Ben böyle çok iyiyim, bu durumun değişmesini istemiyorum” derse, bu kez de PKK ona saldırıyor. Bu koşullarda görüşüp tartışmak olanaksız. O halde silahların susması, hükümetin bir genel af çıkarması ve PKK’nın yasallaştırılması gerekiyor.

- PKK’nın yasallık kurallarına uymaya karşı olduğunu mu düşünüyorsunuz?

- Bilmiyorum. Ama bir şeyden başlamak gerekiyor. Eğer hükümet ilk adımı atarsa PKK’nın nasıl bir karşılığa bulunacağı görülecek. Bir şey kesin, bu sorun silahla çözülemez. İki taraf da bunu kabul etmek ve insan öldürmeye son vermek zorunda... Sorun şu ki, PKK hükümetin tek muhatabı olmak istiyor. Ama biz, halk için de var olan bütün eğilimlerin kendini dile getirebilmeleri için birçok örgüt olması gerektiğini düşünüyoruz. Bizim önerdiğimiz şema şu: Kürt’lerin özgürce örgütlenmesi, tartışma ve referandum. Sonra, Kürtler eğer bağımsızlığı seçerlerse bunu kabul etmek ve sınırlar sorunu gibi, Türk’lerin ve Kürtlerin malları soru-

nu gibi, batı bölgelerinde yaşayan Kürtler sorunu gibi teknik sorunları çözmek için görüşme masasına oturmak gerekecek.

- Böyle bir şema şimdilik çok azınlıkta kalmıyor mu?

- Doğru. Bu fikir, Türk toplumu tarafından hoşgörü ile karşılanmıyor. Ama işleri ilerletmek için bu fikri dile getirmek de önemli. Bu bir zihniyet sorunu. Kürt halkının özgür kararını kabul etmek zorunda olduğumuzu kabul ettirmekte başarı sağlamak gerekiyor. Türkiye için temel sorunlardan biridir bu. Eğer bu sorun çözülebilirse, bütün öteki sorunlar da çözülebilir. Demokratlaşmanın temeli bu. Çünkü Kürtler için özgürlük kabul edilebilirse, kadınlar için de özgürlük kabul edilebilir ve bu böylece sürer gider ... her şey birbirine bağlı. Bütün tabuları yıkmak gerek”

.....”

“.....

- Sayın AREN, Kürt sorunu konusunda partiniz iyi niyetli yaklaşımlar içinde olsa da bu konuda somut bir pratiğiniz yok. Bunun nedenini açıklarmısınız?

- Öncelikle bizim partimizin görüşünü aktarmak istiyorum, böylece sorunuza da açıklık getirebilirim.

Kürtler bir ulustur. Türklerden farklı bir kimliği olan, kültürü olan bir ulustur. Türkiye'nin aslı unsurudur. Kürtler, azınlık falan sayılmazlar. Eskiden beri Türklerle yan yana yaşamış kaynaşmış bir halktır.

Türk devletinin Kürtler üzerinde uyguladığı yok sayma politikası sorunun bu şekilde gelişmesine neden olmuştur. Belki daha farklı bir gelişme yaşanabilirdi. Biz bu politikayı reddediyoruz. Yani öncelikle Kürtlerin varlığı kabul edilmeli, onlar üzerindeki tüm yasaklamalar ve kısıtlamalar kaldırılmalıdır. Ondan sonra Kürtler nasıl yaşamak istediklerine kendileri karar vermelidirler. Hangi biçimde olursa olsun, Kürt halkının geleceği Kürtler tarafından belirlenmelidir. Bu nedenle parti olarak çözüm önerileri üretmek ve bunları Kürt halkına dayatmaktan yana değiliz.

Bugüne kadar Kürt halkının kendi özgür idaresiyle karar verme şansı olmadığından doğru zeminde bir gelişme yaşanmamış. Yani Kürtler üniter bir devlet içinde mi, federal bir devlet içinde mi, yoksa tamamıyla ayrılıp bağımsız bir devlet olarak mı yaşamak istiyorlar? Bunu bilmiyoruz.

Karşılıklı iki güç arasında Kürt halkı kendi isteğini dile getirmek fırsatından yoksun kalmıştır. Biz bu nedenlerle sonunun sahiplerine, yani Kürt halkının özgür iradesine bırakılmasından yanayız. Bundan dolayı, nasıl yaşayacakları konusunda herhangi bir önerimiz olamaz. Ancak, Kürt kimliğinin ve kültürünün üzerindeki baskılar mutlaka sona ermelidir. Bu biçimde yaşama ya da ayrı yaşama biçimlerinden hangisi olursa olsun bu mutlaka gereklidir.

Bize düşen görev bu düşüncelerimizi dile getirmektir. Biz de bunu sık sık, gittiğimiz her platformda dile getiriyoruz.”

Gene Genel Başkan Sadun AREN’in çeşitli sebeplerle parti adına konu ile ilgili yaptığı açıklamalar partinin yayın organı “Bülten”in 4., 10. ve 11. sayılarında yer almıştır. Bu beyanlar,

“... Kürt sorunu önce özgürce oluşturulacak bir tartışma ortamında tartışılmalıdır. Parti olarak biz “Kürtler nasıl yaşamak istiyorlarsa öyle yaşamakta özgür olmalıdırlar” diyoruz. (Bülten sayı:4).

“... Bu vesile ile hükümetin Kürt sorununun çözümüne yönelik bazı adımlar atmasının yerinde olacağı inancındayız. Örneğin TV. ve radyoda Kürtçe yayın ve Kürt dilinde eğitim yapılmasını bunlar arasında sayabiliriz.” (Bülten sayı:10).

“... Dünyadaki benzer olaylar ve ülkemizde Kürt sorununun izlediği gelişme çizgisi bu sorunun silahlı yollarla değil, fakat ancak siyasal, demokratik ve barışçı yollarla çözülebileceğini en açık biçimde ortaya koymuştur. Bu nedenle herşeyden önce Hükümetin, PKK’nın silahlı eylemleriyle asıl Kürt sorununu birbirinden ayırması gerekmektedir. Bundan sonra yapılacak iş Kürt halkını temsil edebilecek parti ve örgütlerle bir diyalog içinde soruna barışçı ve demokratik çözümler aramaktır. Unutmayalım ki daha PKK’nın bile tam olarak ne istediği bilinmemektedir.

Burada Kürtçe eğitim görme olanağı ve Radyo-TV’de Kürtçe yayın yapılması gerçekleştirilmelidir. Bunlar talep edildiği takdirde de karşılanması gereken en doğal demokratik haklardır.” (Bülten sayı: 11).

biçimindedir.

Davalı Partinin Genel Başkan Yardımcısı Sıtkı COŞKUN’un 28 Şubat 1993 günü Paris’te yapılan “Türkiye’de siyasi durum ve görevimiz” konulu toplantıda partisi adına yaptığı açıklamalar “Bülten”in 7. sayısında yer almaktadır. Bu beyanın bir bölümü aynen “...Kürt sorunu

bugün ülkenin en güncel ve can alıcı sorunudur. Kürt sorunu çözülmeden demokrasi gerçekleşemez. Her Kürt, Türk yurttaşlarla eşit olana kadar, üzerindeki her türlü baskı ve ayrımcılık bitene kadar her bilinçli Türk insanı "ben Kürdüm" diyebilmelidir..." şeklindedir. Sıtkı COŞKUN başka bir beyanında da "...Sosyalist Birlik Partisi bu noktadan hareketle, Türk ve Kürt halklarını Çekiç Güç'e karşı çıkmaya çağırıyor. MGK'nın ve hükümetin Çekiç Güç'ün görev süresinin uzatılması önerisine karşı, milletvekillerinin ret oyu vermesini istiyor." (Bülten Sayı: 10) demektedir.

III- Kapatma Nedenleri ve Değerlendirme:

A) Kapatma Nedenleri

Daha önce de değinildiği gibi, siyasal partilerin amaçları ve kapatılmalarına ilişkin esaslar Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde düzenlenmiş bulunmaktadır. 68. maddenin dördüncü fıkrası, siyasal partilerin tüzük ve programlarının devletin ülkesi ve ulusuyla bütünlüğüne, insan haklarına, ulus egemenliğine, demokratik ve lâîk Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacağı; beşinci fıkrası, sınıf ve zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan parti kurulamayacağı kuralını getirmiş, 69. maddenin birinci fıkrası ise, siyasal partilerin tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamayacakları, Anayasanın 14. maddesinde yer alan sınırlamaların dışına çıkamayacakları, çıkanların temelli kapatılacakları, sekizinci fıkrası da, siyasal partilerin yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan herhangi bir suretle ayni ve nakdi yardım ve emir alamayacakları ve bunların Türkiye'nin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamayacakları, bu hükümlere aykırı hareket eden siyasal partinin temelli kapatılacağı kuralını kabul etmiştir.

Çalışmaları ile ulusal iradenin oluşmasını sağlayarak siyasal iktidara sahip olmayı hedefleyen siyasal partilerin toplum düzeni ve demokratik hayatın devamı bakımından taşıdıkları önem onların kuruluş ve faaliyetlerinin izlenmesinin benzeri örgütlerden farklı olmasını zorunlu kılmıştır. Nitekim, genel çizgileri itibariyle olağan derneklere benzese bile, siyasal partilerin uymaları gereken esasların Anayasa'da yer alması, çalışmalarının Anayasa ve yasalar hükümlerine uygun olup olmadığının, derneklerden farklı olarak özel biçimde izlenip, denetlenmesi, demokratik hayatın vazgeçilmez öğeleri sayılmalarının sonucudur. Ancak, siyasal partilerin yukarıda belirtilen hedefe ulaşmaları için yapacakları çalışmalarda mutlak bir özgürlükten yararlanmaları beklenemez. Demokratik hukuk devleti olmanın gereği olarak, bu özgürlük Anayasa ve yasalarla sınırlandırıl-

miş, siyasal partiler çalışmalarında herhangi birinin çiğnenmesi halinde, Anayasa'nın Türkiye Cumhuriyetinin özünden ayrılmayacak olan nitelikler ve devletin dayandığı temel ilke ve görüşler hiçe sayılmış olur ve böylece doğrudan doğruya Türkiye Cumhuriyeti tehlikeye düşer.

Siyasal partilerin kurulmalarına, faaliyetlerine, denetlenmelerine, kapatılmalarına ilişkin esasları düzenleyen SPY, Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde öngörülen ilke ve esaslara paralel olarak, siyasî partilerle ilgili yasaklar başlıklı dördüncü kısmında partilerin amaç ve faaliyetlerinde uyacakları hususları düzenlemiş, bu ilke ve esaslara uymamanın yaptırımını 101. maddenin (a), (b) ve (c) bentlerinde "partinin kapatılması" olarak belirlemiştir.

Siyasal partiler için öngörülen yasaklamalar, davanın konusunu ilgilendirdiği ölçüde, şu biçimdedir:

SPY.nın 78. maddesinde; "Siyasî partiler:

a) Türkiye Devletinin... Anayasanın başlangıç kısmında ve 2. maddesinde belirtilen esaslarını; Anayasasının 3. maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline... dair hükümlerini... değiştirmek;

... dil, ırk ... ayrımı yaratmak amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler.

..." hükmü getirilmiştir. Söz konusu yasaklamaların Cumhuriyetin niteliklerini, devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliğini ve Atatürk milliyetçiliği ilkesini korumaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Madde metninde belirtilen Anayasanın Başlangıç'ında, "...hiçbir düşünce ve mülahazanın ... Türk varlığının devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının ... Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ... karşısında koruma göremeyeceği" ifade edilmiş, Anayasanın 2. maddesinde ise Cumhuriyetin nitelikleri sayılırken Başlangıç'a gönderme yapılmak suretiyle "bölünmezlik" ya da bütünlük ilkesinden dolayı olarak söz edilmiş, 3. maddesinin birinci fıkrasında ise, "Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçe'dir." biçimindeki hükümle "bölünmezlik" ilkesi açık olarak konulmuş, 14. maddesinin birinci fıkrasında, Anayasadaki hak ve özgürlüklerin hiçbirinin devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak ... dil, ırk, din ve mezhep ayrımı yaratmak ... amacıyla kullanı-

lamayacağı kabul edilerek temel hak ve özgürlükleri kötüye kullanılması-
nın önüne geçilmek istenmiştir.

Sözü edilen bölünmezlik ilkesinin siyasal, tarihsel ve hukuksal dayanaklarını Amasya Genelgesi ile başlayıp, Misak-ı Millî (Ahd-ı Millî) bildirgesi ile sonuçlanan belgeler dizisi oluşturur. Gerçekten, 21-22.6.1919 tarihli Amasya Genelgesinin 1. maddesinde, "Vatanın tamamıyeti, milletin istiklali tehlikededir." tespiti yapıldıktan sonra, 7.8.1919 tarihli Erzurum Kongresi kararlarında, "Trabzon vilayeti ve Canik sancağıyla Vilayat-ı Şarkıye adını taşıyan, Erzurum, Sivas, Diyarbakır, Mamuretilaziz, Van, Bitlis vilayeti ve bu saha dahilindeki müstakil livalar, hiçbir sebep ve bahaneyle birbirinden ve Osmanlı topluluğundan ayrılması düşünülemeyen bir bütündür. Buralarda yaşayan müslümanlar birbirlerinin sosyal ve ırki durumlarına saygılı ve öz kardeşler.", "Vatanın bütünlüğü, milli istiklalın sağlanması ve Saltanat ve Hilafetin masuniyeti için kuva-yı milleyi amil ve irade-i milliyeyi hakim kılmak esastır.", ve "Mondros mütarekesiyle sınırlarımız içinde kalan ve her bölgesinde olduğu gibi Doğu Anadolu Vilayetlerinde de ezici bir çoğunluğu İslamlar teşkil eden, iktisadi ve kültürel üstünlüğü müslümanlara ait bulunan ve yekdiğerinden gayrikabil-i infikak öz kardeş olan din ve ırkdaşlarımızla meskun memleketlerimizin bölünmesinden vazgeçilmeli, mevcudiyetimize, hukuk-ı tarihiye, ırkıye ve dîniyemize riayet edilmelidir." biçimindeki ilkelerle ülke ve ulusun bölünmezliği vurgulanmıştır. 11.9.1919 tarihli Sivas Kongresi kararlarında ise, "Heyet-i Temsiliye, Şarkî Anadolu'nun heyet-i umumiyesini temsil eder." ibaresi yerine "Heyet-i Temsiliye vatanın heyet-i umumiyesini temsil eder." hükmü getirilmiş, "Hükümet-i Osmaniye bir tazyik-i düvelî karşısında buraları (yani Şark vilayetlerini) terk ve ihmal etmek ızdırarında bulunduğu anlaşıldığı takdirde alınacak idarî, siyasi, askerî vaziyetlerin tayin ve tesbiti" yani geçici yönetim oluşturmak meselesini düzenleyen hükümde yer alan "buraları" ibaresi yerine de "mülkümüzün herhangi bir cüzünü terk ve ihmal etmek ..." biçiminde kapsamlı ve genel bir kayıt getirilmiştir. İstanbul'da toplanan Meclis-i Meb'usan'ca 28.1.1920 tarihinde kabul edilip Büyük Millet Meclisi'nce de benimsenen Misak-ı Millî Bildirgesinin 1. maddesinde, "Devlet-i Osmaniye'nin münhasıran Arap ekseriyetiyle meskun olup 30 Teşrinievvel 1918 tarihli mütarekenin hin-i akdinde muhasım orduların işgali altında kalan aksamın mukadderatı, ahalinin serbestçe beyan edecekleri araya tevfikân tayin edilmek lazım geleceğinden, mezkur hatt-ı mütareke dahilinde dînen, ırkân ve aslen müttehit, yekdiğerine karşı hürmet-i mütekabile ve fedakarlık hissiyatıyla meşhûn ve hukuk-ı irkiye ve içtimaiyeleri ile şeriyat-ı muhitalarına tamamiyle riayetkar Osmanlı-İslam ekseriyetiyle meskun bulunan aksamın heyet-i mecmuası hakikaten veya hükmen hiç-

bir sebeple tefrik kabul etmez bir küldür.” denilerek bölünmezlik ilkesi doğrulanmıştır.

Anayasanın, bir tarihsel olgu ve hukuksal temel niteliğinde olan bölünmezlik ilkesine devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen 5., temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasıyla ilgili 13., basın özgürlüğünü düzenleyen 28. ve 30., dernek kurma özgürlüğünü düzenleyen 33., gençliğin korunmasından söz eden 58., siyasal partilerin tüzük ve programlarının uyacakları esasları belirten 68., yükseköğretim kurumlarını düzenleyen 130., radyo-televizyon idaresi ve kamuyla ilişkili haber ajanslarını düzenleyen 133., kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını düzenleyen 135. maddelerinde bu ilkeye yer verdiği 143. maddesiyle bu bütünlük aleyhine işlenen suçlar için özel yargı yerleri olan Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurduğu, hatta 81. maddesinde milletvekili 103. maddesinde Cumhurbaşkanı yemini metnine dahil ettiği görülmektedir. Bütün bu düzenlemeler, Anayasanın Türkiye Devletinin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliği ilkesine karşı gösterdiği duyarlık ve titizliğin birer işaretidir. Gerçekten, toplumun hukuksal bağlamda örgütlenmesi demek olan devletin ve dolayısıyla toplumun kendi varlığına yönelebilecek tehditlere karşı korunmasını sağlayan bölünmezlik ilkesi bir yönüyle ülkenin tümlüğünü, diğer yönüyle de ulusu meydana getiren öğelerin bütünlük oluşturmalarını ifade eder. Bu ilkenin öylesine bir özelliği vardır ki, bir yönünün herhangi bir biçimde ihlal edilmesi, diğer yönünün de ihlal edilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Lozan Barış Antlaşması görüşmelerinde Başdelege İsmet Paşa, “Büyük Millet Meclisi Hükümeti; Türk yurdunun birliğine ve bölünmezliğine en büyük önemi vermekte, hakların ve ödevlerin, çıkarların ve yükümlülüklerin yurttaşlarca eşit olarak paylaşılması gerektiğine inanmaktadır.” biçimindeki sözlerle bütünlük ilkesini açıklığa kavuşturmuştur.

78. maddenin (a) bendi, siyasal partilerin devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğü yanında, devlet dilinin Türkçe olduğuna dair kuralı da değiştirme amacını güdemeyeceklerini ve bu yolda faaliyette bulunamayacaklarını belirtmektedir. Anayasanın 3. maddesinin birinci fıkrası, devlet dilinin Türkçe olduğu hükmünü taşımaktadır. Bölünmezlik ilkesinin bir gereği ve sonucu olan bu hüküm, resmî işlemlerin ve yazışmaların Türk dilinde yapılması, resmî belgelerin bu dilde düzenlenmesi, öğretimin ve ulusal kültürün yalnızca Türkçeye dayanması, başka deyişle ülkedeki tek ulusal kültürü Türk kültürünün oluşturmaları demektir. Türkçe bireyler arasında yalnızca bir resmi dil olma durumunu çoktan aşmış; ayrı etnik kökenlerden gelseler bile, yüzyıllar boyunca karışıp kaynaşmış ve

bir ortak kaderi paylaşmış, ortak bir kültüre ulaşmış kitlelerin hem günlük yaşantıda, aile içinde ve işyerinde yaygın biçimde kullandığı ortak bir iletişim aracı olabilmiş, hem de aynı kitlelerin ortak bilim, kültür ve sanat dili olma derecesine ulaşabilmiş ve böylece gerek bireysel, gerekse toplumsal iletişimin sağlanmasında ana araç olmuştur. Türkçenin kazandığı bu yaygınlık ve genellik göz önüne alındığında, etnik grupların sahip oldukları yerel dillerin resmi dil yerine genel iletişim ve eğitim dili olarak kullanılması düşüncesi kabul edilemez. Yerel düzeyde kalmış, gelişememiş diller bireylere manevi varlıklarını geliştirme olanağı sağlayamaz.

Diğer taraftan, hernekadar Anayasanın 26. maddesinin üçüncü fıkrasında, "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz." hükmü getirilmişse de, günümüzde kullanılması yasaklanmış bir dilin bulunmadığı, her yurttaşın istediği dili özel yaşantısında özgürce kullandığı yaşanan gerçeklerdendir. Anayasanın 42. maddesinin son fıkrasında, "Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez ..." kuralı yer almış, uluslararası sözleşmelerin hükümleri bundan ayrı tutulmuştur. İlköğretimin zorunlu olması, eğitim ve öğretim birliğinin sağlanması gereği olarak böyle bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur.

Dil konusunda Anayasada bulunan bir diğer hüküm de 14. maddenin ilk fıkrasındaki, "Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek amacıyla kullanılamazlar ..." biçimindeki kuraldır. Bu hükümle, Anayasadaki hak ve özgürlüklerin dil ayırımı yaratmak amacıyla kullanılamayacağı kabul edilmiştir.

Davanın konusu bakımından, SPY.nin 78. maddesinin (a) bendinde incelenmesi gereken bir başka husus da "millet (ulus)" ve "milliyetçilik (Atatürk milliyetçiliği)" kavramlarıdır. Yüksek Mahkemenizin de, 16.7.1991 gün, Esas 1990/1 (Siyasî Parti Kapatma), Karar 1991/1 sayılı, 10.7.1992 gün, Esas 1991/2 (Siyasî Parti Kapatma), Karar 1992/1 sayılı ve en son 14.7.1993 gün, Esas 1992/1 (Siyasî Parti Kapatma), Karar 1993/1 sayılı kararlarında belirtildiği gibi; "... "millet" KAVRAMI; insanlığın gelişme süreci sonunda vardığı en ilerlemiş birlikteliği oluşturan toplumsal yapıyı anlatır. "Ulus" ve yerine göre "Halk" sözcükleriyle de anlatılan bu yapı, bir gelişme düzeyini, bilinçli ve kişilikli bireyler olgusunu gösterir. "Milliyetçilik" ise, büyük bir toplumsal gerçek ve "millet düşüncesi"nin üzerine kurulu olan çağın en etkin kültür ve politik anlayı-

şıdır. Milliyetçilik, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk Devrimi'nin temel ve önde gelen ilkelerinden biridir. Cumhuriyet döneminde "millet" ve "milliyetçilik" kavramları, başta teokrasiden demokrasiye geçişi sağlayan Atatürk olmak üzere Cumhuriyetin kurucularıyla, onların koyduğu temel ilkeler üzerinde Cumhuriyeti yöneten kuşaklarca yorumlanmış ve 1924, 1961, 1982 Anayasalarında yer almıştır. 1982 Anayasasının Başlangıç'ında, "... Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ...", 2. maddesinde "...Atatürk milliyetçiliği...", 42. maddesinde "...Atatürk ilkeleri ..." ve 134. maddesinde "Atatürkçü düşünce..." sözcükleriyle Atatürk milliyetçiliği güçlü biçimde yer almaktadır. Atatürk milliyetçiliği, ayrımcı ve ırkçı bir kavram değil, Türkiye Cumhuriyetini kuran Türk halkının, kökeni ne olursa olsun, devlet yönünden tartışmasız eşitliği, içtenlikli birliği ve birlikte yaşama istencini içeren çağdaş bir olgudur. Ayrımcılığı dışlayıp "ulus" yapısı içinde kaynaşmayı öngören bu kavram; etnik kökenleriyle kimliklerin ayrımcılığa varan resmi bir tanıtım belirtisi olarak söylenmesini engellemektedir...

"Ulus, tarihsel ve sosyolojik yönden belirli aşamaları geçmiş ve belirli nitelikleri kazanmış bir topluluktur. Türk ulusu, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasıyla sınırları çizilmiş "vatan" kavramına dayanır. Ulus; vatan üzerinde yaşayan, geçmişten geleceğe doğru bir zaman akışı içinde, ortak yaşam istek ve amacına bağlanan kültür ve ülkü birliğine dayanır. "Ulus" kavramı dar çerçeveli topluluk ve dinden başka toplumsal bir bağı olmayan ve başka öge aramayan ümmet kavramlarından çok farklıdır. Ulus tarihsel ve sosyal gelişmenin yarattığı birlikte yaşama olgusudur. Irk gibi antropolojik ve filolojik niteliklere dayanan dar bir kavram da değildir. Ulus, ortak bir tarih bilinci yaratmamış göçebe, yerli dil ve soy gruplarından oluşan sosyolojik bir yapı olan kavim de değildir..."

Anayasanın 2. maddesinin gerekçesinde, "Atatürk milliyetçiliği" olarak ifade edilen milliyetçilik kavramı, bütün bireylerin kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, diğer bir deyişle, ulusal dayanışma ve adalet anlayışı içinde yaşamaları olarak tanımlanmıştır. Başlangıç'ın dokuzuncu paragrafında Türk vatandaşlarını millî gurur ve iftiharlarda, millî sevinç ve kederlerde, millî varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğunun belirtilmesi de Atatürk milliyetçiliğinin tanımından başka bir şey değildir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliklerini oluşturan ve onun ulusal devlet olmasının bir sonucu olan Atatürk milliyetçiliği, çağdaş milliyetçilik anlayışıdır. Yani, hangi kökenden gelirse gelsin, bireyleri bir araya getiren, bir arada yaşatan şey, onlardaki aynı bir ulusa mensup olma duygu ve dü-

şüncesi, bu yolda gösterilen kararlılık ve irade birliğidir. Subjektif nitelikteki bu milliyetçilik düşüncesinde esas olan, kökeni ne olursa olsun, bireyin, kendisi gibi olanlarla birlikte, kaderde, kıvançta ve tasada ortak ve bölünmez bir bütün oluşturdukları duygu, düşünce ve inancıdır. Bu bakımdan, sınırları belli, bölünmez vatan esasını temel alır. Gerçekçi ve çağdaş milliyetçilik anlayışını temsil eder. İrk düşüncesi, kan bağı, diğer biyolojik ölçütler ve soyca başka görünen toplulukların bütünden ayrı sayılmaları düşüncesi bu milliyetçilik anlayışında yer almaz. Kültür milliyetçiliğidir. Bu nedenle, kökenlerine, soylarına, bakılmaksızın, bireyleri ortak bir kültüre mensup oldukları bilinci ve manevi mutabakatı etrafında toplar, onları "tek ulus" yapısı içinde kaynaştırıp, bütünleştirir. Yüksek Mahkemeniz de bir tarihsel olgu olarak bu milliyetçilik anlayışını kararlılık gösteren bir biçimde böyle yorumlamaktadır. Nitekim, 20.7.1971 gün, Esas 1971/3 (Parti Kapatılması), Karar 1971/3 sayılı kararda, "...Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde Türk milliyetçiliği ideolojisi egemendir ve Anayasamız (Başlangıç) kuralları arasında bunu bildirdiği gibi, bütün Anayasa yapısının oturduğu temel dahi budur. Bu, Türk kültürüne dayanan bir milliyetçiliktir ve bunda ırk düşüncesi ve kökençe başka görünen toplulukların ayrı tutulması düşüncesi yer almış değildir..."; 8.5.1980 gün, Esas 1979/1 (Parti Kapatılması), Karar 1980/1 sayılı kararda, "...geçmişte "panislamist" ve "panturanist" görüşlerin neden olduğu acı deneyimleri yaşamış olan Türk Ulusunun din, dil, ırk ve mezhep gibi esaslara dayalı ayrılık çabalarına ödün vermeyen, birleştirici ve toplayıcı bir "milliyetçilik" anlayışına Anayasanın Başlangıç hükümleri arasında yer verilmesi, imparatorluktan ulusal devlete dönüşmüş olan bir toplumun bilinçli bir davranışdır..."; 27.11.1980 gün, Esas 1979/31, Karar 1980/59 sayılı kararda, "...Anayasada, ırkçılık, turancılık ya da din veya mezhep doğrultusunda bütünleşmeyi amaçlayan inanışları reddeden Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk sayan birleştirici ve bütünleştirici bir milliyetçilik anlayışı benimsenmiştir..."; 18.2.1985 gün, Esas 1984/9, Karar 1985/4 sayılı kararda, "...Atatürk milliyetçiliği, Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk sayan, dil, ırk, din gibi düşüncelerle yapılacak her türlü ayrımı ret eden, birleştirici ve bütünleştirici bir anlayışı temsil eder..." biçimindeki görüşlere yer verilmiştir.

Özellikle son iki yıl içinde benzer davalar dolayısıyla vermiş olduğu kararlarda Yüksek Mahkemenizin, giderek kazandığı öneme paralel olarak sözü edilen ilkenin anlamını daha da artan bir duyarlılıkla yorumlayıp zenginleştirdiği gözlenmektedir. Nitekim, 16.7.1991 gün, Esas 1990/1 (Siyasî Parti Kapatma), Karar 1991/1 sayılı kararında şöyle denilmiştir: "... Bugün, Türkiye Cumhuriyeti içinde yaşayan insanların bir kesimi değişik kaynaklardan gelse bile kültürleriyle tek bir yapı oluşturmuştur.

Türkiye Cumhuriyetinde dil ve kültür bugünkü düzeye gelmesinde, ülkenin her karış toprağında, her kökenden ve soydan gelen vatandaşlarımızın payı vardır... ülkenin her yeri her yurttaşındır.

“Kurtuluş Savaşı’ndan önce Anadolu’nun yer yer işgal edildiği, bütün güç ve olanaklarına el konulduğu bilinmektedir. Bu çok kötü koşullar içinde Anadolu’nun bir kısım topraklarının parçalanması için yoğun çabaların sürdürüldüğü sıralarda, 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıkan Atatürk’ün 18.6.1919 günü, 1. Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Paşa’ya çektiği telgrafta; “Bütün Anadolu halkının millî bağımsızlığı kurtarmak için baştan aşağı tek bir vücut gibi birleşmiş” olduğu belirtilmektedir.

“Atalarımız tarihin geçmiş günlerinde olduğu gibi, o karanlık günlerde de bölücü propaganda ve desteklere kapılmadan, kendi özgür istencileriyle ve ortak istekleriyle çağların yarattığı ortak kültürde birleşmeyi ve Türk Ulusu’nu oluşturmayı sağlamıştır. Bu olgu, bugün de ulusça bağlı olduğumuz bir tür ulusal ant ve toplumsal uzlaşmadır. Yasama, yürütme ve yargı organlarıyla yönetim görevlerinde, yerleşimde, çalışma hayatında, temel hak ve özgürlüklerde eşitliği kabul eden bu tarihsel dayanışma, kaynaşma ve oluşum, Kurtuluş Savaşı’nda zafere ulaşmayı, ülkesi ve ulusuyla bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti devletini kurmayı başarmıştır.

“Türk Devletinin vatandaşları arasında etnik ya da diğer herhangi bir nedenle siyasal veya hukuksal ayrılık söz konusu değildir... Türk Milleti içinde yer alan her kökenden vatandaş, hiçbir ayırım gözetilmeksizin, istek ve başarılarına göre her görev ve işte çalışmış, Türkiye’nin her yerinde, köyünde, şehrinde yaşama, yerleşme, okuma, evlenme, gelişme ve yükselme ile Türk dil ve kültüründen faydalanma ve katkıda bulunma olanağına kavuşmuştur....

“Türkiye’de; Türk Ulusunun dengeli, tutarlı tutumu, hoşgörüsü, insan sevgisi ve değerbilirliği millî bütünlüğü adaletli biçimde sağlamıştır. Millî bütünlüğümüzün temeli, ortak kültüre, lâiklik ilkesi ile akla, mantıklı düşünceye, sağduyuya, adalete dayanan “Atatürk milliyetçiliği”dir.

“Anayasamız, Türk Devleti’ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk sayan birleştirici ve bütünleştirici bir milliyetçilik anlayışına sahiptir. Devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, bu çağdaş milliyetçilik anlayışının belirgin niteliklerinden birini oluşturmaktadır.

"Anayasa Mahkemesi'nin yine siyasal partilere ilişkin 20.7.1971 günü, Esas 1971/3, Karar 1971/3 sayılı kararında bu konuda şöyle denilmiştir:

"1921 Anayasası'ndan 1961 Anayasasına değin sürekli olarak üzerinde durulmuş bir ilke olan (Türk Devleti'nin ulusu ve ülkesi ile bölünmezliği) ilkesi, Erzurum ve Sivas Kongrelerinin de saptanan biçimi ile Misakı Milli kurallarında dayanağını bulmaktadır. Misakı Milli'nin gösterdiği sınırlar içinde birbiriyle kaynaşmış olarak yaşayanların gerçekten ve hukuka aykırılık kabul etmez bir bütün oldukları kesinlikle belirlenmiş ve bu bütünlük içinde Kürt halkından hiçbir zaman söz edilmemiş olduğu gibi, Lozan Barış Antlaşması görüşme ve kararlarında da, Misakı Milli'nin çizdiği sınırlar içinde azınlıklar sayılırken Kürt ayırımına yer verilmemiştir.

"Bu durum yalnızca bir olayın değil, doğrudan doğruya bir gerçeğin de anlatımı olmaktadır. Bu gerçeğin de en aydınlık anlamıyla doğrudan doğruya Atatürk'ün ulus anlayışında bulmaktayız. Atatürk'ün kendi el yazısı ile düzenlediği notlarında: "Bugünkü Türk milleti, siyasî ve içtimâî camiası içinde kendilerine Kürtlük fikri, çerkezlik fikri ve hatta lâzlık fikri veya Boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş yurttaş ve millettaşlarımız vardır. Fakat maziin istibdat devirleri mahsulü olan bu yanlış göstermeler hiçbir millet ferdi üzerinde üzüntü ve kınamadan başka bir tesir hasıl etmemiştir. Çünkü bu millet efradı da umum Türk Camiası gibi aynı müşterek maziye, tarihe, ahlâka ve hukuka sahip bulunuyorlar" demiş ve "Ulus"u, "Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk Milleti denir."..." (biçiminde tanımlamış).

"10.7.1992 gün, Esas 1991/2 (Siyasî Parti Kapatma), Karar 1992/1 sayılı kararda "...Uluslar, varlıklarını tarihsel gelişmeler ve gerçeklerle kazanırlar. Ortak kültürün, sosyal dayanışmanın ve birlikte yaşama duygusunun doğuşu, gelişip güçlenmesi tarihe dayanır. Tek vücut durumunda ve tam ulus yapısı içinde bütünleşerek Kurtuluş Savaşı'nı yapmış halkın vatani Türk vatani, Milleti Türk Milleti, Devleti de Türk Devleti'dir. Dünya çağlar boyu Anadolu için "Türkiye" ve burada yaşayanlar için "Türkler" adını kullanmıştır. Bu durum, ulus bütünlüğü içinde yer alan farklı etnik grupları görmeme anlamına gelmez.

"Türk Ulusu'nu oluşturan, binlerce yıl birarada yaşamış, kaynaşmış, ortak kültüre, ahlâka ve dine sahip insanların tarihleri birdir. Vatani üzerinde yaşamış bütün geçmiş kuşaklar, ülkenin ve ulusun tümlüğünü ve onurunu sürdüreceği kuşkusuz olan, gelecek kuşaklarla birlikte düşünülmelidir. Her ulusun olduğu gibi tarihsel gerçeklere dayanan Türk

Ulus'u'nun ortak kimliği ve kültürü de savunmasız bırakılamaz. Herşeyden önce Türk Devleti'nin bağımsızlığına, kimliğine ve özbenliğine, ulusal bütünlüğüne düşman olan tüm karşıtlıklarla uğraşmak uluslararası hukusal belgelerin benimsendiği temel bir görev ve haktır...

"Yüzyıllardan beri süregelen tarihsel ve manevi birliğe ek olarak, bütün yıkıcı ve bölücü faaliyetlere karşın birlikte Ulusal Kurtuluş Savaşı'na katılıp Cumhuriyeti kuran ve böylece kader ve gönül birliğini kanıtlamış bulunan; ülkenin her yöresindeki vatandaşlar arasında ulusal bütünlük perçinlenerek, Türk Ulusu'nun siyasal ve toplumsal birliği kurulmuştur.

"Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, ortak tarihsel değerlere ve kültüre sahip, aynı ulusal kimlik taşıyan ve tek vücut olan Türk Ulusu'nun bireyleridir.

"Türkiye Cumhuriyeti, milliyetçiliğe büyük önem vermiş ve bu kuram Anayasalarda temel ilke olarak yer almıştır. Atatürk Milliyetçiliği, ülke ve ulus bütünlüğünü koruyan temel ilkedir. Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk Milliyetçiliğine içtenlikle bağlıdır. Eşitlikçi ve birleştirici içeriğiyle çağdaş anlayışı yansıtan Atatürk Milliyetçiliği toplumsal dayanışmanın güvencesidir. Atatürk Milliyetçiliği, yaşamsal ve bilimsel gerçek olarak benimsenmiştir. Bu tarihsel ilke aynı zamanda ulusal varlığın korunmasına ve yüceltilmesine hizmet edecek yaşam anlayışı ve biçimidir. İnsancıl, uygar ve barışçıdır. Kardeşliği, sevgiyi, dayanışmayı ve çağdaş evrensel değerleri kucaklar ..." denilmiş; 14.7.1993 gün, Esas 1992/1 (Siyasî Parti Kapatma), Karar 1993/1 sayılı son kararda ise önceki iki kararda yer alan esaslar aynen tekrarlanmak suretiyle Anayasamızdaki milliyetçilik anlayışının niteliği bir kez daha vurgulanmıştır.

Bölünmez bütünlük ilkesi ile yakın ilişkisi bulunan egemenliğin, kullanılmasyla ilgili olarak SPY'nın 80. maddesi siyasî partilerin "Türkiye Cumhuriyetinin dayanağı olan Devletin tekliği ilkesini değiştirmek" amacını güdemeyeceği ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamayacağı yasasını koymuştur.

Türkiye Cumhuriyeti tekil devlet esasına göre kurulan bir devlettir. Bu husus aynı zamanda Türkiye Cumhuriyetinin ulusal devlet olmasının da sonucudur. Bu tarihsel gerçekten hareket eden Cumhuriyet anayasaları federatif devlet sistemini kabul etmemiş, devletin tekil yapısını korunması için güçlü ve ödün vermez yaptırımlar öngörmüştür.

Tekil devlet yapısını sağlayan bölünmez bütünlük ilkesidir. Bu ilke, azınlık yaratılmaması, bölgecilik ve ırkçılık yapılmaması ve eşitlik ilkesinin korunması anlamına gelir. Şu halde tekil devlette, birden çok ulusa ve tek olan egemenliği paylaşan federe devletlere yer yoktur. Egemenliğin kullanılmasını ve Anayasanın 6. maddesinde belirtildiği gibi, onun tek sahibi olan ulus yapısını bölen düzenlemeler, bütünlük ve tekil devlet ilkesiyle bağdaşmaz. Siyasal partiler Türkiye’de bu ilke ve esaslar tersine çalışma yapamazlar. Bu husus Yüksek Mahkemenizin 10.7.1992 gün ve 2-1 sayılı kararı ile, 4.7.1993 gün ve 1-1 sayılı kararında geniş şekilde açıklanmıştır.

Bölünmezlik ilkesinin bir diğer güvencesini oluşturan SPY’nın 81. maddesinin (a) bendinde, Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde ulusal ya da dinsel kültür ya da mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek; (b) bendinde ise Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek ve yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütmek ve bu yolda faaliyette bulunmak yasaklanmıştır. Maddenin gerekçesine göre, “Ülkemizde Lozan Antlaşmasıyla kabul edilen azınlıklar dışında bir azınlık yoktur. Herhangi bir ülkede resmî dilin dışında bazı dillerin bilinmesi veya yer yer konuşulması azınlık yaratmaz. Hele siyasî, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda olduğu gibi her alanda bütün haklara sahip ve borçlarda eşit bir şekilde yükümlü olan tek bir milletin evlatları arasında azınlıktan söz etmek mümkün değildir.

“Bir memlekette resmî dilin her vatandaş tarafından bilinmesi, hangi alanda olursa olsun, eşitlik ilkesinin hakkıyla uygulanabilmesi ve adlî ya da idarî işlerin çabukluk ve selametle yürütülmesi bakımından yararlı, hatta zorunludur. Bu itibarla, resmî dili genç, ihtiyar, kadın, erkek her vatandaşın bilmesini sağlamak devletin görevidir.”

Maddenin (a) bendinde siyasal partilere, ulusal ya da dinsel veya ... ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek yasaklanmıştır. Gerekcede de açıklandığı gibi, Lozan Antlaşmasıyla kabul edilen azınlıklar bu yasağın dışında kalmaktadırlar.

İç hukuk kuralı haline gelmiş olan ve uluslararası hukuk alanında da sonuçlar doğuran Lozan Barış Antlaşmasının Türkiye’deki azınlıklar konusundaki hükümlerine esas teşkil eden hazırlık çalışmalarına Yüksek Mahkemeniz özellikle son bazı kararlarında ayrıntılı olarak yer vermektedir. Bunlara göre, “...Müslüman topluluklar arasındaki değişik gruplara azınlık statüsü tanınmadığı, kuşku ve duraksamaya yer bırakmayacak bir

açıklıkta Lozan Barış Konferansı tutanaklarında bir çok kez vurgulanmıştır.

“Alt komisyon önce, etnik azınlıkların, başka bir deyimle, müslüman olmayan azınlıkların da, örneğin Kürtlerin, Çerkezlerin ve Arapların tasarıdaki koruma tedbirlerinden yararlanmalarında direnmiştir. Türk temsilci heyeti, bu azınlıkların korunmaya ihtiyaçları olmadığını ve Türk yönetimi altında bulunmaktan tamamiyle memnun olduklarını söylemiştir. Alt komisyon bu inandırıcı sözler üzerine koruma tedbirlerini yalnız müslüman olmayan azınlıklarla sınırlamayı kabul etmiştir.

“Barış görüşmelerinde söz alan İsmet İNÖNÜ: “Türkiye’de hiçbir müslüman azınlık yoktur; çünkü, kuramsal yönden olduğu kadar uygulamada da müslüman nüfusun çeşitli unsurları arasında hiçbir ayırım gözetilmemektedir.” demiştir. Aynı konferansın 20 Kasım 1922 günlü oturumunda Rıza Nur Bey tarafından okunan bildiride şu görüşler yer almıştır: “Müttefiklerin tasarısı Müslüman azınlıklardan söz etmektedir; oysa, Türkiye’de bu gibi azınlıklar söz konusu olamaz; çünkü, tarihsel gelenekler, moral düşünceler, görenekler, yapılagelişler, Türkiye’de yaşayan Müslümanlar arasında tam bir birlik yaratmaktadır.”

“Türk Delegasyonunun bu görüşleri Konferansça benimsenmiş ve “Müttefik Temsilci Heyetlerince Sunulan Azınlıkların Korunmasına İlişkin” 15 Aralık 1922 günlü tasarının 4., 6., 7. ve 8. maddelerinde geçen “din ya da dil”. “soy, din ya da dil azınlıkları” sözcükleri yerini “gayrimüslim ekalliyetler” sözcüklerine bırakmıştır. Böylece, Türkiye’de değişik bir dil kullanmanın ya da soy unsurunun bir grubun azınlık sayılmasında ölçü olarak kabul edilemeyeceği Lozan Barış Antlaşması’yla kabul edilmiştir. Aynı Konferansta, Kürt azınlığının yaratılması yönünde, özellikle Lord Curzon tarafından gösterilen çabalar, Türk Delegasyonun “Kürtler, kaderlerinin Türklerin kaderleriyle ortak olduğu görüşündedirler; azınlık haklarından yararlanmak istememektedirler.” gerçeğini bildirmeleri karşısında kabul görmemiştir...” (Anayasa Mahkemesinin siyasal parti kapatılmasına ilişkin 16.7.1991, 10.7.1992, 14.7.1993 günlü kararları).

Bu suretle, ülkemizde sadece “Müslüman olmayanlar” azınlık kapsamına dahil edilmişlerdir. Müslüman olmayanlara da Müslümanlara sağlanan medenî veya siyasî haklardan yararlanma olanağı verilerek yasalar önünde din ayırımı yapılmaksızın herkesin eşit olduğunu belirtmek amacıyla böyle bir düzenlemeye gidilmiş ve örneğin antlaşmanın 38. maddesinin ikinci fıkrasında, “Gayrimüslim ekalliyetlerin bütün Türk tebaasına tatbik edilen... serbesti-i seyrüsefer ve hicretten tamamiyle istifade etme-

leri", 40. maddede, "Gayrimüslim ekalliyetlere mensup Türk tebaasının... masrafları kendilerine ait olmak üzere her türlü müessesatı hayriye, diniye veya içtimaiyeyi, her türlü mektep ve sair müessesatı talim ve terbiyeyi tesis, idare ve murakabe etmek ve buralarda kendi lisanlarını serbestçe istimal ve ayini dinilerini serbestçe icra etmek hususlarında müsavî bir hakka malik bulunacakları" kabul edilmiştir. (Anayasa Mahkemesinin siyasî parti kapatılmasına ilişkin 16.7.1991 günlü kararı).

Bundan ayrı olarak, bir de, 18.10.1925 tarihli Türk-Bulgar Dostluk Antlaşmasında, Türkiye'deki yaşayan Bulgarların azınlık sayılmaları kabul edilmiş ise de, yeni Türk Devletinin lâik mevzuatı kabul etmesinden sonra bu kimseler azınlık statüsünden kendiliklerinden vazgeçmişlerdir.

Sonuç olarak, Türkiye'deki hukuk düzeninde bu iki antlaşma ile kabul edilenlerin dışında herhangi bir azınlığın bulunduğu söylenemez.

Özellikle, belirli bir büyüklüğe ulaşmış devletlerde ırk, dil, din, mezhep yönünden çeşitli boyutlara varan farklılıklara sahip toplulukların, yani ulus olgusuna oranla ikincil nitelikte kesimlerin bulunması doğal olduğu kadar, gözlenen bir gerçektir de. Yüksek Mahkemenizin 8.5.1980 gün, Esas: 1979/1 (Parti Kapatılması), Karar: 1980/1 sayılı kararında belirtildiği üzere, bu gibi toplulukların dilinin ya da dininin toplumun öteki kesimlerinden ayrı olduğundan nesnel biçimde söz etmek tek başına bir "azınlığın bulunduğunu ileri sürmek" anlamına gelmez. SPY'nın 81. maddesine benzer hükmü içeren eski 648 sayılı Yasanın 89. maddesinin birinci fıkrasını yorumlayan Yüksek Mahkemeniz, aynı kararında, "azınlıklar bulunduğunun ileri sürüldüğünün" kabul edilebilmesi için, "söz konusu topluluğun toplumun öbür kesimlerinden ayrılan varlığını ve niteliklerini koruması ve sürdürmesi için kendisine özel bir hukuksal güvence tanınması gerektiğinin, yani bu kimselerin "azınlık hukuku"ndan yararlanmaya hak kazanmış olduklarının da açık ya da üstü örtülü biçimde ileri sürülmüş olması gerektiğini" belirtmiş bulunmaktadır. Bu gibi toplulukların her birine azınlık hakkı tanınması ülke ve ulus bütünlüğü ilkesine aykırı düşer. Hele böylesi topluluklar ortak geçmişten gelen tarihsel, kültürel ve manevi bütünlük anlayışı içinde kendi kaderlerini o ulusun kaderleriyle özdeşleştirme istek ve iradesini göstermişlerse, böyle bir hakkın tanınmasına gerek kalmaz.

Bizim toplumumuzda da “farklı kesimlerin varlığı” olgusunu görmek mümkündür. Gerçekten, X. Yüzyılda Türklerin Anadolu Yarımadasına gelmelerinden sonra, Türkler ve o dönemde anadolu toprağında yaşamakta olan her soydan topluluk birbirini izleyen çeşitli siyasal oluşumlar içinde birlikte yaşamışlar, bu oluşumlar arasından yükselen Osmanlı İmparatorluğunun çatısı altında da bu yaşayış devam etmiş, zaman içinde bu birlikteliğe Kafkasya, Balkan ve Arap Yarımadası ahalisi de dahil olmuştur. Daha sonra, çeşitli tarihsel ve askersel olaylar sonucunda, Osmanlı Devleti sınırlarını Doğu Trakya ve Anadolu’ya kadar küçültmek zorunda kalmış ve tarih sahnesindeki yerini Türkiye Cumhuriyetine terketmiştir. Böylece, bin yıllık bir süreç içerisinde Türkler ve diğer etnik topluluklar aynı siyasal oluşumlar içinde iyi ve kötü günleri birlikte yaşamışlar, acılara birlikte göğüs germişler, sevinçli günleri birlikte kutlamışlar, gerek birbirleriyle, gerekse başka topluluklarla, çeşitli tarihsel, siyasal nedenlerle ya da göç hareketleri sonucunda karışıp kaynaşmışlar, aynı toplumsal kaderi paylaşmışlardır. Bu kader birliği, her tür etnik topluluğu aynı toplumsal pota içinde kaynaştırıp, bütünleştirmiştir. Ortak bir geçmişe, tarihe, dine, ahlaka, hukuka, değer yargılarına, başka deyişle aynı bir ortak kültüre sahip insanlar, soyu ne olursa olsun, tek bir ulusa mensup olma bilinç ve istenciyle, bir tür toplumsal ant ve toplumsal uzlaşma sonucu ulusal sınırlar içinde “Türk Ulusu”nu oluşturmuşlar ve ortak kararlılık, istenç ve heyecanla Türkiye Cumhuriyetini kurmuşlardır. Bu birliktelik duygu ve düşüncesi o kadar güçlüdür ki örneğin, Kürt kökenliler diğer yurttaşlarla omuz omuza Kurtuluş Savaşına fiilen katılarak can, kan ve gözyaşı pahasına yurdumuzun işgalci düşmanlardan temizlenmesinde ve onu takiben Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasında üstün hizmetler görmüşlerdir. Bugün dahi Türk Ulusuyla birlik ve bütünlük içinde olma duygusunun eksilmeden devam ettiği görülmektedir. Nitekim, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki ayrılıkçı, terörden kaçan yurttaşlar, soydaşlarının bulunduğu Irak’a, veya İran’a sığınmamakta, tersine, hepsi de İstanbul, Ankara, İzmir, Adana v.s. gibi şehirlere göç ederek geleceklerini yurdun başka yörelerindeki yurttaşlarla birlikte güvence altına almak istemektedirler. Bu itibarla, Türk Ulusu yanyana yaşamlarını sürdüren çeşitli halklardan değil, kendi özgür iradesiyle, ortak geçmişin yarattığı ortak kültürde geleceği de kapsayacak biçimde birleşmeye, kaynaşıp, bütünleşmeye karar vermiş olan tek halktan, Türk halkından meydana gelmiştir.

Anayasanın 66. maddesinin birinci fıkrasında, Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu belirtilerek, Türk Ulusundan sayılmak için kabul edilen tek koşulun “vatandaşlık bağı” olduğu, bunun dışında kalan dil, din, ırk v.s. gibi farklılıkların nazara alınmadığı, Türk Ulusunun, bir hukuksal bağ anlamında vatandaş sayılanların oluş-

turduğu bütünlüğü ifade ettiği benimsenmiştir. “Türk olmak” Türkiye Cumhuriyetinin yurttaşı olmak demektir. Bu ulus bütünlüğü içinde, şu ya da bu nedenle, yasanın deyişiyle, ulusal veya dinsel kültür, mezhep yahut ırk ya da dil ayırımına dayanan azınlıklar yoktur. Yüksek Mahkemenizin siyasi parti kapatılmasıyla ilgili 10.7.1992 ve 14.7.1993 günlü kararlarında belirtildiği gibi, “...Türk ulusunu oluşturan etnik gruplar arasında çoğunluk ya da azınlık biçiminde bir ayırma yer verilmemiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi “Türk” sayan birleştirici ve bütünleştirici milliyetçilik anlayışı kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olarak herkesin, hangi etnik gruptan olursa olsun, “Türk” sayılması, onun etnik kimliğini inkar anlamında değil, dünyaca, devlete “Türkiye Cumhuriyeti Devleti”, ulusuna “Türk Ulusu” ve vatanına “Türk Vatanı” denen ve toplum yapısında çeşitli etnik gruplar bulunan ülkede bütün vatandaşlar arasında eşitliğin sağlanması ve hepsi çoğunluk içinde bulunan etnik grupların azınlığa düşmesini önleme amacına yöneliktir.

“Diğer kökenli yurttaşlar gibi, Kürt kökenli yurttaşların da kimliklerini belirtmeleri yasaklanmamış; ancak, azınlık ve ayrı ulus olmadıkları, Türk Ulusu dışında düşünülemeyecekleri, devlet bütünlüğü içinde yer alacakları ortaya konulmuştur...”

Bir devletin nüfus ögesini oluşturan bireylerin hepsinin ayırmızsız aynı soydan ve dilden olmaları olanaksızdır. Genellikle her ülkenin nüfusu değişik oranlarda da olsa, başka soya ya da soylara mensup toplulukları içerir. Ancak, bu gibi topluluklara soy ve dil farklılığına dayanılarak azınlık hakları tanımak ülke ve ulus bütünlüğü ilkesine uymaz. Türk Ulusunu oluşturan, ulus bütünlüğü içinde yeralan etnik ögeler, Anayasanın 66. maddesinin birinci fıkrasında anlamını bulan ve Türk Devletine sadece vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkesi Türk sayan milliyet anlayışı karşısında toplumda azınlık ya da çoğunluk oluşturmazlar. Türk ulusunun manevî bütünlüğü içinde karışık kaynaşmış olan her birey hukuksal ve toplumsal bağlamda mutlak eşit durumdadır. Hiç bir etnik kökenin diğerine üstünlüğü yoktur. Her yurttaş, başka yurttaşlara tanınmış olan her türlü siyasal, ekonomik, toplumsal, kültürel, medenî v.s. haklardan sınırsız biçimde yararlanabilmektedir. Türk Vatandaşlığı kavramı herkesi eşit ve ayrıcalıksız kılmaktadır. “Eşit vatandaş”lık, Fransız Büyük Devrimi (1789)’nden bu yana, hepsi çoğunluğu oluşturan her bireyin, soy, dil, din ve mezhep gibi ayırıcı özellikleri dikkate alınmaksızın, en üst düzeyde ve en değerli varlık olarak kabul edilmesi demektir. Herkesin böylesine eşit ve ayrıcalıksız olduğu bir hukuksal statüde azınlıktan ya da çoğunluktan söz etmek olanaksızdır.

81. maddenin (b) bendinde ise, siyasal partilerin Türk dilinden ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütmeleri ve bu yolda faaliyet göstermeleri yasaklanmıştır. Bu hükümle anlatılan, Türk dili ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek ya da yaymak yoluyla ülkede azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını siyasal partilerin güdemeyecekleri ve bu yolda faaliyet gösteremeyecekleridir. Burada belirtilmesi gereken, 81. madde ile ulusu oluşturan bireyler arasındaki etnik ayrımların, sahip bulunulan farklı dil ve kültürlerin yasaklanmadığıdır. Ancak yüzyıllardır birlikte hayat sürmüş, ortak bir geçmişe, tarihe, dine, geleneklere ve değer yargılarına sahip bireylerin oluşturduğu ulus bütünlüğü içinde bu öğelerden meydana gelen ortak kültürden ayrı, bireyler arasında bu bakımdan ayrımlaşma nedeni olabilecek yoğunlukta bir kültür farklılığından söz edilemez. Özel yaşantılarında çeşitli etnik kökenlerden gelen yurttaşların kimliklerini belirtmeleri, dillerini konuşmaları, gelenek ve göreneklerini uygulamaları karşısında herhangi bir yasal ya da toplumsal engel yoktur. Yasaklanan, azınlık ve ayrı bir ulus oluşturduklarının ifade edilmesi suretiyle ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütmeleridir.

Söz konusu kuralın küçük değişikliklerle benzeri olan eski 648 sayılı SPY.nın 89. maddesinin (b) bendini yorumlayan Yüksek Mahkemeniz 8.5.1980 gün, E.1979/1 (Parti Kapatma), K. 1980/1 sayılı kararında şu hükme varmıştır: "...Bu hükümde de" azınlıklar yaratma" deyiminin açıklığa kavuşturulması gerekmekte olup, söz konusu deyim de maddenin tümü içinde değerlendirilmesi ve birinci fıkrasındaki "azınlıklar bulunduğu ileri sürülmesi" deyimine sıkı ilişki gözönünde tutularak, aynı doğrultuda yorumlanması zorunludur. Böyle bir yorumla, varılacak sonuç ise "azınlık yaratma" deyiminin ancak bir "vatandaş topluluğunda azınlık hukukundan yararlanmaları gerektiği düşüncesini yaratmak" anlamına gelebileceğidir.....

"Yukarıda da değinildiği gibi, azınlıklar dil, din ve ırk gibi nitelikleri nedeniyle toplumun çoğunluğundan ayrı varlıkları ve bu varlıklarını sürdürmeye hakları bulunduğu hukukça tanınan vatandaş toplulukları olduklarından, ülkemizde azınlık hukukundan yararlanmaya hak kazanmış gruplar bulunduğunu ileri sürmek, ya da Türk dilinden ve kültüründen gayri dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla kimi vatandaş gruplarında azınlık hukukundan yararlanmaları gerektiği düşüncesini yaratmaya çalışmak, kuşkusuz, yukarıda açıkça ortaya konulan anayasal durum karşısında Anayasanın Başlangıcı ile 2. ve 3. maddelerin-

de yeralan "ülke ve ulus bütünlüğü" temel hükmüne ve bu temel hükmü içeren 57/1 maddesine aykırı düşer..."

Yine Yüksek Mahkemenizin 20.7.1971 gün, E. 1970/1 (Parti Kapatılması), K. 1971/1 sayılı kararında belirtildiği gibi, "... bir siyasî partinin Türkiye ülkesi üzerinde Türkçeden başka dil konuşan azınlık bulunduğunu ileri sürerek ve o azınlığı erek edinerek onun için birtakım haklar ve yetkiler tanınmasını istemesi ulusal yapıda gitgide kopmalara, bölünmelere yol açması demektir. Yine Türk yurttaşları arasında Türk dilinden ve kültüründen başka dil ve kültürleri koruma çabalarına girişmek Türkiye ülkesi üzerinde ulus bütünlüğünün bozulması sonucunu doğurmağa elverişli bir tutumdur..."

Şu halde, dillerini, kültürlerini ve sanatlarını kullanabilmeleri ve geliştirebilmelerini, ana dillerinde eğitim hakkı sağlanmasını istemek suretiyle bir kısım yurttaşları ırk, dil ve kültür bakımlarından şu veya bu ad altında ulus bütünlüğünden ayrı sayma, onlarda bu bütünlükten ayrı bir azınlık oluşturdukları düşünce ve bilincini yaratma, ulus bütünlüğünün bozulmasıyla sonuçlanabilecek ya da en azından böyle bir tehlikenin belirmesine yol açabilecek olan, Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlık yaratma demektir. Siyasal partiler yönünden böyle bir amaç ülke ve ulus bütünlüğü ilkesine terstir. Daha önce de belirtildiği gibi, Türk Ulusu bütünlüğü içinde belirli uluslararası sözleşmelerle azınlık oldukları kabul edilen "Müslüman olmayan" yurttaşlar hariç, herhangi bir azınlıktan söz etmek olanaksızdır. Her Türk yurttaşı hukuk düzeninin sağladığı her türlü hak ve özgürlükten, herhangi bir etnik ayrımcılık söz konusu olmaksızın, sınırsız ve mutlak biçimde yararlanmakta, ulus bütünlüğü içinde bireysel mutluluk ve huzurunu gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Böylesine ayrıcalıksız konumdaki bir kısım yurttaşlar arasında, bir azınlığa mensup olduğu duygu ve düşüncesini yaratmak ve onların sınırlı haklar rejimine tabi kılınmasını, ulusun bizzat kendisi iken azınlık haline gelmesini istemek ulus bütünlüğünü bozmaktan başka biçimde yorumlanamaz.

B) Değerlendirme

Davalı siyasî partinin tüzük ve programı, birinci büyük kongre kararı, bu karara dayanak teşkil eden genel yönetim kurulu raporu, genel yönetim kurulunun bu yöndeki kararları, Genel Başkan Sadun AREN ve Genel Başkan Yardımcısı Sıtkı COŞKUN'un partisi adına yaptığı açıklamaların içerikleri, açıklanan Anayasa ve SPY. hükümlerinin ışığı altında, taşıdıkları düşünsel bütünlük içinde değerlendirildiğinde, yasaya aykırılık şöylece ortaya çıkmaktadır.

Davalı Sosyalist Birlik Partisi tarafından:

a)- Partimiz Kürt sorunu çözülmeden ülkemize demokrasinin gele-meyeceği, demokrasi sorununa çözüm bulunmadan da Kürt sorununun çözilemeyeceği inancındadır. Bu sorun baskıcı rejimin bir nedeni ve aynı zamanda sonucudur.

- Partimiz, militarist, şoven, baskıcı resmî anlayışın, Kürtleri bir gü-venlik rizikosuna kabul eden görüşlerin terk edilmesi, yerlerinden yurtların-dan olmalarının önlenmesi, zorunlu göç ve sürgüne, kötü muamelelere hedef olmaktan kurtulmaları için mücadele edecektir.

- Kürt realitesini yok sayan, onların ulusal ve uluslararası yasa ve antlaşmalardan doğan ve her ulusun sahip olduğu kendi geleceğini özgür-ce belirleyebilmek için vazgeçilmez olan hak ve özgürlüklerini yadsıyan ve bu konulardaki yasal ve barışçı girişimi şiddetle bastıran geleneksel politika en azından bugün tekrar üstünlük kazanmamış görünmektedir. Oysa bu politikanın bizzat kendisinin bölücü niteliği 70 yıllık uygulaması sonucuyla ortadadır.

- Kürtler nasıl yaşamak istiyorlarsa öyle yaşamakta özgür olmalıdırlar. Bu en doğal insan hakkıdır. Bu hak bağımsız yaşamayı da içerir.

- Nasıl yaşamak istedikleri konusunda kürtler özgür olunca, bu sorun çözüm yoluna girebilir.

- Kürtler üniter devlet içinde yaşamaktan, bağımsız devlet kurmaya kadar çeşitli alternatif yaşam biçimlerini seçmekte özgür olmalıdırlar.

- Bu özgürlük hiçbir tehdit, korku ve müeyyide taşımayan bir özgür-lük olmalıdır.

- Sorunun çözümünün birinci koşulu; çözüm olarak önerilebilecek bütün görüşlerin açıklama, savunulma ve alternatif olarak da kendi istedi-ği biçimde ifade etmesi özgürlüğünün kabul edilip, güvence altına alın-masıdır. İkinci koşul; problemin ilgililerin demokratik ortamda oluşacak tercihlerine karşı kesin bir kabul ve saygı dışında hiçbir yaptırım uygu-lanmayacağı güvencesinin yasal temelde sağlanmasıdır. Üçüncü koşul: özgür demokratik bir tartışma sonucu oluşan sonuçla birlikte ilerde soru-nun şu veya bu evrede gündeme tekrar gelmesi halinde ele alınabilmesi işlevli mekanizmalara sahip olmasıdır.

- Olası çözümlerden biri bağımsızlıktır. Bir başkası federasyondur. Bir üçüncüsü kültürel özerkliktir. Şimdi olduğu gibi, üniter bir Türk devleti içinde yaşamayı da seçebilirler. Ama bunu söylemek onların işi.

Denilmek suretiyle SPY.nın 78. maddesinin (a) bendine aykırı olarak nitelikleri Anayasada belirtilen Türk devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne ve diline dair hükümlerin değiştirilmesi amacı güdülmüştür.

b) Kürt sorununun çözümü önerileri arasında federasyon önerilmesi yanında,

- Merkezi devlet örgütlenmesinden adem-i merkeziyetçiliği güçlendirecek şekilde bölgesel düzenlemeler yapılmalı, eyalet sistemine geçilmeli, il ve ilçe yönetimleri seçimle göreve getirilmelidir.

- Eğitimde yerel yönetimlerin söz sahibi olması sağlanmalı ve yerel yönetimlerin kararlarına bağlı olarak Kürtçe derslerinin konulması mümkün olabilmelidir.

denilmek suretiyle Anayasanın 6. ve SPY. nın 80. maddesine aykırı olarak Devletin tekliği ilkesini değiştirme amacına yönelik faaliyette bulunulmuştur.

c) Partimiz Kürtlerin varlığının ve kimliğinin resmen tanınması ve kendi sözlerini söyleyebilmelerini zorunlu görmektedir.

- Kürtlerin varlığının ve kimliğinin resmen tanınması ve kendi sözlerini söylemeleri zorunlu görülmektedir.

- Kürtlerin kendini istediği biçimde ifade etmesi özgürlüğünün kabul edilip güvence altına alınması gerekir.

- Kürt sorunu, Kürt kimliği ve özgürlüklerini tanımamak ve gereğini yerine getirmemekten kaynaklanmaktadır.

- Kürtler Türkler'den farklı kimliği ve kültürü olan ayrı bir ulustur.

denilmek suretiyle SPY.'nın 81. maddesinin (a) bendine aykırı biçimde Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde, Türklerden ayrı bir ulusal kimliğe sahip olan ve varlığı ile kimliğinin korunması gereken bir Kürt azınlığının bulunduğu ileri sürülmektedir.

d) Partimiz Kürtlerin kendi kimlikleri ile tartışmalara katılması, sorunun çözümünde taraf olabilmeleri, Kürt dili ve kültürü üzerindeki yasak ve baskıların kaldırılması için çalışacaktır.

- Kürtlerin ana dillerinde eğitim görmeleri imkanı, sağlanıp, kendi kültür varlıklarını yaşatmaları, geliştirmeleri desteklenecektir.

Şeklinde görüşler ileri sürülüp, olası çözümler arasında Kürtlere kültürel özerklik tanınabileceği belirtilerek Türk dili ve kültüründen başka dili ve kültürü korumak, geliştirmek yoluyla azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacı izlenmiş ve böylece SPY'nın 81. maddesinin (b) bendine aykırı davranılmış bulunduğu görülmüştür.

IV- Sonuç ve İstem:

Yukarıda yasal dayanakları ve gerekçeleriyle açıklandığı üzere, davalı Sosyalist Birlik Partisi'nin Anayasanın Başlangıç kısmı ile 2., 3., 6., 14., 69. maddelerine ve SPY'nın 78. maddesinin (a) bendine, 80. maddesine ve 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırı nitelikte beyan ve açıklamaların mevcut olduğu anlaşıldığından,

Sosyalist Birlik Partisi'nin SPY'nın 101. maddesinin (a) ve (b) bentleri gereğince kapatılmasına karar verilmesini arz ve talep ederim”.

II- DAVALI SİYASİ PARTİNİN ÖN SAVUNMASI

Sosyalist Birlik Partisi'nin 28.2.1994 günlü Ön Savunmasında şöyle denilmektedir:

“1. Üç Yıl Sonra Açılan Dava:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 28.12.1993 günlü iddianamesi ile Sayın Mahkemenizin huzuruna getirilen bu davada, SBP'nin kapatılması istenmektedir. Başsavcılığın kapatma isteği, Parti'nin bir kısım çalışmalarına olduğu kadar, kuruluş belgelerine de dayanmaktadır. Gerçekten de, iddianamenin daha başında, “deliller” bölümünde, kapatma isteğine “davalı siyasi partinin tüzük ve programı” kanıt gösterildikten başka (sh. 2), iddianamenin 4. sayfasında Parti tüzüğünden, 5. ve 6. sayfalarında programdan alıntılar yapılarak tüzük ve program suçlanmakta, iddianamenin sonunda “değerlendirme” başlığı altında (sh. 39) “davalı siyasi partinin tüzük ve programı”nın suçlandığı bir kez daha vurgulanmaktadır.

Başsavcılığın bu suçlamasında, daha ilk bakışta hayretle gözlenen bir olgu vardır. Bu da, SBP'nin kuruluş belgelerinin tarihidir. 15 Ocak 1991 olan bu tarih, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın iddianamesinde gösterilmektedir. Diğer suçlamalara dayanak oluşturan Parti çalışmaları hakkında tarih belirtilirken (örneğin sh. 6, 1. Kongre tarihi, sh. 14, Prof. Aren'le yapılan röportajların yer aldığı Bültenler; sh. 19, Sıtkı Çoşkun'un katıldığı toplantı tarihi) Parti'nin kuruluş tarihi gösterilmemiştir. Bunun nedeni ise, bu belgelerin, üç yıl sonra bir suçlamaya muhatap edilmeleri olmalıdır.

Oysa Başsavcılığın bazı siyasî partiler için Sayın Mahkemenizde açtığı kapatma davalarının iddianameleri şöyle başlamaktadır:

"Sosyalist Parti, 1 Şubat 1988 tarihinde Siyasî Partiler Kanununda öngörülen bildiri ve belgelerini, İçişleri Bakanlığına vererek kurulmuş, tüzelkişilik kazanmıştır." (C. Başsavcılığı'nın 15.2.1988 günlü ve SP. 23 Hz. 1988/2 sayılı iddianamesi)

"4 Haziran 1990 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na kuruluş bildiri ve belgelerini vermek suretiyle Türkiye Birleşik Komünist Partisi (TBKP) adıyla bir siyasî parti kurularak tüzelkişilik kazanmış..." (C. Başsavcılığının 14.6.1990 günlü ve SP. 30. Hz. 1990/34 sayılı iddianamesi)

"Davalı Parti, 1.2.1988 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na kuruluş bildiri ve belgelerini vermek suretiyle Sosyalist Parti adı altında tüzelkişilik kazanmıştır." (C. Başsavcılığı'nın 14.11.1991 günlü ve SP. 13. Hz. 1991/94 sayılı iddianamesi)

Kuruluşundan 3 yıl sonra, bir siyasî partinin tüzük ve programı ile suçlanması oldukça ilginçtir. Bu 3 yıl boyunca tüzüğü ve programı nedeniyle herhangi bir soruşturmaya uğramayan SBP'nin şimdi bu belgeler de vesile edilerek kapatılması istenmektedir. Bir siyasî parti için kapatmanın, "idam cezası" olduğu yolunda hukuksal görüşler ileri sürülmüştür. (As. Yarg. Başsavcılığı'nın 30.4.1984 günlü ve 1984/567 sayılı tebliğnamesi) Bu kadar vahim bir nitelik taşıyan tüzük ve program, 3 yıl süreyle soruşturmaya hedef olmamıştır. Bunun ise açık bir anlamı vardır. Bu tüzük ve program toplumsal olduğu kadar hukuksal olarak da meşruiyet kazanmıştır. 3 yıl sonra gelen bu soruşturma, "kapatma" biçimde yöneldiği sonucun vahim niteliği ile kendisi çelişmektedir.

İddianamenin 3. sayfasında şöyle denilmektedir: "Cumhuriyet Başsavcılığımız Anayasa ve SPY'nın yüklediği görev uyarınca, diğer partiler

gibi, davalı siyasal partinin yurt düzeyindeki çalışmalarını kuruluşundan başlayarak izlemeye başlamış, görevden ötürü (re'sen) yapılan izleme yanında 9.11.1993 gün ve SP 33 Muh. 1993/154 sayılı yazımız üzerine davalı siyasi partice 12.10.1993 gün ve 706 sayılı yazı ekinde gönderilen yayınların incelenmesi ve değerlendirilmesinden, davalı siyasî partinin çalışmalarında, kapatmayı gerektiren yasaklamalara aykırı davranışların var olduğu kanısına varılmıştır."

Bu ifade kendisiyle çelişmektedir. SBP'nin "kuruluşundan başlayarak" yapılan izleme, -ki bu SPY'nın 10. maddesinin açıkça öngördüğü bir gerekliliktir- "kapatmayı gerektiren yasaklamalara aykırı" görülmüşse bugüne kadar böyle bir dava niçin açılmamıştır? Gerçekte yasaklamalara aykırılık yoksa, bugün böyle bir dava açılmasının anlamı nedir? Sözü edilen, "davalı siyasî partice 12.10.1993 günlü yazı ekinde gönderilen yayınların" ancak şimdilerde, kapatmayı gerektiren bir sorumluluk taşıdığı kanaatini yaratacağını ise, aşağıda ele alacağız.

Gene iddianamenin 4. sayfasında şöyle denilmiştir: "Davalı siyasî partinin tüzük ve programındaki kapatılma nedeni olabilecek kimi belirsizlikler; davalı siyasî partinin büyük kongre kararı, Genel Yönetim Kurulu raporları, Genel Başkan Sadun AREN ve Genel Başkan Yardımcısı Sıtkı COŞKUN'un parti adına açıklamaları ile kapatılmaya ilişkin kanıtlar daha belirgin hale gelmiştir."

"Kapatılma nedeni olabilecek belirsizlikler" ne demektir? Bir "belirsizlik" nedeni ile mi kapatma istenmektedir? İddianame bu belirsizliğin ne olduğunu söylemelidir. Bu belirsizlik şimdi nasıl "daha belirgin" hale gelmiştir? İddianame bunu açıklamalıdır. Gariptir ki, iddianame, "belirsizlik" olarak nitelendirdiği hususun giderilmiş olduğunu söyleyememekte, ancak "daha belirgin hale" geldiğini belirtmektedir. Bu ise, hala belirgin olmayan yanları bulunan, yani kısmen belirgin, kısmen belirgin olmayan demektir. Belirgin olmayana da dayanan bir suçlama, kapatma isteğinde inandırıcı görülebilir mi?

Aslında iddianame, SBP'nin masumiyetini görmektedir. İşte bunun yanı sıra kapatma isteğinin açıklanması sıkıntı yaratmaktadır.

SPY'nın 9. maddesi, yeni kurulan siyasi partilerin tüzük ve programlarının, C. Başsavcılığı'nca, Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunun incelenip denetleneceğini öngörmektedir. Gene aynı madde hükmüne göre bu denetlemede görülecek noksanlıkları gidermeyen, istenecek ek bilgi ve belgeleri göndermeyen siyasî partiler hakkında kapatılmaya dair

hükümler uygulanacaktır. Yukarıya alıntıladığımız ifadeden anlaşıldığı üzere, SBP'nin tüzük ve programı hakkında da yapılmış olan, "Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluk" denetiminde olumsuz bir kanaate ulaşılmamıştır. Çünkü Parti tüzük ve programının değiştirilmesi veya düzeltilmesi konusunda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan herhangi bir yazı alınmamıştır. Yukarıda sözü edilen davalarda Sosyalist Parti davasının iddianamesi, partinin kuruluşundan 14 gün sonra TBKP'nin iddianamesi ise 10 gün sonra hazırlanmıştır.

2. Suçlanan Parti Çalışmalarının Üstünden 1,5 Yıl Geçmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı'nın iddianamesinde, SBP, tüzük ve programından başka bir kısım faaliyetler nedeniyle de suçlanmaktadır. Partinin suçlanmasına neden yapılan bu faaliyetler;

a) 1. Kongreye sunulan Genel Yönetim Kurulu Çalışma Raporu ve bu kongrede alınan kararlar ve Kongre Sonuç Bildirgesi ile,

b) Genel Başkan Prof. Sadun Aren ile Genel Başkan Yardımcısı Sıtkı Coşkun'un SBP Bülteni'nde yayınlanan bazı röportaj veya toplantılardaki konuşmalarıdır.

Ne var ki, yukarıda partinin kuruluş belgeleri için söylediklerimiz, bunlar için de geçerlidir.

SBP'nin 1. Olağan Kongresi 2-3 Mayıs 1992 tarihlerinde yapılmıştır. Bu tarih ile iddianamenin hazırlandığı tarih arasında bir buçuk yıldan fazla bir süre geçmiştir. Üstelik tüzük ve programdan belirsizlikler bulunduğu ileri süren Başsavcılık, Kongre belgeleri için böyle bir şey söylememekte, aksine bu belirsizliğin örneğin bu belgelerle daha belirgin hale geldiğini ifade etmektedir. Şu halde 1. Kongre'ye sunulan Çalışma Raporu ile Kongre'de alınan kararlar, Parti'nin kapatılmasına neden oluşturacak sarıh öğeler taşımasına karşın, böyle bir dava açılmamış, birbuçuk yıl beklenmiştir. Aradan böyle bir süre geçtikten sonra, ancak şimdilerde bu davanın açılmasına acaba neden gerek görülmüştür?

Prof. Aren'in ve S. Coşkun'un demeç ve açıklamaları için de aynı şey sözkonusudur. Prof. Aren'in Vo Realites ve Vorwarts dergileri ile l'Humanite ve Azadi gazetelerinde yayınlanan röportaj ve demeçlerinin hepsi de 1992 yılı ortalarına aittir. Ve iddianame tarihinden bir-birbuçuk yıl daha eskidir.

SBP hakkında kapatma nedeni oluşturduğu iddia edilen bulguların geçmişi üç yıla uzanırken, bu süre zarfında Parti kongresini yapmış, 44 il,

200'ü aşkın ilçe ve 200'ü aşkın beldede örgütlenmiş ve bir yığın siyasal etkinliklerde bulunmuştur. Parti bu faaliyetlerde bulunurken herhangi bir engelleme ile karşılaşmamış, bir uyarıya muhatap olmamıştır. (Karşılaşılan bir yığın idari engeller ise bu anlamda değildir.)

İddianamede, "davalı siyasî partice 12.10.1993 günlü yazı ekinde gönderilen yayınların incelenmesi"nden söz edilmiştir (sh.3) Buna bakılırsa, C. Başsavcılığı parti yayınlarını zamanında temin edip inceleyemediğini, bunların kendisine geç ulaştığını söylemektedir. Ne var ki, SPY'nın 10. maddesi. "C. Başsavcılığı'nca her siyasî parti için bir sicil dosyası" tutulacağını öngörmekte ve maddenin (c) bendinde, "partinin faaliyetlerini düzenleyen her türlü yönetmelikler ve yayınları"n da bu dosyaya konulmasını emretmektedir. Maddenin 4. fıkrasına göre bu belgelerin, C. Başsavcılığı'na intikal ettirilme süresi onbeş gündür. Bu süreye, siyasî partilerin yayınlarını C. Başsavcılığı'na iletmek için uymak zorunda oldukları kadar, C. Başsavcılığı da, iddianamesinde belirttiği gibi re'sen yürüttüğü görevinde bu süreye uyacaktır. Görülüyor ki, onbeş günlük süre kısa bir süredir. Kanunda 15 gün içinde yapılması öngörülen bir işin; birbuçuk yıl gibi, üç yıl gibi bir süre sonra yapılması, C. Başsavcılığı'na kanunen tanınmış bir hak değildir. Tekrar ifade edelim ki, bu, partinin kabul edilmiş olan toplumsal ve hukuksal meşruiyetine, her nedense şimdilerde uygun görülen bir karşı çıkmadır. Bu davanın SBP'nin seçimlere katılma hakkını elde ettiğinin kamuoyuna açıklanmasının hemen ardından gelmesi oldukça ilginçtir.

SPY Anayasa'ya Aykırıdır.

Yargıtay C. Başsavcılığı SBP'nin kapatılmasını, 2820 sayılı SPY hükümlerine dayanarak istemektedir. İddianamede SBP, SPY'nın 18, 80. 81/a ve 81/b maddelerine aykırılık iddiasıyla suçlanmaktadır. Davada SPY, "uygulanacak kanun" durumundadır. (Anayasa md. 152; 2949 sayılı K. md. 28).

SPY'nın bu hükümleri Anayasaya aykırı hükümlerdir. Anayasa'nın 69. maddesine göre, siyasî partilerin faaliyetleri, Anayasa'nın 14. maddesindeki sınırların dışına çıkamaz. Anayasa'nın 14. maddesinde sıralanan yasaklamalarla SPY'nın bahsi geçen hükümleri tam bir uyum gösteren hükümler değildir. Bu hükümler Anayasa'yı aşan sınırlamalar getirmekte, siyasî partilere sağlanan Anayasal güvenceyi ortadan kaldırmaktadır. Bu itibarla iddianamenin dayandığı SPY hükümleri, Anayasa'nın 10, 11, 12, 13, 14, 68 ve 69. maddelerine aykırıdır.

Ancak önem taşıyan konu, 2820 sayılı Kanunun Anayasa'ya aykırılığının, Anayasa'nın geçici 15. maddesi karşısındaki durumudur. Bu mad-

denin kapsamı hakkında, son zamanlarda giderek yoğunlaşan görüşler ortaya çıkmaktadır. Gerçekten de, geçici 15. maddenin, özetle; bir kısım yasama işlemlerini anayasal denetimin dışında tuttuğu, bunun ise Cumhuriyetin hukuk devleti olma niteliğini zedelediği, Anayasa'da gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenen hukuk düzeninin dışına çıkılması sonucunu doğurduğu; geçici bir maddenin, Anayasa'nın temel kurallarını süresiz işlemez hale getirmesinin Anayasal sistemle bağdaşmayacağı, bunun, maddenin geçicilik özelliğine de uygun düşmeyeceği; bu geçici maddenin, sürekli bir kural olarak kabulü durumunda, Anayasa'nın öngördüğü hukuk devleti, Anayasa'nın üstünlüğü ve anayasal denetimle ilgili temel kuralların, 12.9.1980-6.12.1983 tarihleri arasında çıkan yasama metinleri yönünden Anayasa'nın işlerliğini kaybettiği; geçici bir maddenin sürekli bir kural niteliğinde anlaşılması halinde, geçici hükmün, Anayasa'nın kimi temel kurallarının önüne geçmesi sonucunu doğurduğu; Anayasa yapımıcısının, geçici 15. madde ile koyduğu yasaklamayı sürekli kılmak isteseydi, geçici maddeler arasına değil, temel maddeler arasına koyması gerekeceği düşünceleri belirmiş ve bu yöndeki düşünceler giderek güç ve yoğunluk kazanmıştır.

4. Anayasa'nın Geçici 15. Maddesi Hakkında:

Bunlarla birlikte, SPY'nun tümü itibarıyla gördüğü değişiklikler yüzünden orijinal biçim ve bütünlüğünü kaybettiği; kanunun 7 yılda 10 kez değiştirildiği, bu nedenle geçici 15. maddenin koruması altında bulunamayacağı düşünceleri de ciddi boyutlar kazanmıştır. Bu konuda Anayasa Mahkemesi'nde çoğunlukla benimsenen görüş şöyledir:

"Geçici maddeler geçerliği, uygulama süreleriyle değil, geçici olarak düzenledikleri hukuksal ilişki ve kurumlarla kendisi ve bağlı olduğu temel metinlerin içerikleri ve anlamları ile değerlendirilir. Geçici maddeler, değişik hukuksal düzenlemeler arasında bağlantı kurar, kazanılmış hakların saklı tutulmasını, uygulamanın daha geniş bir zaman dilimine yayılarak yapılmasını sağlarlar. Bu yönden de geçici maddeler ile temel hükümler arasından farklılıklar bulunması doğaldır. Geçici maddelerin taşıdıkları hukuksal değer, diğer maddelerden farklı değildir. Hatta temel düzenlemeden ayrı hükümler getirmesi yönünden uygulama önceliğine ve etkinliğine sahiptirler." (Anayasa Mahkemesi'nin 16.7.1991 günlü ve 1990/1 (S.P. Kapatma) E. 1991/1, karar sayılı ve 10.7.1992 günlü ve 1991/2 (S.P.Kapatma) E. 1992/1 K. sayılı kararları)

Yüksek Mahkemenin bu görüşünü aşağıda değineceğimiz "ihmal"e ilişkin görüşü ile birlikte ele alacağız. Nitekim Anayasa'ya aykırılık sorununun geçici 15. madde ile tıkanıp geçişinin ağırlık kazandığı hallerde

“Anayasa’nın temel ilkelerine ve bu ilkelere egemen olan hukukun ana kurallarına olabildiğince uygun düşecek biçimde yorum” tekniğinin kullanılması (Anayasa Mahkemesi, 28.9.1984, 1984/1 (S.P.Kapatma) E. 1984/1 K.) yoluna gidebileceği gibi; Anayasa’nın temel hükümleri ile çelişen bir yasa hükmünün, Anayasa Mahkemesi’nin deyişiyle bir yana bırakılması, yani ihmalî gibi bir çözüm yolu da bulunabileceği düşünceleri ortaya çıkmıştır. Bu konuda Anayasa Mahkemesi, 16.7.1991 günlü ve 1990/1 E., 1991/1 K. sayılı kapatma davası kararının gerekçesinde; önce gene Anayasa Mahkemesi’nin 28.9.1994 günlü ve 1984/1 E. sayılı Siyasî Parti Kapatma Davası Kararından;

“Geçici 15. maddenin, Anayasa’ya aykırı hükümlerinin sığınabileceği bir yer olarak değil, 12 Eylül Harekatinin zedelenmesine imkan verilmemesi için ve tıpkı 1961 Anayasası’nın geçici 4. maddesindeki gibi bir düzenlemeden ibaret olduğu kabul edilmelidir. Bahis konusu geçici maddenin kapsamında olan ve böylece Anayasal koruma altında bulunan yasa hükümlerinin, sırf bu nedenle Anayasa’ya aykırı oldukları ileri sürülemeyeceği gibi, bunların Anayasa Mahkemesi’nce ihmal edilmesinden de söz edilemez. Bu durumdaki hükümlerin ancak, Anayasa’nın temel ilkelerine ve bu ilkelere egemen olan hukukun ana kurallarına olabildiğince uygun düşecek biçimde yorumlanmaları düşünülebilir.” alıntısı aktarıldıktan sonra şöyle devam edilmektedir:

“Bu kararda da açıkça belirtildiği gibi Anayasa’nın geçici 15. maddesi, olağanüstü koşullar altında siyasal bir geçiş döneminde çıkarılan yasaların Anayasa Mahkemesi’nce denetlenmesini ve Anayasaya aykırı olduklarının ileri sürülmesini önleyici, açık bir Anayasa hükmüdür... Anayasa koyucunun belli bir dönemde çıkarılan yasaların Anayasa Mahkemesi’nin denetimi dışında kalması yolunda yaptığı siyasal tercihin ifadesi olan geçici 15. madde, konuyu açık bir biçimde ortaya koymuştur. Anayasa Mahkemesi’nin herhangi bir nedenle de olsa bu kuralı yok sayması olanaksızdır.”

Bu karardan bir yıl sonra Anayasa Mahkemesi, aynı konuyu, aynı anlayış ile benimseyerek yinelemişse de, gerekçedeki ifade değiştirilmiştir. Nitekim 10.7.1992 günlü ve 1991/2 E., 1992/1 K. sayılı kapatma kararında, aynı görüş bu kez şöyle söylenmiştir:

“Geçici 15. madde, salt Anayasa’ya aykırı hükümlerin sığınabileceği bir yer olmayıp, 1961 Anayasası’nın geçici 4. maddesindeki gibi bir koruma düzenlemesidir.”

Görülüyorki, Anayasa Mahkemesi Anayasa'ya aykırılık konusunda SPY'nın, Anayasa'nın geçici 15. maddesinin koruması altında bulunduğunu ve bu kanun hükümlerinin uyulanmasının ihmal edilemeyeceğini kabul ederken, bu görüşünü, bir düzeni oluşturan yasal düzenlemelerin korunması olarak benimsemektedir. Bu düzen ise 12 Eylül hareketinin getirdiği düzendir. Geçici 15. madde, 12 Eylül Harekatinin zedelenmesine imkan verilmemesi için konulmuştur. O halde Anayasa Mahkemesi'nce de bu kuralın yok sayılması olanaksızdır.

Anayasa Mahkemesi'nin sonuç itibariyle bir farklılık yaratmamakla birlikte, bir yıl arayla verdiği bu kararlar, ayrıntıda da olsa bir değişikliğe uğramaktan uzak kalamamaktadır. Örneğin 16.7.1991 günlü kararda, "Anayasa'nın geçici 15. maddesinin uygulanmasında anayasa hükümleri arasında da bir çelişme yoktur" denilip, 28.9.1984 tarihli kararda ifade edildiği gibi, bu maddenin "Anayasa'ya aykırı hükümlerin sığınabileceği bir yer olarak" görülmemesi gerektiği söylenmişken, bu kez 10.7.1992 tarihli kararda "Geçici 15. madde, salt Anayasa'ya aykırı hükümlerin sığınabileceği bir yer olmayıp" denilmektedir.

5. Siyasî Parti Kapatma Sorunu:

Ülkemizde son yıllarda, siyasî parti kapatma davalarının çok sayıda örnekleri görülmüştür. Oysa doğası gereği siyasî partilerin yargı organı tarafından kapatılması az rastlanan bir dava türü olmalıdır. Haklarında kapatma kararı verilen siyasî partilerin büyük çoğunluğunu; sosyalist, marksist programlı partiler oluşturmaktadır. Bu partilerin hepsi de, "Kürt sorunu" ile ilgili nedenlerden dolayı kapatılmışlardır. Hiç kuşkusuz ki, sosyalist, marksist partiler etnik sorunları görmezlikten gelemezler. Ama bu konu, yalnızca sosyalist partilerin sorunu değildir. Ülke yönetimine talip olan ciddi bir siyasî partinin, ister muhalefette, ister iktidarda olsun, ülkenin her bir kesimi ve tüm sorunları ile ciddi bir biçimde ilgilenmesi, onun boşlayamayacağı asfî görevlerinden biridir. Bir siyasî partinin ülke sorunlarına ister muhalefette, isterse iktidarda olsun, çözümler araması, getirmesi veya önermesi, mutlak görevlerinden biridir. Ekonomik programları ne olursa olsun, politik eğilimleri ne olursa olsun, siyasal çözüm bulmakla görevli olan partiler tüm toplum kesimlerine yönelmek zorundadırlar. Örneğin şu görüşler, bugün koalisyon hükümetinin ortağı olan bir siyasî partinin görüşleridir:

"Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun bazı bölümlerinde yaşayan yurttaşların ağırlıklı bir bölümü etnik açıdan Kürt kökenlidir... Kürt kimliğini kabul ederek kendine "Kürt kökenliyim" diyen yurttaşlara, bu kişiliklerini hayatın her alanında istedikleri gibi ve özgürce belirtme hakkına sahip

olmaları olanağı sağlanacaktır.” (SHP’nin Doğu ve Güneydoğu Sorunlarına Bakış ve Çözüm Önerileri. Ankara, Temmuz 1990, S. 28-43).

Ancak, Anayasa Mahkemesi’nin yargısı, bütün siyasî partilere uzanabilmekte değildir. Bu, C. Başsavcılığı’nın tekelinde olan bir inisiyatifdir. Bu durumda Anayasa Mahkemesi’nin gözeticeği eşitlik ve adalet ölçütlerinde, dikkate alınacak önemli hususlar vardır.

Anayasa Mahkemelerinin, genellikle anayasal koruma görevini yerine getirebilmek için, temel kurallara uygun olmasa bile, özgürlüklere aykırı olacağını ve hatta zarar vereceğini bilerek, koruma işlevine haklılık aradıkları, temel hak ve özgürlüklerin çeşitli alanları üzerinde bu tür yorumlar ve çözümler ürettiklerinin çok sık örnekleri görüldüğü ileri sürülmüştür (Dominique Rousseau: Anayasa Mahkemelerinin Politikaları, 1992, S. 130-131) Bu nedenle Anayasa Mahkemeleri, bir üst düzey mahkemesi (Yüksek Mahkeme) olarak, siyasî mahkemelerdir. Prof. Bahri Savcı, Anayasa Mahkemelerinin, hemen her yerde siyasi mahkemeler olduğunu kaydetmektedir.

Şimdi bizde görülen siyasî parti kapatma tablosunda da, kuşkusuz siyasal tercihlerin etkileri gözlenmektedir. Sosyalist, marksist partilerin Kürt sorununa, etnik konulara yaklaşım ve açılımına Anayasa Mahkemesi olanak tanımamaktadır. Bu Anayasa Mahkemesi’nin Devletin üst düzey politikası ile bütünleşen tutumudur. Bu nedenle marksist programa sahip olmayan bir siyasî parti, örneğin ülke üzerinde ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürse (SPY, md. 81/a) ya da Türk dilinden başka bir dili korumak niyetini açıklasa (SPY, md. 81/b) bu, önemli görülmeyecektir.

Oysa iddianamede zikredilen (bk. sh. 27, 29, 38), Anayasa Mahkemesi’nin 20.7.1971 günlü ve 1971/3 E., 1971/3 K. sayılı kapatma kararından bu yana, özellikle son yıllarda oldukça artan sayıdaki kapatma davalarında, aynı tutum, bir siyasî tercih olarak ortaya çıkmıştır. Şimdi kapatılmış olan bu siyasî partilerin, geçmişte kalan faaliyetlerine bakıldığında zaman, toplumsal dinamiğin bugün çok farklı noktalara ulaşmış olduğunu görürüz.

Ancak her parti kapatma olayında, demokrasi ve özgürlüklerden önemli kayıplar verildiği kuşkusuzdur. Çeşitli görüş ve düşüncelere açık, çok sesli bir demokrasi anlayışı, gelişecek bir ortak bulamamaktadır. Siyasî partiler kapatmanın demokratik rejime bir katkı getirmesi düşünülemez; aksine Anayasa’da “demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsur-

ları” olduğu belirtilen (md. 68) partilerin kapatılması, demokratik hayatın unsunlarını yok etmek sonucunu doğurur.

6. Uluslararası Sözleşmeler:

Türkiye son yıllarda, uluslararası hukukla daha geniş bağlantılar kurmuştur. Artık, özellikle Avrupa hukuku, Türkiye’ye daha fazla yansımaktadır. Anayasa’nın 90. maddesinin 5. fıkrasına göre, uluslararası antlaşma hükümleri, yalnızca uluslararası hukuk değil, iç hukuk olmuştur. Bu nedenle uluslararası hukukun, usulüne göre onaylanan sözleşmeler yoluyla iç hukukumuza giren kuralları, yalnızca kanun olarak değil, uygulamaları Anayasa emri olarak (md. 90/5) güçlendirilen normlardır. 1974 tarihinde, Türk Hükümetince imzalanan Helsinki Nihai Senedi ile, ilke olarak; uyumsuzlukların barışçı yollarla çözümü, düşünce, vicdan, din ve inanç özgürlükleri de dahil olmak üzere, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı; halkların hak eşitliği ve kendi kaderlerini tayin hakkı, diğer imzacı ülkelere karşı taahhüt edilerek benimsenen temel haklar oldu.

Helsinki Nihai Senedi’nin ardından Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı’na (AGİK) katılan ülkeler AGİK süreci sonunda, ortaklaşa yeni bir ferman oluşturdular: Yeni bir Avrupa için Paris Şartı. Paris Şartı, 1990’ların Avrupasında, temel haklar ve özgürlüklere ilişkin resmî düzeydeki ortak görüşün ifadesidir.

Paris Şartı ile Helsinki ilkeleri pekiştirilmekte ve Avrupa’nın toplumsal, hukuksal, ekonomik, demokratik, kültürel, askerî konsepsiyonunun güvenliği dile getirilmektedir. Bunlar bilinen ilkeler olmakla birlikte, gene de hatırlamakta yarar vardır. Örneğin Şart’ın, “İnsan Hakları, Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü” başlıklı ilk bölümünde şöyle denilmektedir:

“Ulusal azınlıkların etnik, kültürel, dil ve dini kimliklerinin korunacağını, ulusal azınlıklara mensup kişilerin bu kimliklerini ayrıma tabi tutulmaksızın ve kanun önünde tam bir eşitlikle, hür olarak ifade etmeye, korumaya ve geliştirmeye hakları olduğunu teyit ederiz.”

Avrupa’da yeni bir çağa geçildiğinin belirtildiği Şart, “İnsani boyut” başlığı altında, gelecek için rehber niteliğinde gördüğü ilkeleri şöyle ifade etmiştir:

“Ulusal azınlıkların toplumlarımızın hayatına zengin katkılarını artırmak azmi ile, durumlarının daha da iyileştirilmesine çalışacağız. Barış, adalet, istikrar ve demokrasinin yanı sıra halklarımız arasındaki dostane ilişkilerin de ulusal azınlıkların etnik, kültürel, dili ve dini kimliklerinin

korunmasını ve kimliğin kuvvetlendirilmesi için gerekli şartların yaratılmasını gerektirdiğine ilişkin derin inancımızı teyit ederiz. Ulusal azınlıklarla ilgili sorunların ancak demokratik bir siyasî çerçevede tatminkar olarak çözümlenebileceğini beyan ederiz. Ulusal azınlıklara mensup fertlerin haklarına, evrensel insan haklarının bir parçası olarak, bütünüyle saygı gösterilmesi gerektiğini de kabul ediyoruz.” (Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, Aralık 1990).

Bu taahhüt niteliğindeki beyanların altında, Türkiye’nin o tarihteki Cumhurbaşkanı ve Başbakanı’nın birlikte imzaları bulunmaktadır.

Öte taraftan; Türkiye, 6366 sayılı Kanunla onaylanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunmasına ilişkin sözleşmenin (AiHS) de imzacılarından. Bu sözleşmenin 9. maddesi, düşünce özgürlüğünü, 10. maddesi ise görüşlerini ve anlatım özgürlüğünü güvenceye almaktadır.

Sözleşmenin 14. maddesi ise, “Bu sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğuş veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayırım gözetilmeksizin sağlanır” demektedir.

İddianamede, bu ilkelerin yer aldığı metinler görmezlikten gelinmiştir.

Bu sözleşmeye ek 1 numaralı protokolün 3. maddesi ise, akit tarafların, yasama organının seçilmesinde halkın düşüncesinin özgürce açıklanmasını sağlayacak şartlar için de makul aralıklarla gizli oyla seçim yapmayı taahhüt ettiklerini hükme bağlamaktadır. Anayasa’nın 66. maddesi, “Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk” olduğunu belirtmektedir. Buna göre, devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmak, “Türk olmak” anlamındadır. Türk olan herkes; Anayasa’da, kanunlarda, uluslararası sözleşmelerde, devletin uygulanmasını yükümlenip taahhüt ettiği her düzeydeki belgede yer alan haklarını kullanabilecektir. Dahası, bu hakların gerçekleştirilmesini isteme hakkına sahip olacaktır.

Yani, bu hükümlere göre, Kürt halkına ilişkin çözüm önerilerinin yer aldığı bir program vatandaşın seçme hakkına ulaştırılamadığı, bunun engellendiği bir durumda (örneğin bu konuda görüşleri olan bir siyasî partinin kapatılması gibi) sözleşme hükümleri ihlal edilmiş olur. (Ek protokol md. 3) Çünkü “halkın düşüncesinin özgürce açıklanmasını sağlayacak şartlar” oluşturulamamış, tam tersine ne ölçüde varsa o da yok edilmiştir. Aynı şekilde, Anayasalarda ve Anayasal oluşumu etkileyecek konuma

sahip seçme, seçilme haklarını düzenleyen metinler ve bunların başta gelenlerinden olan siyasal partiler yasasında yer alan hakların, yalnızca "Türk" olarak tanımlanan; ama, her kesim ve düzeydeki otoritelerin ifade etmekten kaçınmadığı Kürt realitesini dışlayan en azından görmezlikten gelen düzenlemesi, bu sözleşme hükümleriyle açıkça çelişkilidir.

Türkiye, bireysel başvuru hakkının istemeyerekte olsa-kabul edildiği 28 Ocak 1989 tarihinden bu yana, AİHS'nde yer alan temel hak ve özgürlükleri korumakla yükümlü olan; Avrupa Konseyi'nin yargı organlarının yargısına tabi bulunmaktadır. Türkiye şu ana kadar, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nca aleyhinde düzenlenmiş raporlarda öngörülen gereklilikleri yerine getirmekten uzak kalamamıştır. T.C. Hükümeti, şimdi yakın bir tarihte (Mart 1994) Avrupa İnsan Hakları Divanı önünde de kendisini savunacaktır. Esasen Türkiye, Divan'ın zorunlu yargı yetkisini tanımazdan önce (1990) Komisyon'un yargı alanında bulunurken; Komisyon, Divan'ın içtihatlarına uyumlu görüşler ürettiği için, -dolaylı bile denilemeyecek kadar- Divan'ın kararlarına (ictihat) riayet etme yükümlülüğünde idi.

AİHS, 'Dünya'da barış ve adaletin asıl temelini oluşturan ve sağlanıp korunabilmesi her şeyden önce, bir yandan gerçekten demokratik bir siyasal rejimin varlığına, öte yandan da insan hakları konusunda ortak bir anlayış ve ortaklaşa saygı esasına bağlı olan bu temel özgürlüklere derin inançlarını bir daha tekrarlayarak... aşağıdaki hususlarda anlaşılmıştır" demektedir.

Yani sözleşme dibacesi, sözleşme hükümlerine riayetin "derin bir inanç"ın ifadesi olduğunu buyurucu ve bağlayıcı olarak belirtmektedir.

Komisyon '(ve divan) iç yönetmeliği ise, sözleşme de yer alan temel haklara ilişkin ilkelerin korunması konusunda, derin bir inançla taahhütte bulunan devletlerin, onu gerçekleştirebilmek için ellerinden gelen çabayı göstereceklerini de ifade etmektedir.

Yineleyelim ki, Anayasa'ya göre, uluslararası sözleşmeler kanun hükmündedir. (md. 90/5).

Ancak, kanun hükmünde uygulanmaları Anayasal güvenceye alınan bu metinler başka bir metin karşısında (2820 sayılı SPY) görmezlikten gelinebilmektedir.

7. SBP ve Kürt sorunu:

İddianamede yer alan suçlamalara göre, SBP'nin kapatılması isteğinin nedenleri;

a) Partinin kuruluş belgeleri,

b) 1. Kongre belgeleri ve

c) Genel Başkan Prof. Sadun Aren ile Genel Başkan Yardımcısı Sıtkı Coşkun'un bazı demeç ve açıklamalarıdır.

İddianame, bunlarla ilgili suçlamalar yaparken tamamiyle soyut iddialar ileri sürmekte; gerçekte bu suçlamalara konu ettiği dökümanları ele almamaktadır. İddia gayet soyuttur. İddia bir parti belgesinin zikrettikten sonra; ardından hiç ilgisiz bir konuya geçmekte, fakat bununla parti belgesi arasında bir bağ, bir ilinti kurmaya gerek görmemektedir. Başsavcılığın başka tür bir suçlama yöntemi kullanması zaten mümkün değildir. Çünkü üç yıl sonra açılan bu dava suçlamada samimi kanıtlara dayanmamaktadır. İddia yukarıda belirtildiği gibi bugüne kadar, kapatılmalarına karar verilen sosyalist Programlı partilerle ilgili genel kavramları ve bunlara dayalı suçlamaları somutlaştıramamaktadır.

İddianameye göre, yalnızca Kürt halkının varlığından söz etmek bile partinin kapatılmasını gerektirir. Asla hukuksal bir biçimde izahı mümkün olmayan, çağ dışı bir düşünceyi kanunlaştıran bu hükmün Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülemeyeceği konusunda, Anayasaya madde konulması sebepsiz değildir. Bu düzenleme kendi mantığı ile tutarlı olabilir; fakat akılcı ve hukuki olma niteliğini kazanamaz.

Azınlıklar bulunduğunu ileri sürülemeyeceği veya azınlıklar yaratılamayacağına ilişkin düzenlemeler (SPY 81/9, 81/6) ancak, ya Kürtlerin olmadığı ya da siyasî partilerin Kürtlerden söz edemeyeceği biçiminde anlaşılabilir. Bunların her ikisinin de demokratik olma niteliği ile bağdaştırılması imkansızdır. Oysa, siyasî partilerin işlevlerinin demokratik olamayan bir ortamda yerine getirmesi mümkün değildir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi şimdiye kadar kapatılmalarına karar verilen sosyalist partilerin hepsinin de kapatılma nedeni aynıdır. Şu halde, Kürt halkının varlığı politik düzeyde dile getirilemez.

Kürt sorunu ülkenin yaşadığı en sıcak olaylardan biridir. Sorunun çözümü için başlıca iki yaklaşım söz konusu olmaktadır.

a) Askeri çözüm,

b) Barışçı çözüm

Siyasî Partiler bu seçeneklerden hangisini benimsiyorlarsa onu prog-

ramına alacaktır. Barışçı çözüm bu seçeneklerden biridir. Ancak Kürt halkının varlığından söz etmesi mümkün olmayan bir siyasî partinin sorununa çözüm önermesi de mümkün değildir.

Kürt sorununa çözüm aranması yalnızca Kürtleri ilgilendiren bir konu değildir. Konu Türkiye'nin bir sorunudur. Bu nedenle, gündeminde Kürt sorunu bulunmayan bir siyasî partinin programı eksiktir.

Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü iddiası ise, öteki iddiaları gibi, iddianamede soyut kalmaktadır. İddianamede konuya ilişkin yapılan yorumun SBP'nin program ve faaliyetleri ile somut hiçbir bağlantısı kurulamamaktadır. SBP'nin Kürt sorununa bakışı programında yer almış ve iddianameye de aynen alıntılanmıştır.

Kürt sorununa barışçı bir çözüm bulunmasının demokrasinin de sorunu olduğu ve temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan hükümlerin kaldırılması, kuşkusuz ki, bir siyasî partinin hakkı ve ödevidir. SBP'nin üzerinde, "Kürtler nasıl yaşamak istiyorlarsa öyle yaşamakta özgür olmalıdırlar" yazılı olan bir afişi nedeniyle, İzmir, DGM'de bakılan bir davada; bunun, "onlara ayrı bir devlet kurmak ve T.C. ülkesini bölme özgürlüğü tanınacağı veya böyle bir özgürlüğün kastedildiği anlamına" gelebileceği "Kürtlere ayrı devlet kurma özgürlüğü istendiği gibi anlamı" çıkarılamadığı, "böyle bir maksat güdüldüğünü kabul etmenin tahmini olacağı" gerekçesiyle suç oluşmadığından beraat kararı verilmiştir. (İzmir DGM. 24.12.1992, 1992/105 E., 1992/143 K.).

Genel Başkan Prof. Sadun Aren'in ve Genel Başkan Yardımcısı Sıtkı Coşkun'un görüş ve açıklamaları Devletler Hukuku kuralları ve uluslararası anlaşmalarla uyumludur. Gerek parti olarak SBP, gerekse, partinin yöneticileri, bölünmeyi değil barış içinde bir arada yaşamayı savunmaktadırlar. Partinin hiçbir yöneticisi hakkında -yukarıda sözü edilen İzmir DGM davası dışında- bir soruşturma açılmamıştır.

Anayasa Mahkemesi'nin iddianame ile birlikte partiye tebliğ edilen 11.1.1994 günlü ara kararında; iddianamenin yazıldığı tarihte partinin Genel Başkanı, Genel Başkan Yardımcısı ve Merkez Karar Yürütme Kurulu üyelerinin isimlerinin bildirilmesi istenmiştir. SPY'nın 95., dahası Anayasa'nın 84. maddesini hatırlatan bu konu üzerinde ileride esas hakkındaki savunmamızda duyuracağız.

8. Sözlü Açıklama Yapmak İstiyoruz

Nihayet son olarak 2949 sayılı Kanunun 33. maddesi hükmü gereğin-

ce - tarafımıza sözlü açıklama olanağı tanınmasını diliyoruz. Şimdiye kadar bakılan siyasî parti kapatma davalarında tanınan bu olanağı kullanmak istiyoruz. Bu nedenle gerek parti temsilcisi ve ilgililerinin sözlü açıklama yapmak için çağrılmalarını diliyoruz.

9. Sonuç

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın, SBP'nin kapatılmasına ilişkin isteğinin reddine karar verilmesini dileriz."

III- YARGITAY CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI'NIN ESAS HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 11.3.1994 günlü ve SP.43 Hz. 1993/57 sayılı esas hakkındaki görüşü şöyledir:

"Sosyalist Birlik Partisi hakkında 28.12.1993 günlü iddianame ile açılan kapatma davası nedeniyle Yüksek Mahkemenizden istenilen esas hakkındaki görüşümüzle birlikte, davalı parti savunmanın 28.2.1994 günlü ön savunmasında değinilen konulara verilen yanıtlar aşağıda sunulmuştur.

Anayasa Mahkemesi tarafından bir siyasî partinin kapatılmasına karar verilmesi ile o siyasî partinin hukukî varlığı sona ermektedir. Halbuki Anayasa'ca siyasî partiler demokratik hayatın vazgeçilmez unsuru olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle siyasî partilerin kapatılması için dava açılması ve kapatılması kararı verilmesi durumunda titizlikle davranılması gerekmektedir. Yüksek Mahkemenizin 8.12.1988 gün ve 2-1 sayılı kararında, dava konusu parti programının bir maddesine değinilerek, partinin henüz faaliyeti görülmeden sırf programındaki bu madde nedeniyle Anayasa'ya aykırı düştüğü sonucuna varılamayacağı belirtilmiştir. Davalı siyasî partinin kapatılma nedeni saydığımız yasaklamalarla ilgili Siyasî Partiler Yasasının 78/a, 80, 81/a ve 81/b maddeleri "amacını güdemezler ve/veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar ve bulunduğunu ileri süremezler" şeklinde sona ermektedir.

Bu açıklamalar karşısında davalı siyasî partinin tüzük ve programının faaliyetleriyle birlikte değerlendirilerek neyi amaçladığının ortaya çıkarılması bakımından, partinin tüzük ve programı yanında faaliyetleri de aynı derecede önem kazanmaktadır.

Açıklanan sebeplerle ön savunmada, partinin kuruluşundan üç yıldan fazla zaman geçtikten sonra tüzük ve programının suçlanamayacağı şeklindeki ileri sürülen iddia yerinde değildir.

Ön savunmada ayrıca kapatma nedeni sayılan parti faaliyetlerinin dava tarihinden bir buçuk yıl önceye rastladığı aynı şekilde ileri sürülmektedir. Bu sav da yerinde değildir. Çünkü, davalı siyasî parti, Siyasî Partiler Yasası'nın 10/c maddesinde belirtilen yayınlarını 15 günlük yasal süresi içinde Cumhuriyet Başsavcılığımız Siyasî Partiler Sicil Bürosuna verme zorunluluğunu yerine getirmemiştir. Aksine, yayınlar aynı yasanın 102. maddesinde yazılı zorlamaya dayalı olarak, 9.11.1993 gün ve SP. 33 Muh. 1993/154 sayılı yazımız üzerine gönderilmiş ve bunlar 28.12.1993 günlü iddianamemizin hemen başında partinin tüzük ve programı yanında delil olarak gösterilmiştir.

Kaldığı, Siyasî Partiler Yasası'nın 101/d maddesi hükmü ayırık olmak üzere, siyasî partiler hakkında kapatılma davası açılması bir süreye tabi değildir.

Ön savunmada, Anayasa ve Siyasî Partiler Yasasında birtakım değişiklikler yapılması nedeniyle orijinal halinden uzaklaşmış olmakla Siyasî Partiler Yasasının Anayasaya aykırılığının incelenmesi ve anılan Yasanın 78., 80. ve 81. maddelerinin Anayasanın 10., 12., 13., 14., 68. ve 69. maddelerinin Anayasaya aykırı olduğu savı ileri sürülmüştür.

Bu savın yanıtlanmasında, konu ile Anayasanın geçici 15. maddesi arasındaki ilişki öncelikle incelenmelidir. Sözü edilen maddenin son fıkrasında, birinci fıkrada belirtilen 12.9.1980 tarihinden ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar geçecek süreye gönderme yapılarak, bu dönem içinde çıkarılan yasaların, yasa hükmünde kararnamelerin ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Yasa uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasa'ya aykırılığının iddia edilemeyeceği belirtilmiş ve böylece yetkili organca kaldırılincaya veya değiştirilinceye kadar Anayasaya uygunluk denetimi yolunda bu hükümlerin tartışılmasının önlenmesi biçiminde bir siyasal tercih ortaya konmuştur.

22.4.1983 tarihinde kabul edilmiş olan Siyasî Partiler Yasası, 12.9.1980 ile 6.11.1983 tarihinde yapılmış olan ilk genel seçimden sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının oluşması arasındaki dönemde kabul edilmiş olduğundan, geçici 15. maddenin son fıkrası kapsamında bulunmaktadır. Böyle olunca, Anayasal koruma altına alınmış olan söz konusu yasanın tümünün ya da kimi maddelerinin Anayasaya aykırılığı ileri sürülemez.

Öte yandan, Siyasî Partiler Yasasının getirdiği yasaklar ve dolayısıyla 78., 80. ve 81. maddelerde öngörülen kısıtlamalar, Anayasanın 68. ve

69. maddelerinde yer alan kapatma nedenlerinin somutlaştırılması, başka deyişle bu kapatma nedenlerinin beliriş, ortaya çıkış biçimleri olarak düşünölmelidir. Bu hükümler "ulusal devlet niteliğinin korunması" ilkesinin siyasal partiler yönünden öngörölmüş yaptırımları demektir. Çünkü, Anayasanın 69. maddesinin son fıkrasında, "siyasal partilerin kuruluş ve faaliyetleri, denetleme ve kapatılmaları yukarıdaki esaslar dairesinde kanunla düzenlenir." kuralı getirilmiş, yasakoyucu da Siyasî Partiler Yasasındaki yasaklamaları kabul etmek suretiyle Anayasada öngörölen düzenlemeyi gerçekleştirmiştir. Yüksek Mahkemeniz de birçok kararlarında aynı sonuca varmış bulunmaktadır.

Belirtilen nedenlerle, Siyasî Partiler Yasasının 78., 80. ve 81. maddelerinin Anayasaya aykırı olduğu savı yerinde değildir.

Ön savunmada ileri sürölen, Anayasanın 90. maddesi uyarınca iç hukuk kuralı haline gelen Helsinki Sonuç Belgesi'nin ardından AGİK süreci sonucu Yeni Bir Avrupa İçin Paris Antlaşması (Şartı) hükümleri ve İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme maddelerinin, varlığı ileri sürölen sorunun çözümünde esas alınacağı bu metinlerde yer alan ilkeleri görmezlikten gelinerek düzenlenen iddianamenin dayaktan yoksun bulunduğu şeklindeki sava gelince;

3.7.1973-1.8.1975 tarihleri arasında toplantılarını sürdürmüş olan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) sonucunda kabul edilen Helsinki Sonuç Belgesi'nde yer alan ilkeler: (1) Egemen eşitlik, egemenlik niteliğindeki haklara saygı, (2) Güç tehdidine başvurmaktan ya da güç kullanmaktan kaçınma, (3) Sınırların çiğnenmezliği, (4) Devletlerin toprak bütönlüğü, (5) Anlaşmazlıkların barışçı çözümü, (6) İçişlerine karışmama, (7) Düşünce, vicdan ya da inanç özgürlüğü dahil insan haklarına ve temel özgürlöklere saygı, (8) Halkların hak eşitliği ve kendi yazgılarını belirleme hakkı, (9) Devletler arasında işbirliği, (10) Uluslararası hukuka göre üstlenilen yükümlölüklerin iyi niyetle yerine getirilmesidir.

AGİK'in kendi adıyla anılan süreç içeriğinde, Paris'te yaptığı toplantılar sonucunda 21.11.1990 tarihinde imzalanan "Yeni Bir Avrupa İçin Paris Antlaşması (Şartı)"da, demokrasi ve insan haklarına ağırlık veren ilkeleri arasında, ulusal azınlıkların etnik, kültürel, dilsel ve dinsel kimliklerinin korunması, ulusal azınlığa mensup olanların ayırımı uğramaksızın ya da yasa önünde tam bir eşitlikle kimliklerini özgürce dile getirme, koruma ve geliştirme haklarından söz etmiştir. (Sencer, M., Paris Şartı ve İnsan Hakları, 16.12.1991 günlü Cumhuriyet Gazetesi)

Davalı partinin, Helsinki Sonuç Belgesi'ndeki, halkların kendi kaderini belirleme hakkı ile Paris Şartının azınlık haklarına ilişkin hükümlerine uygun çözümlerin amaçlandığı sonucuna varmak gerekir. Uluslararası bir sözleşme niteliğinde olmayan ve bu nedenle hukuken bağlayıcılığı bulunmayan Helsinki Sonuç Belgesi'nde yer alan, halkların kendi kaderini belirleme hakkından ilk kez 1918 tarihli Wilson ilkeleri arasında söz edilmiş, uluslararası hukukta kabulü de Birleşmiş Milletler Antlaşmasında yer almasıyla gerçekleşmiştir. Bu hakkın anlamı ve kapsamı, özellikle 1960'lı yıllarda başlayan bir süreç içerisinde kabul edilen Birleşmiş Milletler kararlarıyla belirlenmiş bulunmaktadır. Buna göre, kendi kaderini belirleme hakkının iki yönünün olduğu görülmektedir. Birinci yönü, devletlerin iç örgütlenmelerine ilişkin olup, bir halkın dilediği yönetim biçimini, herhangi bir dış baskı olmadan seçme hakkı bulunduğunu, yani devlet ve hükümet biçimlerinin saptanmasında halklara serbestlik tanınmasını ifade etmektedir. İkinci yönü, bir halkın bağımsız bir devlet kurmak dahil, dilediği devlete bağlı olmayı seçme hakkı olarak anlaşılmaktadır. Ancak, kendi kaderini belirleme hakkının, bu ikinci yönü bakımından kullanılması, yerleşmiş bir uluslararası hukuk ilkesi olan ve Helsinki Sonuç Belgesi'nin de doğruladığı "devletin ülkesinin bütünlüğü"ne saygı gereği olarak bazı sınırlamalara bağlanmıştır. Bu bağlamda, kendi kaderini belirleme hakkı sömürge yönetimi altındaki halklara tanınmakta, bir devletin tam parçasını oluşturan topraklar üzerinde bulunan toplulukların ayrılması yoluyla yeni bir devletin kurulması kabul edilmemektedir. Bu haktan yararlanmak isteyen bir topluluğun sömürge yönetiminde yaşayan bir halk mı, yoksa içinde yaşadığı devletin ülke bütünlüğünü bozacağı gerekçesiyle bu hakkı kendisine tanınmayan bir halk mı olduğu bakımından kabul edilen ölçüte göre, bir devletin ülkesinin tümünde geçerli olan genel statüde bulunup herhangi bir ayırıma bağlı tutulmayan ülke parçalarında yaşayan toplulukların birtakım değişik özelliklere sahip olması, kendini belirleme hakkından yararlanabilecekleri anlamına gelmekte, (Pazarıcı, H., Uluslararası Hukuk Dersleri cilt: II, 2. bası, Ankara, 1990, ss. 8-12); başka deyişle, eğer devletlerin yönetimleri çeşitli grupları temsil edici bir nitelik taşıyorsa ve gruplara karşı etnik köken, din, dil, renk yahut başka farklılıklarla dayalı bir ayrımcılık güdülmüyorsa, artık kendi kaderini belirleme hakkından söz edilmemektedir. (Soysal, M., Tutarlılık, 7.4.1992 günlü Hürriyet Gazetesi).

1993 yılının Haziran ayında AGİK süreci içinde kabul edilen Viyana Bildirgesi'nde ise, kendi kaderini belirleme hakkı terörizmden ayrılmış, sömürge halkları için kabul edilen bu hakkın sadece meşru eylemler yoluyla kabul ettirilmesine çalışılması benimsenerek, terör yöntemi sömürge halklarının kendi kaderini belirleme mücadelesinde bile geçerli sayılmıştır.

Bu esaslar açısından bakıldığında, Türkiye Cumhuriyeti'nde kendi kaderlerini belirleme hakkından yararlanması gereken sömürge halkı niteliğinde veya başkaca bir topluluk, grup vs. yoktur. Türkiye'de tek bir ulus, Türk Uslu vardır. Kürt kökenli vatandaşlar, diğer etnik kökenli vatandaşlarla "ulus" bütünlüğünü oluşturmuş ve birbiriyle kaynaşarak "Türk Uslu"nu meydana getirmiştir. Uslu meydana getiren bireyler arasında, temel hak ve özgürlüklerden yararlanma ve onları kullanma yönünden hukuksal ve pratik olarak hiçbir ayırım yoktur. Ayrıca bir ulus, ayrı bir halk ya da azınlık varmış gibi, üstü kapalı ibarelerle, dolaylı yoldan yapılan çözüm çağrılarının bölünmeyi amaçladığı kuşkusuzdur.

Hukuksal yönden bağlayıcılığı bulunmayan Paris Şartı her ne kadar azınlıklara bir takım haklar tanımışsa da, kimlerin azınlık sayılacağı konusunda bir tanımlama getirmemiştir. Esasen, uluslararası hukukta üzerinde oybirliği sağlanan bir azınlık tanımlaması da bulunmamaktadır. Böylece olunca, azınlık veya Şart'ta geçen ve sınırlandırılmış biçimiyle "ulusal azınlık" teriminin yorumlanması imzacı devletlerin kendi hukuk düzenlerine ve uygulamalarına bağlı kalmaktadır. (Kırca, C., Paris Şartı'na Göre Azınlıklar ve Türkiye, 24.12.1991 tarihli Cumhuriyet Gazetesi) Türkiye Devleti'nin kendi azınlık hukukunu hangi biçimde düzenlediğine ve kimleri azınlık saydığına iddianamede ayrıntılarıyla değinilmişti. Bir kez daha ve kısaca belirtmek gerekirse, Türkiye Cumhuriyeti'nde Lozan Barış Antlaşması ve Türkiye ile Bulgaristan Arasındaki Dostluk Antlaşması hükümlerine göre azınlık oldukları kabul edilen Rum, Ermeni, Musevi ve Bulgar'lardan başka azınlık yoktur.

Açıklanan nedenlerle, devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliğini bozmaya yönelik girişimlere olanak veren hükümler taşımayan Helsinki Sonuç Belgesi ile Yeni Bir Avrupa İçin Paris Antlaşması (Şartı)nın sözde çözüme esas alınması görüşü yerinde değildir.

İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeye gelinece, bu sözleşme genel olarak, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesindeki kişisel ve siyasal hakları güvence altına almaktadır. Ancak, bu sözleşme ve eki protokollerde azınlıklar ve etnik gruplara ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Sözü edilen her iki uluslararası metinde düzenlenmiş olan hak ve özgürlükler Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına dahil edilmişlerdir. Kaldıki, bu belgelerdeki hak ve özgürlükler sınırsız da değildir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 29. maddesinde, "Herkes haklarını kullanmak ve hürriyetlerden istifade etmek hususlarında ancak kanun ile sırf başkalarının hak ve hürriyetlerinin tanınmasını ve bunlara saygı gösterilmesini sağlamak maksadıyla ve demokratik bir cemiyette ahlak,

nizam ve genel refahın muhik icaplarını karşılamak için tespit edilmiş kayıtlamalara tabidir.” denilmiş, 30. maddesinde de, “İşbu beyannamenin hiçbir hükmü, içinde ilan olunan hak ve hürriyetlerin bir devlet, zümre veya fert tarafından yok edilmesini güden bir faaliyete girişmeye veya bilfiil bunu işlemeye herhangi bir hak gerektirir mahiyette yorumlanamaz.” hükmü getirilmiştir. İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesinin 11. maddesinin ikinci fıkrası da, “Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplulukta zaruri tedbirler mahiyetinde olarak millî güvenliğin, amme emniyetinin, nizamı muhafazanın, suçun önlenmesinin sağlığın ve ahlakın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması için ve ancak kanunla tahdide tabi tutulur.

Bu madde, bu hakların kullanılmasında idare, silahlı kuvvetler veya zabıta mensuplarının muhik tahditler koymasına mani değildir.” şeklindeki hükmü ile sözleşmede yer alan hak ve hürriyetlerin ulusal güvenlik, kamu güvenliği ve düzenin korunması vs. amaçlarıyla sınırlanabileceğini kabul etmiş, 17. maddesinde de, “Bu sözleşme hükümlerinden hiçbirisi bir devlete, topluluğa veya ferde işbu sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerin yokedilmesini veya mezkur sözleşmede derpiş edildiğinden daha geniş ölçüde tahditlere tabi tutulmasını istihdaf eden bir faaliyete girişmeye veya harekette bulunmaya matuf herhangi bir hak sağlandığı şeklinde tefsir edilemez.” kuralını getirmiştir.

Anayasa ve Siyasî Partiler Yasasında öngörülen, siyasal partilere ilişkin yasaklamalar, sözleşmede yer alan özgürlükleri kaldırıp azaltma anlamında ve demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı görülemez. Bunlar, Uluslararası Hukukta var olan egemenliği, ülke ve ulus bütünlüğünü korumaya, ırkçılığa dayalı bölünmeleri önlemeğe yöneliktir.

Davalı parti, İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin 11. maddesinin ikinci fıkrası ile 17. maddesinde düzenlenmiş olan kurallarla bağdaşmayacak biçimde faaliyette bulunmuştur.

Yüksek Mahkemeniz de, parti kapatılması ile ilgili 10.7.1992 gün, E. 1992/2, K.1992/1 sayılı, 14.7.1993 gün, E.1993/1, K.1993/1 ve en son olarak 23.11.1993 gün, E.1993/1, K.1993/2 sayılı kararlarında davanın konusuyla ilgili olarak sözü edilen uluslararası belgeleri aynı biçimde yorumlamış bulunmaktadır.

Cumhuriyet Başsavcılığımızca yürütülen soruşturmada hiçbir kuşku ve duraksamaya yer vermeyen, tamamen objektif nitelikteki kanıtların elde edilmesi sonucu, Ceza Muhakemeleri Usulü Yasasının 163. maddesi

anlamında, bunlar yeterli görülerek Yüksek Mahkemenize işbu dava açılmıştır.

Davanın yasal dayanakları, gerekçeleri ve kanıtları iddianamede açıkça ve ayrıntılı biçimde ortaya konmuş, partinin tüzük ve programı yanında parti yetkili kurulların kararları ile parti adına yapılan konuşmalar ile bunların yer aldığı yayınlarının içerikleri çözümlenmiş, Anayasa ve Siyasî Partiler Yasasında düzenlenmiş olan davayla ilgili kapatma nedenleri yerleşik nitelik kazanmış içtihat ışığında açıklanmış, yasak kapsamına giren fiil ile irtibatlandırılarak davalı siyasî partinin kapatılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Davanın ilerleyişinde, kanıtlarda bir değişiklik olmadığı gibi geçersizliği yönünde bir itiraz da gelmediğinden sonuç bağlamda yeni bir husus bildirilmemiştir.

Sonuç:

28.12.1992 günlü iddianamemizde ve onu tamamlayıcı nitelikte yukarıda yasal dayanakları ve gerekçeleriyle açıklandığı üzere, davalı Sosyalist Birlik Partisi'nin tüzük ve programı ile, partiye ait basılı yayınlarda yer alan, partinin büyük genel kurulu, genel yönetim kurulu, genel başkan ve genel başkan yardımcısının kararları, bildirileri, demeç ve açıklamaları Anayasanın Başlangıç kısmı ile 2., 3., 6., 69. maddelerine ve Siyasî Partiler Yasasının 78/a, 80, 81/a-b maddelerine aykırı nitelikte bulunduğu,

Sosyalist Birlik Partisi'nin Siyasî Partiler Yasası'nın 101. maddesinin (a) ve (b) bentleri gereğince kapatılmasına karar verilmesini arz ve talep ederim".

IV-DAVALI SİYASİ PARTİNİN ESAS HAKKINDAKİ SAVUNMASI

Sosyalist Birlik Partisi'nin 2.5.1994 günlü esas hakkındaki savunmasında:

"Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 11 Mart 1994 tarihinde davanın esası hakkındaki görüşünü (EHG) bildirmiş, bu görüş aynı tarihte davalı Sosyalist Birlik Partisi'ne tebliğ edilmiştir.

EHG'ün, daha önceki siyasî parti kapatma davalarından farklı bir görünüm taşıdığı ilk bakışta göze çarpmaktadır. EHG, -deyim yerindeyse- davada son bir "değerlendirme" yapmamakta, ön savunmaya cevap ver-

mektedir. Nitekim Sayın Başsavcılık EHG'üne, 28.2.1994 günlü ön savunmada değinilen konulara verilen yanıtlar aşağıda sunulmuştur" diyerek başlamaktadır. (S.2) EHG'ün sonunda, "Davanın ilerleyişinde, kanıtlarda bir değişiklik olmadığı gibi geçersizliği yönünde bir itirazda gelmediğinden sonuç bağlamda yeni bir husus bildirilmemiştir" denilmektedir. (S.10) Bu hale göre, EHG yenilik taşıyan bir belge değildir; yeni bir görüş getirmemektedir. Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki 2949 sayılı Kanun'un 33. maddesi, siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun uygulanacağını hükme bağlamaktadır. Bu madde aracılığı ile uygulanması söz konusu olan CMUK'nun 251. maddesi, cevap verme hakkını kural olarak C. Savcısına değil, sanığa tanımaktadır.

Yargıtay C. Başsavcılığı ön savunmayı yanıtlarken, daha önceki siyasî parti kapatma davalarından yalnızca biçim olarak değil, içerik olarak da farklı bir tutum göstermektedir. EHG ile iddianame savunulmakta, ne var ki, iddianameye haklılık kazandırmak noktasında EHG oldukça zorlanmaktadır.

A. Uluslararası Sözleşmelerin Hukuken Bağlayıcılıklarının Bulunmaması:

EHG'te bazı saptamalar yapılmakta, daha sonra da bu saptamalardan hareketle bazı sonuçlara varılmaktadır. EHG'te şu saptamalar yapılmıştır:

"Uluslararası bir sözleşme niteliğinde olmayan ve bu nedenle hukuken bağlayıcılığı bulunmayan Helsinki Sonuç Belgesi..." (S.5)

"Hukuksal yönden bağlayıcılığı bulunmayan Paris Şartı..."

Bu tür deyişler, bu belgelerden duyulan rahatsızlığın ifadesidir. Uluslararası sözleşmelerin bağlayıcılık niteliği, sözleşmede bu konuda açık bir hükme yer verilmiş olması gibi hususlardan kaynaklanmaz. Uluslararası sözleşmelerin bağlayıcılığı devletler hukuku kurallarına göre değerlendirilir. Bu konudaki başlıca kural, ahde vefa (pacta sunt servanda) kuralıdır. Gerçekten de uluslararası ilişkilerde devletlerin birbirlerine karşı yükümlendikleri taahhütler riayet görmelidirler. Aksi takdirde, bu konuda devletlerin birbirlerine karşı imzalayarak yükümlülük altına girmelerinin bir anlamı kalmaz. Aynı şekilde; "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir" diyen Anayasa kuralının da (md. 90/5) bir anlamı kalmaz.

Ahde vefa kuralı gereğince, Devletin üstlendiği yükümlülöklere bağliğı, sadece Devletin dış ilişkilerini ilgilendiren bir husus değil, aynı za-

manda iç uygulamalarında da riayet etmesi gereken yükümlülüklerdir. Çünkü, riayet taahhüdü, yalnızca dış ilişkiler için değil, iç uygulamalar için de geçerlidir. Bu nedenle ahde vefa ilkesi, Devletin ülke içindeki uygulamaları açısından da geçerlidir.

Söz konusu olan sözleşmeler açısından Türkiye'nin bu sözleşmelere uyma yükümlülüğünün nasıl garanti edildiğine bir bakalım.

a) Helsinki Sonuç Belgesi:

1 Ağustos 1975 tarihinde imzalanan Helsinki Sonuç Belgesi'nin VIII. bölümünde şu temel görüşler yer almaktadır:

“Katılan Devletler, halkların hak eşitliğine ve kendi yazgılarını belirleme haklarına saygı gösterirler. Bu durumda Birleşmiş Milletler Antlaşmasının amaç ve ilkeleriyle ve Devletlerin toprak bütünlüğüne ilişkin olanlar dahil, ilgili uluslararası hukuk kurallarına uygun davranır.

Tüm halkların hak eşitliği ve halkların kendi yazgılarını belirleme haklarından ötürü, her zaman tam bir özgürlük içinde ve dış karışma olmaksızın iç ve dış siyasal statülerini ne zaman ve nasıl isterse belirleme ve siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini diledikleri gibi sürdürme hakları vardır.”

Bu bildirgeyi imzalayan 35 Devlet, yükümlendikleri konuda birbirlerine şu güvenceyi vermektedirler:

“Katılan Devletler, ister uluslararası hukukun genel olarak benimsenmiş ilke ve kurallarından doğsun, ister taraf oldukları anlaşma ve öteki sözleşmelerden uluslararası hukuka uygun olarak doğan yükümlülükler olsun, uluslararası hukuka göre üstlendikleri yükümlülükleri iyi niyetle yerine getirir.”

“Yasalarını ve düzenlemelerini belirleme hakkı dahil, egemenlik haklarını kullanırlarken, uluslararası hukuka göre üstlendikleri yasal yükümlülüklerine uygun davranır ve ayrıca Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Son Belgesinin hükümlerini gereği gibi göz önünde bulundurarak uygular.” (Aynı belge, X Bölüm)

.....

“Yukarıda öne sürülen tüm ilkelerin birincil önemi vardır ve bu nedenle, herbiri, ötekiler göz önüne alınacak biçimde yorumlanarak aynı ölçüde ve kayıt konmaksızın uygulanır.

Katılan Devletler, bu Bildirgede öne sürülmüş olan tüm ilkelere tam anlamıyla saygı göstermeye ve tümü tarafından bu ilkelerin saygı görerek uygulanmasından doğacak yararların herbirine sağlanması için bu ilkeleri karşılıklı ilişki ve işbirliğinde her bakımdan uygulamaya kararlılıklarını dile getirir.” (aynı bölüm)

Şimdi Helsinki Sonuç Belgesinin bağlayıcılığı konusu değerlendirilirken bunların hatırlanmasında yarar vardır.

b) Paris Şartı:

Gene EHG’te bir sözleşme niteliğinde olmadığı ifade edilen Paris Şartı’nın “İnsan Hakları, Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü” başlıklı ilk bölümünde şöyle denilmektedir:

“Ulusal azınlıkların etnik, kültürel, dil ve dini kimliklerinin korunacağını, ulusal azınlıklara mensup kişilerin bu kimliklerini ayrıma tabi tutulmaksızın ve kanun önünde tam bir eşitlikle, hür olarak ifade etmeye, korumaya ve geliştirmeye hakları olduğunu teyit ederiz.”

Gene Paris Şartı’nda şu hükümler yer almaktadır:

“Ulusal azınlıkların toplumlarımızın hayatına zengin katkılarını arttırmak azmiyle, durumlarının daha da iyileştirilmesine çalışacağız. Barış, adalet, istikrar ve demokrasinin yanısıra halklarımız arasındaki dostane ilişkilerin de ulusal azınlıkların etnik, kültürel, dil ve dini kimliklerinin korunmasını ve bu kimliğin kuvvetlendirilmesi için gerekli şartların yaratılmasını gerektirdiğine ilişkin derin inancımızı teyit ederiz. Ulusal azınlıklarla ilgili sorunların ancak demokratik bir siyasî çerçevede tatminkar olarak çözümlenebileceğini beyan ederiz. Ulusal azınlıklara mensup fertlerin haklarına, evrensel insan haklarının bir parçası olarak, bütünüyle saygı gösterilmesi gerektiğini de kabul ediyoruz.” (Aynı belge, İnsani Boyut Başlıklı bölüm).

21 Kasım 1990 tarihinde imzalanan Paris Şartı’nda imzası buluna 34 ülke birbirlerine şu güvenceyi vermişlerdir:

“Nihai Senedin On İlkesi, son onbeş yıldan bu yana daha iyi ilişkiler kurulması için bize nasıl ışık tuttuysa, arzuladığımız bu gelecekte de bize rehber olacaktır. Bütün AGİK yükümlülüklerinin tam olarak uygulanması, ülkelerimizin emellerinin gerçekleştirilmesine imkan sağlayacak girişimler için temel teşkil etmelidir.” (Giriş bölümü).

“Biz, taraf Devletlerin aşağıda belirtilen yüksek temsilcileri, Zirve Toplantısı’nın sonuçlarına verdiğimiz büyük siyasî önemi müdrik olarak ve kabul ettiğimiz kararlar uyarınca hareket etme kararlılığımızı beyan ederek, aşağıya imzalarımızı atıyoruz.” (Sonuç cümlesi).

EHG’te bağlayıcılığı bulunmadığı belirtilen bu uluslararası metinlerde riayet yükümlülüğü böylece yer almış iken, şimdi bunlara uyulmaya-çağı belirtilmektedir.

c) İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme:

Sayın Başsavcılık, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme hakkında ise; bu sözleşme ve eki protokollerin azınlıklar ve etnik gruplara ilişkin bir hüküm içermediğini ileri sürmektedir. Buna bakılırsa, davanın konusu gözden kaçırılmaktadır. Bu davanın konusu, bir siyasî partinin kapatılması ile ilgilidir. İktidar olabilmeleri doğal hakları olan siyasal partilerin faaliyetleri, yalnızca azınlık hakları ve etnik grup değerlendirmelerinin ötesinde, düşünce özgürlüğü, ifade özgürlüğü, eşitlik, siyasî programlarını gerçekleştirebilme yöntemi olan seçimlere katılma bakımından önem taşır. Bu Sözleşme hükümlerinin bu kapsamda ele alınıp değerlendirilmesi gereklidir.

4 Kasım 1950 tarihinde Avrupa Konseyi üyesi ülkeler arasında imzalanan bu Sözleşme ilkelerine bağlılık, Sözleşmenin başlangıcında şöyle ifade edilmiştir:

“Dünyada barış ve adaletin asıl temelini oluşturan ve sağlanıp korunabilmesi, her şeyden önce, bir yandan gerçekten demokratik bir siyasal rejimin varlığına, öte yandan da insan hakları konusunda ortak bir anlayış ve ortaklaşa saygı esasına bağlı olan bu temel özgürlüklere derin inançlarını bir daha tekrarlayarak; ... aşağıdaki hususlarda anlaşılmıştır.”

Anayasa Mahkemesi, bu Sözleşme hükümlerini “buyurucu ve bağlayıcı” olarak nitelendirmektedir. (Any. Mhk., 29.1.1980, 1979/38 E., 1980/11 K.)

Türkiye bugün her zamankinden daha fazla uluslararası sözleşmelere riayet yükümlülüğü altındadır. Çünkü, Türkiye, artık imza koyduğu uluslararası sözleşmelerle, uluslararası yargı kuruluşlarının yaptırımlarıyla karşı karşıya gelmek durumundadır.

B. Davanın gecikerek açılmış olmadığı:

EHG’ün ön savunmayı yanıtladığı konulardan birisi de, davanın üç

yıl gibi bir süre geçtikten sonra açılmış olduğuna ilişkin savunmadır. Bu konudaki savunmanın ayrıntıları 28 Şubat 1994 tarihli ön savunmada belirtilmiştir. SBP'nin kurulmasından üç yıl sonra açılan bu davada, Parti'nin Tüzük ve Programı suçlanırken, Sayın Başsavcılık şöyle demektedir:

“... davalı siyasî partinin tüzük ve programının faaliyetleriyle birlikte değerlendirilerek neyi amaçladığının ortaya çıkarılması bakımından, partinin tüzük ve programı yanında faaliyetleri de aynı derecede önem kazanmaktadır.” Şu halde Tüzük ve Program tek başına ele alındıkları zaman bir suç oluşturmamakta, kanuna aykırılık taşımamaktadır. Bunların kanuna aykırılığı Parti faaliyetleri ile birleştiğinde görülmektedir. Oysa, ön savunmada belirtildiği gibi, örneğin Sosyalist Parti (1988) ve Türkiye Birleşik Komünist Partisi haklarında açılan davalar, henüz bir parti faaliyeti görülmeden, partinin kuruluşundan itibaren 10-15 gün sonra açılmış, kapatma nedeni yalnızca tüzük ve programlarına dayandırılmış davalardır.

Bu husus, iddianamede yer alan Parti Tüzük ve Programındaki “kapatılma nedeni olabilecek belirsizliklere” kavramı ile aynı anlamı paylaşmaktadır. Ne var ki, bu belirsizliğin ne olduğu iddianamede açıklanamadığı gibi, şimdi EHG’te de belirtilememektedir.

Öte taraftan, Parti faaliyetlerinin tek başına değil, Tüzük ve Program ile bir arada değerlendirilmesi ile kanuna aykırılığın ortaya çıktığının ileri sürülmesi, Tüzük ve Program için olduğu kadar, söz konusu faaliyetler için de, tek başına bir suçluluk taşımadıklarının ifadesidir. Çünkü, bu faaliyetler, Tüzük ve Programa uygun bir şekilde yapılmıştır. Zaten suçlulukları da bundan kaynaklanmaktadır. Bu tüzük ve program ise, üç yıl süreyle herhangi bir kovuşturmayla uğramamıştır. Ön savunmada da ifade edildiği gibi, bu SBP’nin kuruluş belgelerinin toplumsal ve hukuki meşruiyet gördüğünün kabulüdür.

C. Azınlıklar Konusu:

EHG’te yer verilen konulardan biri de, azınlıklar konusudur. EHG, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu’nun 81/a maddesinde yer alan yasaklama ile ilgili değerlendirmesini yaptıktan sonra; “Bir kez daha kısaca belirtmek gerekirse, Türkiye Cumhuriyeti’nde Lozan Barış Antlaşması ve Türkiye ile Bulgaristan arasındaki Dostluk Antlaşması hükümlerine göre azınlık oldukları kabul edilen Rum, Ermeni, Musevi ve Bulgar’lardan başka azınlık yoktur.” denilmektedir. EHG’teki bu deyiş ile 2820 sayılı Kanunun 81/a maddesini uyumlu görmeğe olanak yoktur. Çünkü söz ko-

nusu kanun maddesine göre, siyasî partilerin Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde millî kültür veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmesi mümkün değildir; böyle bir durum Partinin kapatılma nedenidir. Ancak konusu bir siyasî partinin kapatılması olan bir davada, Yargıtay C. Başsavcılığı, Türkiye’de var olan, hem de birden fazla sayıdaki azınlıkları ad vererek belirtmektedir. Şimdi Sayın Başsavcılığın EHG’ünde anılan bu azınlıkların var olduklarını söylemek siyasî partilere yasaktır. 2820 sayılı Kanunun 81/a maddesi bunu açıkça yasaklamaktadır. Ancak bu çok önemli bir çelişkidir. Ülkede azınlıkların bulunduğu bir gerçektir. Bu siyasal belgelerde ifade olmakta, Yargıtay C. Başsavcılığı’nın EHG’ünde belirtilmektedir. Ne var ki, bu gerçeği dile getirmek siyasî partiler için en büyük yasaklardan biridir. Bu yasağın yaptırımı, Partinin kapatılması; Askeri Yargıtay Başsavcılığı’nın deyişiyle o parti hakkında “idam cezası”dır. (As. Yarg. Başsavcılığı, 30.4.1984 günlü ve 1984/567 sayılı tebliğname). İşte açıklanması olanaksız olan çelişki bu noktadadır. Azınlıklar vardır, fakat azınlıklar sorununu siyasî partiler dile getiremeyeceklerdir. Bu konuda şunlar düşünülebilir:

- Ülkede azınlıklar bulunduğundan siyasî partiler söz edemezler. Ancak resmî Devlet kuruluşları için böyle bir yasaklılık yoktur.

Ne varki, Yargıtay C. Başsavcılığı, bu durumda kendi tutumu ile çelişmektedir. Esasen böyle bir kabul eşitlik ilkesi ile bağdaşmaz.

- Siyasî partilerin ülke üzerinde azınlıklar bulunduğunu ileri süremeyeceklerine ilişkin yasak, Rum, Ermeni, Musevi ve Bulgar azınlıklarını kapsamaz. Bunların dışında bir azınlık bulunduğunu ileri sürmek yasaktır.

Ancak 2820 sayılı Kanunun 81/a maddesi, böyle bir ayrık kavram çıkarılmasına elverişli değildir. Madde, bütünsel bir düzenleme yapmakta, bir istisnaya yer tanımamaktadır. “Millî kültür veya ırk veya dil farklılığı”; Yargıtay C. Başsavcılığı tarafından EHG’te sayılan azınlıklar için de geçerlidir.

Özet olarak söylemek gerekirse, azınlıklar konusundaki düzenleme, büyük çelişkiler içindedir. Ne tür yasaklar konulursa konulsun, Devletin çeşitli makam, mevki ve kuruluşları bunun aksine olan gerçeği ifade etmekten geri kalmamaktadırlar.

D. İddianamenin kürt halkı anlayışı:

Yukarıda değinildiği gibi, iddianame ve EHG, Parti faaliyetlerini,

Parti Tüzük ve Programı ile birlikte değerlendirdiğini ileri sürerek, bunları birlikte suçlamaktadır. Ne var ki, suçlanan Parti faaliyetleri, kendi sorumluluk çerçevesini aşan bir kapsamda suçlanmaktadır. Parti Genel Başkanı Prof. Sadun AREN ile Genel Başkan Yardımcısı Sıtkı COŞKUN'un röportaj ve konuşmaları, kendi anlam ve kapsamlarının dışına çıkılarak yorumlanmakta ve bu konuşmalar taşıdıkları boyutların ötesinde bir sorumluluk alanı içine çekilmektedir.

2949 sayılı Kanun'un 33. maddesi aracılığı ile, davada uygulanmakta olan CMUK hükümleri cezada kıyasa olanak tanımaz. Bu nedenle, örneğin Lozan Konferansı, Misakı Millî ilkeleri vb. gibi kavramlardan hareket edilerek yapılan konuşmalar ile ilgili sonuçlar çıkarmak ceza hukuku ilkeleri ile çelişir.

Ön savunmada da değinildiği gibi, Anayasa Mahkemesi'nin bugüne kadar bakılan sosyalist program sahibi siyasî partiler hakkında verdiği kapatma kararları, sosyalist siyasî partileri kürt sorunu hakkında bir görüş sahibi olmaktan uzak tutmaktadır. Ancak ülkede var olduğunun ispatlanması gerekmeyecek kadar açık olan bir sorun hakkında, çözüm önerileri bulunan siyasî partilerin görüşlerinin itibar edilip edilemeyecekleri bir yana, daha bunun öncesinde, bu görüşleri tıkama ve bunlara önerilebilme olanağını bile tanımama sonucunu yaratan bu tutum, herşeyden önce demokrasinin önünü tıkamaktadır. Bu nedenle davada uygulanması istenilen, Siyasî Partiler Kanunu'nun 78., 80. ve 81. maddeleri, gerçekte hukuksal bir öze dayanmamaktadır. Kürt sorununun çözümünde SBP'nin görüşlerine yer tanınmaması, Yüksek Mahkemenizin yargı organı olarak askersel çözüm inisiyatifine güç kazandırma yaklaşımı sonucunu yaratır. Oysa yargı organı bundan uzak kalmalıdır. Anayasa Mahkemesi'nin sosyalist siyasî partileri kürt sorunu ile ilgili görüş ve öneri sahibi olmaktan uzak kılan bu tutumun değişmesi gerektiği inancındayız." denilmiş ve Sosyalist Birlik Partisi'nin kapatılması hakkındaki dâvanın reddine karar verilmesi isteminde bulunulmuştur.

V- DAVALI PARTİ TEMSİLCİLERİNİN SÖZLÜ AÇIKLAMALARI

3.5.1994 günü yapılan sözlü açıklamada, Partiyi temsile yetkili Parti Genel Başkanı Sadun AREN, MYK Üyesi Kenan SOMER ve Partinin Vekili Av. Erşen ŞANSAL dinlenilmiş, ayrıca savunmalarına ilişkin yazılı belgeler ya da diğer kayıtlar varsa bunları da verebilecekleri Genel Başkan'a hatırlatılmıştır.

Sözlü Açıklamada:

Genel Başkan Sadun AREN:

“Şimdi evvela çok kısa olarak, Sayın Heyetinize Partim hakkında özet bilgi vermek istiyorum. Partim, Sosyalist Birlik Partisi, esas itibariyle sosyalist bir partidir. Amacı, sosyalizme getirdiği yeni yorumla bir sosyalist toplum oluşturmaktır. Bu toplum, özgürlükçü; eşitlikçi ve barışçı bir toplumdur ve bu topluma ulaşma aracımız da demokratikleşmedir. Bu sosyalizm konusundaki yeni anlayışımızdır. Böyle olunca, elbetteki her şeyden önce toplumun kendisini böyle bir demokratikleşmeye elverişli bir yapıya kavuşturulması lazım gelir. Bunu önleyici yapılarla mücadele edilmesi, bunların düzeltilmesi lazım gelir. Bu yapılardan birisi, yani demokratikleşmeyi önleyici yapılardan birisi Kürt sorunudur, kadın sorunudur, şeriat sorunudur. çevre sorunudur vesaire. Bunlar, doğrudan doğruya sosyalizmle ilgili olmadıkları halde, yani bir işçi sınıfı meselesinden olmadıkları halde, mutlaka demokratik bir şekilde çözümlenmeleri gerekir. Partimizin özgürlükçü bir dünya anlayışının gereği olarak Kürt sorunuyla uğraşması doğaldır. Kaldı ki, Kürt sorunuyla uğraşmak için sosyalist olmak da gerekmez. Her partinin ülkenin sorunlarına çözümler getirmeye çalışması gerekir. Yani, şunu demek istiyorum: Partimizin Kürt sorunuyla ilgilenmesinin özel bir nedeni yoktur. Parti olmamızdan, özellikle de sosyalist bir parti olmamızdan kaynaklanmaktadır.

Bizim kapatılmamıza neden olarak gösterilen yasa maddeleri esas itibariyle bölücülüğü, bölücülük kastını aramamaktadır. Yasa maddelerinin ihlalini bu kastın bir çeşit karinesi saymaktadır. Oysa bu pek doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü, mesela: Kürt dilinin geliştirilmesinden, Kürt kültürünün geliştirilmesinden bahsetmek, bunların radyoda, televizyonda kullanılmasından bahsetmek esas itibariyle beraber yaşamak öngörülüyorsa, bir anlam taşır. Yoksa ayrılıkçılık esas alınırsa, Kürtlerin bu gibi haklardan yararlanmasını talep etmek geçersiz bir şeydir. Nitekim, ayrılmayı talep eden akımlar, Kürt akımları böyle demokratik özgürlükler filan talep etmiyor. Çünkü, bu hakları talep etmek, beraber yaşamayı isteyenler için söz konusudur. Bu bakımdan Kürtlerin dillerinin, kültürlerinin geliştirilmesini isteyen beyanlarımız bir bölücülük karinesi olarak düşünülemez. Tersine beraber yaşamının bir karinesi olarak da düşünülebilir. Tabii bu hakların böyle Kürtlere bazı haklar tanınması, mesela bizim böyle bir şeyimiz var, Kürtler nasıl yaşamak istiyorlarsa öyle yaşamakta özgür olmalıdırlar diyoruz. Elbetteki bu ayrılma isteklerini de bir hak olarak tanımak anlamına gelir; fakat bir hakkı tanımak başka şey, onun savunusunu yapmak başka şey. Meşhur bir örnek olduğu için söylemek iste-

rim, mesela; Boşanma hakkını tanımak, insanlar birbirlerinden boşansın demek değildir. Bir adam gelip bir çifte "Sizin boşanma hakkınız vardır" diyebilir; ama, onların boşanmasını istemeyebilir. Tabii bir de gelir, "Kızım sen bu adamdan boşan" der, o zaman farklı bir durum vardır; fakat bir hakkı sadece istemek, yani "dillerini konuşabilmelidirler, yahut istiyorlarsa ayrılmalıdırlar filan..." demek bunları illa yapın demek değildir. Demek ki, biz böyle bir ayrılıkçılık hiçbir zaman düşünmedik. Zaten böyle bir şey hiçbir yerdé böyle bir beyanımız da yoktur. Sadece bu sözlerimiz yorumlanmaktadır.

Bizim görüşümüz, Kürt sorununun tartışılarak çözülmesi biçimindedir. Yani, Kürt sorunu tartışılsın. Kürtler nasıl yaşamak istiyorlar, bağımsız mı yaşamak istiyorlar veya üniter bir devlet içinde mi yaşamak istiyorlar ve bu iki uç arasında bir sürü çözümler var, federasyonlar var, özerklik var, federasyonun da çok çok çeşitleri var. Bunun hangisini istiyorlarsa, bunu kendi aralarında tabii onlar tartışarak bulmaya çalışmalıdırlar ve o neyse, hangi çözümse, o kabul edilmelidir. Bizim görüşümüz budur. Bunun böyle olduğu iddianamemizde de yazılıdır. L'HUMANİTE Gazetesine vermiş olduğum bir beyanatta, beyanat değil de, bir röportajda, röportajı yapan bayan soruyor, "Sizin görüşünüz nedir, Kürt sorunu hakkındaki çözümünüz nedir?" diyor, Ben diyorum ki, bizim bir çözümümüz yoktur. Çünkü biz böyle bir şey öneremeyiz. Öyle bir şey değil biz çözümün mekanizmasını önerebiliriz. Demin söylediğim tarzda tartışılır, hangi konuda anlaşılırsa, o çözüm olur. Biz, bir çözüm düşünüp bunu Kürt halkına dayatmak düşünmeyiz, bunu bir yol olarak görmeyiz; çünkü bu sorunu çözmez. Özgür beraberlik, samimi beraberlik ancak Kürtlerin de istedikleri bir çözümle yapılabilir. Bunlar iddianamenin 18 inci sayfasında, altlara doğru böyle söylenmiştir. Bu konuyla ilgili olarak, yani bir azınlık meselesi üzerinde durmak istiyorum; Çünkü, yasanın bir maddesi Partiler Yasasının sanıyorum 81 inci maddesi, "Azınlık yaratılamaz Türkiye toprakları üzerinde dinî veya ırkî nedenlere dayanan bir azınlık yaratılamaz" diyor. Ve Sayın Savcı da işte "Türkiye'de yalnız Bulgar; Rum, Ermeni veya Yahudi azınlıkları vardır, başka azınlık yoktur" diyor. Şimdi biz zaten böyle bir azınlıktan filan bahsetmiyoruz. Kürtlerin bir azınlık olduğunu da kabul etmiyoruz. Biz Kürtleri Türkiye'nin aslî bir unsuru sayıyoruz. Ve Kürtlere haklar verilmesini, bir muahadeyle, yani öbür azınlıklar bir muahadeyle verilmiştir. Bir uluslararası anlaşma sonucu verilmiştir. Biz öyle uluslararası bir anlaşma sonunda verilmesin, bizim Büyük Millet Meclisimiz gerekiyorsa bu hakları verir. Yani böyle uluslararası anlamda bir azınlık diye görmüyoruz Kürtleri zaten yani bunu bizim düşündüğümüz Kürt toplumu, Türkiye'deki Kürt toplumu bir azınlık olarak düşünmüyoruz yani bunu, Türkiye'nin bir parçası olarak düşünmüyoruz.

Efendim, bizim kapatılmamızla ilgili maddeler, yasa maddelerinin gerekçesinin hakkında bir yorum getirmek istiyorum: Farklı bir yorum getirmek istiyorum. Bana şimdi şöyle bir madde var: "Türkiye toprakları üzerinde işte ırk, din, filan ... Dayalı azınlıklar bulunduğu öne sürülemez" diyor madde, Yani maddenin yazılışı şunu ifade ediyor, "yani vardır; ama, öne sürülemez, iddia edilemez demek istiyor; çünkü yoksa zaten iddia edilemez veya iddia edilse bile bilimsel olarak reddedilir. Demek ki var; fakat öne süremezsiniz diyor. "Partiler öne süremez" diyor, bunun gerekçesi ancak şu olabilir: Azınlıklar, yani Türkiye'de bulunan -şimdi konumuz Kürt olduğu için Kürt diyeceğim- Kürtlerin varlıkları fazla vurgulanırsa, hele partiler tarafından vurgulanırsa, bu insanlar ayrılmayı düşünmeye başlarlar. Onun için biz özellikle partilerin bu farklılıkları, bu uygulamasını yasaklayalım. Yani, yasa böyle bir yasa olması lazım gelir. O takdirde bir anlamı var. Yani, azınlık durumundaki insanlar uyanmasınlar, "Ben demek azınlık mıyım, öyleyse öyle olayım filan..." demesinler diye bir şey konulmuş, Onun için gerçekten bu bilincin henüz gelişmediği bir aşamada geçerli bir madde olabilir. Ve bir tehlikeyi, yani bir azınlık sorununun çıkmasını önleyici olabilir. Bu anlamda bir anlamı vardır; ama, bu sorun, bu azınlık sorunu ortaya çıktıktan sonra, herkes bunu gördükten, öğrendikten sonra, hem yurt içinde, hem yurt dışında ve ülkenin ileri gelen insanları cumhurbaşkanları, başbakanları ve diğer partileri de böyle bir Kürt kimliğinden, varlığından bahseder hale geldikten sonra, artık bu maddelerin geçerliliği kalmamıştır. Çünkü önlemek istenen şey artık ortadadır. Ortaya çıkmıştır. Bir Kürt sorunu vardır. Bunu "yoktur" demenin hiçbir anlamı yoktur. Bundan ötürü, bence bu maddeler kadük olmuştur, bu aşamada, çünkü son 10 yıldır, tabii bizim partimizin, hele faaliyette bulunduğu son 3 yıldır Kürt sorunu artık dağlarda kan dökülerek yürütülmektedir. Bu uluslararası düzeyde de söz konusudur. Hala bu şeyden bahsedildi, Kürtlerden bahsedildi, Kürt halkından bahsedildi diye bir parti kapatılırsa olmaz. Bundan sonrası için geçerli olamaz. Bu kadar ayan beyan bir hale geldikten sonra Kürt sorunu. Onun için bu maddenin böyle algılanmasını düşünüyorum, daha doğru olur diye düşünüyorum ve bir Kürt azınlık sorununun ortaya çıkmasının önlenmesi değil, çıkmış olan bu sorunun çözülmesi önemlidir. Bir çözüme kavuşturulması önemlidir. Ve her partinin görevidir bu konuda bir çözüm getirmek; çünkü, bildiğiniz gibi, bu yüzden binlerce insanımız ölmektedir, askerimiz ölmektedir, Kürtler, Türkler ölmektedir, binlerce genç, şu, bu sebeple hapisanelerde yatmaktadır, onlarca aydınımız, yazarımız, bilim adamımız hapislerde bölücülük yaptı diye. Bunu ortadan kaldırmak lazım gelir. Bu sorunu örtbas etmek değil, çözmek lazım gelir. Ve her partinin görevidir ve bu anlamda olarak partimizin bir görev yaptığını düşünüyorum. Kapatılmasını gerektirecek bir suç işlediğini değil; fakat, teb-

rik edilmesi gereken bir görev yaptığını düşünüyorum. Bu sorunun mutlaka demokratik bir biçimde çözülmesi lazım gelir, ama, siz Kürt sorununu -Siz derken tabii heyetinizi kastetmiyorum- ama, toplumda Kürt sorununun telaffuz edilmesi yasaklanırsa, o zaman bir çözüm tıkanmış olur. Onun önü tıkanmış olur demokratik çözümün önü tıkanmış olur. ne çözüm kalır, silahlı çözüm kalır. Tabii bu çözümden yana olan insanları daha güçlendirir. Çünkü, başka bir çare yok. "Kürt bile dedirtirmiyorlar, dilini bile konuşturtturmuyorlar" diyerek, silahlı eyleme insan kazanmak tabii çok daha kolaydır; ama, elbetteki ülkemizde çok akli başında veya Türkiye tarihinin bilincinde bir sürü Kürt de vardır, bunlar da demokratik çözümlerden yanadır. Bu insanlar hiçbir şey yapamamaktadır. Ve silahlı eylemin yolu tamamiyle açılmıştır ve 10 senedir silahlı eylemin, silahlı çözümün yani bizi Türkiye'yi ne hale getirdiği, ne duruma getirdiği açıktır, ortadadır. Ekonomimiz de tabii büyük bir ağırlığı vardır bu silahlı mücadelenin, kötü bir duruma gelmiştir, demokrasimiz kötü bir duruma gelmiştir; çünkü, ayrılıkçılığı bastırayım derken, onları yasaklayayım derken, başka birçok şeylerde ister istemez yasaklanmaktadır. Yurt dışındaki itibarımıza hanel gelmiştir. İnsan hakları ihlallerinin çok büyük bir kısmı Kürt sorunuyla ilgilidir. Her konuda bir sıkıntı içindeyiz. Bu maddeler, yani Kürt sorunundan bahsedilmesini yasaklayan maddeler, Türkiye'nin demokratik, ekonomik, her konuda, kültürel her konuda gelişmesinin önünde bir barajdır, bir engeldir. Bu engelin mutlaka aşılması lazım gelir. Bu engeli aşmak lazımdır. Ve toplumun artık hakikaten büyük gelişmeler göstermiş olan Türkiye toplumunun, bu önündeki engelleri aşması her konuda önünü açmak gerekir. Bu maddelerde düğümlenmektedir. Türkiye'nin önündeki engeller; çünkü bu maddeler başka şeylere de yansımaktadır. Kadın sorununa da yansımaktadır, şeriat sorununa da yansımaktadır. Siz Kürt sorununu bu kadar baskı altına alırsanız, tabii şeriatçılar da bilmem ne yapar, başka konularda da öyledir. Hükümet ne yapar, yahut da Parlamente'ye düşüyor tabii bu iş esas itibariyle; ama Parlamente'nin bugün görüyoruz pek bu işlerle uğraşacak hâli yoktur. Ben Yüksek Heyetinizin bu konuda bir ışık yakabileceğini düşünüyorum. Yani, bu maddeleri uygulanmasını bir tarafa koyabileceğini, uygun bir yorum yaparak, bu maddelerin kadük hale getirmesini bir hukuk devrimi, bir demokrasi devrimi olacağını düşünüyorum. Hakikaten ülkemizin önü açılacaktır ve bu yalnız Kürt sorununda değil, başka birçok sorunda Türkiye'nin önünü açacaktır. Tabii bu arada partimizde bu kadar emek vererek kurduğumuz, bu güne getirdiğimiz partimiz de kapatılmamış olacaktır. Benim söyleyeceklerim bu kadardır..."

Kenan SOMER:

“Sayın Yargıçlar 60’lı yıllarda Devlet Planlama teşkilatında çalışan Uzman Yardımcısı rahmetli Ali Özoğuz, Türkiye’nin kalkınacağını, ama mevzuatın izin vermediğini söylüyordu. Bugün demokratikleşme konusunda da benzer bir durumda bulunuyoruz. Demokratikleşeceğiz; ama mevzuat izin vermiyor. Bu gerçeği Anayasa Mahkemesi Başkanımız da birkaç kez makamına uygun terimlerle dile getirmişlerdi. Parti kapatma kararı vermekten hoşlanmadıklarını; ama, Anayasa ve yasaları uygulamak zorunda olduklarını söylemişlerdi. Yani, Anayasa ve öteki antidemokratik mevzuat değişmedikçe, bu tatsız durumun böyle süreceğini, kimi durumlarda istemeye istemeye siyasî parti kapatma kararları vermesi gerektiğini belirtmişlerdi. Kesin çözümün mevzuat değişikliğinde olduğundan kuşku yok; ancak, başka çözümler de vardır. Örneğin: Amerikan Anayasası denilen tarihsel metnin, yüksek yargıçların yorumlarıyla geliştirilip, güncelleştirildiği bilinmektedir. Yüksek yargıçların bu yaratıcı, hukuksal etkinlikleri söz konusu anayasa metninin ikide bir tepkisel değişikliklere uğramadan, tarihsel varlık ve saygınlığını sürdürebilmesi olanağını da sağlamıştır. Bu yol, bizim Anayasa Mahkememizin de bütünü yabancı olduğu bir yol değildir. Örneğin Yeşiller Partisinin kapatılma kararına muhalefet şerhi koyan bir Yüksek Yargıçımız, mevzuatta öngörülmesine karşın, muhasebe yanlışlığı ya da eksiklikleri ve başka nedenlerle parti kapatılmasını doğru bulmadığını açıklamıştır. Yasaların değiştirilmesi elbette Yasama Organının işidir. Ancak, hukukun geliştirilmesi ve demokratikleştirilmesi yalnızca yasama etkinliğine indirgenemez. Devletimizi temellendiren hukukun güncelleştirilip, demokratikleştirilmesi konusunda, Anayasa Mahkememize büyük görevler düştüğü açıktır. Özellikle mevzuat mı, demokrasi mi gibi bir seçenekle sık sık karşılaştığı ve yasama organının, hukukun demokratikleştirilmesi yönünde beklenen etkinliği gösteremediği bir dönemde, bu yolda en büyük görevin Anayasa Mahkemesine düştüğü söylenebilir. Hiç değilse biz böyle düşünüyoruz.”

Dâvalı Vekili Av. Erşen ŞANSAL ise:

“Sayın Başkan, sayın üyeler; dosyaya sunduğumuz yazılı metinleri elinizde bulunan görüşlerimizin kimi yerlerine bu sözlü açıklama sırasında değinmekte yarar görüyoruz. Onun için parça parça olacak bazı konularda arz edeceklerimiz var.

Efendim, Sayın Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı’nın, esas hakkındaki görüşlerinde uluslararası sözleşmelerin bağlayıcılığı konusuna değiniliyor ve örneğin şöyle deniliyor özet olarak: “Helsinki Sözleşmesi bir

hukuki bağlayıcılık taşımaz. Paris Şartı uluslararası sözleşme niteliğinde değildir” deniyor ve bu nedenle, Helsinki Sonuç Belgesinde ve Paris Şartında var olan, Hükümetimizin yetkili imzaları ile katılmış olan, daha sonra Yasama Organınca da katılmış olan bu belgelerin bir bağlayıcılığı bulunmadığı konusu gündeme getiriliyor.

Efendim, uluslararası sözleşmelerin bağlayıcılığı, sözleşme metninde bu konuda açık bir hüküm taşımasını gerektirmez. Devletler Hukuku kurallarına göre yapılacak bir değerlendirmede, ahde vefa kuralının gereği yerine getirilir. Aksi takdirde bu uluslararası sözleşmelere, bir imza konulmuş olmasının hiçbir anlamı kalmaz. Yani, Hükümet tarafından kabul edilmiş, yasama organı tarafından kabul edilmiş olan bir sözleşmenin, eğer uygulanması bir kenara bırakılıyorsa, bu takdirde, konulan imzanın ve o sözleşmeye taraf olmuş olmanın hiçbir anlamı yoktur. Hatta, bu durumda, Anayasanın 90 ıncı maddesi, usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş olan sözleşmelerin, uluslararası sözleşmelerin, kanun hükmünde olduğunu belirten Anayasanın 90 ıncı maddesi hükmünün de bir anlamı kalmaz. Bu nedenle, uluslararası sözleşmelerin, ahde vefa kuralı gereğince bağlayıcılığı vardır. Bu bağlayıcılık, yalnızca uluslararası alanda sonuçlar yaratacak bağlayıcılık değil, iç hukukta, iç uygulamalar açısından da yarattığı bağlayıcılık sonucudur.

Esasen, uluslararası sözleşmeler nedeniyle, Türkiye, son zamanlarda, artık, özellikle Avrupa'nın ortak hukukunu yaşamaya daha çok katılmaktadır. Bu anlamda, bu tür bir düşüncenin, esas hakkındaki mütalaada ifade edilen uluslararası sözleşmelerin bağlayıcı olmadığı yolundaki bir görüşün uluslararası alanda savunulması mümkün de olmayacaktır.

Aynı şekilde, bu iki belgeden başka, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin, doğrudan doğruya siyasî partilerin, doğrudan doğruya azınlıkların ve etnik grupların bir yapısal özelliğiyle ilgili düzenleme getirmediği, bir hüküm taşımadığı esas hakkındaki mütalaada ifade edilmiştir. Bu nedenle, konunun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi açısından da herhangi bir şekilde davanın reddine gerektirecek yönde ele alınmadığı ifade edilmektedir. Oysa, bu dava, bir siyasî partinin kapatılması davasıdır. Siyasî bir parti, şu neden, bu nedenle kapatılabilir; bunlardan birisi, örneğin bir azınlık meselesi olabilir, bir haklar meselesi olabilir, başka bir mesele olabilir, Sayın Aren'in az önce ifade ettikleri gibi. Bu durumda da, siyasî partilerle ilgili temel hükümlerin, güvencelerin ihlal edilmesi söz konusudur. Sayın Başsavcılık, işin bu yanını, herhalde görmezlikten gelmişlerdir.

Efendim, bir diğerkonu, Sayın Anayasa Mahkemesinin, siyasî parti kapatma davalarında, bugüne kadar, kararlarının seyri meselesidir. Özellikle sosyalist program sahibi olan siyasî partiler konusunda, Anayasa Mahkemesi, son yıllarda, artık belli ve yerleşik sayılabilecek bir görüş ifade eden kararlar vermiştir. Bu kararlarda, son zamanlarda, muhalefet görüşleri, ayırık görüşler de yer almaktadır. Ancak, şöylece özetlenebilecek bir görüş bugün Anayasa Mahkemesinde hakimdir: Sosyalist partilerin Kürt meselesi hakkında herhangi bir görüş ve program sahibi olmaları, mümkün değildir, yasaklıdır. Yani, kanunun, sosyalist partiler açısından yasaklı bir durumu vardır. Gerçi başka partilerle ilgili bir durum söz konusu olabilir mi; biz bu tarafın üzerinde durmuyoruz, bu konuyla ilgili açılmış davalar olduğu takdirde ne olacaktır, onunla ilgili konular üzerinde durmak istemiyoruz. Ancak, sosyalist partilerin Kürt meselesiyle ilgili herhangi bir görüş ifade edememeleri, bu konudan yasaklı olmaları, demokrasinin önünü tıkamaktadır ve bu konuda, Anayasa Mahkememiz, Sayın Anayasa Mahkememiz, görüşlerinde bir değişiklik yapma durumundadırlar. Görüşümüz böyledir.

Efendim, şimdiye kadar sayın Mahkemeye getirilen siyasî parti kapatma davalarından; yani sosyalist program sahibi siyasî partilerle ilgili kapatma davalarından, bu davada görülen bir farklılık var. Bu nedenle bu davada biz, Anayasa Mahkemesinin geçmiş kararları doğrultusunda, ortaya çıkacak olan bir görüşün, değiştirilebilir olduğu konusunu ele almak ve tartışmakta yarar görüyoruz.

Efendim, gerçekten, farklı bir husus olarak, Sayın Başsavcılık, esas hakkındaki görüşlerinde, Türkiye’de saydıkları azınlıklar bulunduğunu ifade ediyorlar. Şimdi, bizim bir siyasî parti olarak, Sayın Başsavcılığın görüşüne katılmamız bile mümkün değildir. Anayasanın 81 inci ve 80 inci maddeleri, 78 ve 81 inci maddeleri karşısında, bizim, Sayın Başsavcılığın, görüşlerine katılmamız bile mümkün değildir. Yani, Başsavcılığın, azınlıklar, azınlık gruplar vardır biçimindeki görüşünün doğru olduğunu söylememiz bile mümkün değildir; ancak, bu konuyla ilgili farklı şeyler düşünülebilir. Örneğin, azınlıklar bulunduğu konusunu bir resmî kuruluş ifade edebilir; fakat siyasî parti ifade edemez, dile getiremez biçiminde bir düşünce olabilir bu.

Sayın Başsavcılığın esas hakkındaki görüşünde, ülkede, Bulgar, Rum Ermeni ve Musevi azınlıkların bulunduğu ifade edilmektedir. Bizim, bir siyasî parti olarak, Sayın Başsavcılığın bu görüşünü doğrular bir tutum içerisinde olmamız bile mümkün değildir. Bu takdirde, gene Siyasî Partiler Kanununun ilgili yasaklayıcı hükümleri dolaylı olarak karşımıza çık-

miş olacaktır. Ne var ki, bu durumu, şu düşüncelerle mazur görmek mümkün olabilir: Örneğin esas hakkındaki mütalaada, sayılan azınlık gruplarının dışında bir azınlık grubu olduğu söylenemez, yahut bu azınlıkların var olduğu devletin resmî mercileri ve makamları tarafından ifade edilebilecektir, ama, siyasî partiler tarafından ifade edilmesi mümkün değildir biçiminde açıklanabilir. Fakat, bu açıklamalar da yapay olacaktır; çünkü Siyasî Partiler Kanunun 80 ve 91 inci maddeleri, bu tür yorumların yapılmasına olanak verecek bir açıklık taşımamaktadır.

Efendim, yazılı olarak sunduğumuz ön savunmamızda ve son savunmamızda ifade ettiğimiz gibi kapatma isteği, Partinin kuruluş belgelerinin yanı sıra, parti yöneticilerinin bazı açıklamaları ve basında yer alan röportajlarına dayandırılmaktadır. Bununla ilgili iddianamede alıntılar yapılmış ve ilgili bölümler gösterildikten sonra, ayrıntılı bir yoruma geçilmiştir. Bu yorumda, Türkiye'nin meseleye bakışı konusunda, örneğin Lozan Konferansı ilkeleri, örneğin Misakı Millî ilkeleri ele alınmakta, tartışılmaktadır.

Şimdi, iddianameye de alıntılanan Parti yöneticilerinin görüşleri ve konuşmalarıyla ilgili çok kısa metinler, bu kadar geniş bir boyutta yorumlanmaya elverişli değildir. Yani, siyasî parti, Birleşik Sosyalist Parti yöneticilerinin, bu konuyla ilgili görüşleri, Misakı Millî ve Lozan Konferansı ile ilgili görüşleri yoktur o belgelerde ve basına intikale den konularda, Bu nedenle, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının yaptığı yorumlar, fazla abartılı bulunmaktadır. 2949 sayılı Kanunun 33 üncü maddesinin atıfta bulunduğu Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 251 inci maddesi, dolaylı olarak uygulanacak olan madde, gene aynı şekilde, dolaylı bir ilkeyi söz konusu etmektedir. Cezada, aleyhte yorum yapılabilmesi mümkün değildir, genişletici bir yorum mümkün değildir. Bu nedenle, iddia geniş bir suçlama getirmektedir.

Efendim, ön savunmamızda arz ettiğimiz bir hususu, bu vesileyle burada da Sayın Kurulunuzun bilgilerine sunmakta yarar görüyorum. Sosyalist Birlik Partisi, Kürt Meselesiyle ilgili görüşlerinden dolayı, bir istisna dışında, hiç yargı mercii önüne çıkmamıştır. Bir süre önce yapılan bir afiş nedeniyle, İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesine intikal eden bir olayda, şimdi iddianameyle huzurunuza getirilen ve suçlanan bir cümle "Kürtler nasıl yaşamak istiyorlarsa öyle yaşamalıdır, öyle yaşama hakkına sahip olmalıdırlar" biçimindeki bir cümle, bu afişte yer almaktaydı. İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi, bu konuyla ilgili 3711 sayılı Kanuna aykırılık nedeniyle açılan davada, bu cümlemin hiçbir suç ögesi içermediğini ve kanuna aykırı olmadığını bu nedenle suçun oluşmadığını ve sanık-

ların beraatine karar verilmesi gerektiğini hüküm altına almış ve karar kesinleşmiştir.

Sayın Başkan, sayın üyeler; dosyadaki yazılı savunmalarımızın da dikkate alınmasıyla, açılan kapatma davasının reddine karar verilmesini saygıyla diliyoruz.” demişlerdir.

C- Anayasa Mahkemesi Başkanı ve üyelerinin konuya ilişkin sorularıyla Parti yetkililerinin yanıtları, soruna açıklık kazandıran boyutlarıyla tutanaklardadır.

VI- İNCELEME

A- Ön Sorunlar

1- Davanın Siyasî Partiler Yasası'nın 9. Maddesine Aykırı Olarak Açılıp Açılmadığı Sorunu

Davalı Parti'nin savunmalarında özetle, davanın Siyasî Partiler Yasası'nın 9. maddesine aykırı olarak açıldığı, ayrıca Parti'nin suçlanmasına neden olarak gösterilen genel yönetim kurulu raporu, kongre kararları ve Parti adına yapılan kimi röportaj ve konuşmalarla iddianamenin hazırlanması arasında birbuçuk yıldan fazla zaman geçtiği, halbuki Siyasî Partiler Yasası'nın 10. maddesinde Cumhuriyet Başsavcılığı'na verilecek kimi belgeler için partilere onbeş günlük süre tanıdığı, Başsavcılığın re'sen yürüttüğü görevlerini de kendisinin de bu süreye uymasının gerektiği ileri sürülmüştür.

Yargıtay Başsavcılığı, dâvalı Parti'nin görüşlerinin yerinde olmadığını bildirmiştir.

Siyasî Partiler Yasası'nın 9. maddesi gereğince, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, kurulan partilerin tüzük ve programları ile kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa'ya ve yasa hükümlerine uygunluğunu, ayrıca, verilmesi gerekli bilgi ve belgelerin tamam olup olmadığını kuruluşlarından sonra öncelikle ve ivedilikle incelemek durumundadır. Buna göre Cumhuriyet Başsavcılığı, saptadığı noksanlıkların giderilmesini, gerekli göreceği ek bilgi ve belgelerin gönderilmesini isteyebilecektir. Bu isteğe uyulmamasının yaptırımı da, siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin hükümlerin uygulanmasıdır. Böylece Cumhuriyet Başsavcılığı'nın partileri denetleme görevinin içeriği ve sınırı belirlenmiş olmaktadır. Anılan maddede, partilerin tüzük ve programları ile kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine aykırı olması ya da bunlarda

noksanlıklar saptanması durumları birbirinden ayrılmış ve değişik hukuksal sonuçlara bağlanmıştır. Şöyle ki, Cumhuriyet Başsavcılığı'nca saptanan noksanlıkların giderilmesi gerekli görülen ek bilgi ve belgelerin gönderilmesi, yazı ile istenmedikçe, bu nedene dayanılarak siyasî partilerin kapatılmasına dair hükümlerin uygulanmasına, yani yazılı istemin dayanağının ön koşulu niteliğini almış olmasına karşın, kurulan partilerin tüzük ve programları ile kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa'ya ve yasa hükümlerine aykırı olması nedeniyle kapatılmaları için dava açılması, 104. madde dışında böyle bir ön koşula bağlanmamıştır.

Ayrıca SPY'nın 10. maddesinin (b) bendindeki bilgilerle birlikte, (c) bendinde, "Partinin faaliyetlerini düzenleyen her türlü yönetmelikler ve yayınlar"ın ve bu bilgi ve belgeler ile bunlarda ve parti tüzük ve programlarında yapılan değişikliklerin, yayın ve değişiklik tarihinden itibaren onbeş gün içinde Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderileceği hükme bağlanmıştır. Oysa, 9. maddede de, partilerin tüzük ve programları ile kurucularının hukuksal durumlarının Yasa'ya uygun olduğunun Cumhuriyet Başsavcılığı'nca denetlenmesi bir süreye bağlı tutulmamıştır.

Cumhuriyet Başsavcılığı, Sosyalist Birlik Partisi'nin tüzük ve programı ile partinin Genel Başkanı ve Yardımcısının beyan ve açıklamalarının, ayrıca Genel Yönetim Kurulu raporu ile kararlarının Siyasî Partiler Yasası'nın Dördüncü Kısımında yer alan 78. maddesinin (a) bendi ile 80. ve 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırılığı nedeniyle kapatılmasını istemektedir. Bu nedenle, 9. maddede Cumhuriyet Başsavcılığı'na noksanlıkların giderilmesi ile ilgili olarak tanınan yetkiyi yasaya aykırılıkları da kapsayacak bir duruma getirmek ve bu hususu bir dava koşulu olarak kabul etmek, siyasî partilerin tüzük, program ve faaliyetlerinin Yasa'nın Dördüncü Kısımındaki "Siyasî Partilerle İlgili Yasaklar"a aykırı durumlarda, bu koşul yerine getirilmeden, doğrudan 100. ve 101. maddelerdeki nedenlerle kapatma davası açılmasına olanak vermemek, anlamına gelir. Dâva Siyasî Partiler Yasası'nın Dördüncü Kısımında yer alan yasaklara aykırılık nedeniyle açılmış olduğundan, 9. maddeye göre bir uyarı yapılmadan dava açılmasında Yasa'ya aykırılık görülmemiştir.

2- Siyasî Partiler Yasası'nın Kimi Maddelerinin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu

Dâvalı siyasî parti savunmalarında özetle:

Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendi ile 80. maddesi ve 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerinin Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde siyasî partilerin uyacakları esaslar ve kurallar belirlenmiştir. Kapatma nedenlerinin Anayasa'da gösterilmiş olması; sınırlamanın yasalarla genişletilmesini önlemek ve bir anayasal güvence sağlamak amacına dayanır. Anayasa'da öngörüldüğü gibi siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez öğeleridir. Bu nedenle partilerin özgürce kurulmaları ve faaliyette bulunmaları asıldır.

Aykırılığı ileri sürülen kurallar, Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerin gereklerini yerine getirmek amacıyla konulmuştur. Ancak, bunların Anayasa'ya uygunluğunu tartışmak Anayasa'nın geçici 15. maddesinin açıklığı karşısında olanaksızdır. Anayasa'nın geçici 15. maddesinin son fıkrası ile birinci fıkrası arasında, belirli bir dönemde çıkarılan yasalar hakkında Anayasa'ya aykırılıkların iddia edilememesi yönünden bir zaman ayrımı yapılmamış, üçüncü fıkrada yer alan "bu dönem" sözcükleri birinci fıkrada açıklanmıştır. Böylece, belirli bir dönemde çıkarılan yasalar için Anayasa'ya aykırılık savında bulunulamayacağı öngörülmüştür. Geçici maddeler uygulama süreleriyle değil, geçici olarak düzenledikleri hukuksal ilişki ve kurumlarla kendisi ve bağlı olduğu temel metinlerin içerikleri ve verdikleri anlam ile değerlendirilmelidir. Geçici maddeler, değişik hukuksal düzenlemeler arasında bağlantı kurar, kazanılmış hakların saklı tutulmasını ve uygulamanın geniş bir zaman dilimine yayılmasını sağlar. Geçici maddelerle temel hükümlerin farkı budur. Hukuksal değer bakımından ise, geçici maddelerle diğerleri arasında bir farklılık bulunmamaktadır. Geçici madde yasama organı tarafından yürürlükten kaldırılincaya kadar uygulanması zorunlu bir kuraldır. Karar başlığının "geçici madde" olması, uygulamada yeterliği yönünden de bir farklılık gerektirmez. Maddenin içeriği, 12 Eylül Harekatı ve yönetimi süresinde ele almamayı değil, yürürlükte kaldığı sürece 12 Eylül 1980'den 6 Aralık 1983'e kadar yapılan düzenlemelere karşı Anayasa yargısı yolunu kapatmıştır. Tersine görüşler yerinde olsaydı Anayasa'nın 177. maddesinde bu konuda bir açıklık olur ya da Anayasa'ya hiç konulmazdı. Anayasa'da düzenlenen bir konunun Anayasa Mahkemesi'nce, uygulanmaması düşünülemez. Bu nedenle, Anayasa'nın geçici 15. maddesine göre, 12 Eylül 1980'den ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık divanı oluşturuluncaya (6 Aralık 1983) kadar geçen süre içinde çıkarılmış olan yasaların Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemeyeceğinden, bu dönem için çıkarılan 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun da Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulamaz.

Ayrıca savunmalarda, yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak S.P.Y.'nda birçok değişiklik yapılması nedeniyle, bu Yasa'nın Anaya-

sa'nın geçici 15. maddesi kapsamı içine alınamayacağı ileri sürülmekte ise de, davada uygulanan maddeler, değişikliğe uğrayan maddelerden olmadığı için bu sav üzerinde durulmamıştır.

3- Siyasî Partiler Yasası'nın Kimi Kurallarının "İhmali" Sorunu

Dâvalı siyasî parti, ön savunmasında ve sözlü açıklamasında, Siyasî Partiler Yasası'nın Anayasa ile çelişen kurallarının "İhmal" edilmesini istemiştir.

Bir yasa kuralının ihmali, incelenmekte olan işte uygulanacak kural hakkında iptal davası açılmamış olsa bile o kuralın Anayasa'ya aykırılık nedeniyle iptal edilebilecek nitelikte olması koşuluna bağlıdır. Söz konusu kuralların, Anayasa'nın geçici 15. maddesi karşısında, Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılmasının olanaksızlığı nedeniyle ihmal edilmeleri de söz konusu olamaz.

Bu nedenlerle, Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kurallarının ihmal edilmesi istemi yerinde görülmemiştir.

Güven DİNÇER bu görüşlere katılmamıştır.

B- Esas Yönünden

1- Genel Açıklama

Anayasa'nın 67. maddesinde öngörülen genel ve eşit oy hakkı çoğulcu, katılımcı kurallar ve kurumlar düzeni olan çağdaş demokrasilerde yurttaşların devlet yönetimine katılmalarının temel koşuludur. Bu nedenle, bireysel iradeleri birleştirip yönlendirerek onlara işlerlik kazandıran özgün kuruluşlara gereksinim duyulmuştur. Bu kuruluşlar, dağınık siyasal tercihleri birleştirip açıklık ve güç sağlayarak devlet hizmetlerini daha yararlı kılmak, hak ve özgürlükleri güvenceye bağlayarak toplumsal barışı güçlendirmek, anayasal ilkeler doğrultusunda kamuoyu oluşturarak toplumsal yaşama daha çok aydınlık getirmek yönünden vazgeçilmez öneme sahip olan siyasal partilerdir.

Anayasa'nın 68. maddesinin ikinci fıkrasında, "Siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır" ilkesine yer verildikten sonra, üçüncü fıkrasında da, "Siyasî Partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içinde faaliyetlerini sürdürürler" denilmektedir.

Siyasal partilere ilişkin Anayasa kuralları, Anayasakoyucunun demokrasinin benimsenmesi yönünden bu konuya özel bir önem ve değer vermiş olduğunu göstermektedir.

Siyasal partilerin kuruluş ve çalışmalarının özgürlük içinde olması temel ilkedir. Siyasal partiler, belli siyasî düşünceler çerçevesinde birleşen yurttaşların özgürce kurdukları ve özgürce katılıp ayrıldıkları kuruluşlardır. Kamuoyunun oluşumunda önemli etkinliği olan siyasî partiler, yurttaşların istem ve özlemlerinin gerçekleşmesine çalışan ve siyasal katılımları somutlaştıran hukuksal yapılardır.

Demokrasinin simgesi sayılan siyasî partilerin, devlet yönetimindeki etkinlikleri ve ulusal istencin gerçekleşmesindeki rolleri nedeniyle, Anayasakoyucu, onları öteki tüzelkişilerden farklı tutup, kurulmalarından başlayarak çalışmalarında uyacakları ilkeleri; kapatılmalarında izlenecek yöntem ve kuralları özel olarak belirlemekle kalmamış; Anayasa'nın 69. maddesinin son fıkrasında, çalışma, denetleme ve kapatılmalarının Anayasa'da belirlenen ilkeler çerçevesinde çıkarılacak bir yasayla düzenlenmesini uygun bulmuştur.

Anayasa uyarınca 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası çıkarılmış; siyasî partilerin kuruluşlarından başlayarak çalışmaları, denetimleri, kapatılmaları konularında, belirli bir sistem içerisinde ayrıntılı kurallar getirilmiştir. Getirilen sistemde, yasaklara uymayan siyasal partilerin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na izleneceği ve gerektiğinde kapatılmaları için Anayasa Mahkemesi'nde dava açılacağı öngörülmüştür.

Siyasal partilerin, demokratik yaşamın vazgeçilmez öğeleri olmaları, devlet örgütü ve kamu hizmetleriyle yoğun ilişki içinde bulunmaları, onların her istediklerini yapabilecekleri anlamına gelmez. Siyasal partilerin baskı ve engellerden uzak kalmalarını sağlamaya yönelik kurulma ve çalışma özgürlüğü, Anayasa ve bu alanı düzenleyen yasalarla sınırlıdır. Bu belirleme, aynı zamanda demokratik hukuk devleti olmanın da gereğidir.

Varlığı ve etkisi, işlevleriyle ortaya çıkan devlet, belirli topraklar üzerinde yerleşmiş, bağımsız ve egemen aynı üstün güce bağlı örgütlü insanlar topluluğu olarak da tanımlanır. Bu tanıma göre, ülke ve ulus bütünlüğüyle egemenlik, yasalara dayanan bir otoriteye bağlı örgütlenme, bir devlet için vazgeçilmez öğelerdir. Her canlının kendini koruma içgüdüğü bulunduğu gibi, devletin de kendi varlığını koruma hakkı, uluslararası hukuk düzeninde de kabul edilmiştir.

Devletler hukukunda, devletin varlığını güçlendirerek sürdürmek, bağımsızlığına ve yapısına yönelik tehlikelere karşı önlemler alıp uygula-

mak yetkisi biçiminde tanımlanan kendini koruma hakkı, insan hak ve özgürlüklerinden başlayarak demokratik toplum düzenini bozucu, devletin öğelerini yıkıcı her tür eylemi karşılayacak çabaları kapsar. Devletin temel dayanaklarını, sürekliliğini ve demokrasiyi yokedici sakıncaları gidermek için yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi hukuk devleti için en doğal davranıştır.

2- Değerlendirme

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, davalı Parti'nin tüzük ve programında yer alan belirlemelerle, Parti'nin Birinci Büyük Kongre Kararı ve bu karara dayanak oluşturan Genel Yönetim Kurulu Raporunu, Genel Başkan ve Genel Başkan Yardımcılarının Parti adına yaptıkları açıklamaları Anayasa Mahkemesi'ne kanıt olarak sunmuş ve bu kanıtların Siyasal Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendi ile 80. maddesine ve 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırılık oluşturduğunu ileri sürmüştür.

Davalı Parti ise bu değerlendirmelerin yerinde olmadığını belirtmiştir.

Öncelikle Sosyalist Birlik Partisi yetkililerinin, Parti adına yaptıkları yazılı ve sözlü açıklamaları ile faaliyetlerinde ileri sürdükleri; Kürtlerin üniter devlet içinde yaşamaktan, bağımsız devlet kurmaya kadar çeşitli alternatif yaşam biçimlerini seçmekte özgür olmaları gerektiği; olası çözümlerden birinin bağımsızlık, bir başkasının federasyon, bir üçüncüsünün kültürel özgürlük olduğu; Kürtlerin nasıl yaşamak istiyorlarsa öyle yaşamakta serbest olmaları gerektiği, kürtlerin istiyorlarsa nazari olarak ayrı bir devlet kurabileceklerinin kabul edilmesi ve buna olanak sağlanması gibi görüşlerin, "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü"nin bozulması amacını taşıyıp taşımadığının saptanması gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ve bunu pekiştiren ortak dil, kültür, eğitim ve Atatürk Milliyetçiliği kavramları hukuksal, siyasal olduğu kadar, tarihsel ve sosyal gerçeklere dayanmaktadır.

"Devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmezliği" ilkesi, Anayasa'nın birçok maddesinde özellikle vurgulanmış, Türk Milleti'nin bağımsızlığı ve bütünlüğüyle, ülkenin bölünmezliğini korumak devletin temel amaç ve görevleri arasında gösterilmiştir (Madde 5). Ülke ve ulus bütünlüğünü korumak için temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanabileceği kabul edilmiştir (Madde 13 ve 14); aynı amaçla basın ve dernek kurma özgürlüklerine

özel sınırlamalar getirilmiş (Madde 28, 30, 33); gençlerin bu anlayış doğrultusunda yetiştirme ve gelişmelerini sağlayıcı önlemler alınması devlete özel görev olarak verilmiş (Madde 58); bilimsel araştırma ve yayında bulunma yetkisinin Devletin varlığı ve bağımsızlığıyla ulusun ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliğine karşı kullanılamayacağı belirtilmiş (Madde 130); kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının bu nedenle Devletçe denetimi uygun bulunmuş (Madde 135); birlik ve bütünlüğe karşı işlenecek suçlar için özel mahkemelerin kurulması öngörülmüş (Madde 143); aynı konu, TBMM üyeleri ve Cumhurbaşkanı yeminlerinin temel öğelerinden birini oluşturmuş (Madde 81 ve 103) ve siyasî partilerin uya-cakları esasların başlıcaları arasında yine "ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlük" ilkesi yer almıştır (Madde 68 ve 69).

Uluslar, nice olaylar, durumlar ve gelişmeler sonucunda varlıklarını kazanırlar. Ortak kültürün, sosyal dayanışmanın ve birlikte yaşama duygusunun doğuşu, gelişip güçlenmesi tarihsel bir gerçektir. Tek vücut durumunda ve tam ulus yapısı içinde birleşip bütünleşerek Kurtuluş Savaşı'nı yapmış olan halkın vatani, Türk Vatanı; Milleti, Türk Milleti; Devleti de Türkiye Cumhuriyeti Devleti'dir. Dünya, 11. yüzyıldan bu yana, çağlar boyu, Anadolu için "Türkiye" ve burada yaşayanlar için de "Türkler" adını kullanmıştır. Kuşkusuz bu durum, ulus bütünlüğü içinde yeralan farklı etnik grupların bulunmadığı anlamına gelmez.

Anayasa'ya ve Siyasî Partiler Yasası'na göre ülke ve ulus bütünlüğü, devletin bölünmezliğinin temel öğeleridir. Ülke ve ulus bütünlüğünü bozmaya yönelik faaliyetler sonunda, devletin bölünmezliğinin tehlikeye girmesi söz konusudur. Ülke bütünlüğünün hedef alınmasının, ulus bütünlüğünü; ulus bütünlüğünü bozmanın hedef alınmasının, ülke bütünlüğünü bozacağı kuşkusuzdur. Anayasa ve yasa, bu değerleri birlikte, ödünsüz ve mutlak olarak korumayı amaçlamıştır. Hiçbir organ bu konuda hoşgörülü davranmak ve ödün vermek yetkisini kendinde göremez.

"Millet" (ulus) kavramı, insanlığın gelişme süreci sonucunda vardığı en ilerleşmiş birlikteliği oluşturan, "bir" oluşu somutlaştıran toplumsal yapıyı anlatır. "Millet" sözcüğüyle anlatılan yapı, bir gelişme düzeyini, binçli ve kişilikli bireyler topluluğu gerçeğini gösterir. "Milliyetçilik" ise, büyük bir toplumsal olgu ve "millet düşüncesi"nin üzerine kurulu bir anlayıştır. Milliyetçilik, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk Devrimi'nin temel ve önde gelen ilkelerinden biridir. Cumhuriyet döneminde 1924, 1961, 1982 Anayasa'larında "millet" ve "milliyetçilik" kavramlarına yer verilmiştir. 1982 Anayasası'nın Başlangıç'ında "Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı", 2. maddesinde "Atatürk milliyetçiliği", 42. madde-

sinde “Atatürk ilkeleri” ve 134. maddesinde “Atatürkçü düşünce” sözcükleri kullanılarak çağdaş milliyetçilik anlayışı yer almaktadır. Bu anlayış ayrımcı ve ırkçı değil, Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türk milletini oluşturan bireylerin kökenleri ne olursa olsun, Devlet yönünden tartışmasız eşitliği, içtenlikli birliği ve birlikte yaşama istencini, başka uluslara karşıtlığı değil, dostluk ilişkilerini, içte ve dışta barışla iyi gelenekleri koruyup güçlendirme çabalarını, herkesi barındıran topraklara birlikte sahip çıkma bilincini içeren çağdaş bir olgudur. Kökeni ne olursa olsun, ulus içinde herkes ayrımsız biçimde yer almakta, ulusun birliği olgusu böylece somutlaşmaktadır. Ulus, tarihsel ve sosyal gelişmenin yarattığı birlikte yaşama olgusudur. Irk gibi antropolojik ve filolojik niteliklere dayanan dar bir kavram da değildir. Ulus, ortak bir tarih bilinci yaratmamış göçebe, yerel dil ve soy gruplarından oluşan sosyolojik bir yapı olan kavim de değildir. “Misak-ı Milli” sınırları içinde Türkiye Cumhuriyeti’nin üzerinde kurulduğu, Avrupa ve Asya kıtaları arasında köprü durumunda olan, çeşitli göç ve sığınmalara kucak açan vatanda, bin yılı aşan uzun bir tarihsel gelişme sonunda beraberce yaşayan ve Kafkaslara, Balkanlara, Afrika ve Orta Doğu’ya uzanan Osmanlı İmparatorluğu’ndan arta kalan çeşitli etnik kökenlerden gelen insanlar, ortak geçmişe, tarihe, ahlâka, değer yargılarına, dine, hukuka ve eşit haklara sahip olarak karşılıklı şekilde birbirlerinin kültürlerini ve eski Anadolu uygarlıklarından kalan değerleri de özümseyerek birlikte ortak kültür ve kimliğe sahip bir vatan ve ulus oluşturmuşlardır. Yapısı bu biçimde olan Türk Ulusu içinde etnik kökene dayalı ayrımcılığı gütmek gerçekte bağdaşmaz.

Bu nedenle Atatürk, yeni Türk devletinin kuruluş günlerinde açıkça “Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına, Türk Ulusu denir” demiş ve anayasalarımızda Ulusun birliği ve Ülkenin bütünlüğü esas alınmıştır. Bu anlayıştan uzaklaşıp ulusu etnik kökene dayalı “Türk ve Kürt” biçiminde ayırarak, ırka dayalı savlarla bölücülüğe gitmek olanaksızdır. “Halk ve ulus” sözcükleri hiçbir ayırım yapmadan her yurttaşı kapsar, her ayrılığı dışlar.

Anayasa’nın 66. maddesinde, “Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür” ilkesine yer verilmiştir. Bu ilkeyle evrensel bağlarda vatani ve ulusuyla bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti’nde vatandaşlar arasında eşitlik sağlanması, ulusu kuran herhangi bir etnik gruba ayrıcalık tanınması önlenmiş, birleştirici ve bütünleştirici bir temel oluşturulmuştur. Maddedeki “Türk” sözcüğü ırka dayalı bir anlam taşımamaktadır. Bir kimsenin “Ben Türküm” deyişi, “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşiyim, Türk Ulusu’nun bir bireyiyim” anlamını taşır. Irka dayalı bir “Türklük” savı ve etnik kökenleri değiştirme ya da kaldırma anlamına

gelmez. Vatandaşlık ve ulusal kimliğin getirdiği haklar yanında sorumluluklar da vardır. Bu bağlamda etnik kökenler yurttaşlık niteliğini ve ulusal kimliği zedeleyemeyeceği gibi ayrı ulus olma savlarına, dayanak da yapılamaz.

Türk Milleti içinde yer alan her kökenden vatandaşa, davalı Parti'nin savunmalarında belirtilenlerin aksine, hiçbir ayırım gözetilmeksizin tüm demokratik, siyasal ve temel haklar eşit olarak tanınmıştır. Nitekim, Cumhuriyet dönemi Anayasalarında, Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde saptanan biçimi ile Misak-ı Milli'nin gösterdiği sınırlar içinde birbiriyle kaynaşmış olarak yaşayanların gerçekten ve hukukça ayrılık kabul etmez bir bütün oldukları kesinlikle belirlenmiş ve bu bütünlük içinde ayrıcalıklı bir Kürt halkından hiçbir zaman söz edilmemiş olduğu gibi, Lozan Barış Andlaşması görüşme ve kararlarında da, Misak-ı Milli'nin çizdiği sınırlar içindeki azınlıklar sayılırken "Kürt" ayırımına yer verilmemiştir.

Anayasa'daki ulus bütünlüğü ilkesinden uzaklaşarak, Parti'nin tüzük, program ve faaliyetlerinde belirtildiği biçimde Türk ve Kürt Ulusları ayırımına gidilemez. Türkiye Cumhuriyeti'nde, tek bir devlet ve tek bir ulus vardır. Birden çok ulus yoktur. İçinde değişik kökenli bireyler olsa da hepsi Türk Ulusu bütünlüğü içindedir. Tarihsel bir gerçek olan "Türk Ulusu" olgusu yerine ırkçılığa dayanan ayrılıklar ve Türk vatandaşlığı niteliğini değiştiren savlar geçersizdir.

Kimi siyasal nedenlerle dış etkenlerden kaynaklanan, kimi varsayım, yorum ve bahanelere dayanan, insan hakları ve özgürlük savlarıyla yoğunlaştırılan sakıncalı amaçlara geçerlik tanınamaz. Devlet tekdir, ülke tümdür, ulus birdir. Ulusal birlik, devleti kuran, ulusu oluşturan toplulukların ya da bireylerin, etnik kökeni ne olursa olsun, yurttaşlık kurumu içinde ayırmızsız birliktelikleriyle gerçekleşir. Anayasa'da ve yasalarda yurttaşlar arasında ayırımı öngören hiçbir kural bulunmadığı gibi, kimse-nin soy kökeninin yadsınması ya da kabul edilebilecek yeni bir savı da yoktur. Ulusal ve tekil devlet etnik ayrılıklarla tartışılmaz. Herkesin, her zaman karşılaşılabileceği ve giderek hukuk devletinde giderilip karşılığı istenebilecek aykırılık, çelişki, haksızlık ve yanlışlıklar, insan hakları alanında sömürü nedeni yapılarak, gerçekler saptırılıp çarpıtılarak, üstü kapalı biçimde, ayrı ulus yoluyla ayrı devlet amaçlanamaz. Tartışılmaz kavramlar ve değerlerle, ödün verilmesi olanaksız ilke ve niteliklerin kaynağı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'dır. Çağımızda da farklı etnik grupların zorunlu hukuksal öğelerinin varlığında, birlikte uluslaşması ve devletleşmesi uluslararası düzeyde gerçekliliğini korumaktadır. Türkiye Cumhuriyeti devleti için farklı düşünmenin, haklı bir nedeni yoktur. Va-

tandalık, bölge özelliklerini ve etnik farklılığı aşan, bütünleştirici çağdaş üst bir olgudur. Bu konuda bir kimsenin diğerinden farklı olmasına, din, kültür ve etnik kökene ilişkin ayrıcalıklara yer yoktur. İnsan haklarının sadece bir kişiye, sınıfa ve zümreye değil ayrımsız olarak bütün vatandaşlara eşit olarak uygulanması esastır.

Her devlette farklılık gösteren, tarihsel süreçle ulaşılan, devlet, ülke, ulus kavramlarının yeniden değiştirilip biçimlendirilmesi olanaksızdır. Ulusal ve uluslararası hukuk düzeninde insanlığın mutluluğu için bu temel olguları korumak üzere getirilen düzenlemelere siyasî partilerin uyma zorunluluğu vardır.

Kaldı ki, çağımızda tek uluslu diğer demokratik devletler de, ulus bütünlüklerini korumak için yasal tedbirler almıştır. Türkiye'deki ulusal yapılaşmaya nazaran daha yeni olan Amerika'da; Alman, Fransız, İtalyan, İspanyol, Slav soyundan ve diğer etnik kökenlerden gelen Amerikan vatandaşlarının ırka dayalı olarak ayrı ayrı uluslaşması ve bunlara ayrı devletler kurma hakkının tanınması olanağı bulunmadığı gibi, aynı biçimde demokratik tek uluslu devletlerde de bu yolun açılması olanağı yoktur. Çünkü, bu devletlerde de Devlet ve ulusun parçalanması demokratik hak olarak görülmemektedir.

a- Siyasî Partiler Yasası Yönünden

Anayasa'nın Başlangıç Kısmı ile 3., 6. ve 14. maddelerindeki kural-ları somutlaştıran Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendinde, siyasî partilerin Türk Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne ilişkin hükümlerini, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunun ancak, Anayasa'nın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanabileceği esasını, Türk Milleti'ne ait olan egemenliğin kullanılmasının belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamayacağı veya hiçbir kimsé veya organın, kaynağını Anayasa'dan• almayan bir Devlet yetkisini kullanamayacağı hükmünü değiştiremeyecekleri; Türk Devleti'nin ve Cumhuriyeti'nin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, dil, ırk, renk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir Devlet düzeni kurmak amacını güdemeyecekleri hükme bağlanmıştır.

Partilerin amacı, Devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünü bozmak değil, aksine bunu daha da pekiştirmek olmalıdır.

Davah Parti'nin, tüzük ve programı ile diğer siyasal etkinliklerinde, Türkiye Cumhuriyeti Devleti içinde Türk Ulusu bütünlüğünden ayrı, ırk esasına dayanan bir Kürt Ulusu'nun varlığından ve bu ulusun kendi gele-

ceklerini belirleme hakkından söz edilmektedir.

Oysa, Anayasa ve yasa kuralları karşısında hangi kökenden gelirse gelsin vatandaşları ulus bütünlüğünden ayırmak veya karşılıklı mücadele ortamına çekmek, Kürt kökeninden gelen vatandaşları, Türk ulusu bütünlüğünden ayırmak olanaksızdır.

Taraf olduğumuz uluslararası andlaşmalar da dil, ırk, renk, din ve mezhep ayrımı yaratılmasına ve bu kavram ve bu görüşlere dayanan bir Devlet düzeni kurulmasına olur vermemektedir.

Demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez ögesi olan siyasal partiler demokrasiye ters düşen, demokrasiyle bağdaşmayan, demokrasiyi güçsüz ve etkisiz düşürecek, toplumsal barışı yıkacak program düzenleyemez ve eylemlerde bulunamazlar. Demokrasi, demokratik hak ve özgürlüklerden yararlanarak yıkılmaz. Hakkı ve özgürlüğü kötüye kullanmaya engel olmak devletin görevidir. Partilerin de yapamayacakları şeyler vardır ve bunların başında devletin varlığıyla ülkenin ve ulusun birliğini bozmak gelir.

Davalı Partinin tüzük, program ve faaliyetlerinde Türk ve Kürt ulusları biçiminde bir ayırımın yapılması, Kürt halkının kendi kaderini belirleme hakkını özgür iradesiyle kullanmasından başka bir deyişle, Kürt olarak tanımladıkları bir kısım yurttaşların Türkiye Cumhuriyetinden kopmasının amaçlanması, Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendinde söz konusu olan "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü" ilkesine açıkça aykırıdır.

Siyasî Partiler Yasası'nın 80. maddesi ile, partilerin ve parti yetkililerinin Türkiye Cumhuriyetinin bölünüp parçalanmasına yol açacak, Devletin tekil yapısını değiştirecek tarzda görüşler ileri sürmesi ve faaliyette bulunması yasaklanmaktadır.

Davalı Parti'nin özellikle, Kürtlerin üniter devlet içinde yaşamaktan bağımsız devlet kurmaya kadar çeşitli alternatif yaşam biçimlerini seçmekte özgür olmalarının gerektiğini belirtmesi ve Kürtlerin istiyorlarsa Türk Devletinden ayrı bir devlet kurabileceklerini savunması böylece devletin tekliği ilkesine aykırı faaliyette bulunması Siyasî Partiler Yasası'nın 80. maddesine açık aykırılık oluşturmaktadır.

Siyasî Partiler Yasası'nın "Azınlık Yaratılmasının Önlenmesi" başlıklı 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerinde siyasî partilerin Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde millî veya dinî kültür veya mezhep veya ırk veya

dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremeyecekleri, Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemeyecekleri ve bu yolda faaliyette bulunamayacakları öngörülmüştür.

Madde gerekçesinde, “Ülkemizde Lozan Andlaşması ile kabul edilen azınlıklar dışında bir azınlık yoktur. Herhangi bir ülkede resmî dilin dışında bazı dillerin bilinmesi veya yer yer konuşulması azınlık yaratmaz. Hele siyasî, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda olduğu gibi her bir alanda bütün haklara sahip ve borçlarla eşit bir şekilde yükümlü olan tek bir milletin evlâtları arasında azınlıktan söz etmek mümkün değildir...”

Bir memlekette resmî dilin her vatandaş tarafından bilinmesi, hangi alanda olursa olsun eşitlik ilkesinin hakkıyla uygulanabilmesi ve adlî ya da idarî işlerin çabukluk ve سلامتle yürütülmesi bakımından yararlı hatta zorunludur. Bu itibarla resmî dili, genç, ihtiyar, kadın, erkek her vatandaşın bilmesini sağlamak Devletin görevidir” denilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin vatandaşları arasında etnik köken ya da diğer herhangi bir nedenle düşünsel ya da uygulama bağlamında siyasal ve hukuksal ayrılık söz konusu değildir. Anayasa’ya göre, ulus ve ülke bütünlüğü devletin en temel özelliği ve ilkesidir. Türkiye Cumhuriyeti içinde birden fazla ulus olamaz. Türk ulusu içinde değişik kökenli bireyler olabilir; ancak bunların hepsi her yönden tam bir eşitlikle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşdır ve ulus kavramı içindedir.

Siyasî partilerin, çalışmalarında, devletin ülkesi ve ulusu ile bölünmezliği temel kuralına uymaları; ülkenin ya da ulusun bütünlüğünü bozarak bir bölümünün ayrılması sonucunu doğurabilecek her türlü eylemden ve propagandadan kaçınmaları, bu bütünlüğü daha da pekiştirecek biçimde yürütmeleri gerekir. Bunun sonucu da ülke ve ulus bütünlüğünü zedeleyebilecek olan her türlü yazı, söz ve davranışın siyasal partiler için yasak olmasıdır.

Anayasa ve Siyasî Partiler Yasası’na göre, ırk ayrımcılığı bir siyasal partinin dayanağı, amacı ve ereği olamaz. Devletin bütünlüğünü koruması, en doğal hakkı ve ödevidir.

Dâvalı Parti’nin Tüzük ve Programı ile faaliyetleri, farklı uluslar ve azınlıkların varlıklarının kabul edildiğini göstermektedir. Bunlar birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde millî veya dinî kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bu-

lunduğunun belirtildiği, Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla ülke üzerinde azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacının güdüldüğü anlaşılmaktadır.

Asırlardır birlikte yaşamış bir topluluğu, ırk temeline dayanan düşüncelerle ayrıma bağlı tutmak ve hepsini kapsayan ortak ulusal kültürü, dili ve kimliği yadsımak Siyasî Partiler Yasası'nın 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırılık oluşturur.

b- Uluslararası Andlaşma ve Sözleşmeler Yönünden

Dâvalı Parti'nin savunmalarında ileri sürdüğü iki hususun da açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Davalı Parti savunmalarında, uluslararası hukukun, usulüne göre onaylanmış sözleşmeler yoluyla iç hukukumuza giren kurallarının, yalnızca yasa değil, uygulanmaları ile, Anayasa emri olarak güçlendirilen normlar olduğunu, Helsinki Senedi, Paris Şartı ve İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin bunlar arasında yer aldığını ve görüşlerini doğrulayan hükümler içerdiğini, ancak, Yasa hükmünde uygulanmaları anayasal güvenceye bağlanan bu metinlerin, başka bir metin karşısında (2820 sayılı SPK.) görmezlikten gelindiğini ileri sürmüştü; Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı ise, Anayasa ve Siyasî Partiler Yasası'nda öngörülen, siyasal partilere ilişkin yasaklamaların, sözleşmelerde yer alan özgürlükleri kaldırıp azaltma anlamında ve demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı görülemeyeceğini, bunların uluslararası hukukta var olan egemenliği, ülke ve ulus bütünlüğünü korumaya, ırkçılığa dayalı bölünmeleri önlemeye yönelik olduğunu bildirmiştir.

Anayasa Mahkemesi, siyasî parti kapatma davalarında usulüne uygun biçimde yürürlüğe konulmuş andlaşma kurallarını da gözetmektedir. Bu bağlamda kimi kararlarda, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve Avrupa Sosyal Haklar Temel Yasası'na yollamada bulunulmuştur. İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme kapsamındaki hak ve özgürlükler, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda da güvence altına alınmıştır. Öncelikle hakları kullanmanın, özgürlüklerden yararlanmanın sınırsız olmadığını vurgulayan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 29. ve 30. maddeleri, içerik olarak demokratik düzeni yıkıcı söz ve eylemlere karşı sınırlamalar getirilmesinin ve önlemler alınmasının dayanağını oluşturur.

Dâvalı Parti'nin tüzük ve programının kimi bölümleri, İnsan Hakları-

nı ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin örgütlenme hak ve özgürlüğüyle ilgili 11. ve 17. maddeleri ile bağdaşmamaktadır. Sözleşme'nin 11. maddesinin ikinci fıkrasında; "Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplulukta, zarurî tedbirler mahiyetinde olarak millî güvenliğin, amme emniyetinin, nizamı muhafazanın, suçun önlenmesinin, sağlığın ve ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması için ve ancak kanunla tahdide tâbi tutulur.

Bu madde, bu hakların kullanılmasında idare, silâhlı kuvvetler veya zabıta mensuplarının muhik tahditler koymasına mani değildir" denilmekte; 17. maddesinde de; "Bu sözleşme hükümlerinden hiçbirisi bir devlete, topluluğa veya ferde, işbu Sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya mezkûr sözleşmede derpiş edildiğinden daha geniş ölçüde tahditlere tâbi tutulmasını istihdaf eden bir faaliyete girişmeye veya harekette bulunmaya mâtuf herhangi bir hak sağlandığı şeklinde tefsir olunamaz" hükümlerine yer verilmektedir.

Oysa, dâvalı Parti'nin tüzük ve programı ile bunu destekleyen diğer faaliyetlerinde Türkiye Cumhuriyeti toprakları üzerinde yaşayan ayrı dili ve kültürü olan bir Kürt Ulusu'nun varlığı ileri sürülmektedir.

Türkiye'de tek bir ulus vardır. Türk ve Kürt kökeninden gelen vatandaşlar, diğer etnik kökenden gelen vatandaşlarla birlikte "Ulus" bütünlüğünü oluşturmaktadır. Ayrı bir ulus, ayrı bir halk ya da bir azınlık varmış gibi bölünmeyi amaçlayan çabalara geçerlik kazandırılmaz. Uluslararası hukuk düzenindeki bu olguyu Türk Ulusu, her tür ayrılığı dışlayıp eşitliği sağlayarak Lozan barış Andlaşması'yla, gündeminden çıkarmıştır. Ülke ve Ulus bütünlüğünü koruma hakkı, uluslararası hukuk düzeninde de geçerlidir.

Dâvalı Parti, belirtilen belgelerin yanı sıra, Helsinki Nihâî Senedi, Paris Şartı ve kimi diğer uluslararası sözleşmelerin de iç hukuk kuralları haline geldiğini ve bunlara uyulmadığını ileri sürmüştür. Helsinki Nihâî Senedi'nde, Devletlerin egemenlik haklarına saygı, sınırların dokunulmazlığı, devletlerin toprak bütünlüğüne saygı ve İçişlerine karışmama ilkelerine yer verilmiş; Paris Şartı'nda da, "Tüm ilkeler, herbiri diğerleri dikkate alınmak suretiyle yorumlanarak, kayıtsız şartsız ve aynı derecede uygulanır. Bu ilkeler ilişkilerimizin temelini oluşturur... Taraf devletlerin bağımsızlığını, egemen eşitliğini ya da toprak bütünlüğünü ihlâl eden faaliyetlere karşı demokratik grupları savunmak hususunda işbirliği yapmaya kararlıyız. Dışarıdan yapılan baskı, zora başvurma ve yıkıcılık gibi yasadışı faaliyetler burada söz konusu olan özelliklerdir" denilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin de taraf olduğu "Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı" da ırkçılığı, etnik düşmanlığı ve terörizmi kınamış, ülke bütünlüğünü ve demokratik düzeni yıkmayı amaçlayan hareketlere girişen kişi, grup ve örgütlere karşı koruma ve kollama sorumluluğunu uluslararası bir çağrı olarak kabul etmiştir.

Demokrasi, hak ve özgürlüklerin güvenceye alındığı, çoğulcu, katılımcı bir kurallar ve kurumlar düzenidir. Nitekim Birleşmiş Milletler'e üye devletlerin katılmalarıyla 14-25 Haziran 1993 günlerinde, VIYANA'da gerçekleştirilen Dünya İnsan Hakları Konferansı sonunda yayımlanan Deklerasyon'da da; kendi geleceğini belirleme hakkının, "Eşit Haklar" ilkesine uygun olarak ırk, din ve renk ayrımı gözetmeksizin ülkesine ait bütün insanları temsil eden bir hükûmete sahip egemen ve bağımsız bir devletin, ülke bütünlüğünü ve siyasî birliğini kısmî veya bütüncül biçimde parçalayacak herhangi bir eylemin desteklenmesi ve bu eyleme yetki verilmesi anlamında yorumlanamayacağı değerlendirilmesi yer almıştır.

Görüldüğü gibi, bütün bu uluslararası kurallar, devlet, ülke ve ulus bütünlüğünün bozulmasına olanak tanımamaktadır.

Demokrasilerde ırk ayrımcılığı, bir siyasal partinin dayanağı, amacı ve ereği olamaz. Irk ayrımcılığının aracı durumuna düşen partinin varlığını sürdürmesi yasalar karşısında olanaksızdır. Cumhuriyet Başsavcılığı'nın davalı Parti'nin programında kapatma nedeni olarak gördüğü hususlar, Türkiye Cumhuriyeti için yakın ve görülebilir bir tehlike oluşturmaktadır. Böyle bir tehlike içinde bulunan bir devletinde, ülkesi ve ulusuyla bütünlüğünü koruması en doğal hakkıdır.

Belirtilen nedenlerle davalı Parti'nin uluslararası andlaşma, sözleşme ve belgelere yönelik savları yerinde görülmemiştir.

Haşim KILIÇ, gerekçenin uluslararası sözleşmelere ilişkin bölümüne katılmamıştır.

Sonuç olarak, Sosyalist Birlik Partisi, Tüzük ve Programındaki anlatımlarla ve bu anlatımları destekleyen eylem, savunma ve sözlü açıklamalarıyla; Türkiye'de hukuksal ve siyasal yönden ırka dayalı bir Türk Ulusu kavramı ya da etnik kökene göre çoğunluk ve azınlık olmamasına karşın, farklı etnik kökenlerden gelen bütün vatandaşların eşit haklarla yer aldığı Türk Ulusu'nu ırk esasına dayalı olarak "Türk ve Kürt Ulusları" biçiminde ikiye bölmüş, "Kürtler üniter devlet içinde yaşamaktan, bağımsız devlet kurmaya kadar çeşitli alternatif yaşam biçimlerini seçmekte özgür ol-

malıdır" söylemiyle, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin vatandaşı Kürtlere ayrı bir ulus olarak kendi kaderlerini tayin etme hakkını vermeye Devletin tekliği ilkesine ayrı düşecek tarzda kendi devletlerini kurma hakkını tanımaya yönelik durumuyla Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozucu bir konuma düşülmüştür. Bu bağlamda dil ve kültür konuları da Türk Ulusu'nun ortak kültür ve dilini dışlar nitelikte ayrı ulus ve devlet yaratma yolunda kullanılmıştır. Bunlar yalnızca düşünce değil, yasaklanan sakıncalı eylemleri kışkırtma, katkı ve destek niteliğinde, faaliyetlerdir.

Böylece, Anayasa'nın 2., 3., 6., 14. ve 69. maddelerine ve Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendine, 80. maddesine ve 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırı davranılmıştır. Bu nedenlerle, Sosyalist Birlik Partisi'nin Siyasî Partiler Yasası'nın 101. maddesinin (a) ve (b) bentleri gereğince kapatılması gerekir.

VII- SONUÇ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 28.12.1993 günlü, SP.43.Hz.1993/57 sayılı İddianamesi'nde Sosyalist Birlik Partisi'nin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 101. maddesi gereğince kapatılması istenilmekle, gereği görüşülüp düşünüldü:

1- Sosyalist Birlik Partisi'nin Tüzük ve Programı ile 1. Büyük Kongre kararının, bu karara dayanak oluşturan Genel Yönetim Kurulu raporuyla bu yöndeki kararlarının, Genel Başkan ile Genel Başkan Yardımcısının Parti adına yaptıkları açıklamaların kimi bölümleri Anayasa'nın 2., 3., 6., 14. ve 69. maddeleriyle, Siyasî Partiler Yasası'nın 78/a, 80., 81/a-b, maddelerine aykırılık oluşturduğundan adı geçen Parti'nin Siyasî Partiler Yasası'nın 101. maddesinin (a) ve (b) bentleri gereğince KAPATILMASINA,

2- Davalı Parti'nin tüm mallarının 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesi uyarınca Hazine'ye geçmesine,

3- Gereğinin yerine getirilmesi için karar örneğinin, 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesine göre Başbakanlığa ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

19.7.1995 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Üye
İhsan PEKEL

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Esas Sayısı : 1995/1 (Siyasî Parti-Kapatma)

Karar Sayısı : 1996/1

Karar Günü : 19.3.1996

DAVACI : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı.

DAVALI : Demokrasi ve Değişim Partisi.

DAVANIN KONUSU : Demokrasi ve Değişim Partisi Programı'nın, Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 3., 14., 69. maddelerine, Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendine, 80. maddesine ve 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırılığı savıyla, aynı Yasa'nın 101. maddesinin (a) bendi gereğince kapatılmasına karar verilmesi istemidir.

I- DAVA

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 5.6.1995 günlü, SP. 76 Hz. 1995/45 sayılı İddianamesinde şöyle denilmektedir:

"I- Giriş

Çalışmalarıyla ulusal iradeyi oluşturarak genel ve yerel seçimler yoluyla siyasal kararları etkilemeyi hedef alan kuruluşlar olan siyasal partileri Anayasanın 68. maddesinin ikinci fıkrası hükmü, demokratik siyasal hayatın vazgeçilmez öğeleri saymak suretiyle demokrasinin belirleyici temel özelliklerinden birisi olarak kabul etmiştir.

Kişilerin genel oy hakkı çerçevesinde tek tek sahip oldukları siyasal tercihleri, programları yönünde toplayıp birleştirerek siyasal iktidara ulaşmayı amaçlayan siyasal partilerin, ulusal iradenin oluşmasındaki rol ve görevleriyle olağan derneklerden farklı bir durumda bulunduğunu gözetilerek Anayasa, bu nedenle onları öncelikle kendi yapısı içinde düzenleme gereğini duymuş ve 68. ve 69. maddelerinde, kuruluşları, tüzük ve prog-

ramlarında ve çalışmalarında uymakla yükümlü oldukları hususları ve kapatılmaları hakkında genel nitelikteki kuralları getirmiştir. Ancak, önceden izin alınmadan kurulabileceği ve onlar olmadan gerçek bir demokratik hayatın var olamayacağı kabul edilen siyasal partilerin, çalışmalarında hiçbir sınırlamaya bağlı olamayacaklarını söylemek olanaksızdır. Çünkü, toplum hayatında çok önemli işlevlere sahip bulunan siyasal partilerin demokratik düzeni ve Cumhuriyetin niteliklerini hedef alan bir güç merkezi durumuna gelmesi toplumu tehdit etmeye başlar ve kamu düzeni bozulur. Toplumun hukuksal açıdan örgütlenmiş biçimi olan devletin bizzat kendi varlığına yönelen bu gibi tehlikelere karşı hukuk devleti ilkesi çerçevesi içinde gereken önlemleri alması onun demokratik hukuk devleti olma niteliğinin gereğidir. Anayasa, siyasal partileri demokratik, siyasal hayatın vazgeçilmez öğeleri ve demokrasinin simgesi saymış olmakla birlikte, çalışmalarında sınırsız bir özgürlük tanınmamış, onların ülke zararına çalışmaların odağı olabilmesi olasılığını öngörerek bu gibi hallerde kapatılabileceklerini kabul etmiştir. Getirilen yasaklamalara uyulmaması durumunda, Türkiye Cumhuriyetinin kendisiyle özdeşleşmiş olan niteliklerin ve devletin dayanağını oluşturan temel ilke ve esasların sarsılacağı ve Türkiye Cumhuriyeti Devletinin tehlikeye düşeceğinde hiç kuşku yoktur.

Yukarıda belirlenen nitelikler ve işlevlerin sonucu olarak Anayasa 69. maddesiyle, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukuki durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine uygunluğunun kuruluşlarını takiben ve öncelikle denetleme ve gerektiğinde kapatma davası açma görevini Cumhuriyet Başsavcılığına vermiştir.

Siyasal partilerin kuruluşlarından itibaren çalışmaları, denetimleri konularında olduğu kadar kapatılmalarına ilişkin ilke ve esaslar belli bir düzen içerisinde ayrıntılı olarak Siyasi Partiler Yasası (Daha sonra "SPY" olarak anılacaktır)'nda yer almış, siyasal partiler hakkında Anayasa Mahkemesinde kapatma davası açılması benimsenmiştir.

Gerekli bildiri ve belgeleri 4.3.1995 tarihinde İçişleri Bakanlığına verilmesiyle SPY'nın 8. maddesine göre tüzelkişilik kazanan davalı siyasi partinin programının incelenmesinde kapatmayı gerektiren yasaklamalara aykırılıkların var olduğu kanısına varılmıştır.

II- Açıklamalar

SPY'nın 78. ve 81. maddelerini de içeren, dördüncü kısımdaki yasaklara aykırılık halinde partinin kapatılmasını düzenleyen 101. maddesinin (a) bendi, parti programının yasanın dördüncü kısmında yer alan hüküm-

lere aykırı olması halini de saymıştır. Bu nedenle dava programının 101. maddenin (a) bendi uyarınca değerlendirilmesi gerekmektedir.

Demokrasi ve Değişim Partisi'nin programının bir bölümü şöyledir:

“...

“Bölgede Durum

“Ortadoğu dünyanın sıcak bir bölgesi olmayı sürdürüyor. İsrail-Filistin barışı yolunda son dönemde atılan adımlar bölgede politik ortamın yumuşaması bakımından önemlidir, ancak barış sürecinin tamamlanması için daha alınacak epeyce yol var. Ayrıca İsrail’le Suriye ve Lübnan arasındaki sorunların da çözümü gerekiyor.

Diğer yandan Ortadoğu’da sorunlar İsrail-Arap sorunundan ibaret değil. Bunun yanı sıra Kıbrıs sorunu, İran-İrak sorunu, bölge devletleri arasında su sorunları ve Karabağ sorunu gibi SSCB’nin dağılmasıyla ortaya çıkan veya daha da kızışan sorunlar var. Kürt sorunu ise öteden beri, bölgenin en önemli sorunlarından biri; yıllardır bölge ülkelerini ve dünyayı meşgul ediyor; eğer adil bir çözüm bulunmazsa daha uzun süre de edecektir.

Bu sorunlar Filistin, Güney Afrika, İrlanda sorununda somut olarak kanıtlandığı gibi, zor yoluyla değil, ancak görüşmeler yoluyla barışçı yöntemlerle, halkların iradesine ve Birleşmiş Milletler kararlarına saygı gösterilerek çözülebilir. Dünyada değişen durum şimdi, bölgesel sorunların bu tür çözümünü daha da kolaylaştırmakta ve teşvik etmektedir.

Körfez savaşı sonrası Irak’ın Kuzeyinde ortaya çıkan Kürt Federe yönetimi, bölge bakımından yeni bir durumdur. Uzun yıllar Irak’taki despot yönetimden çeken ve çetin bir direniş gösteren Kürtler, son olarak Saddam Rejimi’nin yediği darbeler sonucu ve uluslararası destekle bu bölgede özgür seçimlere dayanan bir parlamento ve hükümet oluşturdu; iradesini, Kürt-Arap Federasyonu biçiminde bir çözümünden yana dile getirdi.

Kürtlerin iradesine saygı gösterilmeli ve buradaki Kürt Yönetimi herkesce tanınmalıdır. Irak Sorunu’nun bütün olarak çözümü ise, Kürtlerin de iradesine saygı gösterecek demokratik bir Irak’ın gerçekleşmesine bağlıdır.

Kürtler yıllardan beri İran’da da baskı rejimine karşı hakları ve özgürlükleri için savaşıyor; bölgesel özerklik istiyor. Bu parça bakımından

da sorunun çözümü Kürtlerin iradesine saygı göstermeye bağlıdır. Ne var ki İran'da, Şah diktatörlüğünün yerini alan Mollalar rejimi de baskı indirme yolunu seçmiştir.

İran yönetimi, aynı zamanda, komşu ülkelere ve dünyaya, "İslami Devrim" yayma adı altında, başka ülkelerin içişlerine karışıyor ve dünyaya terör ihraç ediyor. İran'ın başını çektiği söz konusu "İslam Radikalizmi" bugün dünya çapında bir soruna dönüşmüştür.

Söz konusu "İslam Radikalizmi" temelde, ekonomik sorunlar içinde bunalan, politik baskı gören kitleler bakımından bir çıkış arayışı, bir tepkidir. Ancak yanlış hedeflere yönelmiştir. İslam halklarının kurtuluşu da, eskiye dönmekte, ya da dini reçetelerde değil, demokraside ve sosyoekonomik gelişmededir. Bunun için de baskı rejimine son verilerek, toplumsal yaşamın demokratikleşmesi, ekonomik yaşamın emekçi halk çoğunluğundan yana yeniden düzenlenmesi gerekir.

Türkiye, dünyada büyük ölçekte değişen durumu da göz önüne alarak, taraf olduğu veya onu yakından ilgilendiren bölge sorunlarının çözümü için gerçekçi politikalara yönelmelidir. Bunlar zora-şiddete değil, uluslararası hukuk ilkelerine dayanan barışçı politikalar olmalıdır. Tüm bölge halkları gibi, Türkiye halkının da yararına olan, özgür halkların yaşadığı, barışçı ve demokratik bir Ortadoğu'dur.

Türkiye'de Durum

Osmanlıların son döneminde başlayıp Cumhuriyet döneminde de sürdürülen tüm yenileme çabalarına rağmen, Türkiye günümüzde hala çağdaş, ileri bir ülke olmaktan uzaktır ve ciddi sorunlarla yüzyüzedir. Bu sorunların başında ekonominin kötü durumu, demokrasi yokluğu ve Kürt sorunu gelmektedir. Bu üç sorun birbirini etkilemekte, beslemektedir; çözümleri de birbirine sıkı sıkıya bağlıdır.

Türkiye'de dünden bugüne iktidarı elde tutan ve asker sivil bürokrasiyle kaynaşan burjuvazi ve toprak ağaları kesiminin iktidarı halk yığınları bakımından iki şey anlatır: Ağır ekonomik sömürü ve buna eşlik eden baskı. Bu egemen kesim kendine güvensiz olduğu için yığınlara hak ve özgürlük tanımadı. Emekçilere örgütlenme hakkı tanımadı.

Bu ülkede hiç bir dönemde düşünce özgürlüğü olmadı. Ülkenin hapisaneleri hep demokrasiden, emekten, yenilikten yana olan aydınlar ve yazarlarla dolu oldu; bugün de öyledir. Bu ülkede her zaman partiler kapatıldı ve yöneticileri, üyeleri tutuklandı, ağır hapis cezalarıyla, idamla yargılandı; bugünde de öyledir.

Yoğun baskı çarkının başlıca nedenlerinden biri de Kürt sorunudur. 1923'te şekillenen Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırları içinde bizzat Cumhuriyetin kurucularınca da ifade edildiği gibi, Türkler, Kürtler ve başka etnik gruplar yaşamakta idi. Yönetici kesim, daha baştan, ülkenin etnik gerçeğine, çok kültürlü, çok dilli yapısına uygun bir siyasi ve yönetsel yapı oluşturmaktan kaçındı, başka etnik yapıları zorla Türkleştirmeye, eritmeye çalıştı. Bu baskı politikası onu izleyenlerin amaçlarına uygun sonuç vermedi; aksine bir dizi Kürt ayaklanmalarına yol açtı ve sorun ağırlaşarak günümüze kadar geldi. Bugün de Kürt sorunu, tüm ağırlığıyla ülkenin gündemindedir.

Kürtlere karşı izlenen baskı politikası, aynı zamanda Türkler bakımından da hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına, militarizmin güçlenmesine yol açtı. Ordunun başındakiler kendilerini hep sivil yönetimin üstünde ve ülkenin gerçek efendileri olarak gördüler. Durumlarının zayıfladığını hissettikleri her keresinde darbe yaparak yönetime el koydular. Son olarak 12 Eylül askeri iktidarı, toplumun tüm ilerici, demokratik güçlerini bastırarak, Anayasa adı altında bir yasaklar rejimi oluşturarak sorunları aşabileceğini sandı. Bu yasakçı sistem bugün de sürmektedir. Ancak o, sorunlara çözüm bulamamış onları daha da ağırlaştırmıştır.

Türkiye hiç bir dönemde, gerçek anlamda demokrasiyi tanımadı. Bu ülkede ancak demokrasinin karikatürü yaşadı. Bugün de çok partili parlamenter sistem ve sivil yönetim göstermelidir. Parlamento gerçekte semboliktir, yasama yetkisi elinden alınmıştır. Ülke en hayati konularda hükümet kararnamele ve generallerin denetimindeki Milli Güvenlik Kurulu'nun emir ve talimatlarıyla yönetilmektedir. Özgür tartışmayı önleyen ülkedeki baskı atmosferi parlamentoda da aynen geçerlidir.

Bu koşullarda Türkiye'de halk egemenliğinden söz etmek gülünçtür. Halkın egemenliği ancak tüm temel özgürlüklerin gerçek bir güvence altında olduğu, her toplum kesiminin özgürce örgütlenebildiği, parlamentonun bu kesimlerinin dengeli temsiline olanak verecek demokratik bir seçim sistemi sonucu oluştuğu, özgürce tartışıp karar aldığı; yani yasama yetkisini gerçekten elinde tuttuğu bir ülkede vardır.

Türkiye'de ise, ülkeyi düntden bugüne yöneten egemen kesim, Kürtlere özgürlüğü, Türklere demokrasiyi çok gördü.

Bu nedenledir ki, bu iki sorun-demokrasi sorunu ve Kürt sorunu-bugün de ülkenin gündemindedir ve çözüm bekleyen hayati sorunlardır. Ülke bir savaş alanına dönüşmüştür. Temel hak ve özgürlükler daha da turpanlanmıştır. Devlet tam anlamıyla bir polis devletidir; ülkedeki politik

ortam boğucudur. Türkiye'nin barışa ve demokrasiye ihtiyacı var. Bu da, ancak Kürt sorununa eşitlik temelinde barışçı bir çözüm bularak sağlanabilir.

Bunun yanısıra Türkiye, ekonomik geri kalmışlığın çemberini kıramıyor; yıllardır toplumu bunaltan işsizlik, yoksulluk, yaşam pahalılığı son yıllarda daha da tırmandı. Zenginle yoksul arasındaki uçurum kat kat büyüdü. Emekçilerin satın alma gücü 12 Eylül döneminde yarı yarıya düştü. Dış borçlar 70 milyar dolara ulaştı. Ülke, bugün de derin bir ekonomik krizin içindedir ve yeniden IMF'nin kapısına yönelmiş bulunmaktadır.

Bunun bir nedeni, ülkeyi dünden bugüne yöneten kesimin izlediği ekonomik politikalar. Bu kesim ülkenin kaynaklarını gelişmeye değil, lüks tüketime harcıyor, har vurup harman savuruyor. Ülkede pervasızca bir soygun ve talan rejimi işliyor. Rüşvet, yolsuzluk toplumsal yaşamı kemiriyor. Ülkeyi yönetenler yolsuzluğa batmış ve kaynağı belirsiz dev servetler edinmişlerdir; ama kimse onlardan hesap sormuyor; çünkü halk örgütsüz, sesi kısılmış; yargı ise onlara bağımlı. Verginin yükü yoksulların, ücretlilerin üzerinde. Zenginler ise komik derecede az vergi ödüyorlar; vergi kaçakçılığı doğal bir alışkanlığa dönüşmüş.

Feodal gericiilere dayanan rejim toprak reformu yapıp topraksız ve yoksul köylünün istemlerine cevap vermiyor.

Demokrasi yokluğu ise yönetici kesime yarıyor; denetimi, hırsızlık ve yolsuzluk yapanlardan hesap sormayı önüyor; yığınların örgütlenmesini engelliyor; bu kesimin iktidardaki ömrünü uzatıyor.

Bugünkü ekonomik krizin baş nedeni ise izlenen yanlış Kürt politikası, bunun yol açtığı şiddet ortamı ve ödenen ağır ekonomik bedeldir. Sözde "terörle savaş" adı altında yapılan harcamalar yılda 7 milyar doları buluyor. Bu Türkiye için dev bir rakamdır ve başlıbaşına bugünkü ekonomik bunalımın esas nedenini açıklamaya yetiyor. Ama asıl bedel bundan kat kat ağırdır.

Bugün yaşanan şiddet ve çatışma ortamı nedeniyle Kürtlerin yaşadığı bölgede üretim neredeyse düşmüştür. Fabrikalar çalışmıyor, tarlalar ekilmiyor ve sürüler yaylalara çıkarılmıyor. Binlerce köy, pek çok kasaba ve küçük kent yıkılmış boşaltılmış ve halk zoraki göçe uğramıştır. Bölgede açlık ve işsizlik korkunç boyutlara varmıştır. Göç dalgaları bölgedeki ve batıdaki büyük kentlerin zaten iyi olmayan düzenini daha da altüst ediyor.

Zorla bastırma çabası şiddetin ve yangının büyümesine, yayılmasına yol açıyor. Bu durum Türkiye turizmini olumsuz biçimde etkiliyor ve bu alanda da milyarlarca dolarlık kayıplara yol açıyor.

Görüldüğü üzere, yönetici kesim, Kürt sorununda izlediği yanlış politikayla ülkeyi bir yangın yerine çevirmiştir. Yalnızca boş yere kan dökmekle, Türkiye halkı büyük acılar çekmekle kalmıyor; aynı zamanda ülkenin kaynakları yararsız bir alanda tüketiliyor; halkın ekmeği kurşuna ve bombaya dönüşüyor; ülke yoksullaşıyor, ekonomik bunalım büyüyor.

Ekonomik bunalımın aşılması, işsizliğe, yoksulluğa çözüm bulunması emekçi kitlelerin yaşam koşullarının iyileşmesi, bölgeler arasındaki eşitsiz durumun giderilmesi, ülkenin büyük dış borç yükünden kurtulması, özetle ekonominin düze çıkması ülkede barışı amaçlayan, kaynakları yıkmaya değil, yapmaya ve üretime yönelten, bugünkü parazit azınlığın pervasız vurgununa, soygununa, rüşvet ve yolsuzluk çarkına dur diyen yeni bir politikayı egemen kılmaya bağlıdır.

Sorunların çözümünü, dünden bugüne ülkeyi yöneten kesimden, yani bu günkü kötü durumun sorumlularından, halkı acımasızca sömürenlerden, ona acımasızca baskı yapanlardan ve onu sürekli aldatanlardan beklemeyiz. Bu sorunları çözecek olanlar, bundan çıkarı olan yığınlardır. İşçi köylü ve emekçilerdir; hak ve özgürlüğünden yoksun bırakılan, baskı gören Kürtlerdir; değişimden, demokrasiden yana olan aydınlardır.

...

Son yıllarda dünyamızda yeralan önemli değişikliklere, demokrasi ve insan hakları yönünde güçlenen eğilimlere karşılık, Türkiye’de yönetim anlayışı değişmemiştir. Yönetici kesim demokrasi ve insan hakları yönünde, Kürt sorununun barışçı çözümü yönünden adım atmamakta direnir. Hala, soğuk savaş döneminden kalma yöntemlerle, militarizmi tırmandırarak, şovenizmi pompalıyarak, şiddet yoluyla sonuç almaya çalışıyor.

...

Dünden bugüne yaşayanlar, ekonomik sorunlar içinde bunalan yığınlara, baskı ve zulüm gören toplum kesimlerine; işçilere, köylülere, memurlara, aydınlara, gençlere, Kürt ve Türk insanına şunu öğretmiştir. Bu haksız düzen değişmelidir. Toplumun barışa, ekmeğe, özgürlüğe ihtiyacı var. Bunu sağlayacak olanlar ise ancak kendileridir. Onları temsil eden ve onların sözcüsü olacak bir örgüte gerek var. Özetle bu bir iktidar sorunu-

dur. İktidarın, yetmiş yılı aşkın süredir ülkeyi yöneten ve bugünkü kötü durumdan sorumlu olan egemen azınlığın elinden alınması gerekir.

Demokrasi ve Değişim Partisi bu amaçla kurulmuştur ve bunun mücadelesini vermektedir. Partimiz ülkenin üç temel sorununu çözmeyi önüne hedef olarak koymuştur: Kürt sorununa politik ve adil bir çözüm, yani ülkede barışın gerçekleşmesi; tam bir demokrasi; ekonominin emekçi halktan yana yeniden düzenlenmesi ve gelişme yoluna sokulması.

Somut Hedefler ve Çözümler

Kürt Sorununun Çözümü İçin

Türkiye'ye barış gelmesi için, gerçek bir demokrasi ve ekonomik gelişme için Kürt sorununun çözümü şarttır ve çözüm, şiddet ve bastırmayla değil, ancak barışçı yöntemlerle mümkündür.

Partimiz, Türklerin ve Kürtlerin birarada kardeşçe yaşamasından yanadır ve bunun yolu, bugüne kadar izlenen baskı politikasına son vermek; Türkiye'yi de bağlayan uluslararası hukuk ilkelerine ve sözleşmelere uygun olarak Kürtlerin haklarını tanımak ve eşitlik temelinde çok yönlü, politik, yönetsel ve kültürel bir demokratik yapılanma sağlamaktır. Partimizin temel amaçlarından biri budur.

Bunun için öncelikle silahların susması ve sorunun çözümü için özgür bir tartışma ortamının oluşması sağlanacaktır. Tüm partiler bu konuya ilişkin görüş ve programlarını hiç bir kısıtlama olmaksızın, serbestçe dile getirebilecek ve halk bu görüşler arasında özgürce bir seçim yapabilecektir.

Şu anda yasaklı olan tüm partilere serbestçe çalışma hakkı tanınacaktır.

...

Kürt dili-kültürü üzerindeki baskılara, zoraki asimilasyon politikasına son verilecek; bu alanda da uluslararası hukuk normları ve sözleşme hükümleri hayata geçirilecektir.

Kürt dilinin, radyo televizyon yayınları dahil, toplumsal yaşamın her alanda ve aynı resmi işlemlerde serbestçe kullanımı için gereken düzenlemeler yapılacaktır.

Çağdaş Bir Demokrasi İçin

...

Demokratik Bir Anayasa

... Çeşitli toplum kesimlerinin ve demokratik örgütlerin katkısıyla, bu anayasa yerine, temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan demokratik bir anayasa yapılacaktır.

Kürt kimliği ve hakları bu anayasada güvence altına alınacaktır.

..."

III- Kapatma Nedenleri ve Değerlendirme

A) Kapatma Nedenleri

Daha önce de değinildiği gibi, siyasal partilerin amaçları ve kapatılmalarına ilişkin esaslar Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde düzenlenmiş bulunmaktadır. 68. maddenin dördüncü fıkrası, siyasal partilerin tüzük ve programlarının devletin ülkesi ve ulusuyla bütünlüğüne, insan haklarına, ulus egemenliğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacağı; beşinci fıkrası, sınıf ve zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan parti kurulamayacağı kuralını getirmiştir; 69. maddenin birinci fıkrası ise, siyasal partilerin tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamayacakları, Anayasanın 14. maddesinde yer alan sınırlamaların dışına çıkamayacakları, çıkanların temelli kapatılacakları; sekizinci fıkrası da, siyasal partilerin yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan herhangi bir suretle ayni ve nakdi yardım ve emir alamayacakları ve bunların Türkiye'nin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamayacakları, bu hükümlere aykırı hareket eden siyasi partinin temelli kapatılacağı kuralını kabul etmiştir.

Çalışmaları ile ulusal iradenin oluşmasını sağlayarak siyasal iktidara sahip olmayı hedefleyen siyasal partilerin toplum düzeni ve demokratik hayatın devamı bakımından taşıdıkları önem onların kuruluş ve faaliyetlerinin izlenmesinin benzeri örgütlerden farklı olmasını zorunlu kılmıştır. Nitekim, genel çizgileri itibarıyla, olağan derneklere benzese bile, siyasal partilerin uymaları gereken esasların Anayasada yer alması, çalışmaların Anayasa ve yasalar hükümlerine uygun olup olmadığının derneklere farklı olarak özel biçimde izlenip denetlenmesi, demokratik hayatın vazgeçilmez öğeleri sayılmalarının sonucudur. Ancak, siyasal partilerin yukarıda belirtilen hedefe ulaşmaları için yapacakları çalışmalarda mutlak bir özgürlükten yararlanmaları beklenemez. Demokratik hukuk devleti olmanın gereği olarak, bu özgürlük Anayasa ve yasalarla sınırlandırılmış,

siyasal partiler çalışmalarında tümüyle serbest bırakılmamışlardır. Çünkü bu sınırlamalardan herhangi birinin çiğnenmesi halinde, Anayasa'nın Türkiye Cumhuriyeti'nin özünden ayıramayacak olan nitelikleri ve devletin dayandığı temel ilke ve görüşler hiçe sayılmış olur ve böylece doğrudan doğruya Türkiye Cumhuriyeti tehlikeye düşer.

Siyasal partilerin kurulmalarına, faaliyetlerine, denetlenmelerine, kapatılmalarına ilişkin esasları düzenleyen SPY., Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde öngörülen ilke ve esaslara paralel olarak, siyasi partilerle ilgili yasaklar başlıklı dördüncü kısmında partilerin amaç ve faaliyetlerinde uyacakları hususları düzenlenmiş, bu ilke ve esaslara uymamanın yaptırımını 101. maddenin (a), (b) ve (c) bentlerinde "partinin kapatılması" olarak belirlemiştir.

Siyasal partiler için öngörülen yasaklamalar, davanın konusunu ilgilendirdiği ölçüde, şu biçimdedir:

SPY.nın 78. maddesinde; "Siyasal partiler:

a) Türkiye Devletinin... Anayasanın başlangıç kısmında ve 2. maddesinde belirtilen esaslarını; Anayasanın 3. maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline... dair hükümlerini... değiştirmek

... dil, ırk... ayrımı yaratmak

amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler.

..." hükmünü getirmiştir. Söz konusu yasaklamaların Cumhuriyetin niteliklerini, devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliğini ve Atatürk milliyetçiliği ilkesini korumaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Madde metninde belirtilen Anayasanın Başlangıç'ında, "... hiçbir düşünce ve mühalazanın... Türk varlığının devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının... Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları... karşısında koruma göremiyeceği" ifade edilmiş; Anayasanın, 2. maddesinde ise, Cumhuriyetin nitelikleri sayılırken Başlangıç'a gönderme yapılmak suretiyle "bölünmezlik" ya da bütünlük ilkesinden dolayı olarak söz edilmiş, 3. maddesinin birinci fıkrasında ise, "Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçe'dir" hükmü getirilmiş 14. maddesinin birinci fıkrasında, Anayasadaki hak ve özgürlüklerin hiçbirinin devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak... dil, ırk, din ve mezhep ayrımı yaratmak... amacıyla kullanılamayacağı kabul edilerek temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasının önüne geçilmek istenmiştir.

Anayasanın, bir tarihsel olgu ve hukuksal temel niteliğinde olan bölünmezlik ilkesine devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen 5., temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasıyla ilgili 13., basın özgürlüğünü düzenleyen 28. ve 30., dernek kurma özgürlüğünü düzenleyen 33., gençliğin korunmasından söz eden 58., siyasal partilerin tüzük ve programlarının uyacakları esasları belirten 68., yükseköğretim kurumlarını düzenleyen 130., radyo-televizyon idaresi ve kamuyla ilişkili haber ajanslarını düzenleyen 133., kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını düzenleyen 135. maddelerinde yer verdiği, 143. maddesiyle bu bütünlük aleyhine işlenen suçlar için özel yargı yerleri olan Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurduğu, hatta 81. maddesinde milletvekili, 103. maddesinde Cumhurbaşkanı yemini metnine dahil ettiği görülmektedir. Bütün bu düzenlemeler, Anayasanın Türkiye Devletinin ülkesi ve ulusuyla bölünmezlik ilkesine karşı gösterdiği duyarlılık ve titizliğin birer işaretidir. Gerçekten, toplumun hukuksal bağlamda örgütlenmesi demek olan devletin ve dolayısıyla toplumun kendi varlığına yönelebilecek tehditlere karşı korunmasını sağlayan bölünmezlik ilkesi bir yönüyle ülkenin bütünlüğünü, diğer yönüyle de ulusu meydana getiren öğelerin bütünlük oluşturmalarını ifade eder. Bu ilkenin öylesine bir özelliği vardır ki, bir yönünün herhangi bir biçimde ihlal edilmesi, diğer yönünün de ihlal edilmesi sonucunu doğurmaktadır.

78. maddenin (a) bendi, siyasal partilerin devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğü yanında devletin dilinin Türkçe olduğuna dair kuralı da değiştirme amacını güdemeyeceklerini ve bu yolda faaliyette bulunamayacaklarını belirtmektedir. Anayasanın 3. maddesinin birinci fıkrası, devlet dilinin Türkçe olduğu hükmünü taşımaktadır. Bölünmezlik ilkesinin bir gereği ve sonucu olan bu hüküm, resmi işlemlerin ve yazışmaların Türk dilinde yapılması, resmi belgelerin bu dilde düzenlenmesi, öğretimin ve ulusal kültürün yalnızca Türkçeye dayanması, başka deyişle ülkedeki tek ulusal kültürü Türk kültürünün oluşturması demektir. Türkçe bireyler arasında yalnızca bir resmi dil olma durumunu çoktan aşmış; ayrı etnik kökenlerden gelseler bile, yüzyıllar boyunca karışıp kaynaşmış ve bir ortak kaderi paylaşmış, ortak bir kültüre ulaşmış kitlelerin hem günlük yaşantıda, aile içinde ve işlerinde yaygın biçimde kullandığı ortak bir iletişim aracı olabilmiş, hem de aynı kitlelerin ortak bilim, kültür ve sanat dili olma derecesine ulaşabilmiş ve böylece gerek bireysel, gerekse toplumsal iletişimin sağlanmasında başlıca araç olmuştur. Türkçenin kazandığı bu yaygınlık ve genellik gözönüne alındığında, etnik grupların sahip oldukları yerel dillerin resmi dil yerine genel iletişim ve eğitim dili olarak kullanılması düşüncesi kabul edilemez. Yerel düzeyde kalmış, gelişmemiş diller bireylere manevi varlıklarını geliştirme olanağı sağlayamaz.

Diğer taraftan; hernekadar, Anayasanın 26. maddesinin üçüncü fıkrasında, "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılmaz." hükmü getirilmiş ise de, günümüzde kullanılması yasaklanmış bir dilin bulunmadığı, her yurttaşın istediği dili özel yaşantısında özgürce kullandığı bilinen gerçeklerdendir. Anayasanın 42. maddesinin son fıkrasında; "Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez..." kuralı yer almış, uluslararası sözleşmelerin hükümleri bundan ayrı tutulmuştur. İlköğretimin zorunlu olması, eğitim ve öğretim birliğinin sağlanması gereği olarak böyle bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur.

Dil konusunda Anayasada bulunan bir diğer hüküm de 14. maddenin ilk fıkrasındaki, "Anayasada yer alan hak hürriyetlerden hiçbirisi, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek... amacıyla kullanılmazlar..." biçimindeki kuraldır. Bu hükümle, Anayasadaki hak ve özgürlüklerin dil ayırımı yaratmak amacıyla kullanılamayacağı kabul edilmiştir.

Anayasa'nın 69. maddesi, bu sınırlamalara uymayan bir devlet düzeni kurma yasağını içeren 14. maddeye aykırı davranan siyasal partilerin temelli kapatılmasını buyurmaktadır.

Davanın konusu bakımından, SPY.'nin 78. maddesinin (a) bendinde incelenmesi gereken bir başka husus da "millet-ulus" ve "milliyetçilik" (Atatürk milliyetçiliği) kavramlarıdır. Yüksek Mahkemenizin de, 16.7.1991 gün, Esas 1990/1 (Siyasî Parti Kapatma), Karar 1991/1 sayılı, 10.7.1992 gün, Esas 1991/2 (Siyasî Parti Kapatma), Karar 1992/1 sayılı, 14.7.1993 gün, Esas 1992/1 (Siyasî Parti Kapatma), Karar 1993/1 sayılı ve en son 16.6.1994 gün, Esas 1993/3 (Siyasî Parti Kapatma), Karar 1994/2 sayılı kararlarında belirtildiği gibi; "...millet" kavramı; insanlığın gelişme süreci sonunda vardığı en ilerlemiş birlikteliği oluşturan toplumsal yapıyı anlatır. "Ulus" ve yerine göre "Halk" sözcükleriyle de anlatılan bu yapı, bir gelişme düzeyini, bilinçli ve kişilikli bireyler olgusunu gösterir. "Milliyetçilik" ise, büyük bir toplumsal gerçek ve "millet düşüncesi"nin üzerine kurulu olan çağın en etkin kültür ve politik anlayışıdır. Milliyetçilik, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk Devrimi'nin temel ve önde gelen ilkelerinden biridir. Cumhuriyet döneminde "millet" ve "milliyetçilik" kavramları, başta teokrasiden demokrasiye geçişi sağlayan Atatürk olmak üzere Cumhuriyetin kurucularıyla, onların koyduğu temel ilkeler üzerinde Cumhuriyeti yöneten kuşaklarca yorumlanmış ve 1924, 1961, 1982 Anayasalarında yer almıştır. 1982 Anayasasının Başlan-

gıç'ında "...Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı...", 2. maddesinde "...Atatürk milliyetçiliği", 12. maddesinde "...Atatürk ilkeleri..." ve 134. maddesinde "...Atatürkçü düşünce..." sözcükleriyle Atatürk milliyetçiliği güçlü biçimde yer almaktadır. Atatürk milliyetçiliği, ayrımcı ve ırkçı bir kavram değil Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkının, kökeni, ne olursa olsun, devlet yönünden tartışmasız eşitliği, içtenlikli birliği ve birlikte yaşama istencini içeren çağdaş bir olgudur. Ayrımcılığı dışlayıp "ulus" yapısı içinde kaynaşmayı öngören bu kavram; etnik kökenleriyle kimlikleri ayrımcılığa varan resmi bir tanıtım belirtisi olarak söylenmesini engellemektedir...

Anayasanın 2. maddesinin gerekçesinde, "Atatürk milliyetçiliği" olarak ifade edilen milliyetçilik kavramı, bütün bireylerin kaderde, tasada ve kıvançta ortak, bölünmez bir bütün halinde, diğer bir deyişle, ulusal dayanışma ve adalet anlayışı içinde yaşamaları olarak tanımlanmıştır. Başlangıç'ın dokuzuncu paragrafında Türk vatandaşlarının milli gurur ve iftiharlarda, milli sevinç ve kederlerde, milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğunun belirtilmesi de Atatürk milliyetçiliğinin tanımından başka bir şey değildir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliklerini oluşturan ve onun ulusal devlet olmasının bir sonucu olan Atatürk milliyetçiliği, çağdaş milliyetçilik anlayışıdır. Yani, hangi kökenden gelirse gelsin, bireyleri bir araya getiren, bir arada yaşatan şey, onlardaki aynı bir ulusa mensup olma duygu ve düşüncesi, bu yolda gösterilen kararlılık ve irade birliğidir. Subjektif nitelikteki bu milliyetçilik düşüncesinde esas olan, kökeni ne olursa olsun, bireyin, kendisi gibi olanlarla birlikte, kaderde, tasada ve kıvançta ortak ve bölünmez bir bütün oluşturdukları duygu, düşünce ve inancıdır. Bu bakımdan sınırları belli, bölünmez vatan esasını temel alır. Gerçekçi ve çağdaş milliyetçilik anlayışını temsil eder. Irk düşüncesi, kan bağı, diğer biyolojik ölçütler ve soyca başka görünen toplulukların bütünden ayrı sayılmaları düşüncesi bu milliyetçilik anlayışında yer almaz. Kültür milliyetçiliğidir. Bu nedenle kökenlerine, soylarına, bakılmaksızın, bireyleri ortak bir kültüre mensup oldukları bilinci ve manevi mutabakatı etrafında toplar, onları "tek ulus" yapısı içinde kaynaştırıp bütünleştirir. Yüksek Mahkemeniz de bir tarihsel olgu olarak bu milliyetçilik anlayışını kararlılık gösteren bir biçimde böyle yorumlamaktadır. Nitekim, 20.7.1971 gün, Esas 1971/3 (Parti Kapatılması). Karar 1971/3 sayılı kararda, "...Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde Türk milliyetçiliği ideolojisi egemendir ve Anayasamız (Başlangıç) kuralları arasında bunu bildirdiği gibi, bütün Anayasa yapısının oturduğu temel dahi budur. Bu, Türk kültürüne daya-

nan bir milliyetçiliktir ve bunda ırk düşüncesi ve kökence başka görünen toplulukların ayrı tutulması düşüncesi yer almış değildir..." 8.5.1980 gün Esas 1979/1 (Parti Kapatılması), Karar 1980/1 sayılı kararda, "...geçmişte "panislamist" ve "panturanist" görüşlerin neden olduğu acı deneyimleri yaşamış olan Türk Ulusunun din, ırk ve mezhep gibi esaslara dayalı ayrılık çabalarına ödün vermeyen, birleştirici ve toplayıcı bir "milliyetçilik" anlayışına Anayasanın Başlangıç hükümleri arasında yer verilmesi, imparatorluktan ulusal devlete dönüşmüş olan bir toplumun bilinçli bir davranışdır..."; 27.11.1980 gün Esas 1979/31; Karar 1980/59 sayılı kararda, "...Anayasada, ırkçılık, turancılık ya da din veya mezhep doğrultusunda bütünleşmeyi amaçlayan inanışları reddeden Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk sayan birleştirici ve bütünleştirici bir milliyetçilik anlayışı benimsemiştir..."; 18.2.1985 gün, Esas 1984/9, Karar 1985/4 sayılı kararda, "...Atatürk milliyetçiliği, Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk sayan, dil, ırk, din gibi düşüncelerle yapılacak her türlü ayrımı ret eden, birleştirici ve bütünleştirici bir anlayışı temsil eder..." biçimindeki görüşlere yer verilmiştir.

Özellikle son yıllarda benzer davalar dolayısıyla vermiş olduğu kararlarda Yüksek Mahkemenizin, giderek kazandığı öneme paralel olarak sözü edilen ilkenin anlamını daha da artan bir duyarlılıkla yorumlayıp zenginleştirdiği gözlenmektedir. Nitekim, 20.7.1971 gün ve 3-3, 16.7.1991 gün ve 1-1, 10.7.1992 ve 2-1, 14.7.1993 gün ve 1-1, 16.6.1994 gün ve 3-2 sayılı kararlarda konuya geniş anlamda açıklık getirilmiştir.

SPY.nın 80. maddesi ile "Siyasî Partiler Türkiye Cumhuriyetinin dayandığı devletin tekliği ilkesini değiştirme amacını güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar" kuralı getirilmiştir. Madde hükmünün gerekçesinde, devletimizin federe ve konfedere devletler ve siyasetten özerk kuruluşlar gibi teklik ilkesine aykırı bir nitelik taşımadığı, bu ve buna benzer ayrılmalar devletin ve milletin bütünlüğü ilkesine ve toplum yararına ters düşeceğinden, bu yolda bir amaç güdülmesinin yasaklandığı belirtilmektedir.

Bölünmezlik ilkesinin bir diğer güvencesini oluşturan SPY.nın 81. maddesinin (a) bendinde, Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde ulusal ya da dinsel kültür ya da mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek; (b) bendinde ise Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek ve yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütmek ve bu yolda faaliyette bulunmak yasaklanmıştır. Maddenin gerekçesine göre, "Ülkemizde Lozan Anlaşmasıyla

kabul edilen azınlıklar dışında bir azınlık yoktur. Herhangi bir ülkede resmi dilin dışında dillerin bilinmesi veya yer yer konuşulması azınlık yaratmaz. Hele siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda olduğu gibi her alanda bütün haklara sahip ve borçlarla eşit bir şekilde yükümlü olan tek bir milletin evlatları arasında azınlıktan söz etmek mümkün değildir.

“Bir memlekette resmi dilin her vatandaş tarafından bilinmesi, hangi alanda olursa olsun, eşitlik ilkesinin hakkıyla uygulanabilmesi ve adli ya da idari işlerin çabukluk ve selamete yürütülmesi bakımından yararlı, hatta zorunludur. Bu itibarla, resmi dili genç, ihtiyar, kadın, erkek her vatandaşın bilmesini sağlamak devletin görevidir.”

Maddenin (a) bendinde siyasal partilere, ulusal veya... ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek yasaklanmıştır. Gerekçede de açıklandığı gibi, Lozan Anlaşmasıyla kabul edilen azınlıklar bu yasağın dışında kalmaktadırlar.

İç hukuk kuralı haline gelmiş olan ve uluslararası hukuk alanında da sonuçlar doğuran Lozan Barış Antlaşmasının Türkiye’deki azınlıklar konusundaki hükümlerine esas teşkil eden hazırlık çalışmalarına Yüksek Mahkemeniz özellikle son kimi kararlarında ayrıntılı olarak yer vermektedir. Bunlara göre, “...Müslüman toplulukları arasındaki değişik gruplara azınlık statüsü tanınmadığı, kuşku ve duraksamaya yer bırakmayacak bir açıklıkta Lozan Barış Konferansı tutanaklarında bir çok kez vurgulanmıştır.

“Alt komisyon önce, etnik azınlıkların, başka bir deyimle, müslüman olmayan azınlıkların da, örneğin Kürtlerin, Çerkezlerin ve Arapların tasarıdaki koruma tedbirlerinden yararlanmalarında direnmiştir. Türk temsilci heyeti, bu azınlıkların korunmaya ihtiyaçları olmadığını ve Türk yönetimi altında bulunmaktan tamamiyle memnun olduklarını söylemiştir. Alt komisyon bu inandırıcı sözler üzerine koruma tedbirlerini yalnız müslüman olmayan azınlıklarla sınırlamayı kabul etmiştir.

“Barış görüşmelerinde söz alan İsmet İnönü: ‘Türkiye’de hiçbir müslüman azınlık yoktur; çünkü, kuramsal yönden olduğu kadar uygulamada da müslüman nüfusun çeşitli unsurları arasında hiçbir ayırım gözetilmemektedir.’ demiştir. Aynı konferansın 20 Kasım 1922 günlü oturumunda Rıza Nur Bey tarafından okunan bildiride şu görüşler yer almıştır: ‘Müttefiklerin tasarısı Müslüman azınlıklardan söz etmektedir; oysa, Türkiye’de bu gibi azınlıklar söz konusu olamaz; çünkü, tarihsel gelenekler, moral düşünceler, görenekler, yapılagelişler, Türkiye’de yaşayan Müslümanlar arasında en tam bir birlik yaratmaktadır.’

Türk Delegasyonunun bu görüşleri Konferansça benimsenmiş ve "Müttefik Temsilci Heyetlerince Sunulan Azınlıkların Korunmasına İlişkin" 15 Aralık 1922 günlü tasarının 4., 6., 7., ve 8. maddelerinde geçen "din ya da dil", "soy, din ya da dil azınlıkları" sözcükleri yerini "gayrimüslim ekalliyetler" sözcüklerine bırakmıştır. Böylece, Türkiye'de değişik bir dil kullanmanın ya da soy unsurunun bir grubun azınlık sayılmasında ölçü olarak kabul edilemeyeceği Lozan Barış Antlaşması'yla kabul edilmiştir. Aynı konferansta, Kürt azınlığının yaratılması yönünde, özellikle Lord Curzon tarafından gösterilen çabalar, Türk Delegasyonunun "Kürtler, kaderlerinin Türklerin kaderiyle ortak olduğu görüşündedirler; azınlık haklarından yararlanmak istememektedirler." gerçeğini bildirmeleri karşısında kabul görmemiştir..." (Anayasa Mahkemesinin siyasal parti kapatılmasına ilişkin 16.7.1991, 10.7.1992, 14.7.1993 günlü kararları).

Bu suretle, ülkemizde sadece "Müslüman olmayanlar" azınlık kapsamına dâhil edilmişlerdir. Müslüman olmayanlara da Müslümanlara sağlanan medeni veya siyasi haklardan yararlanma olanağı verilerek yasaklar önünde din ayrımı yapılmaksızın herkesin eşit olduğunu belirtmek amacıyla böyle bir düzenlemeye gidilmiş ve örneğin antlaşmanın 38. maddesinin ikinci fıkrasında, "Gayrimüslim ekalliyetlerin bütün Türk tebaasına tatbik edilen ... serbest-i seyrüsefer ve hicretten tamamiyle istifade etmeleri", 40. maddede, "Gayrimüslim ekalliyetlere mensup Türk tebaasının... masrafları kendilerine ait olmak üzere her türlü müessesatı hayriye, diniye veya içtimaiyeyi, her türlü mektep ve sair müessesatı talim ve terbiyeyi tesis, idare ve murakabe etmek ve buralarda kendi lisanlarını serbestçe istimal ve ayini dinilerini serbestçe icra etmek hususlarında musavi bir hakka malik bulunacakları" kabul edilmiştir. (Anayasa Mahkemesi'nin siyasî parti kapatılmasına ilişkin 16.7.1991 günlü kararı)

Bundan ayrı olarak, birde, 18.10.1925 tarihli Türk-Bulgar Dostluk Antlaşmasında, Türkiye'de yaşayan Bulgarların azınlık sayılmaları kabul edilmiş ise de, yeni Türk Devletinin lâik mevzuatı kabul etmesinden sonra bu kimseler azınlık statüsünden kendiliklerinden vazgeçmişlerdir.

Sonuç olarak, Türkiye'deki hukuk düzeninde bu iki antlaşma ile kabul edilenlerin dışında herhangi bir azınlığın bulunduğu söylenemez.

Özellikle, belirli bir büyüklüğe ulaşmış devletlerde ırk, dil, din, mezhep yönünden çeşitli boyutlara varan farklılıklara sahip toplulukların, yani ulus olgusuna oranla ikincil nitelikte kesimlerin bulunması doğal olduğu kadar, gözlenen bir gerçektir de. Yüksek Mahkemenizin 8.5.1980 gün, Esas: 1979/1 (Parti Kapatılması), Karar: 1980/1 sayılı kararında be-

lirtildiği üzere, bu gibi toplulukların dilinin ya da dininin toplumun öteki kesimlerinden ayrı olduğundan nesnel biçimde söz etmek tek başına bir “azınlığın bulunduğunu ileri sürmek” anlamına gelmez. SPY.nın 81. maddesine benzer hükmü içeren eski 648 sayılı Yasanın 89. maddesinin birinci fıkrasını yorumlayan Yüksek Mahkemeniz, aynı kararında, “azınlıklar bulunduğunun ileri sürüldüğünün” kabul edilmesi için, “söz konusu topluluğun toplumun öbür kesimlerinden ayrılan varlığını ve niteliklerini koruması ve sürdürmesi için kendisine özel bir hukuksal güvence tanınması gerektiğinin, yani bu kimselerin, “azınlık hukuku”ndan yararlanmaya hak kazanmış olduklarının da açık ya da üstü örtülü biçimde ileri sürülmüş olması gerektiğini” belirtmiş bulunmaktadır. Bu gibi toplulukların her birine azınlık hakkı tanınması ülke ve ulus bütünlüğü ilkesine aykırı düşer. Hele böylesi topluluklar ortak geçmişten gelen tarihsel, kültürel ve manevi bütünlük anlayışı içinde kendi kaderlerini o ulusun kaderleriyle özdeşleştirme istek ve iradesini göstermişlerse, böyle bir hakkın tanınmasına gerek kalmaz.

Kürt kökenliler diğer yurttaşlarla omuz omuza Kurtuluş Savaşına fiilen katılarak can, kan ve gözyaşı pahasına yurdumuzun işgalci düşmanlardan temizlenmesinde ve onu takiben Türkiye Cumhuriyetinin birlikte kurulmasında üstün hizmetler görmüşlerdir. Bugün dahi Türk Ulusuyla birlik ve bütünlük içinde olma duygusunun eksilmeden devam ettiği görülmektedir. Nitekim, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki ayrılıkçı terörden kaçan yurttaşlar, soydaşlarının bulunduğu Irak’a veya İran’a sığınmamakta, tersine, hepsi de İstanbul, Ankara, İzmir, Adana v.s. gibi şehirlere göç ederek geleceklerini yurdun başka yörelerindeki yurttaşlarla birlikte güvence altına almak istemektedirler. Bu itibarla, Türk Ulusu yanyana yaşamlarını sürdüren çeşitli halklardan değil, kendi özgür iradesiyle, ortak geçmişin yarattığı ortak kültürde geleceği de kapsayacak biçimde birleşmeye kaynaşıp bütünleşmeye karar vermiş olan tek halktan, Türk halkından meydana gelmiştir.

Anayasanın 66. maddesinin birinci fıkrasında, Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu belirtilerek, Türk Ulusundan sayılmak için kabul edilen tek koşulun “vatandaşlık bağı” olduğu, bunun dışında kalan dil, din, ırk v.s. gibi farklılıkların nazara alınmadığı, Türk Ulusunun, bir hukuksal bağ anlamında vatandaş sayılanların oluşturduğu bütünlüğü ifade ettiği benimsenmiştir. “Türk olmak” Türkiye Cumhuriyetinin yurttaşı olmak demektir. Bu ulus bütünlüğü içinde, şu ya da bu nedenle, yasanın deyişiyle, ulusal veya dinsel kültür, mezhep yahut ırk ya da dil ayırımına dayanan azınlıklar yoktur. Yüksek Mahkemenizin siyasî parti kapatılmasıyla ilgili 10.7.1992 ve 14.7.1993 günlü kararlarında belirtildiği gibi, “...Türk Ulusunu oluşturan etnik gruplar arasında ço-

günluk ya da azınlık biçiminde bir ayırma yer verilmemiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi “Türk” sayan birleştirici ve bütünleştirici milliyetçilik anlayışı kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin, hangi etnik gruptan olursa olsun, “Türk” sayılması, onun etnik kimliğini inkar anlamında değil, dünyaca, devletine “Türkiye Cumhuriyeti Devleti”, ulusuna “Türk Ulusu” ve vatanına “Türk Vatanı” denen ve toplum yapısında çeşitli etnik gruplar bulunan ülkede bütün vatandaşlar arasında eşitliğin sağlanması ve hepsi çoğunluk içinde bulunan etnik grupların azınlığa düşmesini önleme amacına yöneliktir.

81. maddenin (b) bendinde ise, siyasal partilerin Türk dilinden ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütmeleri ve bu yolda faaliyet göstermeleri yasaklanmıştır. Bu hükümle anlatılan, Türk dili ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek ya da yaymak yoluyla ülkede azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını siyasal partilerin güdemeyecekleri ve bu yolda faaliyet gösteremeyecekleridir. Burada belirtilmesi gereken, 81. madde ile ulusu oluşturan bireyler arasındaki etnik ayrımların, sahip bulunulan farklı dil ve kültürlerin yasaklanmadığıdır. Ancak yüzyıllardır birlikte hayat sürmüş, ortak bir geçmişe, tarihe, dine, geleneklere ve değer yargılarına sahip bireylerin oluşturduğu ulus bütünlüğü içinde bu öğelerden meydana gelen ortak kültürden ayrı, bireyler arasında bu bakımdan ayrımlaşma nedeni olabilecek yoğunlukta bir kültür farklılığından söz edilemeyeceğidir. Özel yaşantılarında çeşitli etnik kökenlerden gelen yurttaşların kimliklerini belirtmeleri, dillerini konuşmaları, gelenek ve göreneklerini uygulamalarının karşısında herhangi bir yasal ya da toplumsal engel yoktur. Yasaklanan, azınlık ve ayrı bir ulus oluşturduklarının ifade edilmesi suretiyle ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütmeleridir.

Söz konusu kuralın küçük değişikliklerle benzeri olan eski 648 sayılı SPY.nın 89. maddesinin (b) bendini yorumlayan Yüksek Mahkemeniz 8.5.1990 gün, E.1979/1 (Parti Kapatma), K.1980/1 sayılı kararında şu hükme varmıştır: “...Bu hükümde de ... “azınlıklar yaratma” deyiminin açıklığa kavuşturulması gerekmekte olup, sözkonusu deyim de maddenin tümü içinde değerlendirilmesi ve birinci fıkrasındaki “azınlıklar bulunduğu ileri sürülmesi” deyimıyla sıkı ilişki gözönünde tutularak, aynı doğrultuda yorumlanması zorunludur. Böyle bir yorumla varılacak sonuç ise “azınlık yaratma” deyiminin ancak bir “vatandaş topluluğunda azınlık hukukundan yararlanmaları gerektiği düşüncesini yaratma” anlamına gelebileceğidir...”

“Yukarıda da değinildiği gibi, azınlıklar dil, din ve ırk gibi nitelikleri nedeniyle toplumun çoğunluğundan ayrı varlıkları ve bu varlıklarını sürdürmeye hakları bulunduğu hukukça tanınan vatandaş toplulukları olduklarından, ülkemizde azınlık hukukundan yararlanmaya hak kazanmış gruplar bulunduğunu ileri sürmek, ya da Türk dilinden ve kültüründen gayrı dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla kimi vatandaş gruplarında azınlık hukukundan yararlanmaları gerektiği düşüncesini yaratmaya çalışmak, kuşkusuz, yukarıda açıkça ortaya konulan Anayasal durum karşısında Anayasanın Başlangıcı ile 2. ve 3. maddelerinde yer alan “ülke ve ulus bütünlüğü” temel hükmüne ve bu temel hükmü içeren 57/1 maddesine de aykırı düşer...”

Şu halde, dillerini, kültürlerini ve sanatlarını kullanabilmeleri ve geliştirebilmelerini, istemek suretiyle bir kısım yurttaşları ırk, dil ve kültür bakımından veya bu ad altında ulus bütünlüğünden ayrı sayma, onlarda bu bütünlükten ayrı bir azınlık oluşturdukları düşünce ve bilincini yaratma, ulus bütünlüğünün bozulmasıyla sonuçlanabilecek ya da en azından böyle bir tehlikenin belirmesine yol açabilecek olan, Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlık yaratma demektir. Siyasal partiler yönünden böyle bir amaç ülke ve ulus bütünlüğü ilkesine terstir. Daha önce de belirtildiği gibi, Türk ulusu bütünlüğü içinde belirli uluslararası sözleşmelerle azınlık oldukları kabul edilen “Müslüman olmayan” yurttaşlar hariç, herhangi bir azınlıktan söz etmek olanaksızdır. Her Türk yurttaşı hukuk düzeninin sağladığı her türlü hak ve özgürlükten, herhangi bir etnik ayrımcılık söz konusu olmaksızın, sınırsız ve mutlak biçimde yararlanmakta, ulus bütünlüğü içinde bireysel mutluluk ve huzurunu gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Böylesine ayrıcalıksız konumdaki bir kısım yurttaşlar arasında, bir azınlığa mensup olduğu duygu ve düşüncesini yaratmak ve onların sınırlı haklar rejimine tabi kılınmasını, ulusun bizzat kendisi iken azınlık haline gelmesini istemek ulus bütünlüğünü bozmaktan başka biçimde yorumlanamaz.

B) Değerlendirme

Programın, “Durum Değerlendirmesi ve Program Gerekçeleri” başlıklı 1. Bölümünün (“1. Bölüm” denmiş olmasına rağmen program metninde başka bölüm bulunmamaktadır.) “Uluslararası Durum” başlıklı paragrafında, 1980’li yılların sonlarına doğru uluslararası durumda meydana gelen değişiklikler ve gelişmeler ile sonuçlarının anlatıldığı;

daha sonra, “Bölgede Durum” paragrafında, Ortadoğunun sorunlu bir bölge olmaya devam ettiği ifade edilerek, İsrail-Arap, İran-Irak, akarsuların paylaşımı gibi sorunların yanında Kürt sorununun da bölge ülkelerini

ve dünyayı meşgul ettiği, Irak'ın kuzeyinde oluşan Kürt yönetiminin herkesçe tanınması gerektiği; İran'da yaşayan Kürtlerin hak ve özgürlükleri için savaştıklarının belirtildiği,

kapatma davası bakımından önem taşıyan "Türkiye'de Durum" başlıklı paragrafta ise, Osmanlıların son döneminden başlayarak günümüze kadar varlığını sürdüren başlıca üç sorunun ekonominin kötü durumu, demokrasi yokluğu ve Kürt sorunu olduğu, bunların çözümünün birbirine bağlı bulunduğu,

iktidarı elinde tutan ve asker-sivil bürokrasiyle kaynaşmış burjuvazi ve toprak ağaları kesiminin halk yığınlarına ağır ekonomik sömürü ve baskı uygulayageldiği, yığınlara hak ve özgürlük tanımadığı belirtildikten sonra, aynen:

"...

1923'te şekillenen Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırları içinde, bizzat Cumhuriyetin kurucularınca da ifade edildiği gibi, Türkler, Kürtler ve başka etnik gruplar yaşamakta idi. Yönetici kesim, daha baştan, ülkenin etnik gerçeğine, çok kültürlü, çok dilli yapısına uygun bir siyasal ve yönetsel yapı oluşturmaktan kaçındı, başka etnik yapıları zorla Türkleştirmeye, eritmeye çalıştı. Bu baskı politikası onu izleyenlerin amaçlarına uygun sonuç vermedi; aksine bir dizi Kürt ayaklanmasına yol açtı ve sorun ağırlaşarak günümüze kadar geldi. Bugün de Kürt sorunu, tüm ağırlığıyla ülkenin gündemindedir.

Kürtlere karşı izlenen baskı politikası, aynı zamanda Türkler bakımından da hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına, militarizmin güçlenmesine yol açtı...

Türkiye'de ise, ülkeyi dünden bugüne yöneten egemen kesim, Kürtlere özgürlüğü, Türkler demokrasiyi çok gördü.

Bu nedenledir ki, bu iki sorun -demokrasi sorunu ve Kürt sorunu- bugün de ülkenin gündemindedir ve çözüm bekleyen hayati sorunlardır... Türkiye'nin barışa ve demokrasiye ihtiyacı var. Bu da, ancak Kürt sorununa eşitlik temelinde barışçı bir çözüm bulunarak sağlanabilir.

Bugünkü ekonomik krizin baş nedeni ise izlenen yanlış Kürt politikası, bunun yol açtığı şiddet ortamı ve ödenen ağır ekonomik bedeldir. Sözde "terörle savaş" adı altında yapılan harcamalar yılda 7 milyar doları buluyor...

Bugün yaşanan şiddet ve çatışma ortamı nedeniyle Kürtlerin yaşadığı bölgede üretim neredeyse durmuştur. Fabrikalar çalışmıyor, tarlalar ekilmiyor ve sürüler yaylalara çıkarılmıyor. Binlerce köy, pek çok kasaba ve küçük kent yıkılmış, boşaltılmış ve halk zoraki göçe uğramıştır. Bölgede açlık ve işsizlik korkunç boyutlara varmıştır. Göç dalgaları bölgedeki ve batıdaki büyük kentlerin zaten iyi olmayan düzenini daha da altüst ediyor.

Zorla bastırma çabası şiddetin ve yangının büyümesine, yayılmasına yol açıyor...

Görüldüğü üzere yönetici kesim, Kürt sorununda izlediği yanlış politikayla ülkeyi bir yangın yerine çevirmiştir. Yalnızca boş yere kan dökülmekle Türkiye halkı büyük acılar çekmekle kalmıyor; aynı zamanda ülkenin kaynakları yararsız bir alanda tüketiliyor; halkın ekmeği kurşuna ve bombaya dönüşüyor.....

Bu sorunları çözecek olanlar, bunda çıkarı olan yığınlardır. İşçi, köylü ve emekçilerdir; hak ve özgürlüğünden yoksun bırakılan, baskı gören Kürtlerdir.....

..... Yönetici kesim demokrasi ve insan hakları yönünden, Kürt Sorununun barışçı çözümü yönünde adım atmamakta direniyor. Hâlâ soğuk savaş döneminden kalma yöntemlerle militarizmi tırmandırarak, şovenizmi pompalayarak, şiddet yoluyla sonuç almaya çalışıyor.

.....

Dünden bugüne yaşayanlar, ekonomik sorunlar içinde bunalan yığın-lara, baskı ve zulüm gören toplum kesimlerine; işçilere, köylülere, memurlara, aydınlara, ve gençlere, Kürt ve Türk insanına şunu öğretmiştir: Bu haksız düzen değişmelidir.....

Demokrasi ve Değişim Partisi bu amaçla kurulmuştur ve bunun mücadelesini vermektedir. Partimiz ülkenin üç temel sorununu çözmeyi önüne hedef olarak koymuştur; Kürt sorununa politik ve adil bir çözüm, yani ülkede barışın gerçekleşmesi; tam bir demokrasi; ekonominin emekçi halktan yana yeniden düzenlenmesi ve gelişme yoluna sokulması.

...

Türkiye'ye barış gelmesi için, gerçek bir demokrasi ve ekonomik gelişme için Kürt sorununun çözümü şarttır ve çözüm, şiddet ve bastırmayla değil, ancak barışçı yöntemlerle mümkündür.

Partimiz, Türklerin ve Kürtlerin bir arada kardeşçe yaşamasından yadadır ve bunun yolu bugüne kadar izlenen baskı politikasına son vermek: Türkiye'yi de bağlayan uluslararası hukuk ilkelerine ve sözleşmelerine uygun olarak Kürtlerin haklarını tanımak ve eşitlik temelinde çok yönlü, politik, yönetsel ve kültürel bir demokratik yapılanma sağlamaktır. Partimizin temel amaçlarından biri de budur.

Bunun için öncelikle silahların susması ve sorunun çözümü için özgür bir tartışma ortamının oluşması sağlanacaktır...

Kürt dili-kültürü üzerindeki baskılara, zoraki asimilasyon politikasına son verilecek; bu alanda da uluslararası hukuk normları ve sözleşme hükümleri hayata geçirilecektir.

Kürt dilinin, radyo-televizyon yayınları dahil, toplumsal yaşamın her alanında ve aynı resmi işlemlerinde serbestçe kullanımı için gereken düzenlemeler yapılacaktır.

... Çeşitli toplum kesimlerinin ve demokratik örgütlerin de katkısıyla, bu anayasanın yerine, temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan demokratik bir anayasa yapılacaktır.

Kürt kimliği ve hakları bu anayasada güvence altına alınacaktır.

..."

biçiminde görüşlerin benimsendiği anlaşılmaktadır.

Davalı partinin programının "Türkiye'de Durum" adlı paragrafından yukarıya alıntı yapılan kısımları bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Öncelikle, Cumhuriyet'in kuruluş döneminde Türkiye'de kendi etnik yapısı, dili ve kültürü ile ayrı bir Kürt topluluğunun mevcut olduğu, ancak yeni devletin bu varlığı tanıma yerine baskı yoluyla onları Türkleştirmeye çalıştığı, uygulanan bu baskı yönteminin Kürtlerin birkaç kez ayaklanmasına yol açtığı ve bu sorunun ülkenin en önemli üç sorunundan biri haline geldiği biçiminde bir tespit yapıldıktan sonra,

Partinin, ekonomik sıkıntılar ve demokrasi yokluğu yanında Kürt sorununu da çözmeyi hedef aldığı, bu amaçla kurulduğu ve mücadele ettiği belirtilerek, sorunun çözülmesi için bugüne kadar izlenen baskı yöntemine son verilmesi, Türkiye'yi de bağlayan uluslararası hukuk ilkelerine ve sözleşmelere uygun olarak Kürtlerin haklarının tanınması ve eşitlik

temelinde çok yönlü, politik, yönetsel ve kültürel bir yapılanmanın sağlanması, Kürt kimliği ve haklarının anayasal düzeyde tanınması, Kürt dili ve kültürü üzerindeki baskı ve asimilasyon uygulamasının kaldırılması, Kürt dilinin resmi işlemlerde de kullanılması gibi öneri ve politikalar öngörülmektedir.

Programın kapatılma davasına esas alınan bu bölümlerinde, Türkiye’de Türklerden başka etnik gruplar arasında yer alan, kendi dili ve kültürüne sahip, ancak hak ve özgürlükleri tanınmayan, baskı ve asimilasyona tabi tutulan, ancak hakları tanındığı, eşitlik temelinde oluşturulacak siyasal, yönetsel ve kültürel yapılanma içinde yer aldıkları takdirde sorunları çözümlenmiş olacak bir Kürt varlığından söz edilmesi, sınırlarınız içinde yaşayan Kürt kökenli yurttaşların Türk ulusu bütünlüğünden ayrı bir ulus oluşturduklarının ifade edilmesi anlamındadır. Programın çeşitli yerlerinde, “...egemen kesim Kürtlere özgürlüğü, Türklere de demokrasiyi çok gördü...”; “... Kürt ve Türk insanına şunu öğretmiştir...”; “...Türklerin ve Kürtlerin birarada kardeşçe yaşamasından...” gibi deyim ve ibarelerde de “Kürt” adının Türk adı yanında belirtilmesi suretiyle ikiciliğin (düalizm) vurgulanması ve “eşitlik” temelinde yöntemler önerilmesi ve yapılanma sağlanmasından söz edilmesi yoluyla Kürt kökenlilerin, Türk ulusu kavramının bütünlleştirici ve birleştirici anlamı dışında kalan, fakat Türk ulusu yanında ve onunla eşit durumda bulunan, kendilerine özgü hak ve özgürlüklere sahip ayrı bir halk oluşturduklarının anlatılmak istenmesi de ulaştığımız yorumu güçlendirmektedir.

Cumhuriyetin kuruluşunda Türkler, Kürtler ve başka etnik grupların yaşamakta olmasına karşın ülkenin bu etnik gerçeğine, çok kültürlü ve çok dilli yapısına uygun bir siyasal ve yönetsel yapının meydana getirilmediği, tersine başka etnik kökenlilerin zor yoluyla eritmeye çalışıldığı, bu baskıların Kürtleri birkaç kez ayaklanmaya yönelttiği, Kürtlerin hak ve özgürlüklerinin tanınmadığı, bu sorunun uluslararası belgelerdeki kurallara uygun olarak eşitlik temelinde, barışçı yöntemlerle çözümlenebileceğinden söz edilmesinin Türkiye Devletinin ulusuyla bölünmezliğine zarar vereceğinde kuşku yoktur. Bu görüşlerle anlatılmak istenen, Türk ulusu bütünlüğü dışında Türk ve Kürt halkları olarak iki ayrı ulusun var olduğudur ki programın birinci sayfasında da davalı partinin bu iki halkın birarada kardeşçe yaşamasından yana olduğu ifade edilmektedir.

Anayasada belirlenen vatandaşlık anlayışı karşısında, din, mezhep, dil, etnik köken ayrımı yapılmaksızın her yurttaş hukuk düzenince tanınmış siyasal, medeni, ekonomik, toplumsal, kültürel vs. çeşitli haklardan mutlak olarak yararlanabildiğine göre, Kürt kökenlilere çok görülen, on-

ların yoksun bırakıldığı hak ve özgürlüklerin yukarıda sayılanlardan farklı olması gerekir. Bu konuda programda açık ve net bir adlandırma bulunmamakla birlikte, yapılan tespit ve temennilerden talep edilen hak ve özgürlüklerin niteliği hakkında fikir yürütmek olanaklı bulunmaktadır.

Programda, Cumhuriyetin kurucularının ülkesinin etnik gerçeğini, çok kültürlü ve dilli özelliğini görmezlikten geldikleri, oluşturdukları devlet modelinde bu özelliklere uygun bir siyasal, yönetsel ve kültürel yapılanma gerçekleştirme yerine, baskı yöntemiyle başka etnik köken, dil ve kültür mensuplarını zorla Türkleştirmeye, eritmeye çalıştıkları belirtildikten sonra bu baskıların Kürt ayaklanmalarına yol açtığı ifade edildiğine göre, kendi köken, dil ve kültür özellikleri itibarıyla ayrı bir siyasal, yönetsel ve kültürel yapılanmaya sahip olmasına izin verilmeyen, hak ve özgürlüklerinden yoksun kılınan topluluğun Kürt kökenliler olduğu anlaşılmakta, bu tespite paralel olarak programın devamında, parti için bir hedef belirlenerek bunun, Kürtlerin hakkını tanımak ve eşitlik temelinde siyasal, yönetsel ve kültürel bir yapılanma sağlanması olduğu belirtilmektedir. Şu halde, Cumhuriyetin kuruluş döneminde, kurucuların Kürt kökenlilere tanımadıkları siyasal, yönetsel ve kültürel yapılanmanın ve hakların günümüzde sağlanması amaç ve hedefi parti verilmiş bulunmaktadır. Bu açıklamalardan çıkan sonuç, programda Kürtlere tanınmadığı, onların yoksun bırakıldığı söylenen hak ve özgürlüklerin, özellikle siyasal, yönetsel ve kültürel örgütlenme hakları olduğudur.

Ülkede belirli bir etnik kökene mensup olanların haklarının tanınması, siyasal, yönetsel ve kültürel bir yapılanma içinde yer almalarının sağlanması, en hafif biçimiyle devlet bütünlüğü içinde bir özerk bölge veya yapılanma oluşturulması anlamına gelir ki böyle bir amaç ve hedefin Türkiye Devletinin dayandığı ülke ve ulus bütünlüğü ilkesine aykırı olduğu kesindir. Kürt kökenlilerin ulus bütünlüğü dışında kalarak kendi etnik yapılarına, kültürlerine ve dillerine uygun biçimde kendilerine göre bir siyasal, yönetsel ve kültürel yapılanma modeli içinde yer almalarının savunulması ülke ve ulus bütünlüğünü parçalayıcı sonuçlar verir. Anayasa ve SPY. siyasi partilerin bu gibi yıkıcı görüşleri benimsemesini kesinlikle yasaklamıştır. Gerçekten, Türkiye Cumhuriyeti tekil bir devlettir. Ulusal devlet olmanın yani ulusun bağımsız bir devlet halinde örgütlenmesinin sonucu olan bu nitelik etnik, dinsel ya da başka bir düşünceyle ülkenin federe devletlere ya da özerk bölgelere ayrılmasına izin vermez. Ulusal birliği kurmak ve devam ettirmek için devlet tekil biçimde örgütlenmiştir.

Programda öngörülen, etnik gerçeğe uygun, siyasal, yönetsel ve kültürel yapılanmanın Türkiye'yi de bağlayan uluslararası sözleşmelere

uygun olarak gerçekleştireceği söylenmekle birlikte bunların hangi sözleşmeler olduğu açıkça belirtilmemiştir. Ancak, daha önceki benzer kapatma davalarına konu olan siyasi parti belgelerinde bazen açıkça, bazen dolaylı olarak sözü edildiği ve Yüksek Mahkemenizce de siyasi parti kapatma kararlarında irdelendiği gibi, amaçlanan ancak adları belirtilmeyen bu uluslararası metinlerin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme, Helsinki Sonuç Belgesi ile Yeni Bir Avrupa İçin Paris Antlaşması olduğu söylenebilir.

Yüksek Mahkemenizin çeşitli parti kapatma davalarında belirttiği gibi, Avrupa İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme kapsamındaki hak ve özgürlükler Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında güvence altına alınmıştır. Hakları kullanmanın, özgürlüklerden yararlanmanın sınırsız olmadığını söyleyen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 29. ve 30. maddeleri, içerik olarak demokratik düzeni yıkıcı söz ve eylemlere karşı sınırlamalar getirilmesine ve önlemler alınmasına dayanak olmuştur.

İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin 11. maddesinin ikinci fıkrasında, bu hakların kullanılmasının, demokratik bir toplulukta zaruri tedbirler mahiyetinde olarak milli güvenliğin, amme emniyetinin, nizamı muhafazanın, suçun önlenmesinin, bağlılığın ve ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması için ve ancak kanunla tahdide tabi tutulacağı;

Bu maddenin, bu hakların kullanılmasında idare, silâhlı kuvvetler ve zabıta mensuplarının muhik tahditler koymasına mani olmadığı kuralı öngörülmüş,

17. maddesinde de, bu sözleşme hükümlerinden hiçbirisinin bir devlete, topluluğa veya ferde, işbu sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerin yok edilmesini anılan sözleşmede öngörülenden daha geniş ölçüde sınırlamalara tabi tutulmasını hedef alan bir faaliyete girişmeye veya harekette bulunmaya yönelik herhangi bir hak sağladığı biçiminde yorumlanamayacağı esası kabul edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin de taraf olduğu Yeni Bir Avrupa için Paris Şartı, ırkçılığı, etnik düşmanlığı ve terörizmi kınamış, ülke bütünlüğünün ve demokratik düzeni yıkmayı amaçlayan hareketlere girişen kişi, grup ve örgütlere karşı koruma ve kollama sorumluluğunu uluslararası bir çağrı olarak kabul etmiştir. Devletin bütünlüğünü hedef alan faaliyetler demokratik haklar ve özgürlükler çerçevesinde düşünülemez.

Bu açıklamalar ışığında varılacak sonuç, bu uluslararası belgeler anlaşma ve sözleşmelerin, davalı partinin temel amaç olarak benimsediği ve programında yer verdiği, ülke ve ulus bütünlüğünü bozucu görüşlere olur vermediğidir.

Programdaki, Kürt dili ve kültürü ile ilgili esas ve ilkelerle anlatılmak istenen, uluslararası hukuk normlarına uygun olarak Kürt dili ve bağımsız ve ulusal nitelikteki Kürt kültürü üzerinde uygulanmakta olan baskı ve asimilasyona son verileceği, Kürt dilinin radyo-televizyon yayınları dahil resmi işlemlerde serbestçe kullanılmasının sağlanacağıdır. Bu sözlerle, Türk kültürü dışında ve ondan ayrı, kendi ulusal kültür ve dil farklılığına dayanan bir Kürt azınlığının varlığı kabul edildiği gibi, bu azınlığın sahip olduğu ileri sürülen kültürün korunması ve geliştirilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır.

Ülkemizde yasaklanmış bir dil bulunmamaktadır. Yurttaşların özel yaşantılarında, işyerlerinde Türkçeden başka bir dil kullanmalarında herhangi bir engel yoktur. 4. maddesi ile değiştirilmezlik koruması altında bulunan Anayasanın 3. maddesi hükmüne göre de, devletin dili Türkçe olduğundan resmi işlemlerin Türkçe yapılması, bunlarla ilgili belgelerin Türkçe yazılması gerekir. Bu anayasal zorunluluk karşısında, programda Kürt dilinin resmi işlemlerde kullanılmasının kabul edilmesi Anayasanın devlet dilinin Türkçe olduğunu belirleyen 3. maddesine aykırı bir durum yaratmaktadır. Kürt dili ve kültürü ile ilgili olarak benimsenen bu ilke ve esaslar SPY'nın 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerinde yasaklanan, ulusal veya kültür veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürme ve Türk dilinden ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütmek demektir.

Davalı partinin programından kapatma davasına esas olmak üzere alıntı yapılan bölümü açıklanan Anayasa ve SPY. hükümlerinin ışığı altında düşünsel bütünlük içinde değerlendirildiğinde içerdiği yasaya aykırılık hallerinin şu biçimde belirlendiği görülmektedir:

a) Cumhuriyetin kurucularının ülkenin etnik gerçeğine, çok kültürlü ve dilli yapısına uygun bir siyasal ve yönetsel yapı oluşturmaktan kaçındıkları, başka etnik grupları zorla Türkleştirmeye, eritmeye çalıştıkları, bu baskıların Kürtlerin ayaklanmasına yol açtığı, Kürtlere özgürlüğün çok görüldüğü, partinin Türkler ve Kürtlerin bir arada kardeşçe yaşamalarını savunduğu, bunun yolunun izlenmekte olan baskı politikasına son verilerek Kürtlerin haklarının tanınması ve eşitlik temelinde politik, yönetsel ve kültürel bir yapılanma sağlanması olduğu, partinin bu görüşü temel

amaç olarak benimsediği, Kürt dilinin toplumsal yaşamın her alanında ve resmi işlemlerde serbestçe kullanılması için gerekli düzenlemelerin yapılacağı belirtilerek S.P.Y.'nin 78. maddesinin (a) bendine ve 80. maddesine aykırı olarak nitelikleri Anayasada belirtilen Türk Devletinin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliğine, diline ve tekillik ilkesine dair hükümlerin değiştirilmesi amacı güdülmüştür.

b) Türkiye'de dili ve kültürü ayrı bir Kürt halkının varlığı benimsererek Kürt kimliği ve ulusal haklarını Anayasal güvence altına alınmasının ilke olarak kabul edilmesi suretiyle SPY'nın 81. maddesinin (a) bendine aykırı olarak Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde ayrı bir ulus kimliğine sahip Kürt azınlığının bulunduğu ileri sürülmektedir.

c) Kürt dili ve kültürü üzerindeki baskı kaldırılarak, Kürt dilinin, radyo televizyon yayınları dahil toplumsal yaşamın her alanında ve resmi işlemlerde serbestçe kullanılması için gereken düzenlemelerin yapılacağı belirtilerek SPY'nın 81. maddesinin (b) bendine aykırı olarak Türk dili ve kültüründen başka dil ve kültürü korumak, geliştirmek yoluyla azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacı güdülmektedir.

IV- Sonuç ve İstem:

Yasal dayanakları gerekçeleriyle açıklandığı üzere, davalı Demokrasi ve Değişim Partisi programının, Anayasanın Başlangıç kısmı ile 2., 3., 14., 69. maddelerine ve SPY'nın 78. maddesinin (a) bendine, 80. maddesine, 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırı amaçlar taşıdığı anlaşıldığından, davalı partinin SPY'nın 101. maddesinin (a) bendi gereğince kapatılmasına karar verilmesini arz ve talep ederim."

II-DAVALI SİYASİ PARTİNİN ÖN SAVUNMASI

Demokrasi ve Değişim Partisi'nin 28.7.1995 günlü, 95/82 sayılı Ön Savunmasında aynen şöyle denilmiştir:

"Partimizin kapatılmasıyla ilgili bu dava nedeni ile huzurunuzda savunma yapmak zorunda bırakılmış olmaktan, bu ülkenin sorumlu bireyleri olarak, ülkemiz ve onun yarınları adına utanç duyduğumuzu öncelikle belirtmemize izin verin.

Sayın Mahkemenize kapatılma istemiyle aleyhine dava açılan Demokrasi ve Değişim Partisi 03.04.1995 günlü İçişleri Bakanlığına verilen dilekçe ile kuruldu. 06.06.1995 tarihinde de iş bu dava açıldı. Demokrasi ve Değişim Partisi daha henüz iki aylık bir parti iken, daha henüz siyasal

bir eylemi ve işlemleri olmadan ve daha henüz örgütlenmeye ve kamuoyuna kendisini tanıtmaya fırsatı bulamadan iş bu kapatılma davası ile karşı karşıya kaldı. Doğrusu Başsavcılık partiyi hazırlıksız ve kamuoyunca tanınmadan bir an evvel kapattırabilme hususunda başarılı oldu denebilir.

Başsavcı partinin eylem ve işlemlerini izleme gereği görmemiş ama Ay. 69. md. aykırılık iddiasında bulunabilmektedir. Partinin hangi eylem ve işleminin yasa hükmüne aykırılık oluşturduğunu da izah etmemiştir.

Doğrusu Başsavcılığın bu aceleciliğini anlayabilmek mümkün değildir.

Programına, uluslararası durumun genel bir değerlendirmesi yapıldıktan sonra, ülkemizin de içinde bulunduğu bölgemizin siyasi durumunu irdeleyerek "Türkiye'de Durum" başlığı altında (Sh. 4) Türkiye'nin sorunlarını tespit ederek bu sorunlara ilişkin çözüm ve önerilerini "Somut hedefler ve çözümler" (Sh.8) başlığı altında dile getirmiştir.

D.D.P. programında "...Türkiye günümüzde hala çağdaş, ileri bir ülke olmaktan uzaktır ve ciddi sorunlarla yüzyüzedir. Bu sorunların başında ekonominin kötü durumu, demokrasi yokluğu ve Kürt sorunu gelmektedir. Bu üç sorun birbirini etkilemekte, beslemektedir; çözümleri de birbirine sıkı sıkıya bağlıdır..."

"...Yoğun baskı çarkının başlıca nedenlerinden biri de Kürt sorunudur. 1923'te şekillenen Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırları içinde, bizzat Cumhuriyetin kurucularınca da ifade edildiği gibi, Türkler, Kürtler ve başka etnik gruplar yaşamakta idi. Yönetici kesim daha başta ülkenin etnik gerçeğine, çok kültürlü, çok dilli yapısına uygun bir siyasal ve yönetsel yapı oluşturmaktan kaçındı, başka etnik yapıları zorla Türkleştirmeye, eritmeye çalıştı. Bu baskı politikası, onu izleyenlerin amaçlarına uygun sonuç vermedi.; aksine bir dizi Kürt ayaklanmalarına yol açtı ve sorun ağırlaşarak günümüze kadar geldi. Bugün de Kürt sorunu, tüm ağırlığıyla ülkenin gündemindedir..." (Sh. 4).

Kürt Sorununun Çözümü İçin:

"Türkiye'ye barış gelmesi için, gerçek bir demokrasi ve ekonomik gelişme için Kürt sorunun çözümü şarttır ve çözüm, şiddet ve bastırma ile değil, ancak barışçı yöntemlerle mümkündür.

Partimiz, Kürtlerin ve Türklerin birarada kardeşçe yaşamasından yanadır ve bunun yolu, bugüne kadar izlenen baskı politikasına son vermek;

Türkiye'yi de bağlayan uluslararası hukuk ilkelerine ve sözleşmelere uygun olarak Kürtlerin haklarını tanımak ve eşitlik temelinde çok yönlü, politik, yönetsel ve kültürel bir demokratik yapılanma sağlamaktır. Partimizin temel amaçlarından biri de budur.

Bunun için öncelikle silahların susması ve sorunun çözümü için özgür bir tartışma ortamının oluşması sağlanacaktır. Tüm partiler bu konuya ilişkin görüş ve programlarını hiç bir kısıtlama olmaksızın, serbestçe dile getirecek ve halk bu görüşler arasında özgürce bir seçim yapabilecektir... (Sh.8).

Çağdaş Bir Demokrasi İçin;

"Egemen kesim, Cumhuriyet tarihi boyunca ülkemizin insanlarından demokrasiyi, temel hak ve özgürlükleri esirgedi. Bu, insanlarımızın demokrasiyi, layık ya da buna hazır olmadıkları için değil, acımasız sömürü çarkını haksızlıkları, yani egemen zümrenin imtiyazların sürdürebilmek içindi.

Söz konusu zümre bugün de ülkenin kaderini elinde tutuyor ve demokrasiyi halktan esirgiliyor. Bugün de demokrasi ve özgürlük adına söyledikleri ve yaptıkları maskaralıktan başka bir şey değildir. Egemenler, yıllardır demokratikleşme adı altında halkı, iç ve dış kamuoyunu oyaltıyor, kabaca aldatıyor.

Ülkemizin geniş boyutlu çağdaş bir demokrasiye ihtiyacı var ve bu daha fazla gecikmemelidir..." (Sh. 9).

Ekonomi

"...Partimiz egemenlerin yolsuzluk, hırsızlık, rüşvet çarkına ve yıllardır inatla sürdürülen kirli savaşa son verecek, bu yoz çarkın ve kirli savaşın tükettiği ülke kaynaklarını, geniş halk yığınlarının yararına; üretime ve ülkenin öteki hayati sorunlarının çözümüne seferber edecektir. Böylece ülke iç barışa kavuşacak ve hızla gelişecek; enflasyonun denetim altına alınması, işsizliğin ve yoksulluğun giderilmesi, emekçi halkın yaşam standardının yükseltilmesi, geri kalmış bölgelere kaynak aktarımı mümkün olacaktır.

Demokrasi bunun güvencesi olacaktır. Demokratik bir toplumda, yönetim üzerinde halk denetimi, bağımsız yargının yolsuzluk yapanların yakasına yapışması mümkün olacaktır..." (Sh. 12).

Partimizin yukarıda izah edilen bu tespit ve taleplerine karşılık Cumhuriyet Başsavcılığı'na hazırlanan iddianame esasen parti program metnine dayanmaktan ziyade, soyut fikir yürütmelere, yorum ve kıyaslara dayanmaktadır.

İddianamenin "Kapatma ve değerlendirme" başlığında yer alan iddia ve tespitlerde iddianamenin nasıl hazırlandığı hususu da izah edilmektedir.

"... Türk Ulusu yanında ve onunla eşit durumda bulunan, kendilerine özgü hak ve özgürlüklere sahip ayrı bir halk oluşturduklarının anlatılmak istenmesi de ULAŞTIGIMIZ YORUMU (ABÇ) güçlendirmektedir..." (Sh. 30)

"...Programın birinci sayfasında da davalı partinin bu İKİ HALKIN (ABÇ), birarada kardeşçe yaşamasından yana olduğu ifade edilmektedir..." (Sh. 30, P.2).

Keza programın hiç bir yerinde böyle bir belirleme yoktur.

"...Yapılan tespit ve temennilerden talep edilen hak ve özgürlüklerin niteliği hakkında FİKİR YÜRÜTMEK (abç) olanaklı bulunmaktadır..." şeklindeki tespitleri ile iddianamenin program metninin lafzına bağlı kalınmadığı, kurucuların bu metin ile murat ettiklerinin ötesine geçilerek ve bundan hareketle varılan yorum ile hazırlandığı da anlaşılmaktadır.

Aynı şekilde talep edilen hak ve özgürlüklerin mahiyeti hakkında tespit ve temennilerden hareketle fikir yürütülmektedir. Bu aristo mantığıdır. A fenomenini B fenomeni ile izah etmektedir. Diğer bir deyimle, bu iddia makamının peşin yargısının altını doldurma gayretiyle, suç oluşturmayan ifadeleri binbir dereden su taşıyarak suç unsuru gibi gösterme çabasıdır.

Partimizin tespitleri ve talepleri ayrı ayrı hususlardır. Yasaya aykırı olmayan bu hususların, birini diğerinin eksikliğini gidermede ikame etmek, en yakın ifadeyle hukukun zorlanmasıdır.

İddianamedeki mantık karışıklığı, Türkiye'nin de taraf olduğu "Yeni bir Avrupa için Paris Şartı" antlaşmasına ilişkin tespit ve iddialarda da var. Taraf devletlerin bu antlaşma ile güvenliğe ilişkin bölümde belirtilen, "...Devletlerin bağımsızlığını, egemen eşitliğini ya da toprak bütünlüğünü ihlal eden etkinliklere karşı demokratik kurumların savunulması..." ve "...tüm terörizm etkinliklerini, yöntemlerini ve uygulamalarını bir suç olarak mahkum ettiği..." husus doğrudur.

Demokrasi ve Değişim Partisi'nin programında bu norma aykırı hiç bir tespit ve talep söz konusu edilmemiştir. Aksine aynı antlaşmanın; "...katılan devletler ulusal azınlıkların etnik, kültürel, dilsel ve dinsel kimliklerinin korunacağı ve ulusal azınlıklara mensup kişilerin, hukuk önünde tam bir eşitlikle ve hiç bir ayrımcılık yapılmaksızın, bu kimliklerini özgürce ifade etme, koruma, saklı tutma ve geliştirme hakları bulunduğunu teyid ederiz..." hükmüne rağmen, partinin Kürt kimliğine ilişkin talepleri yasaya aykırı sayılmaktadır.

Keza aynı şekilde "... Devletin bütünlüğünü hedef alan faaliyetlerin demokratik haklar ve özgürlükler çerçevesinde düşünülemeyeceği..." yolundaki tespitinin Paris Şartı hükümleri ile izahı mümkün değildir. Çünkü Paris Şartı'nın güvenliğe ilişkin hükmü, ülkenin bütünlüğünü korumayı düzenlemiştir. Devletin bütünlüğüne (üniter yapısına) ilişkin bir koruma, bu hükümlerde yer almamıştır. Sayın savcı bu hükmün içine devletin bütünlüğüne ilişkin bir ilaveyi de sıkıştırmaya çalışmaktadır. Ne yazık ki, mızrak çuvala sığmamıştır.

Aynı sözleşmeye taraf olan Belçika'nın üniter bir yapıdan federatif bir yapıya nasıl geçebildiğini izah etmek de mümkün değildir. Aksi halde Paris Şartı'nın devletin yapısını değiştirmeye, islah etmeye ilişkin hükümlerinin Belçika için demokratik hak ve özgürlük, Türkiye için ise, "yıkıcılık" olarak vazedildiğini kabul etmek gerekecektir.

İddianamenin aynı bölümünde dikkat çeken diğer hususlar ise Başsavcılığın Türklük, Türkçe ve Türk milliyetçiliğine ilişkin bilim dışı belirleme ve nitelemeleridir.

İddianamenin 14. sayfasında "... Türkçe bireyler arasında yalnızca bir resmi dil olma durumunu çoktan aşmış; ayrı etkin kökenden gelseler bile, yüzyıllar boyunca karışıp kaynaşmış ve bir ortak kaderi paylaşmış, ortak bir kültüre ulaşmış kitlelerin hem günlük yaşantıda, aile içinde ve iş yerinde yaygın biçimde kullandığı ortak bir iletişim aracı olabilmış, hem de aynı kitlelerin ortak bilim, kültür ve sanat dili olma derecesine ulaşabilmiş ve böylece gerek bireysel, gerekse toplumsal iletişimin sağlanmasında başlıca araç olmuştur. Türkçenin kazandığı bu yaygınlık ve genellik göz önüne alındığında, etnik grupların sahip oldukları yerel dillerin resmi dil yerine genel iletişim ve eğitim dili olarak kullanılması düşüncesi kabul edilemez. Yerel düzeyde kalmış, gelişmemiş diller bireylere manevi varlıklarını geliştirme olanağı sağlayamaz..." denilmektedir.

Şayet Türkçe iddia edildiği şekilde yaygın biçimde kullanılan ortak iletişim aracı ise "...Resmi dili genç, ihtiyar, kadın, erkek, her vatandaşın bilmesini sağlamak devletin görevi..." (Sh. 19) Kılmanın mantığını anla-

mak ve izah etmek mümkün değildir. Ya Türkçenin yaygınlığında, ya da devlete yüklenen bu görevde bir yanlışlık vardır. Tüm iyi niyetimize rağmen ikisini bir arada anlayabilmekte güçlük çektiğimizi itiraf etmeliyiz.

Dünyanın hiç bir ulusal devletinin, resmi dilini kadın-erkek, yaşlı-geç her vatandaşına öğretmek gibi garip bir temel görevi yoktur. Zira bu devletlerin her vatandaşı dilini bilir. Ancak bizim ülkemiz gibi halkı resmi dilini bilmeyen ve yaygın şekilde konuşamayan ülkelerde devletin bu kabil görevleri vardır.

Diğer bir husus da, yerel düzeyde kaldığı, gelişmediği ve dolayısıyla bireylerin manevi varlıklarını geliştirme olanağı sağlayamayacağı iddia edilen dillere ilişkin tespittir. Başsavcılığın isimlendirmede bu yerel dillerle hangi dilleri kastettiğini bilemiyoruz. Fakat daha önceki tespitlerinden kastedilen dilin Kürtçe olduğu hakkında fikir yürütmek olanaklı bulunmaktadır.

D. İzoli'nin hazırladığı (Deng Yayınları, Şubat 1992 1. Baskı) Kürtçe-Türkçe sözlükte her iki dilin kelime hazinesi şu şekildedir.

Kürtçe... 30.000 kelime ve 4000 deyim (Saydam)

Türkçe ... 25.000 kelime (Arapça, Farsça, Osmanlıca, İngilizce, Fransızca vd. orijinliler dahil)

Birçok baskı ve yasaklama ile kuşatılmış bulunan Kürtçenin Türkçe kadar yaygın olmadığı doğru ise de, bireylerin manevi varlığını Türkçeden daha iyi geliştirebileceği hususu açık ve nettir.

İddianamede "... Ülkemizde yasaklanmış bir dil bulunmamaktadır..." (Sh. 33) Belirlemesi gerçek değildir. Ay. 26, 28, 42 vd. maddeleri kanunla yasaklanan dilden bahsetmektedir. Aynı şekilde Siyasî Partiler Yasası, Basın Yasası ve diğer bir kısım yasalarda da benzeri hükümler vardır. Çok yakın bir tarihe kadar 2932 sayılı Yasa ile yasaklanan dilin Kürtçe olduğu hususunu artık sağır sultan bile duymuştur.

Tüm bu gerçekler karşısında, Başsavcılığın Türkçenin yaygınlığına ilişkin iddiasına kendilerinin de inandığını sanmıyoruz.

Parti programında Kürtçenin radyo-televizyon yayınlarında, eğitimde ve resmi işlemlerde kullanılması hususu talep edilmiştir. Fakat eğitimde "Anadil" olarak okutulacağına ilişkin bir belirleme ve ifade olmamasına rağmen Ay. 42. maddesinin zikredilmiş olmasını anlamak mümkün değildir.

İddianamenin bilimselliği aykırı bir diğer tespiti de "...Ulus olgusuna oranla ikincil nitelikte kesim..." şeklinde ifadesidir.

Başsavcılığın bilim dünyasına kazandırdığı “İkincil nitelikte kesim” kavramını hiç bir sosyoloji kitabında, hatta hiç bir ansiklopedide bulamadık. Eğer bununla uluslaşmamış etnik topluluklar kastediliyorsa, bunun sosyoloji biliminde kategorik isimlendirmeleri vardır. Ulus, azınlık, etnik azınlık, etnisite, aşiret, klan, grup, aile vs. bunlardan bazılarıdır.

Başsavcılığın “İkincil nitelikteki kesimleri” bu bilinen kategorilerden biri ile isimlendirmemiş olmasının bilgi eksikliğinden kaynaklandığını sanmıyoruz. Daha ciddi ve önemli bir nedenle yapıldığı muhakkaktır. Bu ciddi ve önemli nedenin de ne olabileceğın sayın heyetinizin takdirine bırakıyoruz.

Parti programının bütünselliğini ve iddianamenin soyut ve bilim dışılığını izah edebilmek için değişen dünya ve yerinde duran Türkiye ikilemini açmak, tartışmak gerektiğine inanıyoruz. Bunun için değişen dünya ve onu seyreden ülkemizin çelişkilerini gözönüne sermek gerektiğine inanıyoruz.

Sayın Yargıçlar,

Türkiye’de demokrasi, özgürlük ve insan haklarına ilişkin mücadeleler, henüz geniş halk yığınlarının yığmsal desteğini alan güçlü ve etkin bir konuma ulaşmadığı için siyasal iktidarlar, insan hakları ihlallerine yönelik tepkileri yüzeysel düzeltmelerle geçiştirebilmektedirler.

İnsan haklarının, demokratik hak ve özgürlüklerin; özetle yaşama hakkının en çok ihlal edildiğı bu ülkede barış ve demokrasinin tehdit altında tutulmasında araç olarak kullanılan “Kürt Sorunu”da hâlâ bir çözüme kavuşmamıştır. Üstelik kamuoyunu bulandıran binbir demagojik bahane ile sorunun tartışılması yasaklanmış ve ırkçı şoven politikalara karşı alternatif düşüncelerin üretilmesi engellenmiştir.

Günümüzde demokrasi; insan haklarını ön planda tutan özellikleriyle yeni boyutlar kazanmış, ülkelerin iç sorunu olmaktan çıkmış, evrensel bir niteliğe bürünmüştür. AGİT-Moskova toplantıları ile de bu, önemli ölçüde tescil edilmiştir. İşte bu yüzden, Türkiye’de, demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla yerleşmesini isteyen, değişime açık sivil ve demokratik toplum mücadelesini veren kesimlerle, statükocu, resmi ideolojinin dümen suyuna girmiş kesimler arasında önemli bir çekişme yaşanmaktadır. Bu çekişme, esasen haklıyla haksızın, barış isteyenler ile savaşta ısrar edenlerin mücadelesidir.

Türkiye uzun yıllardır demokrasinin çağdaş, evrensel ilkelerine, haklar ve özgürlüklere uymayarak, bu alandaki ihlallerle çağdaş ve ileri bir ülke olmaktan uzak kaldı.

Bu yöndeki gelişmeleri izlemek bir yana dursun, bunlara gözlerini kapattı.

Bu nedenledir ki, Türkiye uzun yıllar tek partili yönetimlere mahkum edildi. Sıkıyönetimler, askeri darbeler yaşandı. İnsan haklarının en ağır ihlalleri, sansür yasaları, aydınların, yazarların cezaevlerine tıkmaları, faili meçhul cinayetler; dahası siyasal partilerin kapatılması bir alışkanlık oldu. Demokrasi ise, hep bir avuç egemen ve onların sözcüleri için var oldu.

Tarihten gelen kişiliği ve belirgin kimliği ile Kürtler de bu ülkede günyüzü görmedi. Dili yasaklandı, ret ve inkar politikasıyla asimilasyonun ağır çarkına tutuldu. İnsan haklarının en ağır ihlalleriyle hep ikinci sınıf vatandaş olarak tasnif edildi.

Temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan çağdaş, çoğulcu ve katılımcı bir anayasa ile hukukun üstünlüğüne dayanan demokratik bir düzen yerine, ret ve inkar temelinde şekillenen baskıcı bir düzen tercih edildi. Bu düzen daha baştan, cumhuriyetin kuruluşundan sonra, bizzat cumhuriyetin kurucularınca benimsendi ve tüm topluma süngü gücüyle dayatıldı. Bu tarihi ve siyasal tercih, Kürtler bakımından yok sayılmak ve inkar edilmektir. Türkiye Cumhuriyeti için ise, iç barışın tehdit edilmesi ve kaosu sürekli olması demektir.

Nitekim cumhuriyetin kuruluşundan 1937-38 Dersim ayaklanmasına kadar Kürtler kendilerine reva görülen bu haksızlığa, ret ve inkar politikasına karşı hep direndiler. Türkiye Cumhuriyeti'nde, Türk halkının sahip olduğu imkanlara onlarda sahip olabilmek için sürekli mücadele ettiler. Ne yazık ki bugünlere de bu atmosfer içinde geldiler. Bugün ise durum dünden pek farklı değildir.

Ülke gerçekleri, evrensel hukuk ilkeleri ve uluslararası hukuk normları hiçe indirilerek, Türkiye toplumunun hak ve özgürlükler bakımından çağdaş toplumlar gibi geniş demokratik haklara kavuşması bilinçli bir biçimde engellendi.

Türkiye'de parlamento, göstermelik bir organ olmaktan öteye geçememiştir. Sivil otorite ve halk iradesi yerine, hep askerler eliyle resmi ideoloji dayatılarak ülke yönetilmeye çalışılmıştır. Devletin has partileri ve öteki muktedir güçler; tek ulus, tek dil esasına göre ülkeyi yönetmiş, bu yönde bilim dışı, ahlak dışı kurallar ve kanunlar koyarak sayıları 20 milyona yaklaşan Kürtleri yok saymıştır.

Bu boğucu ortamda- demokratik haklarını kullanmak için Kürtlere fırsat verilmemiş, her seferinde sesi kısıtılmıştır. Kürt sorununun bugün de olanca sıcaklığıyla ülke gündeminde bulunmasının nedeni; gerçek dışı tezlerle Kürtleri yok sayan, ret ve inkar politikasında ısrar eden politikacılarıdır.

Demokratik tarzda hak arayışına hep baskıyla karşılık verilen Kürtler de dünyanın diğer insanları gibi hak arayışını sürdürecektir. Bu çaba, bu kaos ortamı sürdükçe de devam edecektir.

Siyasal iktidarlar Kürtlerin haklarını kabul etmeyerek ülkeyi bir iç savaşın içine sürüklemiştir. Ne yazık ki bu haksız ve kirli savaş Türkiye toplumunun tüm kesimlerini, özellikle de emekçi kesimini olumsuz yönde etkilemekte, kaynakların heba edilmesine neden olmakta, iç barışı tehdit etmekte, giderek onulmaz yaraların açılmasına yol açmaktadır.

Bugün parlamentosu, yürütme organı ve yargı sistemiyle Türkiye, tarihi bir dönemeçle karşı karşıyadır. Yaptığımız bu değerlendirmeler de Türkiye toplumunun Cumhuriyetten bu yana yanlış yönetimler sonucu içine girdiği kaos ortamının özetidir.

Kuşku yok ki, üretim süreci içinde tüm kesimler ve tüm yapılar değişime uğramaktadır. Bu değişim tarihin akışına bakıldığında hep insanlığın yararına, onun huzur ve güven içinde yaşamasına dönük olmuştur. Özellikle de insanlık tarihine bakıldığında bu değişimin hak ve özgürlükler bakımından daha bir gelişkin olduğu görülmektedir.

Sanayinin ve bilgi iletişim teknolojisinin gelişmesiyle birlikte, insan hakları ve hukuk sistemi de gelişerek çağın değerlerine uygun bir norma kavuşturulmuştur. Dünyanın hukuk, hak ve adalet kavramları yerine, bugünün herşey insan için gerçeğinin önemsendiği daha çok hak, daha çok adalet ve daha çok özgürlük kavramları önemsenmiştir. Bu yeni değerlendirme uluslararası sözleşmelere yansıdığı gibi iç hukuk açısından da önemli ve etkili bağitlara dönüşmüştür. İyi komşuluk ilişkileri yerine istikrarlı bölgeler, istikrarlı kıtalar; özetle istikrarlı bir dünya hedeflenmektedir. Bu, insanlığın ileriye, daha güzel bir dünyaya dönük kavgasının ürünüdür.

Türkiye Cumhuriyeti tarihi açısından da hak ve özgürlükler mücadelesinin, onurlu ve bir o kadar da çetin geçmişi vardır. Bu onurlu mücadele, toplumun ezilen kesimleri önderliğinde bir avuç egemen yönetimindeki ayrıcalıklı zümrenin iktidarına karşı verilmiştir. Yukarıda belirttiğimiz gibi hep ikinci sınıf vatandaş olarak kabul edilen Kürtler de,

kendilerine dayatılan bilim dışı politikalara boyun eğmemiş, bu imtiyazlı kesimle hep bir mücadele yürütmüştür. ^

Kürt toplumu ve onun çıkarlarını savunan Kürt politikacıları Türkiye’de yasallıkla meşruluğun arasında ciddi bir seçenekle karşı karşıya bırakılmıştır. Ya inkarcı ve ret eden yasallığa boyun eğecek; Türkleştigini, Türk olduğunu kabul edecek, ya da tarihten gelen kimliğine, belirgin kişiliğe sahip çıkarak onurlu bir kişilik sergileyecekti.

İşte, yüzyıllardır Türk halkıyla bir arada yaşayan bu onurlu insanlar, kimliklerinin geliştirilmesine ilişkin talepleri, hep barış içinde ve demokratik bir duyarlılık inceliği içinde ifade etmiştir. Cumhuriyetin ilk kuruluşunda, Türkiye Cumhuriyeti’nin Türklerle birlikte iki asli unsurundan biri olarak sayılan Kürtler, Lozan Antlaşması’ndan sonra, zor ve baskıyla “Türk” sayılmış, kendi kimliği inkar edilmiştir.

İlk meclis tutanakları, M. Kemal ve arkadaşlarını o dönemdeki konuşmaları, İsmet Paşa’nın Lozan’da başkanlık ettiği heyet adına yaptığı konuşmaları; Kürtlerin de Türkler gibi cumhuriyetin asli unsuru olduğunu göstermektedir.

Ayrıca Sevr süreci de bu konuda tarihi bir belge olarak değerlendirilebilir. (Sevr, Kürtlerin Cumhuriyetten sonra icat edilmediğinin önemli bir kanıtıdır.) Zira resmi tarihin gizlediği tarihi gerçekler de bunun böyle olduğunu göstermektedir.

Lozan’dan sonra “Misaki Milli” sınırları içinde, Türklerle birarada yaşayan Kürtlerin, Lozan ertesinde, yani Şubat 1925’te cumhuriyete karşı ayaklanmış olmaları düşündürücüdür.

İstiklal Mahkemeleri Tutanakları, ayaklanma önderlerinin beyanları ve bizzat genelkurmay belgeleri bu olay hakkında tarihe önemli belgeler olarak geçmiştir. Daha sonraki yıllarda ise; büyüklüğü ve etkileri açısından en az bu başkaldırı kadar önemli olan Ağrı ve Dersim ayaklanmaları gerçekleşmiştir.

Görülüyor ki, uzun bir süre, Kürtler cumhuriyete karşı bir hak arayışı içinde olmuştur. Kendisine dayatılan Türklük kimliğini benimsememiş, buna, karşı koymuştur. Bu ret ve inkar politikasına itiraz etmiştir. Gerek Kürtler, gerekse bir bütün olarak Türkiye toplumu için acı deneyler olarak tarihimizde iz bırakan bu durum, ne yazık ki ülkeyi yönetenler için öğretici olmamıştır. 1925 yılından beri izlenen siyaset, Kürtler açısından hep bir geriye gidişi, yeni bir hak gaspını ifade eder. Tunceli Kanunu,

Mecburi İskanlar, Takriri sükunlar birer utanç vesikalarıdır. Bugün de Kürt bölgesinde yaşayan kirli savaş ve sürdürülen uygulamalar bu devekuşu politikasının ürünüdür.

Eğer cumhuriyeti yönetenler, Kürtlerin bunca bedel ödemek pahasına talep ettikleri bu hakları tanısaydı, bugün gerçek bir barış ve gönüllü bir birlikten söz edilebilirdi. Ne var ki onlar, bu hakları tanımak bir yana, inatla ret ve inkar politikasında ısrar ettiler.

Peki Kürtler Ne İstiyor?

Kürtler de, Türkler gibi kimliklerini özgürce geliştirmek istiyor. Anayasa ve yasalarda hakları belirlensin, güvence altına alınsın istiyor.

Bugüne kadar izlenen yanlış politika, Kürtlere de, Türklere de ağır faturalara mal oldu. Gerilim ortamı, şoven dalganın etkisiyle de her geçen gün artarak iç barışı olumsuz yönde etkiledi. Ekonominin zaten kötü olan durumu, binbir demogojik söylemle “ülke bütünlüğü” bahane edilerek, sözde “terörle savaş” adı altında yürütülen kirli savaşla daha da kötüleşti.

Olanlar ise, bu ülkenin kaynaklarının heder edilmesinden, ülkenin aydınlık geleceğinin karartılmasından başka bir şeye yaramadı.

Unutmamalıyız ki; Kürt Sorunu, adil ve demokratik bir çözüme kavuşmadıkça, ekonomik yapı düzelemez, ülke tam anlamıyla huzur ve güven ortamına kavuşamaz. Cumhuriyetin bu günkü ve gelecekteki yöneticileri, bu çıkmaz sokakta ve devekuşu politikasında ısrar etmeye devam ederlerse, endişemiz odur ki, gelecekte istesekte barışı tesis etmekte geç kalabilir, Türkler ve Kürtlerin bir arada ve yan yana yaşamasını sağlamakta zorlanabiliriz.

Bunun için, yarın geç olmadan sorunun çözümü için gerekli tartışma ortamının oluşması, Kürtlerin demokratik haklarının tanınması gerekir. Bu ise, ekonominin emekçi halkın yararına gelişme yoluna sokulması, demokrasinin gelişmesi, iç barışın güvenceye kavuşması demektir.

Kürtler uzun yıllardır bunun için çaba sarf etmekte, bunu istemektedir. Yapılması gereken de budur.

Demokrasi ve Değişim Partisi nedir? Neyi amaçlamaktadır?

Partimiz sol bir partidir. O, ezilen ve sömürülen yoksul halkın ekonomik çıkarlarını gözeten, demokrasiyi kısıntısız bir biçimde yerleştirmek

için mücadele eden; bu güne kadar iktidarı ve muhalefeti ile ülke yönetiminde bulunarak, ülkeyi kaos ortamına getiren statükocu düzen partilerine karşı mücadeleyi sol ve demokratik bir çizgide sürdürmeyi görev edinmiş demokratik bir sol partidir.

Ülkenin çok renkli yapısına uygun olarak, her türlü kültürel, politik ve yönetsel düzenlemelerin bir an evvel gerçekleşmesi için mücadele etmektedir.

Kürt sorununa eşitlik temelinde, politik çözüm önermektedir. Bu amaçla mücadele etmekte, kamuoyu oluşturmaktadır.

Demokrasi ve Değişim Partisi, 70 yıldır sürdürülen ret ve inkar politikasının, iç barışı tehdit ettiğini; kaynakların savaşa aktararak heba edilmesine yol açtığını; yoksul kesimleri ekonomik bunalımın ağır yükü altında ezilerek tık nefes hale getirdiğini; demokrasinin kırıntılarının bile Türkiye insanına çok görülerek anti-demokratik yasa ve uygulamalarda ısrar edildiğini dile getirmekte; bu amaçla mücadele etmektedir.

Bütün partiler gibi, DDP'de ülke sorunlarına dönük görüşlerini ve çözüm önerilerini programında belirtmiş, bu görüşlerini kamuoyunun değerlendirmesine sunmuştur.

Kuşkusuz o, devekuşu politikasında ısrar eden koroya katılmak yerine, ülke gerçeklerinin gereklerini yerine getirmiş, cesur bir adım atmıştır. Resmi tarih ve resmi söylem yerine bilimselliği, objektif davranmayı, tarihle barışmayı önermiş ve bu uğurda etkili olmaya çalışmıştır.

Parti aleyhine alelacele, işbu davanın açılmış olması partinin kitlelerle buluşmasını engellediği gibi, parti programının toplumca tartışılması ve buna ilişkin beğenin de ortaya konması engellenmiştir.

Bizler, bu ülkenin insanları olarak, siyasi taleplerimizi, içinde bulunduğumuz duruma ilişkin görüşlerimizi kitlelere anlatmak, tartışmak, iktidara geldiğimizde ise; bunları, nasıl hayata geçireceğimizi göstermek için bir parti kurduk. Kamuoyuna programımızı açıkladık.

Demokrasinin vazgeçilmez unsurları olarak gösterilen partiler, nedense ülkemizde ilk vazgeçilen kurumlar olmaktan kurtulamıyorlar. Bunun nedeni bizce bellidir. Amaç tek merkezli, tek tip düşünen özde bir, ancak isimleri farklı olan partiküller yaratmaktadır. 70 yıldır yapılanlar da bundan farklı değildir.

Partilerin kuruluş amacı toplumda yükselen talepleri belli bir çerçevede içinde örgütleyerek uygulamaya geçirmektir. Yani hiç bir parti toplumun istemleri dışında talepleri öne süremez. Zira bu talepleri öne sürmesi de mümkün değildir. Aksi taktirde toplumun dışına itilip, yok olmaktan kurtulamaz. Ne yazık ki, resmi ideolojiden farklı düşünen, sorunlara daha gerçekçi ve daha nesnel yaklaşımlar gösteren kesimlerin kurduğu partilere bu doğal eleme yolu kapatılmaktadır.

Ülkemizde mevcut sorunların çözümüne, devlet yöneticilerinden farklı bir çerçeveden bakan Demokrasi ve Değişim Partisi'nin önüne ne yazık ki evrensel hukuka aykırı, Türkiye gerçeğinden uzak "yasal" engeller çıkarılmıştır.

Sayın Yargıçlar:

Bu davanın hukuki olmadığını, tümüyle siyasi bir dava olduğunu belirtmemize izin verin. İddianameyi hazırlayan sayın savcı bir polemik ustası gibi, tarihi de çarpıtarak bizimle tartışmaya istekli görünmektedir. Ancak sayın savcı bir yandan bir hukukçu gibi davranmaya çalışırken, diğer yandan rolüne ve konumuna uygun devlet memurluğu sadakatiyle yazılı metinlere, resmi ideolojiye bağlı kalmaya özen göstermektedir. Ne yazık ki, sayın savcı parti programımıza yönelik iddialarını yazarken ve yine parti programımızı kendince yorumlamaya çalışırken, adeta kendi gizli niyetlerini de açığa vurmaktadır. Sayın savcı bir yandan Kürtlerin İran ve Irak'ta soydaşlarının bulunduğunu belirtirken, diğer yandan Kürtlerin de Türk olduğunu iddia eden uydurma tezleri de ileri sürmektedir.

Savunmamızın başında da belirttiğimiz gibi Kürtler tarihi bir kimliğe, belirgin bir kişiliğe sahiptirler. Ve yine sayın savcının iddianamenin içeriği ile çelişse bile belirttiği gibi, sadece İran ve Irak'ta değil, Suriye ve bugünkü Ermenistan'da da Kürtlerin soydaşları bulunmaktadır.

Yine sayın savcı Lozan'da Türk delegasyonunun tartışmalarından, "Alt komisyon önce, etnik azınlıkların başka bir deyimle, müslüman olmayan (olan kastedilmiştir B.N) azınlıkların da, örneğin Kürtlerin, Çerkezlerin, Arapların tasarısındaki koruma tedbirlerinden yararlanmalarında direnmiştir. Türk temsilci heyeti bu azınlıkların korunmaya ihtiyaçları olmadığını ve Türk yönetimi altında bulunmaktan tamamıyla memnun olduklarını söylemiştir. Alt komisyon bu inandırıcı sözler üzerine (A.B.Ç.) koruma tedbirlerini yalnız müslüman olmayan azınlıklarla sınırlamayı kabul etmiştir." Biçiminde bir alıntı aktarmaktadır.

Sayın savcının bu alıntıyı aktarırken ne kadar şartlanmış bir tutum içinde olduğu görülmektedir. Kürtlerin Türkler gibi Müslüman olmaları

Türk oldukları anlamına gelmediği gibi, Türklerle birlikte ve birarada yaşamaya rıza göstermeleri de Kürtlerin Türk oldukları anlamına gelmiyor.

Sayın Savcı; "Atatürk milliyetçiliği, ayrımcı ve ırkçı değil. Türkiye Cumhuriyetini kuran Türk halkının kökeni ne olursa olsun devlet yönünden tartışmasız eşitliği, içtenlikli birliği ve birlikte yaşama istencini içeren çağdaş bir olgudur." demektedir. (İd. S.16, Satır 22., 26) Bu tanıma göre Türk halkı ve Türk ulusu kavramları T.C. sınırları içinde yaşayan bütün yapıları kapsamaktadır. Türk kavramı. T.C. devleti sınırları içinde yaşayan insanlara konulmuş genel ve soyut bir ad ise, Türkiye sınırları dışında adına Türk denilen başka toplumların olmaması gerekir. Yani, "Türk" kavramı ya Anadolu halkının adıdır. Ya da "Türk" adı, Güneydoğu Asya halklarından olan bir ırkın adıdır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Kafkaslarda, Balkanlarda, özellikle Batı Trakya'da hatta Kerkük'te bile Türkiye Türkleriyle aynı soydan geldikleri iddia edilen Türklerden bahsedilmektedir. Ne yazık ki, aynı iddia Türkiye'de "Türk" adı içinde tanımlanmış olan Kürtlerin, Sayın Savcıca da doğrulanana, İran ve Irak'taki soydaşları için ileri sürülmemektedir. Bu mantık karışıklığının içinden çıkmak, doğruyu tespit ve teslim etmek hukuk adına, çağdaşlık adına mahkememizin önünde ciddi bir görev olarak bulunmaktadır.

Sayın Yargıçlar;

Bir an için "Kürt" adının da diğer adlar gibi Türk adıyla birleşmiş ve Türk ulusu ya da Türk halkı kavramını oluşturduğunu kabul edelim. Sayın Savcının tezine göre, İran ya da Irak'taki Kürtlerin uğradığı mezalime karşı çıkmak isteyen, onların yardımına koşan hatta, gayri Türk "Soydaş" diyerek onların acılarını, sorunlarını paylaşmak istese, bölücülük yapmış sayılacaktır. Milletın bölünmezliği ilkesine aykırı davrandığı ileri sürülecektir. Bu, doğruysa "Türk Ulusunu" oluşturan tüm unsurlar için geçerli olmalıdır. Ne yazık ki bu şart, sadece Türk ırkından gelenlere uygulanmıştır.

Yakın geçmişte yaşadığımız bir iki önemli örneğe değinmemize izin veriniz. T.C.'nin yöneticileri, Bulgaristan ve Yunanistan'daki Türk azınlığa "Soydaşlarımız" demektedir. Ve bütün Türk insanı da bunu böyle bilmektedir. Aynı yöneticiler İran ve Irak'daki Kürtlere, bırakınız "Soydaş" demeyi, "yurttaşlarımızın soydaşları" demekten bile bilinçli bir şekilde kaçınmışlardır. Onlara genelde sınırlara yakın bölgelerde yaşayan vatandaşlarımızın akrabaları gibi isimler bulmuşlardır.

Yukarıda ifade ettiğimiz çift ölçülülüğün, yani soydaşlık karmaşasının tek kıstası vardır: Bu devleti sadece Türk ırkından gelenlerin devleti olarak görmek. Cumhurbaşkanlığı forsundaki 16 yıldızın Türk ırkının tarihinde kurduğu devletleri temsil ettiğini herkes bilmektedir. Bu da, "Türklüğün" cumhuriyetten evvel var olduğunu göstermektedir.

Sayın Yargıçlar;

Mahkememiz belki gerçeklerle Anayasa ve diğer yasaların koyduğu kurallar arasında bir tercih yapma zorunluğu içine düşebilir ve her zaman olduğu gibi bu kez de tercihini Anayasa ve öteki yasalardan yana kullanabilir. Bunun vicdani sorumluluğu Mahkemenin siz değerli üyelerinin olacaktır. Şimdi de izninizle Mahkeme Başkanı Sayın Yekta Güngör Özden'in "Hukukun Üstünlüğüne Saygı" adlı eserinin 417. sayfasından bir alıntı yapmak istiyoruz. "İnsan hakları, insanın doğuşuyla sahip olduğu, devredilemez, vazgeçilemez haklarıdır. Bunlar her zaman, her koşulda, her yerde insanı insan kılan ve savunulan değerlerdir. Hukuk, bu hakları ve özgürlükleri koruyup, güçlendirme, yaygınlaştırıp, kökleştirme aracıdır. İnsan hakları, hukuk olmasa da vardır. (A.B.Ç.) Anayasalar benimsemese de vardır. (A.B.Ç.) Bana göre Anayasalardan da önce gelir. Anayasa, hukuk yoluyla bu hakları benimsedikçe ve bunlara dayandıkça, daha saygın ve onurlu olur. (A.B.Ç.) Hukuk, insan hak ve özgürlükleri önündeki değişik engelleri kaldırmakla yükümlüdür. (A.B.Ç.) Barışı, sağlığı ve mutluluğu sağlayan, insana insan olmasının kıvancını duyurmayan düzenlemeler, baskıcı işlemler hukuksallıktan yoksundur. Halk dilinde "kalıbına uydurulması" dediğimiz, biçimsel uygunluklar hukuksallık için uygun değildir. Özde aykırılık olunca hukuksallık sözde kalır. İnsan haklarını odak sayarsak bunun çevresinde temel haklar bulunur. Birlikte bütünleşirler. Temel haklarda Anayasal gereklerle geçici sınırlamalar yapılabilirse de insan haklarında böyle düzenlemelere gidilemez ve hiç bir ödün verilemez. Çağımız insanlık çağıdır."

Yukarıda aktardığımız düşünce, parti programımızı ve savunmamızı önemli ölçüde desteklemektedir.

Sayın Yargıçlar;

Amerika'da zencilerin haklarıyla ilgili olumlu gelişmelerin önünü, parlamentodan önce mahkemeler açmıştır. Yani hukuk, haklar ve özgürlükleri korumanın yanısıra, onları kökleştirip geliştirmiştir. İnsan hakları önündeki engelleri kaldırmakla hukukun saygınlığını artırmıştır. Mahkemeniz de böylesi bir sürecin başlamasına katkı yapabilir, bu onurun sahibi olarak tarihe geçebilir.

Sayın Savcı, iddianamenin 22. sayfasında şöyle söylemektedir: “Hele böylesi topluluklar, ortak geçmişten gelen tarihsel, kültürel ve manevi bütünlük içinde, kendi kaderini, o ulusun kaderiyle özdeşleştirme istek ve iradesini göstermişlerse, böyle bir hakkın tanınmasına gerek kalmaz.” Burada Kürt toplumunun, Türk Ulusunun kaderiyle özdeşleşme istek ve iradesini gösterdiği ileri sürülmektedir. Bizce Kürt toplumu ya da Sayın Savcının deyişiyle Kürtler, kendi iradeleri ve istekleriyle Türk sayılmayı, dillerinden ve kültürlerinden vazgeçmeyi ve öteki demokratik haklarını askıya almayı kendileri benimsemiş değillerdir. Bu onlara sonradan reva görülen baskı politikasının sonucudur. Oysa Kürtlere Kurtuluş Savaşında, Amasya Tamiminde vaadedilen ve önerilen statü kendilerinin ret ve inkarı değildi, bilakis kendilerin cumhuriyetin asli unsuru olarak kabul etmekti.

Hal böyleyken, Sayın Savcının “Kendi kaderlerini o ulusun kaderiyle özdeşleştirme istek ve iradesini göstermişlerdi.” biçimindeki iddiası bir çarpıtmadan, tarihi gerçekleri tahrif etmekten öteye gitmemektedir.

Sayın Savcıya sormak istiyoruz: Türkiye’de yaşayanlara “Kökeniniz nedir?” diye kim sormuştur? Veya bu yönde iradesini ortaya koyanları kim kaale almıştır? Kürtlerle - Türkler kardeşçe; eşit haklarla bir arada yaşasın diyenleri, zindanlarda çürüten, göç etmek zorunda bırakan, Parti Programlarında Kürtlerden söz edildiği için partilerin kapatılmasını nasıl izah etmek gerekir? Durum böyleyken, hala böyle bir iradede söz etmek, hukuki bir belge yazarken bile, bu yanlış ileri sürmek, Sayın Savcının olsa olsa art niyetini, ideolojik tavrını gösterir.

Sayın Yargıçlar;

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin başbakanları, hatta cumhurbaşkanları bile mevcut yasaları aşan beyanatlarda Kürtlerden, Kürt realitesinden söz ederlerken, herhangi bir kovuşturmaya uğramamaktadırlar. Ne yazık ki, bizler, resmi söylemle farklı düşünenler, tarihi gerçeklere dayanarak ileri sürdüğümüz görüş ve önerilerimizden dolayı her seferinde, kovuşturmaya uğruyor; ağır hapis cezalarına çarptırılıyor. Bu yüzdendir ki, Türkiye Cumhuriyeti’nin yetmiş yıllık tarihinde ve sözde elli yıllık çok partili döneminde iktidar ve muhalefeti ile aynı ideolojik formasyona sahip partiler nöbet değişimi yaparak demokrasilik oyunu oynamış, ülkenin bu durumuna engel olamamışlardır.

Bu çift ölçülülük ne yazık ki, hukuk alanına da yansımıştır.

Hukuk, insanın doğuşuyla sahip olduğu devredilemez, vazgeçilemez hakları ve özgürlükleri koruyup güçlendirme, yaygınlaştırıp kökleştirme aracıdır.

Hukuk, insan hak ve özgürlükleri önündeki değişik engelleri kaldırmakla yükümlüdür. (Y.G.Özden, a.g.e.)

Hukuk, toplumsal gelişmeye paralel olarak, birey-birey ilişkisini, birey-toplum ilişkisini ve birey-devlet ilişkisini düzenler.

Hukuk, ne bir baskı aracıdır, ne de bir zümrenin imtiyazını sürdürürebilmek için var olan bir kalkandır. Hukuk, herkes için vardır ve ayırimsız herkesin haklarıyla ilgilidir. Hukuk, haklıyı korurken, mağdurun hakkını ararken bile, haksızın ve suçlunun haklarını gözetir. Suçluyu ya da suçlananı bir adalet mantığı içinde değerlendirir. Özetle hukuk; insan haklarının ayırimsız herkes için var olduğunu gözetir.

Türkiye toplumu, Türk, Kürt, Lâz, Çerkez v.s.'nin birarada yaşadığı "çok dilli" ve "çok kültürlü" bir toplumdur. Diğer bir deyişle "heterojen" bir toplumdur.

Heterojen toplumlar, çok boyutlu parti sistemine göre işler. Partiler, 1- sosyo-ekonomik boyut, 2-dinsel boyut, 3- kültürel etnik boyut, 4- şehir kırsal vs boyutlarından biri veya birkaçı temelinde program, çalışma ve oluşum yaratır. (Çağdaş Demokrasiler Arnd Lijpart, Çev. Prof. Dr. Ergun Özbudun, Doç. Dr. Ersin Olduran, Türk Siyasi Bilimler Vakfı Yay. S. 86). Oysa Türk siyasi partiler rejimi daha başından Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası tarafından resmi ideolojinin cenderesine alınmış, bunun dışına çıkması yasaklanmıştır.

Partiler önerdikleri sosyo-ekonomik modeller ve çözüm önerileri üzerinde politikalarını şekillendirirler. Toplumsal örgütlenmeyi, farklı kesimlere ulaşmayı bu yolla gerçekleştirmeye çalışırlar. Ne yazık ki, mevcut yasalar, demokrasinin vazgeçilmez unsurları olarak adlandırılan partilere, tek ideolojik kılıfa bürünmeyi şart koşuyorlar. Bu kör-topal ve tek yanlı siyasetle ülke yönetilerek demokrasi oyunu oynatılmaktadır.

Eğer gerçek anlamda bir demokrasi isteniyorsa, öncelikle partiler tek ideolojik formasyona itilmemeli ve her partiye kendi politik taleplerini özgürce tartışma olanağı sağlanmalıdır. Aksi halde tek parti, resmi ideoloji partilerine ve onun iktidarına mahkum olunur.

Sayın Yargıçlar;

Demokrasi, sadece hukuku geliştirmek, kökleştirmek gibi insan haklarının yaygınlaşmasına katkı yapmıyor. O, özgür bir tartışma ortamı ve araştırma-geliştirme mekanizmalarını güçlendiriyor. Özetle; siyasetten

ekonomiye, kültürden sanata her alanda gelişmeye fırsat veriyor. Demokrasi ve hukuk içiçedir, yanyanadır. Gelişmeleri de birbirine bağlıdır. Bu nedenle hukuk ve demokrasinin gelişmesinden korkmamalıyız.

Uluslararası hukuk ve ulusal hukuk, çeyrek yüzyılda önemli gelişmeler kaydetti. Bu gelişmelerin bir çoğu uluslararası planda düzenlenen bağitlarla evrenselleşti. Bu da, hukukun evrensel yanını güçlendirdi. Yani hukuk ve adalet, giderek ulusüstü boyutlara erişti. Helsinki Nihai Sene-di'nde ifade edilen "içişlerine karışmamak" ilkesi genel çerçevesini koru-sa bile, AGİT-Moskova Toplantılarıyla (insani boyut) yeni bir biçime ka-vuştu. Buna göre, insan hakları alanındaki ihlaller devletlerin içişleri olarak kabul edilemez.

Keza Türkiye'nin de imza koyduğu ve 1948 yılında yürürlüğe konu-lan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi düzenlenmiştir.

Bu bildirgeyi beslemek ve bildirge hükümlerini geliştirmek amacıyla da, ayrıca alt sözleşmeler düzenlenmiştir. Bu sözleşmeler;

Kişisel ve Siyasal Haklara İlişkin Sözleşme ile

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme'dir.

Söz konusu alt sözleşmeler; Yaşama Hakkı, İşkence Yasağı, Kişi Gü-venliği, Kanun Önünde Eşitlik, İnanç ve Düşünce Özgürlüğüne Dair Temel Haklar, Toplumların Kendi Kültürlerini Koruma ve Geliştirmeye Dair Temel Haklar'ı içerir.

Türkiye'nin imza koduğu ve Anayasanın 90. maddesinin 5. fıkrası gereğince de, kanun hükmünde olan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 1. ve 2. maddeleri davamızla oldukça yakından ilgili-dir.

Madde 1.- Her insan özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğar. Akıl ve vicdanla donatılmış olup, birbirine karşı kardeşlik anlayışıyla davranır.

Madde 2.- Herkes; ırk, renk, cinsiyet, din, dil, siyaset ya da başka bir görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet doğuş ya da benzeri bir statü gibi herhangi bir ayırım gözetmeksizin bu bildirmede öne sürülen tüm hak ve özgürlüklere sahiptir.

Ayrıca ister bağımsız olsun, ister vesayet altında, ya da kendi kendini yönetmeyen bir ülke olsun, ister başka bir egemenlik sınırlaması altında bulunsun, bir kimsenin uyuğunda bulunduğı ülke ya da alanın siyasal, hukuksal ya da uluslararası statüsüne dayanarak hiçbir ayırım gözetilemez. Demektedir.

Bu iki madde bile T.C. vatandaşları olarak Kürtlere uygulanmış olsaydı, inanıyoruz ki Kürt sorunu bu denli kangrenleşmemiş olacak, yıllarca süren savaşta katrilyonu aşan ekonomik kaynak heba edilmeyecek, bunca kan ve gözyaşına, şiddete gerek kalmayacak ve bugün de partimiz kapatılma istemi ile huzurunuzda olmayacaktı.

Yine alt sözleşmelerden bazıları şöyledir:

Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme, Savaş Suçlarının ve İnsanlığa Karşı Suçların Zaman Aşımından Yararlandırılmaması Sözleşmesi, İşkence ve Keyfi Tutuklamaya Karşı Sözleşme, İnsanlar Arasında Ayırım Gözetilmesini Önlemeye Dair Sözleşme, Kendi Kaderini Belirleme Hakkını Kabul Eden Sözleşme.

Ne yazık ki, bu sözleşmelerin hiçbirine uyulmuyor.

Görülüyor ki, Birleşmiş Milletler gibi bir kurumun sözleşmeleri dahi, Türkiye’de uygulanan bu çağdışı yasalarla hiçe indirilmiştir.

Ayrıca Sayın Savcı, “Barış görüşmelerinde söz alan İsmet İnönü: <Türkiye’de hiçbir müslüman azınlık yoktur; çünkü, kuramsal yönden olduğu kadar, uygulamada da müslüman nüfusun çeşitli unsurları arasında hiçbir ayırım gözetilmemektedir.> demiştir.” (İdd. S.20, paragraf 2) biçiminde tespit yapmaktadır. İnönü’nün “Kuramsal” terimi ile neyi kastettiğini bilmiyoruz. Ama uygulamada müslüman nüfusun çeşitli unsurları arasında hiçbir ayırım gözetilmemektedir şeklindeki iddiası, göz boyamadır, kocaman bir yalandır.

Yine Sayın Savcı, 15 Aralık 1922 günlü tasarının 4., 6., 7. ve 8. maddelerinde geçen “din ya da dil”, “soy, din ya da dil azınlıkları” sözcükleri yerini “gayri müslüm ekalliyetler” sözcüklerine bırakmıştır. Böylece, Türkiye’de değişik bir dil kullanmanın ya da soy unsurunun bir grubun azınlık sayılmasında ölçü olarak kabul edilmeyeceği Lozan Barış Antlaşması’yla kabul edilmiştir. Ayrıca konferansta Kürt azınlığının yaratılması yönünde öncelikle Lord Curzon tarafından gösterilen çabalar, Türk delegasyonunun, «Kürtler kaderlerinin Türklerin kaderiyle ortak olduğu görüşündedir; azınlık haklarından yararlanmak istememektedir.» gerçeğini

bildirmeleri karşısında kabul görmemiştir..." biçimindeki Mahkemenizin Siyasi Parti Kapatılmasına ilişkin 16.07.1991, 17.07.1992 ve 17.07.1993 günlü kararlarına atıfta bulunarak Kürtlerin kaderleri bakımından Türklerle ortaklık içinde oldukları için azınlık haklarından yararlanmak istemedikleri ileri sürülmektedir.

Sayın Yargıçlar;

Kürtler Cumhuriyetten bu yana içinde bulundukları siyasal ve sosyal durumdan memnun olmamışlardır. Bu durumu savunmamızın giriş bölümünde anlatmaya çalışmış ve Kürt ayaklanmalarını da bunlara örnek olarak göstermiştik. Bugün de Kürtlerin yaşadıkları bu durumdan memnun olmadıklarına değinmiştik.

Sayın Savcıya soruyoruz. Lozan Antlaşması'na göre Kürtler azınlık değil, Sayın Savcıya göre de halk değil, bize ve tarihi gerçeklere göre de Türk değil? Peki kimdir bu Kürtler?

Sayın Savcının hazırlamış olduğu, merkezine Kürtlerin Türk olduğu anlayışını oturtan bu iddianameye karşı bazı gerçekleri de söylemeden edemedik. Açıktır ki Lozan'da da daha sonraki dönemlerde de Kürtlerin Türkiye'de nasıl yaşamak istediklerine ilişkin ne bir referandum yapılmış, ne de bu yönde serbest bir tartışma ortamının yaratılmasına fırsat verilmiştir. Lozan'da olduğu gibi, ondan sonraki dönemlerde de ve ne acıdır ki bunca yaşanmış acı deneylere rağmen bugün de hala Kürtler Türk sayılmakta, en temel insani hakları bile tanınmamaktadır.

Sayın Yargıçlar;

Sizden önceki mahkemeler de ve eminiz sonraki mahkemeler de kararlarıyla tarihi gerçekleri değiştiremediler, değiştiremezler. Görülen bu dava Türk hukuk sisteminin bugünü adına büyük bir önem taşımaktadır. Biz kendi adımıza söylediklerimizi her alanda savunmayı bir görev bileceğiz. Bu onurlu görevi sürdürürken tarihi gerçekleri ve hukukun üstünlüğünü asla çarpıtmadan önemseyeceğiz. Bu yüce değerlere bağlı kalacağız.

Gücümüzü tarihten, cesaretimizi bilinçten alıyoruz.

Tarih bizlere de sizlere de aynı mesafededir. Onun tanıklığına sığınıyoruz.

Neticeten: Partimiz aleyhine haksız ve mesnetsiz olarak açılan davanın reddine karar verilmesini saygılarımızla arz ve talep ederiz."

III- YARGITAY CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI'NIN ESAS HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2.8.1995 günlü, SP. 76 Hz. 1995/45 sayılı esas hakkındaki görüşünde aynen:

“Demokrasi ve Değişim Partisi hakkında 5.6.1995 günlü iddianame ile dava açılmış, davalı siyasi parti 28.7.1995 günlü ön savunmasını vermekle Yüksek Mahkemenizce istenilen esas hakkındaki görüşümüz aşağıda sunulmuştur.

Davalı siyasi partinin, davanın parti faaliyetine dayanmadığını, ulaşılan sonucun geçersiz yoruma dayandığını ön savunmada ileri sürmesi geçerli bir nedene dayanmamaktadır.

Davalı siyasi partinin kapatılma nedeni saydığımız yasaklamalarla ilgili Siyasi Partiler Yasasının 78/a, 80, 81/a ve 81/b. maddeleri “amacını güdemezler ve/veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar ve... bulunduğunu ileri süremezler” şeklinde sona ermektedir. 101/a maddesi ise parti programını bu yasaklara aykırı hükümler taşımasını kapatma nedeni saymaktadır.

Parti faaliyeti de aynı yasaklama kapsamında ise de, her iki aykırılığın birlikte gerçekleşmesi gibi bir koşul yasada öngörülmediğinden sadece parti programı dava konusu yapılmıştır. İddianamede hangi konunun yasanın hangi maddesine, doğrudan aykırılık teşkil ettiği açıkça ve yeterince izah edilmiştir.

Davalı siyasi parti, programında, adını açıklamadan, Türkiye'yi de bağlayan ve gerçekleştireceğini söylediği uluslararası sözleşmelerden bahsetmekte, ön savunma bu sözleşmelerin neler olduğunu açıklamakta ve demokrasi ve hukukun evrensel niteliği doğrultusunda gelişen uluslararası hukuka ve bu sözleşmelere dayanılarak iddianameye cevap verilirken, daha ziyade Anayasa, yasalar ve yargı kararları eleştirilmektedir.

Ön savunmada, parti programı savunulup, iddianameye cevap verilirken varılan sonuç, Türk devletini oluşturan Ulus'un tek bir Ulus olmak yerine etnik kökenlerine göre çeşitli uluslardan oluştuğu şeklinde kabulden kaynaklanmakta ve bu yönüyle iddianameyi doğrulamaktadır. Bazı sözleşmelerde yer alan diğer haklar yanında “Kendi Kaderini Belirleme Hakkını Kabul Eden Sözleşme” hükümlerine uyulmadığının belirtilmesi gibi.

Cumhuriyet Başsavcılığımıza davalı siyasi parti programında yer alan konular objektif olarak Anayasa ve Siyasi Partiler Yasasındaki kapatma nedenleri, yerleşik nitelik kazanmış içtihatlar ışığında açıklanmış, gerekçesi ayrıntılı biçimde ortaya konularak yasak kapsamına giren konular ile ilgili yasa maddeleri irtibatlandırılmak suretiyle işbu dava açılmış ve davanın ilerleyişinde bir değişiklik olmadığından yeni bir husus bildirilmemiştir.

Sonuç:

Yasal dayanakları ve gerekçesi 5.6.1995 günlü iddianamemizde açıklandığı üzere davalı Demokrasi ve Değişim Partisinin Programı Anayasasının Başlangıç Kısmı ile 2., 3., 6., 69. maddelerine ve Siyasi Partiler Yasasının 78/a, 80, 81-a-b maddelerine aykırı nitelikte olduğundan,

Demokrasi ve Değişim Partisi'nin Siyasi Partiler Yasasının 101. maddesinin (a) bendi gereğince kapatılmasına karar verilmesini arz ve talep ederim." denilmiştir.

IV- DAVALI SİYASİ PARTİNİN ESAS HAKKINDAKİ SAVUNMASI

Demokrasi ve Değişim Partisi'nin 13.10.1995 günlü esas hakkındaki savunmasında aynen şöyle denilmiştir:

"Bu dava Türkiye'de demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla yerleşmesini isteyen, değişime açık, sivil ve demokratik toplum mücadelesini veren kesimlerin karşısına dikilen bir duvardır.

Bu dava statükocu, resmi ideolojinin dümen suyuna girmiş, değişime direnen kesimlere hizmet eden bir davadır. Bu dava kürtlerin ret ve inkarını ve dolayısı ile sahip olmaları lazım gelen haklarının yok sayıldığı bir politik sürecin devamıdır. Bu nedenle bu dava hukukun üstünlüğü ilkesinden ve uluslararası hukuk normlarından uzak bir davadır.

Bu dava, iç barışı, toplumsal huzuru ve adaleti savunanların önüne dikilen, tümüyle keyfi yorumların, kişisel istemlerin hakim olduğu, bilim dışılığın, keyfilğin ve hukukun yalnızca bir araç olarak kullanıldığı, Kürt kimliğinin yok sayılmasını dayatan siyasi ve ideolojik bir davadır.

Bu dava resmi ideolojinin zor yoluyla Türkiye toplumuna benimsetildiğini gösteren tarihi bir belgedir.

Bu dava Cumhuriyetin sadece "Türk" cumhuriyeti ve bu cumhuriyet sınırları içinde yaşayanların da zorla "Türk" sayıldığı ırkçı şoven amaçların hizmetine sunulmuş bir davadır.

Özetle bu dava siyasideir. "Kürt" adının telafuz edilmesine bile tahammül gösterilmemiş, "Kürt" adının "Türk" adıyla birlikte yan yana kullanılmış olmasının bölücülük sayıldığı ırkçı bir belgedir.

Sayın Başkan, Sayın üyeler;

Bizler bu ülkenin sorumlu yurttaşları olarak üzerimize düşen görevleri ağır diyetler pahasına yerine getirdik. Bundan böyle de bu sorumluluğumuza uygun ve insanlık onuruna yakışır bir biçimde, mücadele edeceğiz.

Bu davaya konu olan, Kürt sorunu, partimiz tarafından keşfedilmiş değildir. Belli ki, bütün bunların nedeni Kürt sorunununda izlenen ret ve inkar politikalarıdır.

Hak ve özgürlükler, ekonomik durum ve toplumsal katmanların tümü ya da bir kaç hatta bir kesimi için bile tespitlerde bulunmak siyasal partilerin görevidir. Zira siyasi partileri vazgeçilmez kılan öge de budur.

Sayın savcı ya da savcıların ön savunmamıza ilişkin hazırlamış oldukları esas hakkındaki mütalaasında kapatılma isteminin nasıl bir gerekçeyle dayandırıldığı görülmektedir.

Bu davada da, benzer öteki davalarda olduğu gibi "Türk hukuk Sistemi" marifetiyle "Türklük" dayatılmaktadır.

Başsavcı, bizi mahkum edebilmek adına bilimi tahrif ediyor, bilim dünyasına belirsiz kavramlar kazandırıyor.

Sayın Yargıçlar;

Bu ülkenin insanları olarak akli ve mantıki düşünmek, gerekçelere uygun davranmak, yarınlarımızı ortaklaşa değerlendirmek ve her birimiz vicdanen rahat olmak zorundayız. Nasıl ki Türkiye'de Türklerin yaşamakta olduğu bir gerçekse, Kürtlerin ve öteki kesimlerin de yaşadığı bir o kadar gerçektir. Bu gerçek Kürt'ün, Türk'ün ve öteki kesimlerin vicdanında yer etmelidir.

Resmi tarih ve resmi söylem de buna uygun olarak tanzim edilmelidir. Bizlere düşen de, sorumlu yurttaşlar olarak bu gerçeğe katkı yapmaktır.

Osmanlı mirası üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devletinin öncitileri imparatorluktan cumhuriyete geçişin bu denli sancılı olmasını engelleyebilirlerdi. Bunun yolu ise, Kürtlere haklarını tanımak, onların da bu ülkenin asli unsuru olduğunu kabul etmektir. Ne yazık ki, bu alanda gerekli politik adımlar atılmadı, sorunun giderek kangrenleşmesi için bilinçli bir politika izlendi.

Osmanlı döneminde Türk adıyla yan yana ve bir arada telaffuz edilen Kürt adı ne yazık ki ancak cumhuriyetin ilk 5-10 yılında hoş karşılanabildi. Tolerans görebildi. Zira cumhuriyet henüz tam anlamıyla ve bütün kurumlarıyla oturmuş olmadığı için, daha çok dış problemlerle dıştan gelen isteklerle meşguldü. Bu hoşgörü ve toleransın nedeni de bizce budur.

Sayın Yargıçlar;

Bu ülkede Kürtler hiçbir dönemde insan olmaktan doğan haklarını kullanamadılar. İnsan haklarının en ağır tahribatlarıyla karşılaştılar, dilleri yasaklandı, kültürleri yok sayıldı, hep ikinci sınıf vatandaşlar olarak görüldüler. Ne yazık ki, bu durum yargı alanında da böyle oldu.

Yıllardır resmi söylem, "Bu ülkede yaşayan her insan, her mevkiye gelebildiğine göre herkes eşittir" gibi anlaşılması güç gerekçeler kullanmakta; oysa ki, her birey kendi özel kimliğini koruyarak, bu kimliğini geliştirerek hakettiği her mevkiye gelebiliyorsa, bu tez doğru olur. Ne yazık ki bundan söz etmek mümkün değildir.

Toplumsal barış ve huzur için en önemli unsur, her alanda çoğulcudur. Çok kültürlü, çok dilli Türkiye için ise, bu, çok daha önemlidir.

İrk ya da millet kavramları bireyden bireye, sınıftan sınıfa ya da zümreden zümreye göre değişkenlik göstermezler. Mahkemeler ya da savcılar bunu tayin edemezler. Bu yönde hükümde bulunulsa bile sosyolojik gerçekleri değiştiremezler. Dünyada hiç bir dönemde veya dünyanın hiçbir yerinde millet veya ırk tartışmaları konusundaki ikilem, çelişki, belirsizlik ya da iddia veya savlar mahkeme kararları ile sonuçlandırılmamıştır. Mahkemeler kendilerini bu türden sorunları çözen merciler olarak görmemişlerdir. Bu tür anlaşmazlıkların çözüm yeri de mahkemeler değildir. Çözüm mercii uluslararası ilişkilerden doğan haklar veya tarafların göstereceği çabalar sürecidir. Tanık ve belgeler ise Tarih ve Coğrafyadır. bunlar ise hiç kimsenin tekelinde olmamıştır.

Ne var ki, resmi devlet politikası Türkiye'de sayıları yirmi milyonu aşan Kürtleri yok saymış, onları zorla Türkleştirmek için ne gerekli ise

onu yapmıştır. Anayasa ve öteki yasalar bu esasa göre tanzim edilmiştir. Öteki rejim yasaları, hatta Kanun Hükmündeki Kararnameler bile bu durum gözetilerek düzenlenmiştir.

Tüm bunlarla yetinilmemiş, yeni baştan tarih yazılarak adına "Türkiye Cumhuriyeti" denilen sınırlar içinde yaşayan Kürtler Türk sayılmıştır. Bu ret ve inkar politikası Kürt insanına şüğü zoruyla dayatılmıştır.

Bir ülke düşünün ki, yetmiş yıldır kendisini "Kürt" sayan yurttaşlarını, hem resmi politikada, hem de günlük siyasal söylemde yok saysın; bu amaçla kanunlar yapsın, hatta Anayasasını bile buna göre düzenlesin, Kürt adını, varlığını her alanda yok saysın, fakat bizzat bu Cumhuriyetin Sayın Başbakanı "Kürt realitesini tanıyorum" desin, sonra ağır eleştiri ve tepkiler karşısında kem küm ederek söylediklerini ters yüz etsin ve bu Başbakan ülkenin son otuzbeş yılında söz sahibi olan biri olsun; yine Cumhuriyetin Cumhurbaşkanı, yani devletin başı, Kürtler ve Türklerin birarada ya da yanyana yaşaması amacıyla tartışılmak istenen Federasyon konusunu bizzat tartışmaya açıyor olsun.

Bu durum, Kürtler adına trajedi, seyri bakımından komedi, Türkiye Cumhuriyeti açısından da dramdır.

Sayın Yargıçlar;

Yine tarihi belgeler ve sosyolojik gerçekler de gösteriyor ki, Kürt adı son 20 yılın keşfedilmiş problemleri bir icadı ya da dış güçlerin, yöneticilerin deyimiyle o ünlü dış mihrakların aramıza soktuğu bir nifak tohumu değildir. Aksine Kürt adı ve Kürdistan henüz Türkiye Cumhuriyeti yokken bile tarihi belgelerde yer almıştır. Bu belgelerin kaynağı da ne acıdır ki, ya Kanuni Sultan Süleyman ya İttihat ve Terakki belgeleri ya da Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu olan Atatürk'tür.

Kanuni Sultan Süleyman Fransa Kralı Fransuva'ya günümüzden yaklaşık 400 yıl önce yazdığı, kendisini metheden, "Benki" diye başlayan mektubunda; Yemen, Arabistan ve daha birçok yerin adı yanında "Kürdistan" adından da söz ederek kendisini Fransuva'yla kıyaslamaya çalışmaktadır. Mustafa Kemal ise 29 Mayıs 1919 tarihinde Osmanlı Hükümetine yazdığı bir mektubunda şunları söylüyor. "Son günlerde muttali olduğum bazı malumata nazaran Kürdistan (abç) muntıkası ile de meşgul ve alakadar olmak icap eder" diyor.

Yüzyıllarca Osmanlı İmparatorluğu egemenliği altında Araplar ve öteki halklarla birlikte yaşayan Kürtler hiç bir dönemde Kürt adından ya

da Kürt olmaktan kaynaklanan soy kimliğinden dolayı baskıya maruz kalmamışlardır. Onlar hep Kürt olarak kabul edilmişlerdir. Ulusal devlet istemleri ise hep kanla bastırılmıştır. Araplara ise güç yetirilememiştir ve koca Arabistan yarımadası Osmanlıdan bağımsızlığını kazanmıştır.

Kürtler Çaldıran'da, Malazgirt'te Türkler'le omuz omuza savaşarak kader birliği yapmışlardır. Çaldıran ve Malazgirt Savaşlarının Anadolu Türkleri tarihinde birer kavşak, birer dönüm noktası olduğu da bir gerçektir. Yine Kürtler Çanakkale Savaşında, Türkler'le aynı kaderi paylaşmış olmalarına rağmen, Cumhuriyetin hemen sonrasında, cumhuriyet rejimine karşı 1925'te, Şeyh Said önderliğinde ayaklanma başlatmış olmaları da düşündürücüdür.

Bu ayaklanma, Türkiye Cumhuriyetinin onu oluşturan ögelerin devleti olmaktan, "Türk Devleti" olmaya ve başta Kürtler olmak üzere öteki kesimlere yönelik asimilasyona ve baskıya yönelmesiyle meydana gelmiştir.

Tarih ve viedan hak ve hukuku teslim edecekse, Anadolu Türklüğü Anadolu'daki mevcudiyetini Ortadoğu'da Mezopotamya'da yaşayan Kürtlere borçludur.

Yine daha bir çok zor dönemde bir arada ve kardeşçe yaşamayı becermiş olan Kürtler ve Türkler, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin "Türklük" dayatması nedeniyle zaman zaman bu kesimlerin yüreğini sızlatan, bir arada yaşamasını zorlaştıran olaylar da ne yazık ki meydana gelmiştir. Ve üzülerek söylemeliyiz ki, uygulamalara ve yanlış politikalara karşı yapılmış olan Kürt ayaklanmalarının tümünün nedeni ret ve inkar politikalarını uygulayan, pantürkizm batağına saplanmış dar görüşlü, statükocu politikacılarıdır.

Sayın yargıçlar;

70 yılı aşkın bir zamandır Türkiye'de siyasal iktidar gerek olanakları ve gerekse toplumsal düzene ilişkin düzenlemeleri statükoyu koruyan, onunla bağışık bir halde değerlendirmektedir. Yenilikçi ve değişime açık politikaların ise, hep önü kesilmektedir.

Bu, zaman zaman baskı ve zor yoluyla, bazen de yasalar marifetiyle gerçekleştirildi. Özetle her keresinde statüko korundu, değişim ve demokrasinin önüne set çekildi. Amaçlanan belliydi: Bir avuç egemenin saltanatını sürdürebilmek ve ülkeyi onlar için dikensiz gül bahçesi haline getirmektir.

Bizler, Türkiye’de politikacıların da, tarihe ve sosyolojik gerçeklere, en az bilim adamları kadar bağlı kalmaları gerektiğine inanıyoruz. Zira bir ülkenin geleceği hakkında bilim adamlarından çok politikacıların kararlarının rolü önemlidir. Eğer bu rolleri iyi oynayamazsak, bu rollere uygun davranamazsak ülkeye fayda yerine zarar vermemiz kaçınılmaz olacaktır.

Yargıçlar da, politikacılar da, toplumsal huzuru ve iç barışı olumsuz yönde etkileyecek olan düzenlemeleri sessizlikle izlememeli, bunları ge-
çistirmemelidir. Hukukun üstünlüğü ise; hukuk adamlarının gerçekçi dav-
ranmalarıyla, hak hukuk ve adalet kavramlarına bağlı kalmalarıyla daha
da saygınladır.

Hukukçu, katı ve yasakçı yasalara sıkı sıkıya bağlı kalmak zorunda
değildir. Hele siyasal iktidara ve iktidar ideolojisine asla ödün vermemeli-
dir. Yine hukukçu, insan hakları alanındaki temel haklara ilişkin ihlaller
konusunda siyasal iktidarı ve öteki üst yapı kurumlarının haksız uygula-
malarına karşı çıkmak durumundadır. Hukuku ve evrensel değerlere dö-
nüştürmüş olan hak ve adalet gibi kavramları keyfiliğe alet eden, siyasal or-
tama göre yorumlayan değerlendirmeler hukuku hiçe indirmektir.

Bizler, Demokrasi ve Değişim Partililer olarak Türkiye’nin aydınlık
yarınları ve Kürtlerin temel insan haklarından olan haklarını önemsemediği-
miz ve Türkiye’nin bu hale düşürülmüş olmasını içimize sindiremediği-
miz için öngörülerimizi, amaç ve istemlerimizi bir program çerçevesinde
ifade etmeye çalıştık.

Kuşku yok ki toplumsal yaşamda ve üretim süreci içinde rol alan tüm
kesimler değişime uğramaktalar. Bu değişim genelde insanlığın yararına
olmuştur. Türkiye’de ise bu değişime ayak uydurmak bir yana, buna hep
direnilmiştir.

Türkiye’de uzun yıllardır demokrasinin çağdaş, evrensel ilkelerine,
haklar ve özgürlüklere uymayarak bu alanlardaki ihlallerle, ileri ve de-
mokratik bir ülke olmaktan uzak kaldı.

Bu nedenledir ki, uzun yıllardır tek partili yönetimlere mahkum olun-
du. Sıkıyönetimler, askeri darbeler yaşandı. İnsan haklarının en ağır ihlal-
leri, sansür yasaları, aydınların yazarların cezaevine doldurulması, faili
meçhul cinayetler, dahası siyasal partilerin kapatılması bir alışkanlık oldu
Demokrasi ise hep bir avuç egemen ve onların sözcüleri için var oldu.

Temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan çağdaş, çoğulcu ve
katılımcı bir anayasa ile hukukun üstünlüğüne dayanan demokratik bir

düzen yerine ret ve inkar temelinde şekillenen baskıcı bir düzen tercih edildi. Bu tarihi ve siyasal tercih, Kürt toplumuna ve öteki emekçi kesimlere süngü gücüyle dayatıldı.

Ülke gerçekleri evrensel hukuk ilkeleri ve uluslararası hukuk normları hiçe indirilerek, Türkiye toplumunun hak ve özgürlükler bakımından geniş ve ileri toplumlar içinde yer alması, çağdaş bir ülke olması bilinçli bir biçimde engellendi. Bu yönde proje üreten kesimler ise hep bölücü, yıkıcı olarak nitelendirildiler. Ülkeyi sevmek birlik ve beraberlikten yana olmak "Türk" olmak, "Türklüğü" kabullenmek şartına bağlandı. Bu bilim dışı mantık Türkiye'de sürekli ve temel siyasal tercihe dönüştü.

Fikir üretenler, baskı grupları, rejim muhalifleri için mahkemeler çalıştırıldı, olağanüstü dönemlere özgü yasalar çıkarıldı, cezaevleri aydınlarla dolduruldu. Böylece "sükunet" sağlanmış oldu.

Üzülerek söylemeliyiz ki tarihin bu konulardaki acı deneyleri Türkiye'nin temel siyasal tercihlerini etkilemeye yetmemiştir. Resmi ideolojiye bağlı kesimler kendilerini vatansever, öteki kesimleri -Demokrasi ve değişim güçlerini- hain ya da bölücü olarak nitelemişlerdir. Musollini İtalya'sı, Hitler Almanya'sı, Franko ve Salazar'ın İspanya ve Portekiz'leri hala insanlığın hafızalarında canlılıklarını korumaktadırlar. Adını saydığımız bu liderlerin her biri ülkelerini ve ülkelerinin geleceğini birlik ve beraberliklerini ve hatta bölünmez bütünlüklerini herkesten daha çok sevdiklerini iddia ediyorlardı. Ne acıdır ki bu insanların ülkelerine en büyük kötülüğü yapan yine bu insanlardı.

Sayın Yargıçlar;

Siyasal erk marifetiyle ve yine bu erk avantajıyla birlik ve bütünlüğün, beraberliğin hamaset edebiyatı ancak soyut bir değerlendirme olarak görülebilir. Ülkenin bu noktaya gelmesinin asıl nedenlerinden biri de bu "Vatan-Millet" edebiyatıdır.

Sayın savcı tarihi gerçekleri de çarpıtarak bizi o klasik ve artık herkesin alıştığı "Yıkıcılık"la suçlamaktadır.

Sayın savcı tespit ve temennilerimizden hareketle bizi sakıncalı göstermiş, bu nedenle partimizin de faaliyetlerden men edilerek kapatılmasını önermiştir. Türkiye'de cumhuriyet savcıları siyasal partiler konusunda hep aynı percereden bakmışlardır. Onlara göre partiler sınırları çizilmiş bir şablon çerçevesinde program hazırlamalı politikalarını da bu şablona uygun bir biçimde ortaya koymalıdır. Aslında bu konuda yani sayın sav-

cının bize layık gördüğü kostümün ne anlama geldiğini, hangi amaca hizmet ettiğini ön savunmada belirtmiştik. Fakat çok önemli bulduğumuz ve konuyla ilgili yaklaşımlar bakımından da kayda değer olduğunu düşündüğümüz için sayın savcının bir iki çarpıtmasına; bilimi keyfiliği için nasıl da acımasız bir biçimde harcadığına değinmek istiyoruz.

Önce Kürt dili konusunda yani Kürtçe konusunda iki önemli keyfiliği vurgulamak istiyoruz. Birincisi Kürtçenin yerel düzeyde kaldığını, gelişmediğini ve dolayısıyla, bireylerin manevi varlıklarını sağlayamayacağını iddia etmesidir. Ne acıdır ki bu iddiası bile açık bir biçimde ifade bulmamıştır. Genel olarak diller ifadesi kullanılmış ancak bu genel ifade “Kürt” dili kast edilerek özellikle kullanılmıştır. Burada sayın savcının hukuki bir belge yazarken bile siyasi bir tutum içine düştüğünü üzülerек görmekteyiz.

Yine sayın savcı Türkiye’de kanunla yasaklanmış herhangi bir dil bulunmadığını söylemekle 1991 yılında kaldırılmış olan 2932 sayılı Yasayı ve Anayasanın 26-28 ve 42 maddelerini görmezden gelmektedir. Aslında bu sayın savcı ne yaptığını iyi bilmekte. Ancak olayın bir siyasal polemik olmaktan çıkması için de bilerek ve özellikle dolambaçlı yolları tercih etmektedir. Hem yasaları istediği gibi görmek ve yorumlamak özgürlüğüne sahip olduğunu düşünmekte, hem de dil konusunda uzman olmadığı halde, bir uzman marifetiyle ancak araştırma sonuçlarında elde edilebilen “Yerel düzeylilik”, “gelişmemişlik”, “Manevi varlıkları geliştirme olanağından yoksunluk” gibi her biri tek başına ya da bir arada akademik araştırma gerektiren ve ancak böylece elde edilebilen tespitlerde bulunmak gibi bilimi, bilime saygıyı küçümsemeyi göze alabilmektedir.

Bilmeliyiz ki, savcıların da, hakimlerin de, diğer meslek gruplarının gereği olan bir uzmanlık alanı, bir bilim dalları vardır. Bu kimseler öğrenim sonucu ve araştırmalar katkısıyla ve deneylerin sonucunda elde edilen somut bilgiler ışığında öğrenip eğitim gördükleri alanlara ilişkin tespitlerde bulunurlar. Yani hukukçu birine bir cerrah ve uzmanın işi olan by-pas ameliyatı yapıtarılamaz. Yine bir inşaat mühendisine barodan avukatlık belgesi verilemez. CMUK ve HUMK hükümlerine göre; “Mahkeme, çözümü özel veya teknik bir bilgiyi gerektiren hallerde bilirkişilerin oy ve görüşlerinin alınmasına karar verir.” Hiçbir savcı kendi başına otopsi yapmaz, teknik hiçbir konuda belirleme yapmaz.

Sorumlu bireyler ve bu ülkenin yarınlarının problemsiz, kavgasız bir ortama kavuşmasını isteyen insanlar olarak hayatın her alanı için doğru projeler, kabul edilebilir ve gerçekçi politikalar üretmek zorundayız. Biz Demokrasi ve Değişim Partisi olarak bu alanda üzerimize düşen görevleri

yerine getirmiş olmanın kıvancını taşıyoruz. Ve bu kıvancı, inanıyoruz ki bizden sonraki kuşaklarda paylaşacaklardır.

Sayın Mahkemenizin önünde kapatılma istemiyle bulunan bu dava aslında sıradan bir dava ya da herhangi bir adli dava değildir. Bu dava siyasidir. Bu nedenledir ki biz de tarihin tanıklığından, tarihi belgelerden yararlanarak, bu ülkede yaşanan gerçekleri yani esas gerçekleri, yani yaşananların öteki yüzünün ortaya konması için kendimizi ve bilgimizi bu işin hizmetine koşmuş bulunmaktayız. Bilgimizi ve cesaretimizi sürekli ve kesintisiz olarak insanlığın yararına hak, hukuk ve adalet kavramlarının ruhuna uygun olarak kullanacağız. Bu amaçla, her zeminde cesaretimizi ve bilgimizi insanlığın çıkarına sunmaktan esirgemeyeceğiz.

Bu ülkede hiçbir dönemde tam anlamıyla demokrasi yaşanmadı. Demokratik hak ve özgürlüklerin kırıntılarına bile kimi zaman tahammül gösterilmedi. Kürtler açısından ise, bu hep böyle oldu. Bugün de böyledir. Bu ülkede işçiler, emekçiler ve öteki çalışan kesim enflasyonun ağır cenderesi altında hep ezildiler. Örgütlenme özgürlüğü önündeki engeller toplumu bir bütün olarak tık nefes hale getirdi. Yazar ve sanatçılar anlatım özgürlüğü önündeki engeller nedeniyle hatta halkın oylarıyla seçilmiş parlamenterler bile bu nedenle derdest edilerek cezaevlerine kondular.

Mahkemeler hem uygulamaları, hem de siyasal iktidarların baskılarına açık bir görünüm sergiledikleri için kamu vicdanında ne yazık ki aklanmamış olan yargı sistemine katkı sunmak bir yana, bu durumu daha da ağırlaştırmışlardır. Özetle yargı bağımsızlığı diye bir şey Türkiye’de ancak ve ancak bir özlem olabilir. Yargıçlar ve bir bütün olarak hukuk adamları bu kötü tablodan elbette kendilerini arındıramazlar. Ancak en büyük sorumluluk bu alanda kendilerini açıkça siyasal iktidarların emrinde görenlere, hak hukuk ve adalet kavramlarını bir ideolojiye uygunlukla değerlendiren savcı ve yargıçlar da olacaktır. Bu durumun Türkiye toplumunun yarınları için ne denli tehlikeli olduğunu söylemek isteriz.

Partimiz, bütün partilerin yaptığı gibi bir programla yola çıkmıştır. Ve bu programda, Kürt sorununun çözümü için şiddet ve baskı yolunun terk edilmesini, barışçı ve demokratik yolların seçilmesini öne sürmüştür. Yine partimiz Türklerin ve Kürtlerin bir arada kardeşçe yaşamasından yana olduğunu vurgulamıştır.

Kürt sorununun çözümü ekonomik alanda da ciddi bir rahatlama sağlayacak, kaynakları yakmaya ve yıkmaya değil, yapmaya yöneltecektir.

* Bu durumu tespit etmeye, bu gerçeği ortaya koymaya, son 10 yıllık harcamaların gösterdiği tablo tek başına yeterlidir. Bunca can kaybı ve iş gücü kaybının yanı sıra, göçlerden ötürü yaşanan enerji ve üretim kaybı da, tüm kesimlerin kaybı olarak ortadadır. DDP, bu gerçeği görmüştür ve bu gidişe dur demek istemiştir.

Ne var ki, partimizin bu siyasi cesareti ve siyasi sorumluluk anlayışı ona kapatılmak gibi ağır bir bedelle mal edilmek isteniyor.

Çağdaş bir demokrasi için; egemen kesimin saltanatına son vermek gerektiğini, bu kesimin sürdürmüş olduğu imtiyazları için işlettikleri acımasız sömürü çarkına dur demek gerektiğini belirten partimiz; söz konusu zümrenin bugün de ülkenin kaderini elinde tuttuğunu ve demokrasiyi halktan esirgediğini belirtmiştir.

Esasen bugün de demokrasi ve özgürlük adına söylenenler ve yapılanlar tam bir tuluattır. Egemenler, yıllardır imtiyazlarını sürdürebilmek için halkı oyalamaktan ve aldatmaktan başka bir şey yapmadılar. Onlar, her seferinde iç ve dış kamuoyunu aldatmak, kitleleri oyalamakta medet umdular.

Partimiz; egemenlerin yolsuzluk, hırsızlık ve rüşvet çarkına son vermek, yıllardır inatla sürdürülen şiddeti durdurmak, bu şiddet politikasının ve yoz çarkın tükettiği ülke kaynaklarını, geniş halk yığınlarının yararına; üretime ve ülkenin öteki hayati sorunlarının çözümü için seferber etmenin ekonomik yapıyı bir düzene kavuşturacağını ileri sürmüştür.

Sayın Yargıçlar;

Özetle partimiz, bir politik hat ciddiyeti içinde, ülke sorunlarına cesaretle yaklaşım göstermiş ve bu sorunların çözümü için de gerçekçi tespitlerde bulunmuştur. Ne var ki sayın savcı henüz hiçbir faaliyette bulunmadan, yani kitleyle hiçbir alanda yüzyüze gelinmeden partimiz hakkında sadece ve sadece programımızdaki tespitlerden dolayı kapatma davası talebinde bulunmuştur.

Aslında bu tutum partimizin Kürt sorunu konusundaki çözüm önerilerine gösterilen bir tahammülsüzlüktür. Resmi ideolojiyi reddetmemize bir tepkidir.

Demokrasi ve Değişim Partisinin programı ve öteki belgeleri Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sınırlarının değiştirileceğini ya da bütünlüğü bozmayı hedefleyen açık ya da dolaylı ifadeler içermemiştir.

içermemektedir. Parti programımız iktidarımız döneminde Kürt dilinin resmi ve öteki işlemlerde kullanılacağını belirtmiştir. Bu istemimiz belki bu yıl, belki de önümüzdeki 5-10 yıl içinde bugünün iktidar ya da muhalefet partileri tarafından hayata geçirilecektir. Bu da program ve istemlerimizin ne denli gerçekçi ve vazgeçilmez olduğunu göstermektedir.

Yine parti programımızda, hak ve özgürlüklerin mahiyeti hakkında yaptığımız tespit ve temenniler için fikir yürüten sayın savcı kendi niyetlerini ya da bize ait olmayan görüşleri, bize aitmiş gibi göstermek suretiyle keyfiligini açıkça ortaya koymuştur. Buradan da anlaşılıyor ki, sayın savcı kendince partimizi "suçlu" kabul etmiştir.

Sorun resmi ideoloji ve Türklük dayatmasının bağımsız olması lazım gelen yargıyı ve yargı mensuplarını nasıl kuşattığıdır. Bu kuşatılmışlık üzümlere belirtmeliyiz ki Cumhuriyetin bütün kurumlarına sirayet etmiştir.

Bu nedenledir ki, demokrasilerin vazgeçilmez unsurları sayılan siyasal partiler için yapılmış Siyasal Partiler Yasası bir yasaklar demetidir. Aslında 2820 sayılı S.P.Y. siyasal partiler ve onların yöneticileri için adeta bir kelepçe görevi yapmaktadır.

Sayın Yargıçlar;

Kürtlerin de Türkler kadar Anadolu'da özgür olarak yaşamaları gerektiğini yukarıda belirtmiştik. Yani Türkiye Cumhuriyeti'nin Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de cumhuriyeti olması gerektiğini söylemiştik. Kürtlerin özgürlüğü, yani Türklerle yan yana birarada ve eşitlik temelinde yaşama hakkı ellerinden alınmıştır. Bugün en temel insan haklarının bile ihlal edildiği bir haksızlığa maruz kalmışlardır. Yani bu özgürlük köleliğe dönüşmemiş olsa bile zorla ve süngü gücü ile dayatılan Türklük dayatmasıyla hiçe indirilmiştir.

Bugün İran ve Irak'ta da Kürtler yaşamaktadır. Irak Kürtleri Kürt Federasyonu Devleti'yle birlikte nisbeten de olsa rahattırlar. Ancak söz konusu bu iki devlet, yani İran ve Irak Senandey ve Halepçe'yi bombalarken bile, Kürtleri yok etmek için her türlü yolu denerken bile Kürt gerçeğini ve Kürdistan sözcüğünü asla yadsımadılar. Bugün bile Irak'ta; uluslararası güçlerin gözetiminde 36. paralelin kuzeyinin yönetiminin Kürtlere bırakılmasına rağmen "Kürt" ve "Kürdistan" sözcükleri yasaklanmış değildir. İran'da Kürtlerin yaşadığı bölgeye tüm baskı ve zulme rağmen "Kürdistan" denmektedir.

İlginçtir İran Hava Yolları'na ait "Kürdistan" adlı uçak dünyada sadece Türkiye'ye sefer yapamamaktadır. Bu durum bile resmi ideolojinin ve ırkçı-şoven politikanın gerçek yüzünü ortaya koymaya yetmektedir. Mollalar rejimi yaklaşık 20 yıldır Kürtlere karşı en ağır silahlarla savaşmaktadır. Irak'ta ise Baas yönetimi çeyrek asırdır Kürtlere kan kusturmaktadır. Ne acıdır ki, bu her iki ülkede bile Türkiye'dekine benzer bir biçimde Kürtler'le ilgili, Kürtleri çağıştıran kavramlara karşı savaş açılmamıştır.

Amaç, çağdaş ve ileri bir ülke olmaksızın, iç barışı ve huzuru gerçekten ve samimi olarak temin etmekse, bunun yolu Kürtlerin haklarını tanımaktan geçer. Bu ise, Kürt sorununun adil ve demokratik çözüme kavuşturulmasıyla mümkündür.

Başında da belirttiğimiz gibi bu dava Kürtlerin ret ve inkarını temel alan bir mantığın ürünüdür. Bu da, hiç kimseye yarar sağlamamaktadır. Aksine sorunları daha da derinleştirmekte, ülkeyi bir bütün olarak kaos ortamına sürüklemektedir. Ama biliyor ve inanıyoruz ki, mahkemeler verdikleri kararlarıyla siyasilerin de önünü açabilirler.

Bu nedenle bu dava karara bağlanırken; Türkiye'nin toplumsal gerçekliği, nüfus yapısı, boğucu siyasal atmosferi ve bilinçli bir biçimde körüklenen Kürt Türk çatışması, Kürtlerin demokratik alanda görüşlerini özgürce ifade etmelerinin önündeki engelleri yarattığı ve bundan böyle de yaratacağı tahribatlar gözetilmelidir. Türkiye'nin buna ihtiyacı vardır.

Neticeten: Partimiz aleyhinde haksız ve mesnetsiz olarak açılan davanın reddine karar verilmesini arz ve talep ederiz."

V-YARGITAY CUMHURİYET BAŞSAVCISININ SÖZLÜ AÇIKLAMALARI İLE DAVALI PARTİ TEMSİLCİSİNİN SÖZLÜ SAVUNMALARININ DİNLENİLMESİ

Anayasa'nın, Anayasa Mahkemesi'nin çalışma ve yargılama usulünü belirleyen 149. maddesinin son fıkrası uyarınca, 24.10.1995 gününde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın sözlü açıklamaları ile davalı siyasî parti temsilcisinin sözlü savunmaları dinlenilmiştir.

A- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın Sözlü Açıklaması

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Sözlü Açıklamasında:

"Sayın başkan ve değerli üyeler; Demokrasi ve Değişim Partisi'nin kapatılması istemiyle açılmış bulunan dava dolayısıyla 4121 sayılı Yasa

ile Anayasa'nın 149. maddesinin son fıkrasına eklenen cümle gereğince, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın dinlenilmesine dair Yüce Mahkemece verilen 6.9.1995 tarihli karar hakkında Cumhuriyet Başsavcılığımızın görüşünü yazılı olarak bilgilerinize sunmayı gerekli görüyoruz.

Bu görüş ve isteğimizin kabul edilmemesi halinde, davalı partinin hukukî durumunda bir değişiklik meydana gelmediğinden, sunduğumuz iddianameyle esas hakkındaki görüşümüz içeriğini tekrarla, bunların sözlü açıklamalar olarak kabulünü saygıyla arz ve talep ederim.

Ben, bu yazılı beyanı da Başkanlığa takdim ediyorum" demiş; bundan sonra sözlü açıklama ve görüş yerine geçmek üzere 24.10.1995 günlü yazısını Başkanlığa sunmuştur.

B- Davalı Siyasî Parti Temsilcisinin Sözlü Savunması

Demokrasi ve Değişim Partisi temsilcisi sözlü savunmasında:

"Sayın Başkan, Sayın Üyeler;

Sayın Mahkemenize kapatılma istemiyle aleyhine dava açılan Demokrasi ve Değişim Partisi 03.04.1995 günü İçişleri Bakanlığına verilen dilekçe ile kuruldu. 06.06.1995 tarihinde de iş bu dava açıldı. Demokrasi ve Değişim Partisi daha henüz iki aylık bir parti iken, daha henüz siyasal bir eylemi ve işlemi olmadan ve daha henüz örgütlenmeye ve kamuoyuna kendisini tanıtmaya fırsatı bulamadan iş bu kapatılma davası ile karşı karşıya kaldı.

Başsavcı partinin eylem ve işlemlerini izleme gereği görmemiş ama Ay. 69 md. aykırılık iddiasında bulunmaktadır. Partinin hangi eylem ve işleminin yasa hükmüne aykırılık oluşturduğunu da izah etmemiştir.

DDP Programında, uluslararası durumun genel bir değerlendirmesini yaptıktan sonra ülkemizin de içinde bulunduğu bölgemizin siyasi durumunu irdeleyerek "Türkiye'de Durum" başlığı altında (Sh. 4) Türkiye'nin sorunlarını tespit ederek bu sorunlara ilişkin çözüm ve önerilerini "Somut hedefler ve çözümler" (Sh. 8) başlığı altında dile getirmiştir.

Partinin bu tespit ve taleplerine karşılık Cumhuriyet Başsavcılığı'nca hazırlanan iddianame esasen parti program metnine dayanmaktan ziyade soyut fikir yürütmelere, yorum ve kıyaslara dayanmaktadır.

Kapatma Nedenleri ve İddianamenin Değerlendirilmesi

İç Hukuk Açısından

İddianamenin “Kapatma ve değerlendirme” (abç) başlığında yer alan iddia ve tespitlerde iddianamenin nasıl hazırlandığı hususu da izah edilmektedir.

“...Türk Ulusu yanında ve onunla eşit durumda bulunan, kendilerine özgü hak ve özgürlüklere sahip ayrı bir halk oluşturduklarının anlatılmak istenmesi de ulaştığımız yorumu (abç) güçlendirmektedir.

“... Programın birinci sayfasında da davalı partinin bu iki halkın (abç), birarada kardeşçe yaşamasından yana olduğu ifade edilmektedir...” (Sh. 30, P. 2).

“...Kürt kimliği ve ulusal haklarını (abç)... ayrı bir ulus kimliğine (abç) sahip Kürt azınlığının bulunduğu ileri sürülmektedir.

Programın hiç bir yerinde böylesi bir belirleme yoktur. DDP, programının hiç bir yerinde Kürtleri halk veya ulus olarak nitelendirmemiş, haklarını ise ulusal hak, aynı şekilde kimliğini ise ulus kimliği olarak nitelendirmemiştir.

İddia makamı bu sonuca nasıl vardığını da iddianamede izah etmektedir.

“... Yapılan tespit ve temennilerden talep edilen hak ve özgürlüklerin niteliği hakkında fikir yürütmek (abç) olanaklı bulunmaktadır...” Şeklindeki tespitleri ile iddianamenin program metninin lafzına bağlı kalınmadığı, kurucuların bu metin ile murat ettiklerinin ötesine geçilerek ve bundan hareketle varılan yorum ile hazırlandığı da anlaşılmaktadır.

Partinin tespitleri ve talepleri ayrı ayrı hususlardır. Yasaya aykırı olmayan bu hususların, birini diğerinin eksikliğini gidermede ikame etmek, en yakın ifadeyle hukukun zorlanmasıdır.

İddianamedeki mantık karışıklığı, Türkiye’nin taraf olduğu “Yeni bir Avrupa için Paris Şartı” antlaşmasına ilişkin tespit ve iddialarda da var. Taraf devletlerin bu antlaşma ile güvenliğe ilişkin bölümde belirtilen, “...Devletlerin bağımsızlığını, egemen eşitliğini ya da toprak bütünlüğünü ihlal eden etkinliklere karşı demokratik kurumların savunulması...” ve “...tüm terörizm etkinliklerini, yöntemlerini ve uygulamalarını bir suç olarak mahkum ettiği...” husus doğrudur.

Demokrasi ve Değişim Partisi'nin programında bu norma aykırı hiç bir tespit ve talep söz konusu edilmemiştir. Aksine aynı antlaşmanın; "...katılan devletler ulusal azınlıkların etnik, kültürel, dilsel ve dinsel kimliklerinin korunacağı ve ulusal azınlıklara mensup kişilerin, hukuk önünde tam bir eşitlikle ve hiç bir ayrımcılık yapılmaksızın, bu kimliklerini özgürce ifade etme, koruma, saklı tutma ve geliştirme hakları bulunduğunu teyid ederiz..." hükmüne rağmen, partinin Kürt kimliğine ilişkin talepleri yasaya aykırı sayılmaktadır.

Keza aynı şekilde "...Devletin bütünlüğünü hedef alan faaliyetlerin demokratik haklar ve özgürlükler çerçevesinde düşünülemeyeceği..." yolundaki tespitinin Paris Şartı hükümleri ile izahı mümkün değildir. Çünkü Paris Şartı'nın güvenliğe ilişkin hükmü, ülkenin bütünlüğünü korumayı düzenlemiştir. Devletin bütünlüğüne (üniter yapısına) ilişkin bir koruma, bu hükümlerde yer almamıştır. Sayın Savcı bu hükmün içine devletin bütünlüğüne ilişkin bir ilaveyi de sıkıştırmaya çalışmaktadır.

Aynı sözleşmeye taraf olan Belçika'nın üniter bir yapıdan, federatif bir yapıya nasıl geçebildiğini izah etmek de mümkün değildir. Aksi halde Paris Şartı'nın devletin yapısını değiştirmeye, islah etmeye ilişkin hükümlerinin Belçika için demokratik hak ve özgürlük, Türkiye için ise "yıkıcılık" olarak vazedildiğini kabul etmek gerekecektir.

İddianamenin aynı bölümünde dikkat çeken diğer hususlar ise Başsavcılığın Türklük, Türkçe ve Türk milliyetçiliğine ilişkin bilim dışı belirleme ve nitelemeleridir.

İddianamenin 14. sayfasında "...Türkçe bireyler arasında yalnızca bir resmi dil olma durumunu çoktan aşmış; ayrı etnik kökenden gelseler bile, yüzyıllar boyunca karışıp kaynaşmış ve bir ortak kaderi paylaşmış, ortak bir kültüre ulaşmış kitlelerin hem günlük yaşantıda, aile içinde ve iş yerinde yaygın biçimde kullandığı ortak bir iletişim aracı olabilmiş, hem de aynı kitlelerin ortak bilim, kültür ve sanat dili olma derecesine ulaşabilmiş ve böylece gerek bireysel, gerekse toplumsal iletişimin sağlanmasında başlıca araç olmuştur. Türkçe'nin kazandığı bu yaygınlık ve genellik göz önüne alındığında, etnik grupların sahip oldukları yerel dillerin resmi dil yerine genel iletişim ve eğitim dili olarak kullanılması düşüncesi kabul edilemez. Yerel düzeyde kalmış, gelişmemiş diller bireylere manevi varlıklarını geliştirme olanağı sağlayamaz..." denilmektedir.

Şayet Türkçe iddia edildiği şekilde yaygın biçimde kullanılan ortak iletişim aracı ise "...Resmi dili genç, ihtiyar, kadın, erkek, her vatandaşın bilmesini sağlamayı devletin görevi..." (Şh. 19) kılmanın mantığını anla-

mak ve izah etmek mümkün değildir. Ya Türkçe'nin yaygınlığında, ya da devlete yüklenen bu görevde bir yanlışlık vardır. Tüm iyi niyetimize rağmen ikisini bir arada anlayabilmekte güçlük çektiğimizi itiraf etmeliyiz.

Dünyanın hiç bir ulusal devletinin, resmi dilini kadın-erkek, yaşlı-geç her vatandaşına öğretmek gibi garip bir temel görevi yoktur. Zira bu devletlerin her vatandaşı dilini bilir. Ancak bizim ülkemiz gibi halkı resmi dilini bilmeyen ve yaygın şekilde konuşamayan ülkelerde devletin bu kabil görevleri vardır.

Diğer bir husus da, yerel düzeyde kaldığı, gelişmediği ve dolayısıyla bireylerin manevi varlıklarını geliştirme olanağı sağlayamayacağı iddia edilen dillere ilişkin tespittir. Başsavcılığın isimlendirmedeği bu yerel dillerle hangi dilleri kastettiğini bilemiyoruz. Fakat daha önceki tespitlerinden kastedilen dilin Kürtçe olduğu hakkında fikir yürütmek olanaklı bulunmaktadır.

D. İzoli'nin hazırladığı (Deeng Yayınları, Şubat 1992 1. Baskı) Kürtçe-Türkçe sözlükte her iki dilin kelime hazinesi şu şekildedir:

Kürtçe...30.000 kelime ve 4000 deyim (Saydam)

Türkçe...25.000 kelime (Arapça, Farsça, Osmanlıca, İngilizce, Fransızca vd. orijinliler dahil)

Bir çok baskı ve yasaklama ile kuşatılmış bulunan Kürtçe'nin Türkçe kadar yaygın olmadığı doğru ise de, bireylerin manevi varlığını Türkçe'den daha iyi geliştirebileceği hususu açık ve nettir.

İddianamede "...Ülkemizde yasaklanmış bir dil bulunmamaktadır..." (Sh.33) belirlemesi gerçek değildir. Ay. 26, 28, 42 vd. maddeleri kanunla yasaklanan dilden bahsetmektedir. Aynı şekilde Siyasî Partiler Yasası, Basın Yasası ve diğer bir kısım yasalarda da benzeri hükümler vardır. Çok yakın bir tarihe kadar 2932 sayılı Yasa ile yasaklanan dilin Kürtçe olduğu hususunu artık sağır sultan bile duymuştur.

Tüm bu gerçekler karşısında, Başsavcılığın Türkçenin yaygınlığına ilişkin iddiasına kendilerinin de inandığını sanmıyoruz.

Parti, programında Kürtçenin radyo-televizyon yayınlarında, eğitimde ve resmi işlemlerde kullanılması hususu talep edilmiştir. Fakat eğitimde "Anadil" olarak okutulacağına ilişkin bir belirleme ve ifade olmamasına rağmen Ay. 42. maddesinin, zikredilmiş olmasını anlamak mümkün değildir.

İddianamede bilimselliğe aykırı bir diğer tespit de "...Ulus olgusuna oranla ikincil nitelikte kesim..." şeklindeki ifadedir.

Başsavcılığın "ikincil nitelikteki kesimler"i sosyoloji biliminin bilinen kategorilerinden biri ile isimlendirmemiş olmasının bilgi eksikliğinden kaynaklandığını sanmıyoruz. Daha ciddi ve önemli bir nedenle yapıldığı muhakkaktır. Bu ciddi ve önemli nedenin de ne olabileceğini sayın heyetinizin takdirine bırakıyoruz.

Sayın Yargıçlar;

Yine Sayın Savcı Lozan'da Türk delegasyonunun tartışmalarından, "alt komisyon önce, etnik azınlıkların, başka bir deyimle, müslüman olmayan (olan) kastedilmiştir. B.N.) azınlıkların da, örneğin Kürtlerin Çerkezlerin, Arapların tasarındaki koruma tedbirlerinden yararlanmalarında direnmiştir. Türk temsilci heyeti bu azınlıkların (abç) korunmaya ihtiyaçları olmadığını ve Türk yönetimi altında bulunmaktan tamamıyla memnun olduklarını söylemiştir. Alt komisyon bu inandırıcı sözler üzerine (abç) koruma tedbirlerini yalnız müslüman olmayan azınlıklarla sınırlamayı kabul etmiştir." Biçiminde bir alıntı aktarmaktadır.

Sayın Savcının bu alıntıyı aktarırken ne kadar şartlanmış bir tutum içinde olduğu görülmektedir. Kürtlerin Türkler gibi Müslüman olmaları Türk oldukları anlamına gelmediği gibi, Türklerle birlikte ve birarada yaşamaya rıza göstermeleri de Kürtlerin Türk oldukları anlamına gelmiyor.

Sayın Savcı; "Atatürk Milliyetçiliği, ayrımcı ve ırkçı değil. Türkiye Cumhuriyetini kuran Türk halkının, kökeni ne olursa olsun devlet yönünden tartışmasız eşitliği, içtenlikli birliği ve birlikte yaşama istencini içeren çağdaş bir olgudur." demektedir. (İd. S. 16, Satır 22, 26) Bu tanıma göre Türk halkı ve Türk ulusu kavramları T.C. sınırları içinde yaşayan bütün yapıları kapsamaktadır. Türk kavramı, T.C. Devleti sınırları içinde yaşayan insanlara konulmuş genel ve soyut bir ad ise, Türkiye sınırları dışında adına "Türk" denilen başka toplumların olmaması gerekir. Yani, "Türk" kavramı ya Anadolu halkının adıdır. Ya da "Türk" adı, Güneydoğu Asya halklarından olan bir ırkın adıdır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Kafkaslar'da, Balkanlar'da, özellikle Batı Trakya'da hatta Kerkük'te bile Türkiye Türk'leriyle aynı soydan geldikleri iddia edilen Türk'lerden bahsedilmektedir. Ne yazık ki, aynı iddia Türkiye'de "Türk" adı içinde tanımlanmış olan Kürt'lerin, Sayın Savcıca da doğrulanan, İran ve Irak'taki soydaşları için ileri sürülmemektedir.

Sayın Yargıçlar;

Yakın geçmişte yaşadığımız bir iki önemli örneğe değinmemize izin veriniz. Türkiye Cumhuriyeti'nin yöneticileri, Bulgaristan ve Yunanistan'daki Türk azınlığa "Soydaşlarımız" demektedir. Ve bütün Türk insanı da bunu böyle bilmektedir. Aynı yöneticiler İran ve Irak'taki Kürt'lere, bırakınız "Soydaş" demeyi, "yurttaşlarımızın soydaşları" demekten bile bilinçli bir şekilde kaçınmışlardır. Onlara genelde "sınırlara yakın bölgelerde yaşayan vatandaşlarımızın akrabaları" gibi isimler bulmuşlardır.

Keza Cumhurbaşkanlığı forundaki 16 yıldızın Türk ırkının tarihte kurduğu devletleri temsil ettiğini herkes bilmektedir. Bu da, "Türklüğün" Cumhuriyetten evvel var olduğunu göstermektedir.

Sayın Savcı, iddianamenin 22. sayfasında şöyle söylemektedir: "...Hele böylesi topluluklar, ortak geçmişten gelen tarihsel, kültürel ve manevi bütünlük içinde, kendi kaderini, o ulusun kaderiyle özdeşleştirme istek ve iradesini göstermişlerse, böyle bir hakkın tanınmasına gerek kalmaz..." Burada Kürt toplumunun, Türk Ulusunun kaderiyle özdeşleşme istek ve iradesini gösterdiği ileri sürülmektedir. Bizce Kürt toplumu ya da Sayın Savcının deyişiyle Kürtler, kendi iradeleri ve istekleriyle Türk sayılmayı, dillerinden ve kültürlerinden vazgeçmeyi ve öteki demokratik haklarını askıya almayı kendileri benimsemiş değillerdir. Bu onlara sonradan reva görülen baskı politikasının sonucudur. Oysa Kürtlere Kurtuluş Savaşında, Amasya Tamimi'nde vaadedilen ve önerilen statü kendilerinin ret ve inkarı değildi, bilakis kendilerini Cumhuriyet'in asli unsuru olarak kabul etmekte.

Hal böyleyken, Sayın savcının "Kendi kaderlerini o ulusun kaderiyle özdeşleştirme istek ve iradesini göstermişlerdi." (abç) biçimindeki iddiası karşısında sormak istiyoruz: Türkiye'de yaşayanlara "Kökeniniz nedir?" diye kim sormuştur? Veya bu yönde iradesini ortaya koyanları kim kaale almıştır? Kürtlerle-Türkler kardeşçe, eşit haklarla bir arada yaşasın diyenleri, zindanlarda çürüten, göç etmek zorunda bırakan, Parti Programlarında Kürtlerden söz edildiği için partilerin kapatılmasını nasıl izah etmek gerekir? Durum böyleyken, hala böyle bir iradeden söz etmek, tarihi gerçekleri yansıtmaktan uzaktır.

Yine Sayın Savcı, "...15 Aralık 1922 günlü tasarının 4., 6., 7. ve 8. maddelerinde geçen "din ya da dil", "soy, din ya da dil azınlıkları" sözcükleri yerini "gayri müslüm ekalliyetler" sözcüklerine bırakmıştır. Böylece, Türkiye'de değişik bir dil kullanmanın ya da soy unsurunun bir grubun azınlık sayılmasında ölçü olarak kabul edilmeyeceği Lozan Barış

Antlaşması'yla kabul edilmiştir. Ayrıca Konferansta Kürt azınlığının yaratılması yönünde öncelikle Lord Curzon tarafından gösterilen çabalar, Türk delegasyonunun, "Kürtler kaderlerinin Türklerin kaderiyle ortak olduğu görüşündedir; azınlık haklarından yararlanmak istememektedir." Gerçeğini bildirmeleri karşısında kabul görmemiştir..." biçimindeki Mahkemenizin Siyasî Parti kapatılmasına ilişkin 16.07.1991, 17.07.1992 ve 17.07.1993 günlü kararlarına atıfta bulunarak Kürtlerin kaderleri bakımından Türklerle ortaklık içinde oldukları için azınlık haklarından yararlanmak istemedikleri ileri sürülmektedir.

Sayın Yargıçlar;

Sayın Savcının hazırlamış olduğu, merkezine Kürtlerin Türk olduğu anlayışını oturtan bu iddianameye karşı bazı gerçekleri de söylemeden edemedik. Açıktır ki Lozan'da, daha sonraki dönemlerde ve Kürtlerin Türkiye'de nasıl yaşamak istediklerine ilişkin ne bir referandum yapılmış, ne de bu yönde serbest bir tartışma ortamının yaratılmasına fırsat verilmiştir. Lozan'da olduğu gibi, ondan sonraki dönemlerde de ve ne acıdır ki bunca yaşanmış acı deneylere rağmen bugün de hâlâ Kürtler Türk sayılmakta, en temel insani hakları bile tanınmamaktadır.

Yine Sayın Savcı Türkiye'de kanunla yasaklanmış herhangi bir dil bulunmadığını söylemekle 1991 yılında kaldırılmış olan 2932 sayılı Yasayı ve Anayasa'nın 26-28 ve 42 maddelerini görmezden gelmektedir. Ve aynı şekilde "Yerel Düzeylilik", "Gelişmemişlik", "Manevi varlıkları geliştirme olanağından yoksunluk" gibi her biri tek başına ya da bir arada akademik araştırma gerektiren ve ancak böylece elde edilebilen tespitlerde bulunmak gibi bilimi, bilime saygıyı küçümsemeyi göze alabilmektedir. CMUK ve HUMK hükümlerine göre; "Mahkeme, çözümü özel veya teknik bir bilgiyi gerektiren hallerde bilirkişilerin oy ve görüşlerinin alınmasına karar verir." Hiç bir savcı kendi başına otopsi yapmaz, teknik hiçbir konuda belirleme yapmaz.

Lozan Antlaşması'na göre Kürtler azınlık değil, Sayın Savcıya göre de halk değil, bize ve tarihi gerçeklere göre de Türk değil? Peki kimdir ve nedir bu Kürtler?

Bu davaya konu olan, Kürt sorunu, DDP tarafından keşfedilmiş değildir. Belli ki, bütün bunların nedeni Kürt sorununda izlenen ret ve inkar politikalarıdır.

Sayın Yargıçlar;

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin başbakanları, hatta cumhurbaşkanları bile mevcut yasaları aşan beyanatlarda Kürtlerden, Kürt realitesinden söz ederlerken, herhangi bir kovuşturmaya uğramamaktadırlar. Ne yazık ki, resmi söylemden farklı düşünenler, tarihi, gerçeklere dayanarak ileri sürdükleri görüş ve önerilerinden dolayı her seferinde kovuşturmaya uğruyor; ağır hapis cezalarına çarptırılıyorlar. Bu yüzdendir ki, Türkiye Cumhuriyeti'nin yetmiş yıllık tarihinde ve elli yıllık sözde çok partili döneminde iktidarı ve muhalefeti ile aynı ideolojik formasyona sahip partileri nöbet değişimi yaparak demokrasilik oyunu oynamış, ülkenin bu durumuna engel olamamışlardır.

Sayın Yargıçlar; Yine tarihi belgeler ve sosyolojik gerçekler de gösteriyor ki, Kürt adı son 20 yılın keşfedilmiş problemli bir icadı ya da dış güçlerin, yöneticilerin deyimiyle o ünlü dış mihrakların aramıza soktuğu bir nifak tohumu değildir. Aksine Kürt adı ve Kürdistan henüz Türkiye Cumhuriyeti yokken bile tarihi belgelerde yer almıştır. Bu belgelerin kaynağı Kanuni Sultan Süleyman, İttihat ve Terakki belgeleri ile Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu olan Atatürk'tür.

Kanuni Sultan Süleyman Fransa Kralı Fransuva'ya günümüzden yaklaşık 400 yıl önce yazdığı, kendisini metheden, "Benki" diye başlayan mektubunda; Yemen, Arabistan ve daha birçok yerin adı yanında "Kürdistan" adından da söz ederek kendisini Fransuva'yla kıyaslamaya çalışmaktadır. Mustafa Kemal ise 29 Mayıs 1919 tarihinde Osmanlı Hükûmetine yazdığı bir mektubunda şunları söylüyor. "Son günlerde muttali olduğum bazı malumata nazaran Kürdistan mıntıkası (abç) ile de meşgul ve alakadar olmak icap eder" diyor.

Yüz yıllarca Osmanlı İmparatorluğu egemenliği altında Araplar ve öteki halklarla birlikte yaşayan Kürtler hiç bir dönemde Kürt adından ya da Kürt olmaktan kaynaklanan soy kimliğinden dolayı baskıya maruz kalmamışlardır. Onlar hep Kürt olarak kabul edilmişlerdir.

Kürtler Çaldıran'da Malazgirt'te Türkler'le omuz omuza savaşarak kader birliği yapmışlardır. Çaldıran ve Malazgirt Savaşlarının Anadolu Türkleri tarihinde birer kavşak, birer dönüm noktası olduğu da bir gerçektir. Yine Kürtler Çanakkale Savaşında, Türkler'le aynı kaderi paylaşmış olmalarına rağmen, Cumhuriyetin hemen sonrasında, cumhuriyet rejimine karşı 1925'te, Şeyh Said önderliğinde ayaklanma başlatmış olmaları da düşündürücüdür.

Açıktır ki, politikacıların da, tarihe ve sosyolojik gerçeklere, en az bilim adamları kadar bağlı kalmaları gerekir. Zira bir ülkenin geleceği hakkında bilim adamlarından çok politikacıların kararlarının rolü önemlidir.

Sayın Yargıçlar;

Şimdi de izninizle Mahkeme Başkanı Sayın Yekta Güngör Özden'in "Hukukun Üstünlüğüne Saygı" adlı eserinin 417. sayfasından bir alıntı yapmak istiyoruz. "...İnsan hakları, insanın doğuşuyla sahip olduğu, devredilemez, vazgeçilemez haklarıdır. Bunlar her zaman, her koşulda, her yerde insanı insan kılan ve savunulan değerlerdir. Hukuk, bu hakları ve özgürlükleri koruyup, güçlendirme, yaygınlaştırıp, kökleştirme aracıdır. İnsan hakları, hukuk olmadan da vardır. Anayasalar benimsenmese de vardır. Bana göre Anayasalardan da önce gelir. Anayasa, hukuk yoluyla bu hakları benimsedikçe ve bunlara dayandıkça, daha saygın ve onurlu olur. Hukuk, insan hak ve özgürlükleri önündeki değişik engelleri kaldırmakla yükümlüdür. (abç) Barışı, sağlığı ve mutluluğu sağlayan insana insan olmasının kıvancını duyurmeyen düzenlemeler, baskıcı işlemler hukuksallıktan yoksundur. Halk dilinde "Kalıbına uydurulması" dediğimiz, biçimsel uygunluklar hukuksallık için yeterli değildir. Özde aykırılık olunca hukuksallık sözde kalır. İnsan haklarını odak sayarsak bunun çevresinde temel haklar bulunur. Birlikte bütünleşirler. Temel haklarda anayasal gereklerle geçici sınırlamalar yapılabilirse de insan haklarında böyle düzenlemelere gidilemez ve hiç bir ödün verilemez. Çağımız insanlık çağıdır."

Yukarıda aktardığımız düşünce, parti programını ve savunmamızı önemli ölçüde desteklemektedir.

Sayın Yargıçlar;

Amerika'da zencilerin haklarıyla ilgili olumlu gelişmelerin önünü, parlamentodan önce mahkemeler açmıştır. Yani hukuk, haklar ve özgürlükleri korumanın yanısıra, onları kökleştirip geliştirmiştir. İnsan hakları önündeki engelleri kaldırmakla hukuk saygınlığını artırmıştır. Mahkememiz ve böylesi bir sürecin başlamasına katkı yapabilir, bu onurun sahibi olarak tarihe geçebilir.

İrk ya da millet kavramları bireyden bireye, sınıftan sınıfa ya da zümreden zümreye göre değişkenlik göstermezler. Mahkemeler ya da savcılar bunu tayin edemezler. Bu yönde hükümde bulunulsa bile sosyolojik gerçekleri değiştirmezler. Dünyada hiç bir dönemde veya dünyanın

hiçbir yerinde millet veya ırk tartışmaları konusundaki ikilem, çelişki, belirsizlik ya da iddia veya savlar mahkeme kararları ile sonuçlandırılmamıştır. Mahkemeler kendilerini bu türden sorunları çözen merciler olarak görmemişlerdir. Bu tür anlaşmazlıkların çözüm yeri de mahkemeler değildir.

Sayın Yargıçlar;

Yıllardır resmi söylem, "Bu ülkede yaşayan her insan, her mevkiye gelebildiğine göre herkes eşittir" gibi anlaşılması güç gerekçeler kullanmakta; oysa ki, her birey kendi özel kimliğini koruyarak, bu kimliğini geliştirerek hakettiği her mevkiye gelebiliyorsa, bu tez doğru olur. Ne yazık ki bundan söz etmek mümkün değildir.

Toplumsal barış ve huzur için en önemli unsur, her alanda çoğulcudur. Çok kültürlü, çok dilli Türkiye için ise, bu, çok daha önemlidir.

Türkiye toplumu, Türk, Kürt, Laz, Çerkez v.s.'nin birarada yaşadığı "çok dilli" ve "çok kültürlü" ve bir toplumdur. Diğer bir deyişle "heterojen" bir toplumdur.

Heterojen toplumlar, çok boyutlu parti sistemine göre işler. Partiler, 1-sosyo-ekonomik boyut, 2-dinsel boyut, 3-kültürel etnik boyut, 4-şehir kırsal vs boyutlarından biri veya birkaçı temelinde program, çalışma ve oluşum yaratır. (Çağdaş Demokrasiler Arnd Lijpart, Çev. Prof. Dr. Ergun Özbudun, Doç. Dr. Ersin Olduran, Türk Siyasi Bilimler Vakfı Yay. s. 86). Oysa Türk siyasi partiler rejimi daha başından Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası tarafından resmi ideolojinin cenderesine alınmış, bunun dışına çıkması yasaklanmıştır.

Partiler önerdikleri sosyo-ekonomik modeller ve çözüm önerileri üzerinde politikalarını şekillendirirler. Toplumsal örgütlenmeyi, farklı kesimlere ulaşmayı bu yolla gerçekleştirmeye çalışırlar. Ne yazık ki, mevcut yasalar, demokrasinin vazgeçilmez unsurları olarak adlandırılan partilere, tek ideolojik kılıfa bürünmeyi şart koşuyorlar. Bu kör-topal ve tek yanlı siyasetle ülke yönetilerek demokrasi oyunu oynatılmaktadır.

Gerçek bir demokrasi, ancak partilerin tek ideolojik formasyona itilmemesi ve her partiye kendi politik taleplerini özgürce tartışma olanağı sağlanmasıyla mümkündür.

Ulusalüstü Hukuk Açısından

Sayın Yargıçlar;

Hukuk ve adalet giderek ulusalüstü boyutlara erişti. Helsinki Nihai Senedi'nde ifade edilen "İçişlerine karışmamak" ilkesi genel çerçevesini korusa bile, AGİT-Moskova Toplantılarıyla (insani boyut) yeni bir biçime kavuştu. Buna göre; insan hakları alanındaki ihlaller devletlerin içişleri olarak kabul edilemez.

Keza Türkiye'nin imza koyduğu ve 1948 yılında yürürlüğe konulan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi düzenlenmiştir.

Bu bildirgeyi beslemek ve bildirge hükümlerini geliştirmek amacıyla da, ayrıca yeni sözleşmeler ve alt sözleşmeler düzenlenmiştir. Bu sözleşmeler;

- Kişisel ve Siyasal Haklara İlişkin Sözleşme ile
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme'dir.
- Söz konusu alt sözleşmeler ise;
- Yaşama Hakkı,
- İşkence Yasağı,
- Kişi Güvenliği,
- Kanun Önünde Eşitlik,
- İnanç ve Düşünce Özgürlüğüne Dair Temel Haklar,
- Toplumlara Kendi Kültürlerini Koruma ve Geliştirmeye Dair Temel Haklar'ı içerir.

Yine alt sözleşmelerden bazıları şöyledir:

- Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme,
- Savaş Suçlarının ve İnsanlığa Karşı Suçların Zaman Aşımından Yararlandırılmaması Sözleşmesi,
- İşkence ve Keyfi Tutuklamaya Karşı Sözleşme,
- İnsanlar Arasında Ayırım Gözetilmesini Önlemeye Dair Sözleşme,
- Kendi Kaderini Belirleme Hakkını Kabul Eden Sözleşme.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce 10.03.1954 gün ve 6366 sayılı Yasa ile onaylanan "İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve Ek Protokol" Anayasa 90. madde hükmü gereğince iç mevzuat sayılmıştır.

4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da taraf devletlerce imzalanan iş bu sözleşme hükümleri ile düşünme ve vicdan hürriyeti (9/1 m.) bunu açıklama hürriyeti (9/2 m. -10/1 m) tanınmış, 14. madde hükmüyle bu hak ve hürriyetlerin "...Bilhassa cins, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, milli veya sosyal menşe, milli bir azınlığa mensupluk..." ayrımı gözetilmeksizin herkese sağlanacağı hususu öngörülmektedir.

Keza Türkiye'nin de imzaladığı (25 Haziran 1993) Viyana bildirisi ve etkinlik Programı ile diğer bir çok uluslararası sözleşmeler ve bildiri-ler azınlıklara mensup kişilerin kendi kültürlerini kullanma, uygulama, koruma ve geliştirme hak ve hürriyeti tanımaktadır.

Ne yazık ki, bu sözleşmelerin hiçbirine uyulmamaktadır ve bunların iç mevzuat gibi hüküm ifade etmesinin önü açılmamaktadır.

Neticeten

Demokrasi ve Değişim Partisi, bütün partilerin yaptığı gibi bir programla yola çıkmıştır. Ve bu programda, Kürt sorununun çözümü için şiddet ve baskı yolunun terk edilmesini, barışçı ve demokratik yolların seçilmesini öne sürmüştür. Türklerin ve Kürtlerin bir arada kardeşçe yaşamasından yana olduğunu vurgulamıştır.

Kürt sorununun çözümü ekonomik alanda da ciddi bir rahatlama sağlayacak, kaynakları yakmaya ve yıkmaya değil, yapmaya yöneltecektir.

Bu durumu tespit etmeye, bu gerçeği ortaya koymaya, son 10 yıllık harcamaların gösterdiği tablo tek başına yeterlidir. Bunca can kaybı ve iş gücü kaybının yanı sıra, göçlerden ötürü yaşanan enerji ve üretim kaybı da, hepimizin kaybı olarak ortadadır. DDP, bu gerçeği görmüştür ve bu gidişe dur demek istemiştir.

Ne var ki, DDP'nin bu siyasi cesareti ve siyasi sorumluluk anlayışı ona kapatılmak gibi ağır bir bedelle ödetilmek isteniyor.

Keza aynı şekilde DDP, yolsuzluk, hırsızlık ve rüşvet çarkına son vermek, yıllardır inatla sürdürülen şiddeti durdurmak, bu şiddet politikasının tükettiği ülke kaynaklarını, geniş halk yığınlarının yararına; üretime ve ülkenin öteki hayati sorunlarının çözümü için seferber etmenin ekonomik yapıyı bir düzene kavuşturacağını ileri sürmüştür.

Tüm bu nedenlerle, haksız ve mesnetsiz olarak açılan iş bu kapatma davasının reddine karar verilmesini saygılarımla bilve kale arz ve talep ederim.” demiştir.

Demokrasi ve Değişim Partisi Temsilcisi bu sözlü savunmasından sonra, savunmasına esas olan yazılı metni Başkanlığa sunmuştur.

VI- İNCELEME

A- Ön Sorun Yönünden

Davalı Parti'nin Ön Savunmasında Özetle:

Demokrasi ve Değişim Partisi'nin 3.4.1995 günü kurulduğu, 6.6.1995 gününde de bu davanın açıldığı; henüz iki aylık bir parti iken, siyasal bir eylemi ve işlemi yokken, örgütlenmeye ve kamuoyuna kendisini tanıtmaya fırsatını bulamadan, Cumhuriyet Başsavcısı'nın, Parti'nin eylem ve işlemlerini izleme gereğini görmeden, hangi eylem ve işleminin Yasa hükmüne aykırılık oluşturduğu belirtilmeden, Anayasa'nın 69. maddesine aykırılık sayında bulunulduğu ve bu kapatma davası ile karşılıklıya kalındığı ileri sürülmüş, esas hakkındaki savunmada ve sözlü açıklamada da bu görüşler yinelenmiştir.

Konu ile ilgili olarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın esas hakkındaki görüşünde de özetle:

Parti'nin ön savunmasında, üzerinde durulan hususların geçerli bir nedene dayanmadığı; Siyasî Partiler Yasası'nın yasaklamalarla ilgili, 78/a., 80., 81/a ve b maddelerinin, “amacını güdemezler ve/veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar ve... bulunduğunu ileri süremezler” şeklinde sona erdiği, 101/a maddesinin ise parti programının bu yasaklara aykırı hükümler taşımasını kapatma nedeni saydığı; Parti faaliyetinin de aynı yasaklama kapsamında olduğu, ancak her iki aykırılığın birlikte gerçekleşmesi gibi bir koşulun Yasa'da öngörülmediği, bu nedenle de sadece parti programının Yasa'ya aykırılığı nedeniyle kapatılma davası açıldığı; İddianamede hangi konunun Yasa'nın hangi maddesine, doğrudan aykırılık oluşturduğunun açıkça ve yeterince belirtildiği ileri sürülmüştür.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca Anayasa Mahkemesi'nde Demokrasi ve Değişim Partisi Programı'nın Anayasa'nın kimi maddeleri ile, Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendine, 80. maddesine ve 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırı amaçlar taşıdığı gerekçesiyle

dava açılmış ve bu Parti'nin aynı Yasa'nın 101. maddesinin (a) bendi gereğince kapatılmasına karar verilmesi isteminde bulunulmuştur.

Anayasa'nın 68. maddesinin ilk üç fıkrasında; siyasî partilerin, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları olduğu; vatandaşların, siyasî parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahip bulunduğu; siyasî partilerin önceden izin almadan kurulacakları; Anayasa ve Yasa hükümlerine göre faaliyetlerini sürdürecekleri; dördüncü fıkrasında da, siyasî partilerin tüzük ve programları ile eylemlerinin, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve lâik cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacağı; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamayacağı; suç işlenmesine özendirilemeyeceği kurala bağlanmıştır.

Anayasa'nın 69. maddesinde ise, siyasî partilerin kuruluş ve faaliyetleri ile denetleme ve kapatılmalarının yasayla düzenleneceği belirtilmiştir. Bu anayasal kural uyarınca da, siyasî partilerin, kurulmaları, teşkilatlanmaları, faaliyetleri, görev, yetki ve sorumlulukları, gelir ve giderleri, denetlenmeleri, kapatma ve kapatılmalarıyla ilgili, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası çıkarılmıştır.

Bu Yasa'nın dördüncü kısmında siyasî partilerle ilgili yasaklar belirlenmiştir. Bu kısımda yer alan 78. maddede "Demokratik Devlet düzeninin korunması ile ilgili yasaklar", 80. maddesinde, "Devletin tekliği ilkesinin korunması" ile ilgili yasak, 81. maddesinde de "azınlık yaratılmasının önlenmesi"yle ilgili yasaklar hükme bağlanmıştır. Bu yasaklara uyulmamasının yaptırımı da Yasa'nın 101. maddesinde kurala bağlanmış ve bu bağlamda maddenin (a) bendinde; "parti tüzüğünün veya programının yahut partinin faaliyetlerini düzenleyen ve yetkili parti organları veya mercilerince yürürlüğe konulmuş olan diğer parti mevzuatının bu kanunun dördüncü kısmında yer alan hükümlerine aykırı olması" kapatma nedeni olarak kabul edilmiştir.

Bir Siyasî partinin faaliyetleri nedeniyle kapatılması, Siyasî Partiler Yasası'nın 101. maddesinin (a) bendi dışında kalan bentlerinde ve ilgili diğer maddelerinde kurala bağlanmıştır. Bu doğrultuda, tüzük ve program içeriğinin Anayasa ve Yasa'ya aykırı bulunması yeterli olup ayrıca faaliyetlerinin varlığını saptamak zorunluluğu yoktur.

Kuşkusuz koşulların gerçekleşmesi durumunda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na bir siyasî partinin yalnızca tüzük ve programı ya da yal-

nızca faaliyetleri yönünden dava açılabilceği gibi, birlikte gerçekleşmesi durumunda her ikisi yönünden de dava açılması olanaklıdır.

Demokrasi ve Değişim Partisi hakkında dava yalnızca Parti'nin tüzük ve programının Anayasa'nın ilgili maddeleri ile Siyasî Partiler Yasası'nın dördüncü kısmında yer alan yasaklara aykırılığı nedeniyle açılmıştır. Bu nedenle davalı Parti'nin bu konudaki itirazı yerinde görülmemiştir.

B- Esas Yönünden

1- Genel Açıklama

Anayasa'nın 67. maddesinde öngörülen genel ve eşit oy hakkı çoğulcu, katılımcı kurallar ve kurumlar düzeni olan çağdaş demokrasilerde yurttaşların devlet yönetimine katılmalarının temel koşuludur. Bu nedenle, bireysel iradeleri birleştirip yönlendirerek onlara işlerlik kazandıran özgün kuruluşlara gereksinim duyulmuştur. Bu kuruluşlar, dağınık siyasal tercihleri birleştirip açıklık ve güç sağlayarak devlet hizmetlerini daha yararlı kılmak, hak ve özgürlükleri güvenceye bağlayarak toplumsal barışı güçlendirmek, anayasal ilkeler doğrultusunda kamuoyu oluşturarak toplumsal yaşama daha çok aydınlık getirmek yönünden vazgeçilmez öneme sahip olan siyasal partilerdir.

Anayasa'nın 68. maddesinin ikinci fıkrasında, "Siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır" ilkesine yer verildikten sonra, üçüncü fıkrasında da, "Siyasî Partiler önceden izin almadan kurullar ve Anayasa ve kanun hükümleri içinde faaliyetlerini sürdürürler" denilmektedir.

Siyasal partilere ilişkin Anayasa kuralları, Anayasakoyucunun demokrasinin benimsenmesi yönünden bu konuya özel bir önem ve değer vermiş olduğunu göstermektedir.

Siyasal partilerin kuruluş ve çalışmalarının özgürlük içinde olması temel ilkedir. Siyasal partiler, belli siyasî düşünceler çerçevesinde birleşen yurttaşların özgürce kurdukları ve özgürce katılıp ayrıldıkları kuruluşlardır. Kamuoyunun oluşumunda önemli etkinliği olan siyasî partiler, yurttaşların istem ve özlemlerinin gerçekleşmesine çalışan ve siyasal katılımları somutlaştıran hukuksal yapılardır.

Demokrasinin simgesi sayılan siyasî partilerin, devlet yönetimindeki etkinlikleri ve ulusal istencin gerçekleşmesindeki rolleri nedeniyle, Anayasakoyucu, onları öteki tüzelkişilerden farklı tutup, kurulmalarından

başlayarak çalışmalarında uyacakları ilkeleri; kapatılmalarında izlenecek yöntem ve kuralları özel olarak belirlemekle kalmamış; Anayasa'nın 69. maddesinin son fıkrasında, çalışma, denetleme ve kapatılmalarının Anayasa'da belirlenen ilkeler çerçevesinde çıkarılacak bir yasayla düzenlenmesini uygun bulmuştur.

Anayasa uyarınca 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası çıkarılmış; siyasi partilerin kuruluşlarından başlayarak çalışmaları, denetimleri, kapatılmaları konularında, belirli bir sistem içerisinde ayrıntılı kurallar getirilmiştir. Getirilen sistemde, yasaklara uymayan siyasi partilerin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na izleneceği ve gerektiğinde kapatılmaları için Anayasa Mahkemesi'nde dava açılacağı öngörülmüştür.

Siyasal partilerin, demokratik yaşamın vazgeçilmez öğeleri olmaları, devlet örgütü ve kamu hizmetleriyle yoğun ilişki içinde bulunmaları, onların her istediklerini yapabilecekleri anlamına gelmez. Siyasal partilerin baskı ve engellerden uzak kalmalarını sağlamaya yönelik kurulma ve çalışma özgürlüğü, Anayasa ve bu alanı düzenleyen yasalarla sınırlıdır. Bu belirleme aynı zamanda demokratik hukuk devleti olmanın da gereğidir.

Varlığı ve etkisi, işlevleriyle ortaya çıkan devlet, belirli topraklar üzerinde yerleşmiş, bağımsız ve egemen aynı üstün güce bağlı örgütlü insanlar topluluğu olarak da tanımlanır. Bu tanıma göre, ülke ve ulus bütünlüğüyle egemenlik, yasalara dayanan bir otoriteye bağlı örgütlenme, bir devlet için vazgeçilmez öğelerdir. Her canlının kendini koruma içgüdüğü bulunduğu gibi, devletin de kendi varlığını koruma hakkı, uluslararası hukuk düzeninde de kabul edilmiştir.

Devletler hukukunda, devletin varlığını güçlendirerek sürdürmek, bağımsızlığına ve yapısına yönelik tehlikelere karşı önlemler alıp uygulamak yetkisi biçiminde tanımlanan kendini koruma hakkı, insan hak ve özgürlüklerinden başlayarak demokratik toplum düzenini bozucu, devletin öğelerini yıkıcı her tür eylemi karşılayacak çabaları kapsar. Devletin temel dayanaklarını, sürekliliğini ve demokrasiyi yokedici sakıncaları gidermek için yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi hukuk devleti için en doğal davranıştır.

2- Değerlendirme

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, dâvalı Parti'nin programında Türk-Kürt ayrımı yapılarak, Kürtlerin haklarının tanınması ve eşitlik istemlerinin temelinde politik, yönetsel ve kültürel bir yapılanmanın amaçlandığı; Kürt dilinin toplumsal yaşamın her alanında ve resmî işlemlerde

serbestçe kullanılması için gerekli düzenlemelerin yapılmasının istendiği; böylece önceki bölümde açıklanan gerekçelerle Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendine aykırı davranıldığı savında bulunmuştur.

Davalı Parti ise, İddianamede belirtilen savların haksız ve dayanaksız olduğunu ileri sürmüştür.

Öncelikle davalı Partinin programında yer alan görüşlerin, "Devletin Ülkesi ve Milletiyle Bölünmez Bütünlüğü"nin bozulması amacını taşıyıp taşımadığının saptanması gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milletiyile bölünmez bütünlüğü ve bunu pekiştiren ortak dil, kültür, eğitim ve Atatürk Milliyetçiliği kavramları hukuksal, siyasal olduğu kadar, tarihsel ve sosyal gerçeklere dayanmaktadır.

"Devletin, ülkesi ve milletiyile bölünmezliği" ilkesi, Anayasa'nın birçok maddesinde özellikle vurgulanmış, Türk Milleti'nin bağımsızlığı ve bütünlüğüyle, ülkenin bölünmezliğini korumak devletin temel amaç ve görevleri arasında gösterilmiştir. (Madde 5). Ülke ve ulus bütünlüğünü korumak için temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanabileceği kabul edilmiş (Madde 13 ve 14); aynı amaçla basın ve dernek kurma özgürlüklerine özel sınırlamalar getirilmiş (Madde 28, 30, 33); gençlerin bu anlayış doğrultusunda yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı önlemler alınması devlete özel görev olarak verilmiş (Madde 58); bilimsel araştırma ve yayında bulunma yetkisinin Devletin varlığı ve bağımsızlığıyla ulusun ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliğine karşı kullanılamayacağı belirtilmiş (Madde 130); kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının bu nedenle Devletçe denetimi uygun bulunmuş (Madde 135); birlik ve bütünlüğe karşı işlenecek suçlar için özel mahkemelerin kurulması öngörülmüş (Madde 143); aynı konu, TBMM üyeleri ve Cumhurbaşkanı yeminlerinin temel öğelerinden birini oluşturmuş (Madde 81 ve 103) ve siyasî partilerin uya-cakları esasların başlıcaları arasında yine "ülkesi ve milletiyile bölünmez bütünlük" ilkesi yer almıştır (Madde 68 ve 69).

Uluslar, nice olaylar, durumlar ve gelişmeler sonucunda varlıklarını kazanırlar. Ortak kültürün, sosyal dayanışmanın ve birlikte yaşama duygusunun doğuşu, gelişip güçlenmesi tarihsel bir gerçektir. Tek vücut durumunda ve tam ulus yapısı içinde birleşip bütünleşerek Kurtuluş Savaşı'nı yapmış olan halkın vatani, Türk Vatanı; Milleti, Türk Milleti; Devleti de Türkiye Cumhuriyeti Devleti'dir. Dünya, 11. yüzyıldan bu yana, çağlar boyu, Anadolu için "Türkiye" ve burada yaşayanlar için de

“Türkler” adını kullanmıştır. Kuşkusuz bu durum, ulus bütünlüğü içinde yeralan farklı etnik grupların bulunmadığı anlamına gelmez.

Anayasa’ya ve Siyasî Partiler Yasası’na göre ülke ve ulus bütünlüğü, devletin bölünmezliğinin temel öğeleridir. Ülke ve ulus bütünlüğünü bozmaya yönelik faaliyetler sonunda, devletin bölünmezliğinin tehlikeye girmesi söz konusudur. Ülke bütünlüğünün hedef alınmasının, ulus bütünlüğünü; ulus bütünlüğünü bozmanın hedef alınmasının, ülke bütünlüğünü bozacağı kuşkusuzdur. Anayasa ve yasa, bu değerleri birlikte ödünsüz ve mutlak olarak korumayı amaçlamıştır. Hiçbir organ bu konuda hoşgörülü davranmak ve ödün vermek yetkisini kendinde göremez.

“Millet” (ulus) kavramı, insanlığın gelişme süreci sonucunda vardığı en ilerlemiş birlikteliği oluşturan, “bir” oluşu somutlaştıran toplumsal yapıyı anlatır. “Millet” sözcüğüyle anlatılan yapı, bir gelişme düzeyini, bilinçli ve kişilikli bireyler olgusunu gösterir. “Milliyetçilik” ise, büyük bir toplumsal gerçek ve “millet düşüncesi”nin üzerine kurulu bir anlayıştır. Milliyetçilik, Türkiye Cumhuriyeti’nin ve Türk Devrimi’nin temel ve önde gelen ilkelerinden biridir. Cumhuriyet döneminde 1924, 1961, 1982 Anayasa’larında “millet” ve “milliyetçilik” kavramlarına yer verilmiştir. 1982 Anayasası’nın Başlangıç’ında “Atatürk’ün belirlediği milliyetçilik anlayışı”, 2. maddesinde “Atatürk milliyetçiliği”, 42. maddesinde “Atatürk ilkeleri” ve 134. maddesinde “Atatürkçü düşünce” sözcükleri kullanılarak çağdaş milliyetçilik anlayışı yer almaktadır. Bu anlayış ayrımcı ve ırkçı değil, Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türk milletini oluşturan bireylerin kökenleri ne olursa olsun, Devlet yönünden tartışmasız eşitliği, içtenlikli birliği ve birlikte yaşama istencini, başka uluslara karşıtlığı değil, dostluk ilişkileri, içte ve dışta barışla iyi gelenekleri koruyup güçlendirme çabalarını, herkesi barındıran topraklara birlikte sahip çıkma bilincini içeren çağdaş bir olgudur. Kökeni ne olursa olsun, ulus içinde herkes ayrımsız biçimde yer almakta, ulusun birliği olgusu böylece somutlaşmaktadır. Ulus, tarihsel ve sosyal gelişmenin yarattığı birlikte yaşama olgusudur. Irk gibi antropolojik ve filolojik niteliklere dayanan dar bir kavram da değildir. Ulus, ortak bir tarih bilinci yaratmamış göçebe, yerel dil ve soy gruplarından oluşan sosyolojik bir yapı olan kavim de değildir. “Misak-ı Milli” sınırları içinde Türkiye Cumhuriyeti’nin üzerinde kurulduğu, Avrupa ve Asya kıtaları arasında köprü durumunda olan, çeşitli göç ve sığınmalara kucak açan vatanda, bin yılı aşan uzun bir tarihsel gelişme sonunda yaşayan ve Kafkaslara, Balkanlara, Afrika ve Orta Doğu’ya uzanan Osmanlı İmparatorluğu’ndan arta kalan çeşitli etnik kökenlerden gelen insanlar ortak geçmişe, tarihe, ahlâka, değer yargılarına, dine, hukuka ve eşit haklara sahip olarak karşılıklı şekilde birbirlerinin kültürlerini ve eski

Anadolu uygarlıklarından kalan değerleri de özümseyerek birlikte ortak kültür ve kimliğe sahip bir vatan ve ulus oluşturmuşlardır. Yapısı bu biçimde olan Türk Ulusu içinde etnik kökene dayalı ayrımcılığı gütmek gerçekte bağdaşmaz.

Bu nedenle Atatürk, yeni Türk devletinin kuruluş günlerinde açıkça "Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına, Türk Ulusu denir" demiş ve anayasalarımızda Ulusun birliği ve Ülkenin bütünlüğü esas alınmıştır. Bu anlayıştan uzaklaşıp ulusu etnik kökene dayalı "Türk ve Kürt" biçiminde ayırarak ırka dayalı savlarla bölücülüğe gitmek olanaksızdır.

Anayasa'nın 66. maddesinde, "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür" ilkesine yer verilmiştir. Bu ilkeyle evrensel bağlamda vatani ve ulusuyla bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti'nde vatandaşlar arasında eşitlik sağlanması, ulusu kuran herhangi bir etnik gruba ayrıcalık tanınması önlenmiş, birleştirici ve bütünleştirici bir temel oluşturulmuştur. Maddedeki "Türk sözcüğü ırka dayalı bir anlam taşımamaktadır. Bir kimsenin "Ben Türküm" deyişi, "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşiyim, Türk Ulusu'nun bir bireyiyim" anlamını taşır. Irka dayalı bir "Türklük" savı ve etnik kökenleri değiştirme ya da kaldırma anlamına gelmez. Vatandaşlık ve ulusal kimliğin getirdiği haklar yanında sorumluluklar da vardır. Bu bağlamda etnik kökenler yurttaşlık niteliğini ve ulusal kimliği zedelemeyeceği gibi ayrı ulus olma savlarına, dayanak yapılmaz.

Türk milleti içinde yer alan her kökenden vatandaşa, davalı Parti'nin savunmalarında belirtilenlerin aksine, hiçbir ayırım gözetilmeksizin tüm demokratik, siyasal ve temel haklar eşit olarak tanınmıştır. Nitekim, Cumhuriyet dönemi Anayasalarında, Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde saptanan biçimi ile Misak-ı Milli'nin gösterdiği sınırlar içinde birbiriyle kaynaşmış olarak yaşayanların gerçekten ve hukukça ayrılık kabul etmez bir bütün oldukları kesinlikle belirlenmiş ve bu bütünlük içinde ayrıcalıklı bir Kürt halkından hiçbir zaman söz edilmemiş olduğu gibi, Lozan Barış Andlaşması görüşme ve kararlarında da, Misak-ı Milli'nin çizdiği sınırlar içindeki azınlıklar sayılırken "Kürt" ayrımına yer verilmemiştir.

Davalı Partinin programında yer alan dil ve eğitim konusuna gelince, parti programında ve savunmalarda belirtilenlerin aksine asırlardır birlikte yaşayan, vatanın her yerinde içiçe kaynaşan çeşitli soy ve kökenden gelen bireyler arasında Türkçe en yaygın dildir. Türkçe sadece resmî işlerde değil, ailede, günlük yaşamda ve eğitimde, kısaca toplumsal ilişkilerin her alanında kullanılan ortak bir dil olmuştur.

Anayasa'nın 26. maddesinin üçüncü fıkrasında "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz" denilmektedir. Türkiye'de özellikle yasaklanan bir dil olmadığı gibi, özel yaşamda da birçok dil kullanılmaktadır. Anayasa'nın 42. maddesinin son fıkrasında, Türkçe'den başka hiçbir dilin eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulup öğretilmeyeceği, uluslararası anlaşmalar saklı tutularak kurala bağlanmıştır. Anayasa'nın 14. maddesinin ilk fıkrasında da, "Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirinin dil ayrımı yaratmak amacıyla kullanılamayacağı ilkesine yer verilmiştir.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendi, Anayasa'nın 4. maddesi doğrultusunda bir kural koymuş siyasî partilerin, diğer yasaklar yanında devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüyle diline ilişkin Anayasa'nın 3. maddesini değiştirmek amacını da güdemeyeceklerini belirlemiştir.

Anayasa'daki ulus bütünlüğü ilkesinden uzaklaşarak, Parti programında belirtildiği biçimde Türk ve Kürt Ulusları ayrımına gidilemez. Türkiye Cumhuriyeti'nde, tek bir devlet ve tek bir ulus vardır. Birden çok ulus yoktur. İçinde değişik kökenli bireyler olsa da hepsi Türk Ulusu bütünlüğü içindedir. Tarihsel bir gerçek olan "Türk Ulusu" olgusu yerine ırkçılığa dayanan ayrılıklar ve Türk vatandaşlığı niteliğini değiştiren savlar geçersizdir.

Kimi siyasal nedenlerle dış etkenlerden kaynaklanan, kimi varsayım, yorum ve bahanelere dayanan, insan hakları ve özgürlük savlarıyla yoğunlaştırılan sakıncalı amaçlara geçerlik tanınamaz. Devlet tekdir, ülke tümdür, ulus birdir. Ulusal birlik, devleti kuran, ulusu oluşturan toplulukların ya da bireylerin, etnik kökeni ne olursa olsun, yurttaşlık kurumu içinde ayrımsız birliktelikleriyle gerçekleşir. Anayasa'da ve yasalarda yurttaşlar arasında ayrımı öngören hiçbir kural bulunmadığı gibi, kimse- nin soy kökeninin yadsınması ya da kabul edilebilecek yeni bir savı da yoktur. Ulusal ve tekil devlet etnik ayrılıklarla tartışılmaz. Herkesin, her zaman karşılaşılabileceği ve giderek hukuk devletinde giderilip karşılığı istenebilecek aykırılık, çelişki, haksızlık ve yanlışlıklar, insan hakları alanında sömürü nedeni yapılarak, gerçekler saptırılıp çarpıtılarak, üstü kapalı biçimde, ayrı ulus yoluyla ayrı devlet amaçlanamaz. Tartışılmaz kavramlar ve değerlerle, ödün verilmesi olanaksız ilke ve niteliklerin kaynağı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'dır. Çağımızda da farklı etnik grupların zorunlu hukuksal öğelerinin varlığında, birlikte uluslaşması ve devletleşmesi uluslararası düzeyde gerçekliğini korumaktadır. Türkiye

Cumhuriyeti devleti için farklı düşünmenin, haklı bir nedeni yoktur. Vatandaşlık, bölge özelliklerini ve etnik farklılığı aşan, bütünleştirici çağdaş üst bir olgudur. Bu konuda bir kimsenin diğerinden farklı olmasına, din, kültür ve etnik kökene ilişkin ayrıcalıklara yer yoktur. İnsan haklarının sadece bir kişiye, sınıfa ve zümreye değil ayrımsız olarak bütün vatandaşlara eşit olarak uygulanması esastır.

Her devlette farklılık gösteren, tarihsel süreçle ulaşılan, devlet, ülke, ulus kavramlarının yeniden değiştirilip biçimlendirilmesi olanaksızdır. Ulusal ve uluslararası hukuk düzeninde insanlığın mutluluğu için bu temel olguları korumak üzere getirilen düzenlemelere siyasî partilerin uyma zorunluluğu vardır.

Kaldıki, çağımızda tek uluslu diğer demokratik devletler de, ulus bütünlüklerini korumak için yasal tedbirler almıştır. Türkiye'deki ulusal yapılaşmaya nazaran daha yeni olan Amerika'da; Alman, Fransız, İtalyan, İspanyol, Slav soyundan ve diğer etnik kökenlerden gelen Amerikan vatandaşlarının ırka dayalı olarak ayrı ayrı uluslaşması ve bunlara ayrı devletler kurma hakkının tanınması olanağı bulunmadığı gibi, aynı biçimde demokratik tek uluslu devletlerde de bu yolun açılması olanağı yoktur. Çünkü, bu devletlerde de Devlet ve ulusun parçalanması demokratik hak olarak görülmemektedir.

Davalı Parti'nin programında yer alan ve Cumhuriyet Başsavcılığı'nca da Siyasî Partiler Yasası'na aykırı oldukları ileri sürülen, Cumhuriyetin kurucularının ülkenin etnik gerçeğine, çok kültürlü ve dilli yapısına uygun bir siyasal ve yönetsel yapı oluşturmaktan kaçındıkları, başka etnik grupları zorla Türkleştirmeye eritmeye çalıştıkları, bu baskıların Kürtlerin ayaklanmasına yol açtığı, Kürtlere özgürlüğün çok görüldüğü, izlenmekte olan baskı politikasına son verilerek Kürtlere haklarının tanınması ve eşitlik temelinde politik, yönetsel ve kültürel bir yapılanma sağlanması gerektiği, Kürt dilinin toplumsal yaşamın her alanında ve resmi işlemlerde serbestçe kullanılması için gerekli düzenlemelerin yapılacağı biçimindeki söylemler; Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendindeki, siyasî partilerin "...Anayasa'nın 3. maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline... dair hükümlerini ... değiştirmek; Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, ... dil, ... ayrımı yaratmak... amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler" kurallarına açık aykırılık oluşturmaktadır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin tekil bir devlet olduğunu, ulusal devlet olmanın yani ulusun bağımsız bir devlet

halinde örgütlenmesinin sonucu olan bu niteliğin, etnik, dinsel ya da başka bir düşünceyle ülkenin federe devletlere ya da özerk bölgelere ayrılmasına izin vermediğini, ulusal birliği kurmak ve devam ettirmek için devletin tekil biçimde örgütlendiğini; oysa parti programında Anayasa'da belirtilen Türk Devletinin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliğine, diline ve teklik ilkesine dair hükümlerin değiştirilmesi amacının güdüldüğünü, böylece davalı Parti programının Siyasî Partiler Yasası'nın 80. maddesine de aykırılık oluşturduğunu ve bu nedenle de kapatılması gerektiğini ileri sürmüştür.

Siyasî Partiler Yasası'nın 80. maddesinde "Siyasî partiler Türkiye Cumhuriyeti'nin dayandığı "Devletin tekliği" ilkesini değiştirme amacını güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar" denilmiş, gerekçesinde de "Devletimizin federe ve konfedere devletler gibi teklik ilkesine aykırı bir nitelik taşımadığı, bu ve buna benzer ayırmaların devletin ve milletin bütünlüğü ilkesine ve toplum yararına ters düşeceğinden bu yolda bir amaç güdülmesinin madde ile yasaklandığı" belirtilmiştir.

Türkiye Devleti tekil, bir devlettir. Millî devlet olmanın, yani bir milletin bağımsız devlet durumunda örgütlenmesinin doğal sonucu olan bu nitelik, etnik, dinsel ya da başka herhangi bir düşünceyle ülkenin federe devletlere veya özerk bölgelere ayrılmasına olur veremez.

Demokrasi ve Değişim Partisi'nin programında, Siyasî Partiler Yasası'nın 80. maddesinde belirlenen, Türkiye Cumhuriyetinin dayandığı devletin tekliği ilkesini değiştirmek amacı güdülmemektedir. Bu nedenle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın davalı Parti'nin Siyasî Partiler Yasası'nın 80. maddesi uyarınca kapatılması isteminin reddi gerekir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı İddianamesinde, "Programdaki, Kürt dili ve kültürü ile ilgili esas ve ilkelerle anlatılmak istenen, uluslararası hukuk normlarına uygun olarak Kürt dili ve bağımsız ve ulusal nitelikli Kürt kültürü üzerinde uygulanmakta olan baskı ve asimilasyona son verileceği, Kürt dilinin radyo-televizyon yayınları dahil resmî işlemlerde serbestçe kullanılmasının sağlanacağıdır. Bu sözlerle, Türk kültürü dışında ve ondan ayrı, kendi ulusal kültür ve dil farklılığına dayanan bir kültür azınlığının varlığı kabul edildiği gibi, bu azınlığın sahip olduğu ileri sürülen kültürün korunması ve geliştirilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır" denilerek davalı Parti'nin, programının Siyasî Partiler Yasası'nın 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırılığı nedeniyle kapatılması isteminde bulunmuştur.

Parti savunmalarında ise, Kürtlerin dilinin yasaklandığı, asimilasyona bağlı tutuldukları; ülkenin tek ulus, tek dil esasına göre yönetildiği, bu yönde kurallar ve yasaklar konularak Kürtlerin yok sayıldığı; Parti programlarında Kürtçenin radyo-televizyon yayınlarında, eğitimde ve resmî işlemlerde kullanılmasının istendiği, ancak "Anadil" olarak okutulmasına ilişkin bir belirleme ve anlatımın yer almadığı ileri sürülmüştür.

İncelenen parti programının ilgili bölümlerinde aynen:

"Partimiz, Türklerin ve Kürtlerin bir arada kardeşçe yaşamasından yanadır ve bunun yolu, bugüne kadar izlenen baskı politikasına son vermek, Türkiye'yi de bağlayan uluslararası hukuk ilkelerine ve sözleşmelere de uygun olarak Kürtlerin haklarını tanımak ve eşitlik temelinde çok yönlü, politik, yönetsel ve kültürel bir demokratik yapılanma sağlamaktır.

...

Kürt dili-kültürü üzerindeki baskılara, zoraki asimilasyon politikasına son verilecek; bu alanda uluslararası hukuk normları ve sözleşme hükümleri hayata geçirilecektir.

Kürt dilinin, radyo-televizyon yayınları dahil, toplumsal yaşamın her alanında ve resmî işlemlerde serbestçe kullanımı için gereken düzenlemeler yapılacaktır" denilmiştir.

Siyasî Partiler Yasası'nın 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerinde siyasî partilerin Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde millî veya dinî kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmeyecekleri, Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemeyecekleri ve bu yolda faaliyette bulunamayacakları öngörülmüştür.

Madde gerekçesinde, "Ülkemizde Lozan Andlaşması ile kabul edilen azınlıklar dışında bir azınlık yoktur. Herhangi bir ülkede resmî dilin dışında bazı dillerin bilinmesi veya yer yer konuşulması azınlık yaratmaz. Hele siyasî, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda olduğu gibi her bir alanda bütün haklara sahip ve borçlarla eşit bir şekilde yükümlü olan tek bir milletin evlatları arasında azınlıktan söz etmek mümkün değildir...

Bir memlekette resmî dilin her vatandaş tarafından bilinmesi, hangi alanda olursa olsun eşitlik ilkesinin hakkıyla uygulanabilmesi ve adlî ya da idarî işlerin çabukluk ve selametle yürütülmesi bakımından yararlı

hatta zorunludur. Bu itibarla resmî dili, genç, ihtiyar, kadın, erkek her vatandaşın bilmesini sağlamak Devletin görevidir” denilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin vatandaşları arasında etnik köken ya da diğer herhangi bir nedenle düşünsel ya da uygulama bağlamında siyasal ve hukuksal ayrılık söz konusu değildir. Anayasa’ya göre, ulus ve ülke bütünlüğü devletin en temel özelliği ve ilkesidir. Türkiye Cumhuriyeti içinde birden fazla ulus olamaz. Türk ulusu içinde değişik kökenli bireyler olabilir; ancak bunların hepsi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıdır ve ulus kavramı içindedir.

Siyasî partilerin, çalışmalarında, devletin ülkesi ve ulusu ile bölünmezliği temel kuralına uymaları; ülkenin ya da ulusun bütünlüğünü bozarak bir bölümünün ayrılması sonucunu doğurabilecek her türlü eylemden ve propagandadan kaçınmaları, bu bütünlüğü daha da pekiştirecek biçimde yürütmeleri gerekir. Bunun sonucu da ülke ve ulus bütünlüğünü zedeleyebilecek olan her türlü yazı, söz ve davranışın siyasal partiler için yasak olmasıdır.

Anayasa ve Siyasî Partiler Yasası’na göre, ırk ayrımcılığı bir siyasal partinin dayanağı, amacı ve ereği olamaz. Devletin bütünlüğünü koruması, en doğal hakkı ve ödevidir.

Demokrasi ve Değişim Partisi’nin Programıyla, bu programdaki görüşleri doğrulayan yazılı ve sözlü savunmalarında; uluslararası belgelere ve ulusal gerçeklere karşın Türkiye Cumhuriyeti Devleti içinde, Türk Ulusu bütünlüğünden ayrı bir Kürt Ulusunun varlığı ortaya konulmakta ve bu ulusun dil ve kültürünün korunması istenmektedir. Davalı Parti’nin bu davranışları, Siyasî Partiler Yasası’nın 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırılık oluşturmaktadır.

Davalı Parti savunmalarında; Türkiye’nin de imza koyduğu ve 1948 yılında yürürlüğe konulan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin Anayasa’nın 90. maddesinin beşinci fıkrası gereğince Yasa hükmünde olduğu, bu bildirgenin 1. ve 2. maddelerinin dava ile yakından ilgili bulunduğu, ancak bu hükümlere ve bununla birlikte kimi alt sözleşmelere uyulmadığı; hukuk ve adaletin giderek ulusalüstü boyutlara eriştiği, Helsinki Nihai Senedi’nde ifade edilen “İçişlerine karışmamak” ilkesi çerçevesini korusa bile, AGİT-Moskova toplantılarıyla (insanî boyut)un, yeni bir biçime kavuştuğu, buna göre insan hakları alanındaki ihlallerin devletlerin içişleri olarak kabul edilemeyeceği, keza 1948 yılında yürürlüğe konulan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne Türkiye’nin de imza koyduğu, bu Bildirgeyi beslemek ve hükümlerini geliş-

tirmek amacıyla “Kişisel ve Siyasal Haklara İlişkin Sözleşme” ile, “Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme”nin ve kimi alt sözleşmelerin düzenlendiği; Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce 1.3.1954 gününde “İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve Ek Protokol”un onaylanarak Anayasa’nın 90. maddesi uyarınca iç mevzuat haline getirildiği, bu sözleşmenin 9. ve 10. maddeleri ile düşünme ve vicdan hürriyeti ile bunları açıklama hürriyetinin tanındığı, 14. maddesiyle de bu hürriyetlerin bilhassa cins, ırk, renk, dil, din, siyasî ve diğer kanaatler, millî veya sosyal menşe, millî bir azınlığa mensupluk gibi ayrımlar gözetilmeksizin herkese sağlanacağı hususunun öngörüldüğü, keza Türkiye’nin de 25 Haziran 1993’te imzaladığı Viyana Bildirisi ve Etkinlik Programı ile diğer birçok uluslararası sözleşme ve bildirilerin azınlıklara mensup kişilere kendi kültürlerini kullanma, uygulama, koruma ve geliştirme hak ve hürriyetini tanıdığı, ancak bu sözleşmelerin hiç birine uyulmadığı ve iç hukuk kuralları gibi hüküm ifade etmesinin sağlanmadığı ileri sürülmüştür.

Cumhuriyet Başsavcılığı ise özetle; uluslararası belgeler, andlaşmalar ve sözleşmelerde, davalı Parti’nin amaç olarak benimsediği ve Programında geçen, ülke ve ulus bütünlüğünü bozucu görüşlere yer verilmediğini belirtmiştir.

Davalı partinin ön savunmasında sözü edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 1. maddesinde, “Her insan özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğar. Akıl ve vicdanla donatılmış olup, birbirine karşı kardeşlik anlayışıyla davranır.” 2. maddesinde de “Herkes; ırk, renk, cinsiyet, dil, siyaset ya da başka bir görüş ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş ya da benzeri bir statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin bu bildirmede öne sürülen tüm hak ve özgürlüklere sahiptir. Bundan başka bağımsız memleket uyruğu olsun, vesayet altında bulunan, gayrimuhtar veya sair bir egemenlik sınırlamasına tâbi ülke uyruğu olsun bir kimse hakkında uyruğunda bulunduğu memleket veya ülkenin siyasal, hukuksal ya da uluslararası statü bakımından hiç bir ayrılık gözetilemez” denilmiştir.

Savunmada, yalnızca bu iki maddenin uygulanması durumunda bile kimi sorunların ortadan kalkacağı belirtilmiştir.

Ancak faaliyetleri, aynı Bildirge’nin 30. maddesinin, “Bu Bildirgenin hiçbir hükmü, herhangi bir devlet, grup ya da kişiye burada ileri sürülen hak ve özgürlüklerden herhangi birinin yok edilmesini amaçlayan herhangi bir etkinlikte ve eylemde bulunma hakkını verir biçimde yorumlanamaz” hükmü içinde değerlendirilen davalı parti hakkındaki davanın İnsan

Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 1. ve 2. maddeleri ile bir ilgisi bulunmadığı sonucuna varılarak ön savunmada ileri sürülen bu hususa ilişkin savlar yerinde görülmemiştir.

Davalı Parti'nin savunmalarında ayrıca, "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi"ne bağlı olarak kimi alt sözleşmelerin çıkarıldığı, bu bağlamda "Avrupa İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme", "Helsinki Sonuç Belgesi" ve "Yeni Bir Avrupa İçin Paris Antlaşması" ile kimi sözleşme ve altsözleşmelerin dava ile ilgili olduğu, Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca iç mevzuat düzeyine gelen bu sözleşme ve antlaşmalara uyulmadığı ve iç mevzuat gibi hüküm ifade etmesinin sağlanamadığı da ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasında "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz" denilmektedir.

Anayasa Mahkemesi, siyasî parti kapatma davalarında usulüne uygun biçimde yürürlüğe konulmuş andlaşma kurallarını da gözetmektedir. Çok sayıda kararda İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve Avrupa Sosyal Haklar Temel Yasası'na yollamada bulunulmuştur.

İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme kapsamındaki hak ve özgürlükler, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda da güvence altına alınmış; demokratik düzeni yıkıcı söz ve eylemlere karşı sınırlamalar getirilmesi ve önlemler alınmasında da özellikle İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin hakları kullanmanın, özgürlüklerden yararlanmanın sınırsız olmadığını vurgulayan 29. ve 30. maddelerine içerik olarak dayanılmıştır.

Davalı Parti'nin savunmalarının tersine Programının kimi bölümleri, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin örgütlenme hak ve özgürlüğüyle ilgili 11. ve 17. maddeleri ile de bağdaşmaktadır. Sözleşme'nin 11. maddesinin ikinci fıkrasında; "Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplulukta, zarurî tedbirler mahiyetinde olarak millî güvenliğin, amme emniyetinin, nizamı muhafazanın, suçun önlenmesinin, sağlığın ve ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması için ve ancak kanunla tahdide tâbi tutulur." Son fıkrasında da "Bu madde, bu hakların kullanılmasında idare, silâhlı kuvvetler veya zabıta mensuplarının muhik tahditler koymasına mani değildir" denilmekte; 17. maddesinde ise "Bu sözleşme hükümlerinden hiçbirisi bir devlete, top-

luluğa veya ferde, işbu Sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya mezkûr sözleşmede derpiş edildiğinden daha geniş ölçüde tahditlere tâbi tutulmasını istihdaf eden bir faaliyete girişmeye veya harekette bulunmaya mâtuf herhangi bir hak sağlandığı şeklinde tefsir olunamaz” hükümlerine yer verilmektedir.

Oysa, davalı Parti’nin programı ile bunu destekleyen yazılı ve sözlü savunmalarında Türkiye Cumhuriyeti toprakları üzerinde yaşayan ayrı dili ve kültürü olan bir Kürt Ulusu’nun varlığı ileri sürülmektedir.

Türkiye’de tek bir ulus vardır. Türk ve Kürt kökeninden gelen vatandaşlar, diğer etnik kökenden gelen vatandaşlarla birlikte “Ulus” bütünlüğünü oluşturmaktadır. Ayrı bir ulus, ayrı bir halk ya da bir azınlık varmış gibi bölünmeyi amaçlayan çabalara geçerlik kazandırılmaz. Uluslararası hukuk düzenindeki bu olguyu Türk Ulusu, her tür ayrılığı dışlayıp eşitliği sağlayarak Lozan Barış Andlaşması’yla, gündeminden çıkarmıştır. Ülke ve Ulus bütünlüğünü koruma hakkı, uluslararası hukuk düzeninde geçerlidir.

Davalı Parti, belirtilen belgelerin yanı sıra, Helsinki Nihâf Senedi’ne, Paris Şartı’na ve kimi diğer uluslararası belgelere de uyulmadığını ileri sürmüştür. Helsinki Nihâf Senedi’nde, Devletlerin egemenlik haklarına saygı, sınırların dokunulmazlığı, devletlerin toprak bütünlüğüne saygı ve İçişlerine karışmama ilkelerine yer verilmiş; Paris Şartı’nda da, “Tüm ilkeler, herbiri diğerleri dikkate alınmak suretiyle yorumlanarak, kayıtsız şartsız ve aynı derecede uygulanır. Bu ilkeler ilişkilerimizin temelini oluşturur... Taraf devletlerin bağımsızlığını, egemen eşitliğini ya da toprak bütünlüğünü ihlâl eden faaliyetlere karşı demokratik grupları savunmak hususunda işbirliği yapmaya kararlıyız. Dışarıdan yapılan baskı, zora başvurma ve yıkıcılık gibi yasadışı faaliyetler burada söz konusu olan özelliklerdir” denilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin de taraf olduğu “Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı” da ırkçılığı, etnik düşmanlığı ve terörizmi kınamış, ülke bütünlüğünü ve demoratik düzeni yıkmayı amaçlayan hareketlere girişen kişi, grup ve örgütlere karşı koruma ve kollama sorumluluğunu uluslararası bir çağrı olarak kabul etmiştir.

Demokrasi, hak ve özgürlüklerin güvenceye alındığı, çoğulcu, katılımcı bir kurallar ve kurumlar düzenidir. Nitekim Birleşmiş Milletler’e üye devletlerin katılmalarıyla 14-25 Haziran 1993 günlerinde, VIYANA’da gerçekleştirilen Dünya İnsan Hakları Konferansı sonunda yayımlanan Deklerasyon’da da; kendi geleceğini belirleme hakkının, “Eşit Hak-

lar" ilkesine uygun olarak ırk, din ve renk ayrımı gözetmeksizin ülkesine ait bütün insanları temsil eden bir hükûmete sahip egemen ve bağımsız bir devletin, ülke bütünlüğünü ve siyasî birliğini kısmî veya bütüncül biçimde parçalayarak herhangi bir eylemin desteklenmesi ve bu eyleme yetki verilmesi anlamında yorumlanamayacağı değerlendirilmesi yer almıştır.

Belirtildiği gibi, bütün bu uluslararası kurallar, devlet, ülke ve ulus bütünlüğünün bozulmasına olanak tanımamaktadır.

Demokrasilerde ırk ayrımcılığı, bir siyasal partinin dayanağı, amacı ve ereği olamaz. Irk ayrımcılığının aracı durumuna düşen partinin varlığını sürdürmesi yasalar karşısında olanaksızdır. Cumhuriyet Başsavcılığı'nın davalı Parti'nin programında kapatma nedeni olarak gördüğü hususlar, Türkiye Cumhuriyeti için yakın ve görülebilir bir tehlike oluşturmaktadır. Böyle bir tehlike içinde bulunan bir devletinde, ülkesi ve ulusuyla bütünlüğünü koruması en doğal hakkıdır. Üstelik, Türkiye Cumhuriyeti'nin konumu ve koşulları bu tehlikeyi de ağırlaştırmaktadır.

Belirtilen nedenlerle davalı Parti'nin uluslararası andlaşma, sözleşme ve belgelere yönelik savları yerinde görülmemiştir.

Haşım KILIÇ gerekçenin uluslararası sözleşmelere ilişkin bölümüne katılmamıştır.

Sonuç olarak, Demokrasi ve Değişim Partisi'nin, programında; Kürt dilinin toplumsal yaşamın her alanında ve resmî işlemlerde serbestçe kullanılması için gerekli düzenlemelerin yapılacağını; Siyasal çözümün, Kürt kimliğinin bütün sonuçlarıyla kabul edildiği bir ortamda bulunabileceğinin, Kürt kimliğinin tüm sonuçlarıyla Anayasa ve yasalarca garanti altına alınmasının gerektiğinin; Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde, varlığı ile kimliğinin korunması ve sürdürülmesi gereken ayrı bir ulusal ve kültürel kimliğe sahip bir Kürt azınlığın bulunduğu; Kürt dili ve kültürü üzerindeki baskıların kaldırılacağı ve Kürt dilinin radyo-televizyon yayınları dahil toplumsal yaşamın her alanında, bu arada resmî işlerde de kullanılması için gereken düzenlemelerin yapılacağını belirtilmesinin, Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendi ile 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırılık oluşturduğu saptandığından, aynı Yasa'nın 101. maddesinin (a) bendi gereğince kapatılmasına karar verilmesi gerekir.

Güven DİNÇER bu görüşe katılmamıştır.

VII- SONUÇ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 5.6.1995 günlü, SP.76.Hz.1995/45 sayılı İddianamesiyle Demokrasi ve Değişim Partisi Programının 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendine, 80. maddesine, 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırılığı sayıyla davalı Parti'nin 2820 sayılı Yasa'nın 101. maddesinin (a) bendi gereğince kapatılması istenilmekle, gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Davalı Demokrasi ve Değişim Partisi'nin;

1- Programının, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 80. maddesine aykırılığı sayıyla kapatılması isteminin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

2- Programının, 2820 sayılı Yasa'nın 78. maddesinin (a) ve 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırılığı nedeniyle aynı Yasa'nın 101. maddesini (a) bendi gereğince KAPATILMASINA, Güven DİNÇER'in karşıoyu ve OYÇOKLUGUYLA,

3- Tüm mallarının 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesi gereğince Hazine'ye geçmesine, OYBİRLİĞİYLE,

B- Gereğinin yerine getirilmesi için karar örneğinin, 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesine göre Başbakanlığa ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

19.3.1996 gününde karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1995/1 (Siyasî Parti- Kapatma)

Karar Sayısı : 1996/1

Davalı Siyasî Parti, Programının Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendi ile 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırılık oluşturduğu nedeniyle kapatılmaktadır.

Davalı Parti Programında yer alan yorum ve öneriler, kapatma kararının dayanağını oluşturan yasa kuralları karşısında irdelenirken ülkedeki siyasal tartışma ortamı ve özellikle yürütme organında görev alan sorumlulu politik kadrolar ile diğer siyasal partilerin konu ile ilgili açıklamaları ve yasal belgelerde yer alan düşünceleri gözönünde tutulmak suretiyle değerlendirilmelidir.

Yazılı ve sözlü basında değişik görüşte politik tutum sergileyen partili kişilerle yapılan röportajlar ve görüşmelerde davalı Partinin Programında yer alan konulara benzer açıklama ve öneriler görülmektedir. Daha önemlisi ülke yönetiminde en ön sırada sorumluluk yüklenen siyasal görevliler ve Mecliste temsil edilen bazı siyasal partiler zaman zaman yaptıkları açıklamalarda bu davada kapatma nedeni olan konuları tartışmaktadır.

Yürütme organında veya muhalefette temsil edilen partilerin yetkililerince ileri sürülen veya basında tartışılabilen konularda Mecliste temsil edilmeyen bir parti programında bazı görüş ve düşünceler ileri sürülebilmesi doğaldır.

"Ülke ve devlet bütünlüğü" kavramları partilerin siyasal gücüne, Meclisteki temsiline veya iktidar veya muhalefette olmaya göre değişik biçimde ele alınamaz. Eğer ülkede en önde gelen siyasal sorumluluk sahipleri bazı konuları tartışmaya açmışlarsa ve bu tartışmayı sürdürebilirlerlarsa aynı konuda benzer yöntemlerle her siyasî parti düşüncesini açıklayabilmelidir.

Mecliste temsil edilen siyasal partilerin tartışmaya açtığı konular, tartışılması "ülke ve devlet bütünlüğü" yönünden tehlike olmaktan çıkmış konulardır. Bunlar Anayasa'nın 68. maddesinde belirlenen ilkelere aykırılık oluşturmazlar ve düşünce açıklaması olarak anayasal teminat altındadırlar.

Bu nedenlerle davalı Partinin Programı nedeniyle kapatılmasına karşıyım.

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Esas Sayısı : 1996/2 (Siyasî Parti-Kapatma)

Karar Sayısı : 1997/2

Karar Günü : 18.2.1997

DAVACI : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı .

DAVALI : Diriliş Partisi.

DAVANIN KONUSU : Diriliş Partisi'nin, aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerine katılmadığı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yazılı bildirimine karşın yasal süresi içerisinde kapanma kararı almadığı savıyla, Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesi gereğince kapatılmasına karar verilmesi istemidir.

I- DAVA

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kapatma istemli 3.7.1996 günlü, S.P.28 Hz. 1996/218 sayılı iddianamesi şöyledir:

"A- Konuya İlişkin Yasal Düzenlemeler

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 77. maddesinin 1. fıkrasında, "Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri beş yılda bir yapılır." hükmüne yer verilmiş, 2. fıkrasında, "Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasa'da belirtilen şartlar altında Cumhurbaşkanı'nın vereceği karara göre de seçimler yenilenir..." hükmü getirilmiştir.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 8/3. maddesi, "Siyasî partiler aşağıda belirtilen bildiri ve belgeleri, İçişleri Bakanlığına verilmesiyle tüzelsel kişilik kazanırlar."; 105. maddesi "Kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerine, katıl-

mayan siyasî partiye, ikinci genel seçimin yapıldığı tarihten itibaren bir ay içinde Cumhuriyet Başsavcılığınca kapanma kararı alınması için yazılı tebligatta bulunulur. Bu yazının tebliğinden itibaren üç ay içinde kapanma kararı alınmadığı takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığınca açılacak dava üzerine Anayasa Mahkemesinin kararıyla o siyasî parti kapatılır.” 107/1. maddesi, “Anayasa Mahkemesi kararıyla kapatılan siyasî partinin bütün malları Hazineye geçer.” hükümlerini içermektedir.

B- Olayın Gelişimi ve İstem Gerekçesi

Davalı siyasî parti, 26.3.1990 tarihinde, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu’nun 8. maddesinde belirtilen kuruluş bildiri ve belgelerini İçişleri Bakanlığına vermek suretiyle tüzel kişilik kazanmıştır. Bu tarihten sonra, 20.10.1991 tarihinde 19. dönem, 24.12.1995 tarihinde de 20. dönem Milletvekili Genel Seçimleri yapılmıştır.

Yüksek Seçim Kurulunun 26.8.1991 gün, 157 sayılı ve 28.10.1995 gün, 329 sayılı kararlarından anlaşıldığı üzere davalı Diriliş Partisi her iki Milletvekili Genel Seçimine de katılmamıştır.

24.12.1995 günü 20. Dönem Milletvekili Genel Seçiminin yapılmasından ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının oluşmasından sonra, davalı Diriliş Partisi Genel Başkanlığına yazılan 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun 105. maddesi hükmü gereğince, kapanma kararı alınması istemini içeren 31.1.1996 gün, SP.28 Muh.1996/44 sayılı yazımız 9.2.1996 tarihinde parti adına tebliği almaya yetkili Genel Sekreter İsmail Kesim imzasına tebliğ edilmiştir. Yazımız üzerine Parti Genel Başkanlığınca Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilen 24.4.1996 gün ve 159 sayılı yanıt yazıda özetle; “İyiniyet ve gayretlerine rağmen teşkilat sayısını yasada öngörülen miktara ulaştıramadıkları, partinin durumunun 105. madde hükmü kapsamında olmadığı, Anayasa’da seçim döneminin beş yıl olarak belirtildiği, partinin kuruluşundan itibaren on yıl geçmediği, ileri sürülmüştür.

Bu kez, Diriliş Partisi Genel Başkanlığına yazılan 9.5.1996 gün ve SP.28 Muh. 1996/267 sayılı yazımızda; Siyasî Partiler Kanunu’nun 105. maddesinde yıl olarak süre belirtilmediğini, kuruluşundan itibaren aralıksız iki dönem Milletvekili Genel Seçimine katılmaması nedeniyle partileri yönünden 105. maddede yazılı koşulların oluştuğuna değinilerek önceki yazımız gereğince kapanma kararı alınması, aksi takdirde Anayasa Mahkemesine kapatma davası açılacağı bildirilmiş, buna rağmen kapanma kararı alınmamış, Cumhuriyet Başsavcılığına yazılan 17.6.1996 gün ve 162 sayılı yazı ile önceki yazılardaki gerekçelere dayanılarak durumun yeniden değerlendirilmesi istenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 77. maddesi "Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri beş yılda bir yapılır... Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasa'da belirtilen şartlar altında Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre de seçimler yenilenir..." hükmünü içermektedir. 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesi duraksamaya yer vermeyecek biçimde açıktır. Maddede yıl olarak süre belirtilmemiştir. Bu madde hükmü kurulduğu tarihten itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Seçimlerine katılmayan siyasi partinin, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun 3. maddesinde tanımlanan niteliğini, amaç ve işlevini yitirdiği öngörülerek getirilmiştir. Bu konumdaki partiye kapanma kararı alması olanağı tanınmıştır. Yasal süre içinde kapanma kararı alınmadığı takdirde Cumhuriyet Başsavcılığınca açılacak dava üzerine Anayasa Mahkemesinin kararıyla partinin kapatılacağı hükmü getirilmiştir.

Sonuç: Yukarıda açıklanan nedenlerle; 26.3.1990 tarihinde kuruluş bildiri ve belgelerini İçişleri Bakanlığına vererek tüzelkişilik kazanan davalı siyasî parti, 20.10.1991 tarihinde yapılan 19. dönem, 24.12.1995 tarihinde yapılan 20. dönem Milletvekili Genel seçimlerine katılmadığı ve Cumhuriyet Başsavcılığımızca, kapanma kararı alınması konusunda yapılan yazılı tebliğe rağmen yasal süre içinde kapanma kararı almadığından 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesi gereğince kapatılmasına, 107. maddesi gereğince bütün malların Hazineye devredilmesine karar verilmesini arz ve talep ederim."

II- DAVALI SİYASİ PARTİNİN ÖN SAVUNMASI

Diriliş Partisi'nin, 12.8.1996 günlü ön savunmasında şöyle denilmektedir:

"26.3.1990 da kurulan partimiz, Siyasî Partiler Kanunu'nun 36. maddesinde seçime girebilme koşulu kabul edilen sayıda il ve ilçede teşkilâtını tamamlama imkânını bulamamış olduğundan, 1991 ve 1995 milletvekili genel seçimlerine katılamamıştır. Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan aldığımız 31.1.1996 gün ve SP-28 Muh. 1996/46 sayılı yazıda Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesi hükmü mesnet gösterilerek, partimizi kapatmamız istenmiş, bu yapılmadığı takdirde Mahkeme'nize kapatılma istemiyle dâva açılacağı belirtilmiştir.

Bu isteğe karşılık, 24.4.1996 gün ve 159 sayılı yanıt yazımızda söz konusu madde hükmünün, seçime katılabileceği Yüksek Seçim Kurulu'na kabul ve ilân edildiği halde, aralıksız iki dönem milletvekili genel

seçimlerine kendi iradesiyle katılmayan siyasî partiler için bir yaptırım içerdigi, iyi niyet ve her türlü gayretine rağmen teşkilât sayısını öngörülen sayıya ulaştıramadığından Siyasî Partiler Kanunu'nun 36. maddesi hükmü gereği, kendilerine seçime girme hakkı verilmeyen, bu yüzden, arzu ve iradesi dışında seçime katılamayan siyasî partileri kapsamadığı, ayrıca, süre hesabı bakımından da, partimizin kuruluşundan itibaren "aralıksız iki dönem"i doldurmuş bulunmadığı, salt iki seçimin yapılmış olmasının madde hükmünde sıralanan kapatma koşullarının tümünün yerine gelmesi demek olmadığı şeklinde özetlenebilecek olan görüşümüz, ayrıntılı biçimde ortaya konarak, partimizin durumunun bir daha gözden geçirilmesi dileğinde bulunulmuştur. Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan aldığımız 9.5.1996 gün ve SP-28 Muh. 1996/267 sayılı yanıt yazısında "seçim döneminin beş yıldan az olabileceği, kurulduğu tarihten itibaren aralıksız iki dönem TBMM genel seçimlerine katılmayan siyasî parti hakkında yıl olarak süre aranmaksızın 2820 sayılı Yasa'nın 105. maddesinin uygulanması gerekeceği" ileri sürülerek partinin kapatılması isteği yenilenmiştir. Ancak, madde hükmünün açık ve seçik anlam ve kapsamının şüpheye yer bırakmayacak şekilde tespitinde anahtar sözcük olan "dönem" kavramı üzerindeki düşünce ve görüşlerimiz yanıt bulamamış ve dolayısıyla bizce konu aydınlığa kavuşmamıştır.

Kanımızca, Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesindeki "aralıksız iki dönem" ifadesi, Yasa maksadının özüne inildiğinde, bir süre ölçüsü olarak belirlenmiştir. Seçimin erkene alınması, Anayasa'nın "dönem" in beş yıl olduğuna dair hükmü değişmedikçe, Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesi hükmüyle ilintilendirilebilecek bir husus olamayacaktır. Yasa, seçime katılma hakkı olduğu halde, mazeretsiz, milletvekili genel seçimine katılmayan bir partinin kapatılması için süre olarak belli yıl sayısı yerine, ilke olarak, iki dönemlik bir süreyi önermiştir. Anayasa'da dönemin yıl sayısının değiştirilebileceği gözönünde tutularak, belirli bir yıl rakamı yerine, üstüste iki dönem gibi makul bir süre yeterli bir zaman parçası olarak belirlenmiştir. Bir yılda arka arkaya iki erken genel seçimin de yapılabileceği düşünülürse, konumuz açısından, dönemle seçimin özdeşleştirilemeyeceği gerçeği ortaya çıkar. Hukuk tesadüfe yer vermez. Hukukta yaptırım tesadüfe bırakılamaz. Bir parti bir yılda kapatılırken bir diğer beş ve bir başkası, aynı sebeple on yılda kapatılırsa, bu durumun adalet ilkesiyle bağdaştırılması mümkün olmaz.

Partimizin durumuna gelince: hangi ölçüyle hesap edilirse edilsin, aralıksız iki dönemi doldurmuş sayılması mümkün olmamaktadır. Yasa, "iki seçim" değil, "iki dönem" tâbirini kullanmıştır. Seçim dönemleri, Cumhuriyet Başsavcılığı'na kabul edildiği gibi 1991 ve 1995 yılları

değil, 1987-1991, 1991-1995 yılları aralarıdır. Partimiz 1990 yılında kurulmuş bulunduğuna göre, 1987-1991 dönemini süre hesabına katmamak hakkaniyet gereğidir. Madde hükmünde geçen "ikinci seçim" ifadesi partimiz için, ancak bundan sonraki bir seçim için geçerli olabilir. Ama, kuşkusuz, daha uygunu, bir partiye en az iki dönem, 105. madde gerekçesinde de dendiği gibi, on yıllık bir zaman tanıma, adaletli ve gerçekçi bir devlet tutum ve davranışı olacaktır. Esasen, iradesi dışında seçime katılamayan partilerin madde hükmü kapsamında olmadığı kanaatimiz yukarıda belirtilmiştir. 1991 seçiminden önceki hemen hemen bütün seçimlerde, partilerin tümüne, seçime girme, dolayısıyla devletin medya imkânlarından yararlanarak kendisini duyurma hakkı tanımışken, 1991 ve 1995 seçimlerinde bu şekilde bir olanak sağlanmamıştır.

Bilindiği gibi, 1950'li, 60'lı, 70'li yıllarda, seçime katılma şartları bugünkü kadar ağır olmadığı için, fiilen; şimdiki Siyasî Partiler Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1983 yılından sonra da, her seçimde çıkarılan özel kanunla, bütün siyasî partilere seçime girme hakkı tanınmışken, partimizin kurulduğu 1990'dan sonraki iki seçimde Yüce Mahkemenizin iptal etmesi üzerine yeniden düzenlenen ve bizce yine de ihtiyacı karşılamayıp Anayasa'nın adalet ve eşitlik ilkelerine aykırı bulunan 36. madde hükmü sebebiyle seçime katılamayışımız ileri sürülerek partimizin kapatılması yoluna gidilmesi, gelişme sürecindeki toplumumuzun sosyal şartlarına uymayan bir yaptırım olacak ve hatta ağır bir ceza niteliği taşıyacaktır.

Diğer taraftan, Siyasî Partiler Kanunu'nun 36. maddesi ile 105. maddesi arasında doğrudan bağ kurmak için mantıkî bir zaruret bulunmamaktadır. 36. maddenin teşkilât sayısı koşulu öncelikle yeni kurulan ve başka partilerden doğmamış olan partiler için büyük ölçüde gelişmeyi önleyici, engelleyici bir özellik taşımaktadır. Anayasa'da yapılan son değişiklikler doğrultusunda uyum yasaları çıktığı takdirde, 36. maddedeki şartların hafifletileceği ve 105. maddenin kapsamının açık seçik hale getirilerek, belki sadece kasıtlı, kendi rıza ve iradesiyle seçime katılmayanları cezalandıracak şekilde belirleneceğine şüphe yoktur. Demokratik hayatta ve onun dayanağı olan mevzuatta bu olumlu gelişmeler beklenirken, bu arada, partimizin, kapatılma gibi, telâfisi mümkün olmayan bir kayba uğraması, ülkemizin bugünü kadar geleceğini de düşünen Yüce Mahkeme'nin gözeteyeceği bir husus olduğuna inanmaktayız.

Gelişemeyen bir parti "doğal" olarak kapanır ya da diğer partilerle birleşerek ortadan kalkar. Bu, siyasi hayatımızda hep gözlenen gerçeklerdendir. Temelli kapatılmış partiler dahi toplumumuz şartlarında hep yeni-

den doğdular. Anayasa'nın toplumun vazgeçilmez kurumları olarak gördüğü siyasî partileri, bir suç işlemedikleri durumda, şu veya bu sebeple kapama yoluna gitme, genellikle istenen yararı sağlamayacaktır. Ülke bütünündeki illerin yarısında teşkilat kuramamış bir siyasî program ve düşünceyi temsilden mahrum etme, ne gibi bir ülke yararı sağlayabilir? Belki ülke yararı, daha çok fikir ve görüşün kendini meşru zeminde ifade etmesine imkân veren siyasî partilerin varlığında saklıdır.

Öte yandan, partimizin seçime katılabilecek kadar teşkilât kuramama sebepleri, genellikle bilinen ve istendiğinde ayrıntıları ile açıklanabilecek hususlardır.

Seçime katılma bilincimizin somut kanıtı ise, 4 Aralık 1994 milletvekili ara seçimine katılma hakkı partimize de tanındığında, adaylarımızı derhal tespit edip tüm işlemleri tamamlamamız ve adaylarımızın Yüksek Seçim Kurulu'na onaylanarak Resmî Gazete'de ilân edilmiş olmasıdır.

Kanımızca, parti kapama, hükmî şahıs idamı denebilecek kadar ağır bir cezadır. Şüphesiz bunun için kasıt ve suç aranır. Seçime katılması için hiçbir engel bulunmadığı, Yüksek Seçim Kurulu tarafından seçime girebileceği kabul ve ilân edildiği halde üstüste iki dönem mazereti olmaksızın seçimlere katılmayarak parti olma nitelik ve amacı özüne aykırı davranmış, toplumsal görevi kötüye kullanmış partiler, söz konusu madde hükmünün öngördüğü bu cezayı hak etmiş olabilirler. İmkânları elverdiği halde kasıtlı teşkilât kurmayıp seçime katılmayan partiler de buna dahildir. Fakat kasıtsız suç ve suçsuz ceza olamayacağından, bizce bütün iyi niyet ve gayretine rağmen, teşkilat sayısını kanuncâ istenen miktara ulaştıramamış, arzu edildiği kadar gelişememiş olduğu için seçime rıza ve iradesi dışında katılmayan partileri aynı kategori olarak düşünmeyip, bu kategori muamelesine tâbi tutmak hakkaniyet ölçüleriyle bağdaştırılması mümkün bulunmayan bir tasarruf olacaktır.

Sonuç olarak, partimizin durumu, ilkeler doğrultusunda ve pozitif hukuk çerçevesinde, öncelikle esas bakımından, 105. madde hükmü kapsamı dışında kalmaktadır.

Böyle olmayıp kapsam içinde kalsaydı, bu kez de, madde hükmü, süre hesabı bakımından, 1990'da kurulmuş olan partimize uygulanamayacaktır. Çünkü: partimizin, kuruluşundan sonra iki milletvekili genel seçiminin yapılmış olması, "aralıksız iki dönem" geçirdiği anlamına gelmektedir. "Seçim", enstantane; "dönem", süreçtir. Söz konusu 19. ve 20. dönemlerin birincisinden partimiz ancak 1.5 yıl yararlanabilmiştir. Anayasa "dönem"i 5 yıllık bir süreç olarak kabul etmiştir. 105. madde gerek-

çesinde de: "aralıksız iki dönem, yani on yıl" denilerek bu nokta aydınlatılmıştır. Ceza veya en azından yaptırım niteliğindeki bir konuda, önemi aşikâr olan süreyi, erken seçimleri bahane etmek suretiyle kısaltmak mümkün değildir. Buna rağmen, erken seçimin "dönem"i kısalttığı varsayılrsa, kuruluşundan 24.12.1995 seçimine kadar 5 yıl geçirmiş bulunan partimizi hiçbir suretle iki dönemi doldurmuş kabul etmek imkanı yoktur. İki seçim yapılması "gerek şart", "iki dönem" geçirilmesi ise "yeter şart"tır. Partiyi kapamak için, her iki şartın yerine gelmesi gerekir. Yasa'nın kasdı sadece iki seçim olsaydı "dönem" sözcüğünü kullanmaya gerek olmazdı. Ayrıca "Her ne suretle olursa olsun iki dönem seçime katılmayan, gibi bir ifadesinin yer almaması da, 105. madde hükmüne sınırsız bir kapsam vermemektedir.

Diğer taraftan, Siyasî Partiler Kanunu'nun 36. maddesinin, seçime girebilmek için şart koştuğu, kurulması gerekli teşkilât sayısı söz konusu madde hükmünün Yüce Mahkemenizce Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiş olması da gözönünde tutulduğunda, özellikle, geçmiş partilerin devamı olmayıp, yani onlardan doğmayıp tamamen yeni olan partilere, Anayasa'nın eşitlik ve adalet ilkelerine ters düşen ağır bir mükellefiyet yüklemektedir. Bu sebeple bu mecburiyet ve 105. madde arasında doğrudan bağ kurmak için mantıkî bir zaruret bulunmamaktadır. Buna dayanarak parti kapamanın da, demokrasi ruhunu ve hakların özünü deler nitelikte olacağına kuşku yoktur.

Nitekim, bu maddedeki teşkilât sayısı koşulunu daha da ağırlaştıran yasa değişikliği, Mahkeme'nizin 22.5.1987 gün ve 1986/17 esas, 1987/11 karar sayılı kararıyla, getirdiği sınırlamalar yüzünden, Anayasa'nın Başlangıç'ına 2, 5, 13, 67, 68. maddelerine aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Bu karardaki gerekçeler, bugün yürürlükte olan teşkilat koşulu için de geçerliliğini korumaktadır. Mahkemeniz bu kararında, 36. maddedeki "büyük kongreyi yapmış olma", "T.B.M.M.'de grubu bulunma" gibi koşulları Anayasa'ya uygun bulunurken, teşkilât koşulunu, aşağıya alınmış ifadelerden de anlaşılacağı üzere, açıkça Anayasa'ya aykırı görmüştür:

"67. maddenin ikinci fıkrasında belirlenen "serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esasları" ile "yargı yönetim ve denetimi" bu konudaki düzenlemede temel alınacak ilkelere. Bu ilkelerle yasakoyucuya tanınan takdir hakkı, sınırlamanın çerçevesini çizmektedir."

"Seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma hakkı kimi zaman Anayasakoyucu tarafından, kimi zaman Anayasa'nın verdiği yetkiye dayanarak yasama organı tarafından belirlenen sınırlı haklardır. Düzenleme-

nin, yasakoyucunun takdiri dışında bırakılan anayasal ilkeleri zedelememesi ve demokratik toplum düzeninin esaslarına aykırı olmaması gerekir. Hakkın özüne dokunan düzenlemeler gerçek anlamda bir seçme ve seçilme hakkını ortadan kaldırır. Seçime katılabilmeyi salt örgütlenme gücüne bağlamak uygun değildir. Böyle bir düzenleme, özellikle yeni kurulan siyasî partilerin seçimlere katılmasını önlemeye yönelik düzenleme, oldukça ağır sonuçlar doğuracak koşulları taşımaktadır. Yeni kurulan ve akçalı olanakları sınırlı olan bir partinin gösterilen il ve ilçe düzeyini aşması çok güç, genelde olanaksızdır. Demokrasinin vazgeçilmez ögesinin bu ölçüde sınırlanması, siyasî partilerle gerçekleştirilecek düzenin olabildiğince engellere bağ tutulması, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bulunmamaktadır.”

“Bir siyasî partinin seçimlere katılmasını güçlendirmek ya da engellemek seçilme hakkının özüne zarar verir.”

“Ülke genelinde baraj” ve “seçim çevresi barajı” ile yeterince sınırlama getirilmişken bunlara ek olarak seçime katılma koşullarını ağırlaştırmak demokrasiye uygun düşmemektedir. Siyasî partilerin amaçlarına ulaşabilmeleri için gerekli yeterli olanaklara sahip olmaları zorunludur. Seçime katılmak temel hakkı ve ödevi olan siyasî partiye başlangıçta bu olanaktan yoksun kılmak, seçimler dışında çaba göstermesini istemek olur ki, bunun hukuksallığı tartışılır. Siyasî partiler gerçekten demokratik siyasî yaşamın vazgeçilmez ögesi iseler, varlıklarını koruyup geliştirecekleri, kuruluş nedenlerini doğrulayıcı en etkin araç olan seçimlere katılıp halkın olurlarına görüş, öneri ve eleştirilerine sunma olanakları engellenmemeli, sınırlama amacı aşılmamalıdır.

“Başlangıç’ta geçen “...hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni...” sözcükleri, özgürlükçü demokratik düzenin gerekleriyle buna uygun hukuk düzenini bir temel olarak vurgulamıştır. Anayasa’nın 176/1. maddesine göre Anayasa metni içinde sayılan Başlangıç’ın öngördüğü düzen, siyasî partilerin serbestçe oluşup demokratik yöntemler, uygun ölçüler ve sınırlamalarla seçimlere katılabilmelerine olanak veren, aşırı ve hukuka aykırı engellere geçerlik tanımayan bir yapıdır. Norm denetiminde özel kurallar varken soyutlukla nitelendirilecek dolaylı hükümlere dayanmak gereksizse de, Başlangıç’ın taşıdığı açıklık karşısında demokratik yaşamın vazgeçilmez ögesi olan siyasî partilere getirilen “olağandışı” engelleri özgürlükçü demokrasi gerekleriyle belirlenen hukuk düzenine uygun bulmak güçtür.”

“Anayasa’nın 2. maddesinin “...hukuk devleti...” olarak niteliği bir yapıda her şeyin bu çatı altında hukuka uygunluğunun aranması zorunlu-

dur. İncelenen 36. madde ile getirilen engeller siyasal katılımı olumsuz yönde etkileyeceğinden bu durum hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmaz.”

“Anayasa’nın 5. maddesine göre “...Cumhuriyet ve demokrasiyi korumak...” Devletin temel amaç ve görevlerindendir. Cumhuriyet biçiminin herkese açık, herkes için eşit ve serbest siyasî katılımı, bunun da siyasî partiler yoluyla gerçekleşeceği, siyasî partilerin demokrasinin okulu ve oluşum aracı oldukları gözetilirse, katılım engellerinin bu kavramları, özlenen yapıyı olumsuz yönde etkileyeceği kuşkusuzdur.”

Cumhuriyet Başsavcılığı, iddia ve isteminde ısrar etmiş olduğundan, maddenin anlam ve amacının açıklığa kavuşması için tarafımızdan Yüksek Seçim Kurulu’na başvurulmuştur. Yüksek Seçim Kurulu verdiği kararda konunun görev alanı dışında olduğunu saptamıştır. Bunun üzerine, bir yandan Cumhuriyet Başsavcılığı yazısına yanıt verilirken, öte yandan, Yüce Mahkemenizi meşgul etmemek için, daha önce bir çözüm bulunur umuduyla Siyasî Partiler Kanunu’nun 99. maddesi hükmünün yorumuyla, kıyas yoluyla ve karşı kavramından (mefhum-u muhalifinden) hareketle, Siyasî Partilerle İlgili Yasakları İnceleme Kurulu’na başvurulmuştur. Ancak, Cumhuriyet Başsavcılığı’nın bildiriyle, Yargıtay Birinci Başkanlığı tarafından, konunun, görev alanı dışında olduğu gerekçesiyle Siyasî Partilerle İlgili Yasakları İnceleme Kurulu’na götürülmediği anlaşılmıştır.

Siyasî Partiler Kanunu’nun 105. maddesinin, ilk kez uygulanarak bir partinin yaşamına son verilmek istenmesi gibi bir sonuç doğuracağı da gözönünde tutulunca, telafisi mümkün olmayan bir haksızlık ve mağduriyete meydan verilmemesi bakımından, anlam ve kapsamca, doğru, tam ve kesin bir yoruma kavuşturulması önem arz etmektedir.

Konuyla ilgili, Siyasî Partiler Kanunu’nun 36. maddesi hükmünün Anayasa’ya aykırılığı hakkında, Mahkemenizin kararından yukarıda bahsedilmiştir. Aynı şekilde 105. maddede de, yukarıda açıklanan ilkeler doğrultusunda düşünülünce, açık ve seçik olarak, Anayasa’ya aykırı bulunacaktır.

Esasen elli yıllık çok partili dönemimizde, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu’ndan önce, mevzuatımızda, Anayasa’nın adalet ve eşitlik ilkelelerine aykırı bulunan bu tür ağır seçime girme koşulları ve girmeyenler hakkında yaptırım sınırlamalarına rastlanmamaktadır. Demokrasi ile yönetilen ülkelerin hukuk düzenlerinde de bu nevi kısıtlamaların bulunduğu dair bilimiz yoktur.

Cumhuriyet Başsavcılığı, İddianame'sinde, 105. madde için, "bu madde hükmü, kurulduğu tarihten itibaren aralıksız iki dönem T.B.M.M. genel seçimlerine katılmayan siyasî partinin, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 3. maddesinde tanımlanan niteliğini, amaç ve işlevini yitirdiği öngörülerek getirilmiştir" denmektedir. Oysa 3. maddeyle 105. madde arasında bu tür bir bağlantı kurmak mümkün değildir. Sözkonusu 3. maddedeki "ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanan" ifadesinde görüldüğü gibi teşkilatlanma ülke çapında faaliyet gösterme amacına yöneliktir. Bugünün teknolojisi karşısında ülke çapında faaliyet göstermek için her il ve ilçede örgüt kurmaya gerek yoktur. Ülkenin bütün veya yarı il ve ilçesinde teşkilât kuramayan, fakat ülke çapında faaliyet gösteren bir partinin niteliğini, amaç ve işlevini yitirdiği söylenebilir mi? Ülke çapında faaliyet göstermekle ülke çapında örgüt kurmak özdeş değildir. Kanun'un tanım maddesindeki bu nüansa dikkat edildiğinde, bir partiye, ülke bütününde teşkilat kuramama sebebiyle kapama gibi bir yaptırımın uygulanmasının hukuk ilkeleri ve demokratik düzenle bağdaştırılamayacak bir davranış olduğu apaçık ortaya çıkacaktır.

Bir parti ya kasdı, yönelimi sebebiyle kapatılacaktır ya da durumunun tespiti amacıyla 105. madde hükmüne bu subjektif ve objektif iki kriteri uyguladığımızda, partimizin bu iki uygulamanın da dışında kaldığı görülecektir. Seçime katılmama gibi bir kasıt ve niyetimizin olmadığı, yukarıda bahsedilen ara seçime katılmamızla görülmüştür. Durumumuz itibariyle de, partimiz bütün kuruluşlarıyla işleyen ve tüm yasal görevlerini yerine getiren bir parti olarak tanım maddesindeki niteliğini korumaktadır. Acze düşmüş, dağılmış bir durumda değildir. Programıyla, çalışmalarıyla, geleceğe dönük umuduyla özgün ve canlı bir partidir. Bu bakımdan gerek subjektif, gerek objektif ölçülerle kapatılmasını gerektiren bir zorunluluk söz konusu değildir.

Amacımız, büyük milletimizin geleceğine kendi çapımızda katkıda bulunmaya devam etmektir. Anayasa'ya aykırı bulunan Siyasî Partiler Kanunu'nun 36. ve 105. maddelerinin katı yorumuyla partimizin kapatılmasına meydan verilmemesini, partimizin doğal ömrünü yaşamak üzere görevine devam etmesini, siz Yüce Mahkeme'nin hakimlerinden beklemeyi bir görev ve hak sayarım."

III- YARGITAY CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞININ ESAS HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 9.9.1996 günlü, SP.28 Hz.1996/218 sayılı esas hakkındaki görüşünde 3.7.1996 günlü, SP.28 Hz.1996/218 sayılı İddianamesindeki hususlar aynen yinelenmiştir.

IV- DAVALI SİYASİ PARTİNİN ESAS HAKKINDAKİ SAVUNMASI

Diriliş Partisi'nin 18.10.1996 günlü esas hakkındaki savunmasında:

"Cumhuriyet Başsavcılığı, Partimizin kapatılması istemiyle Yüce Mahkemenize dâva açmış bulunmaktadır. İstemin mesnedi olarak Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesi hükmü gösterilmiştir.

Dâva dosyasında mevcut önsavunmamız ve eklerinde geniş bir surette açıkladığımız üzere, bu madde hükmünün uygulanabilmesi için:

1- Partinin kuruluşundan itibaren aralıksız iki dönemlik bir sürenin geçmesi (gerek şart),

2- Aralıksız iki dönemde yapılan T.B.M.M. seçimlerine partinin katılmaması (yeter şart).

Bu iki şart da, partimiz için yerine gelmediğinden, bu madde hükmünün partimize uygulanamayacağı görüşündeyiz. Çünkü:

1- Partimizin kurulduğu 1990 yılından son genel seçimin yapıldığı 24 Aralık 1995 tarihine kadar, iki dönemlik bir süre geçmemiştir. Anayasa'nın 77. maddesi hükmüne göre dönem, 5 yıldır. Erken seçim yapılarak seçim süresinin kısaltılmasının konumuzla hiç bir ilgisi yoktur. Yasa, rakam yerine belli bir zaman parçası, süre ölçüsü olmak üzere, dönem ifadesiyle, makul bir sürenin (77. madde değişmediğinden bugün için 10 yıllık sürenin) geçmesini şart koşmuştur. Bu dolaylı yoldan bir süre tespiti. Ceza veya en azından kapatma gibi ağır bir yaptırım niteliğindeki bir konuda önemi aşikar olan süreyi, erken seçimleri bahane ederek kısaltmak mümkün değildir. Terimlerin kullanıldığı yer ve amaca göre anlamlandırılması ve yorumlanması bir mantık kuralıdır. Yasa "aralıksız iki genel seçim" dememiş, "aralıksız iki dönem" demiştir. Sanımızca, Cumhuriyet Başsavcılığı'nı ısrara yönelten, Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesindeki "ikinci genel seçimin yapıldığı tarihten itibaren bir ay" ibaresidir. Buradaki "ikinci genel seçim" ifadesini, bizce, herhangi bir "ikinci seçim" olarak değil, aralıksız iki dönemin geçmesinde hesaba katılacak "ikinci genel seçim" olarak anlamak zarureti vardır. Bizce maddenin anlamı şudur: Eğer on yıllık (iki dönem) süre dolmuş ve bu süre içinde en az iki genel seçim olmuşsa, son seçimden bir ay sonra, (katılma hakkı olduğu halde, kendi irade ve arzusuyla) seçimlere katılmayan partiye, Cumhuriyet Başsavcılığınca yazı yazılarak kendini kapatması istenebilir. Yoksa aksi halde, bir partinin kuruluşundan sonra bir yıl içinde dahi iki

erken genel seçim olabilir. Bu durumda o partiyi kapatmak mı gerekir? (Bu durum, 24 Aralık 1995 seçimlerinden önce kurulup ta o seçime katılmayan partiler için de, önümüzdeki yıl bir erken seçim olduğu ve o seçime de katılmadıkları takdirde, söz konusu olabilir).

2- Son iki erken genel seçime partimiz katılmamış değil, katılamamıştır. Yasanın hükmü, kanımızca, seçime katılamayanlara değil, katılmayanlara yöneliktir. Siyasî Partiler Kanunu'nun 36. maddesi, seçime girebilmek için, ülke genelinde illerin yarısı ve o illerdeki ilçelerin üçte birinde teşkilât kurmuş olmayı ön şart saymıştır. Yasalara göre, seçime girebilecek partileri Yüksek Seçim Kurulu saptayacaktır. Kurul, 36. maddedeki seçime katılabilme şartlarına bakarak seçime girebilecek partilerin tespit ve ilân etmektedir. Partimiz, teşkilât sayısı bakımından eksik kalınca, 1991 ve 1995 erken genel seçimlerine Yüksek Seçim Kurulu'nun kararıyla katılamamıştır. Bu sebeple, partimizi, kendi irade ve ihtiyarıyla seçimlere girmemiş gibi düşünüp kapanmasını istemek hakkaniyete aykırı olacaktır. "Her ne suretle olursa olsun seçimlere katılmamak" gibi bir ifadenin madde metninde yer almaması da bizce görüşümüzü destekleyen bir kanıttır.

Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesi hükmü, görüşümüze göre, 36. madde hükmünün öngördüğü sayıda teşkilât kurduğu ve Yüksek Seçim Kurulu'na seçime girmesi kabul ve ilân edildiği halde, aralıksız iki dönem seçime katılmayan siyasî partiler için bir uyarı ve yaptırım niteliğinde olup siyasî partilere ömür biçen bir hüküm değildir. Esasen, bu hüküm, iddia edildiği anlamda yani belirlenen sayıda teşkilât kurmama sebebiyle kapatma anlamında olsaydı, bu maddede değil, 36. maddede yer alırdı.

Kasden teşkilât kurmadığımız ve bu sebeple seçime katılmadığımız da ileri sürülemez. Böyle olumsuz bir niyet taşımadığımızın somut kanıtı, 1994 yılında yapılması kararlaştırılan ara seçime bütün partilerin katılması hakkı ve imkânı tanındığında, bir çok partinin katılmamasına karşın, partimizin hiç duraksamadan hemen tüm işlemleri tamamlayarak, adaylarını tespit ederek katılmasıdır. Bu husus Yüksek Seçim Kurulu'na da onaylanarak kabul ve Resmi Gazete'de ilân edilmişse de bilindiği gibi o seçim yapılamamıştır.

Özetlenirse, öncelikle, partimiz, kendi irade ve arzusu dışında katılamadığı, kanunî gerekçelerle sokulmadığı seçimlerden dolayı sorumlu tutulamaz. Sonra, madde hükmünün en katı, en lafzî, biçimsel yorumunda bile, süre hesabı bakımından da, bu ağır yaptırıma müstahak olamaz (1990 da kurulan partimiz 1991 erken genel seçiminin ait olduğu 1987-

1991 döneminin ancak son kesiminde varolabilmiştir. Eksik kalan bu dönemin hesaba katılmaması gerekir. Aralıksız iki dönemin tam ve kesiksiz düşünülmesi, devletin yurttaş ve kurumlarına iyi bakış yöneltmesinin en doğal sonucu olacaktır.)

Söz konusu 36. madde hükmünün seçime girmek için aradığı koşullarla, 105. madde hükmündeki ağır yaptırım, 1980 den önceki siyasî hayatımızı düzenleyen yasalarda mevcut olmamış, ilk kez 1983 de 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nda yer almış bulunmakta ve şu anda da ilk kez dâva konusu olmaktadır. Demokratik geleneğe sahip ülkelerde de 105. madde türü bir kısıtlamanın mevcut olduğuna dair bir kayda rastlamadık. İnceleyebildiğimiz kadarıyla, seçime girebilmek için belli sayıda teşkilât kurma ya da seçime katılmayan partileri kapatma gibi bir hüküm bu ülkenin mevzuatında da bulunmamaktadır.

Esasen, Siyasî Partiler Kanunu'nun gerek 105. maddesi ve gerekse 36. maddesi, Anayasa'nın adalet ve eşitlik ilkelerine açıkça aykırıdır. Seçime katılmak için kurulması istenen teşkilât sayısı şartı, son derece ağır bir şart olup, fiilen, ancak ötedenberi var olan veya onlardan doğan partiler, seçime girme imkânına erebilmektedir. Yüce Mahkemenizin bu madde hükümlerinin Anayasa'ya aykırı olup olmadığını bir karara bağlamasını istiyoruz. Konu, ancak bu şekilde açıklığa ve çözüme kavuşacaktır. Zaten, Önsavunma'mızda da belirttiğimiz gibi, Mahkemeniz, bu maddelerden birinin, 36. madde hükmünün Anayasa'ya aykırılığını, açık ve seçik bir şekilde, bir kararında ortaya koymuş bulunmaktadır. Aynı şekilde, 105. maddenin durumunun da bu bakımdan aydınlanması zarureti aşıkardır.

Partimizin kurulduğu tarihten önceki bütün seçimlerde o seçime mahsus kanunlar çıkartılarak bütün partilerin seçimlere katılması ve böylece kendilerini duyurup tanıtımları imkânları sağlanmıştır. Partimizin kurulduğu 1990 dan sonra yapılan 1991 ve 1995 seçimlerinde bu imkândan mahrum kalınmıştır. Bu hususun da Yüce Mahkemenizce göz önünde tutulacağına kuşkumuz yoktur.

Anarşi ve terörün ülkemizde büyük tahribat yaptığı 1970 li yıllara tepki olarak doğmuş psikolojik zeminde öngörülmüş bu 36. madde ve 105. madde tedbirleri, o günlerin şartlarında belki mazur görülebilirdi. Ancak adeta sıkıyönetim önlemlerini andıran bu tür hükümlerin her zaman için geçerli olduğunu söylemenin mümkün olmadığı bugün görülebilmektedir. Asgari anlamda örgüt kurma ve katılma hakkı olduğu halde seçime katılmayan partiye bir yaptırım uygulama düşünülebilir. Ancak bu, 36. maddedeki gibi son derece ağır koşullar ve 105. maddede-

ki gibi partiyi kapatma yaptırımı olamaz. Bu koşullar ve yaptırımlar, bir siyasî parti nitelik, özellik ve işleviyle ilişkili ve bir kusur varsa ve ona bir ceza biçiliyorsa fiiliyle orantılı değildir. Bu maddelerdeki hükümler, sanımızca 12 Eylül Hareketi ortamı ve psikolojisi içinde, ülkede istikrar sağlanması amacıyla getirilmiş bir dizi fevkalâde önlemler arasında düşünülmüşlerdir. Bu maddelerin konulmasında, “mevcut partiler yeterlidir; bunlara yenilerinin eklenmesi yarar yerine zarar getirir” düşüncesi hâkimdir. “Yeni parti kurulması tehlikelidir, yeni parti sorundur” şuuraltı düşüncesi. Oysa yeni parti, bir tehlike, risk olduğu kadar, ülke için bir umuttur da, bir şanstır da; bir sorun olduğu kadar, bir çözümdür de. “Mevcut partiler yeterlidir” fikri insanlığın ilerlemesi ilkesine aykırı bir durağanlık düşüncesidir. Her yeni gelen ne olursa olsun, insanlar ve toplumlar, gelecek için bu denli kötümser ve karamsar olmamalıdır. Yoksa kendilerini içine düştükleri kötü durumdan kurtaramazlar. Siyasî hayatımızda zaman zaman görülen tıkanıklık ve kilitlenmeler de göstermektedir ki, bu tür tıkanıklıkları ve kilitlenmeleri aşmak için yeni partilerin kurulmasından ve onların devreye girmesinden başka çare yoktur.

Yeni parti, yeni düşünce demektir, yeni program demektir. Ülkenin yeni düşüncelere ve yeni programlara her zaman için ihtiyacı vardır. Parti demek, sadece örgüt demek değildir (nitekim 36. maddede de örgüt dışında başka şartlar da sıralanmıştır). Siyasî Partiler Kanunu’nun 3. maddesindeki parti tanımında: “ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilâtlanan” ifadesini aşırı bir yorumla partiyi kitlesel örgütle özdeşleştirme şeklinde anlamlandırmak, lider sultasına yol açan bir aşırılığa prim vermek olur.

Partide örgütlenme lüzumludur. Ancak yeter bir organizasyonla, hele bugünkü teknoloji de göz önünde tutulunca, ülke çapında faaliyet göstermek için, mutlaka, ülkenin yarı il ve o illerin üçte bir ilçesinde örgüt kurma zarureti yoktur. Şüphesiz her parti, her il ve ilçede örgüt sahibi olmak ve böylece kitlelere ulaşmak ister. Fakat, bu bir finansman ve medya imkânı meselesidir. Bu imkânlarla kavuşmamış bir partiyi seçime sokmamak, sonra da “sen seçime girmedi” denilerek o partiyi kapatmak, insan hakları, eşitlik ilkeleri, demokratik düzen ve Anayasa’da zikredilen siyasî partilerin vazgeçilmezliği ilkesiyle bağdaştırılmaz.

Partiler, tarihî-sosyolojik şartlarda doğar ve ortadan kalkarlar. Onları, bir suç söz konusu olmadığı sürece, kapamak, o parti eğilimlerini meşru zemin dışına itme sonucunu doğurabilir.

Önsavunmamızda ve eklerinde de belirtildiği üzere, Mahkemenizin, Siyasî Partiler Kanunu'nun 36. maddesiyle ilgili kararında bu konuya ışık tutan görüşler son derece açıktır. O görüşlerden bazılarını aşağıya alıyoruz:

"Seçime katılabilmeyi salt örgütlenme gücüne bağlamak uygun değildir. Böyle bir düzenleme, özellikle yeni kurulan siyasî partilerin seçimlere katılmasını önlemeye yönelik düzenleme, oldukça ağır sonuçlar doğuracak koşulları taşımaktadır. Yeni kurulan ve akçalı olanakları sınırlı olan bir partinin gösterilen il ve ilçe düzeyini aşması çok güç, genelde olanaksızdır. Demokrasinin vazgeçilmez ögesinin bu ölçüde sınırlandırılması, siyasî partilerle gerçekleşecek düzenin olabildiğince engellere bağlı tutulması, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bulunmamaktadır." "Bir siyasî partinin seçimlere katılmasını güçleştirmek ya da engellemek, seçilme hakkının özüne zarar verir." "Ülke genelinde baraj" ve "seçim çevresi barajı" ile yeterince sınırlama getirilmişken bunlara ek olarak seçime katılma koşullarını ağırlaştırmak demokrasiye uygun düşmemektedir. Siyasî partilerin amaçlarına ulaşabilmeleri için gerekli, yeterli olanaklara sahip olmaları zorunludur. Seçime katılmak temel hakkı ve ödevi olan siyasî partiyi başlangıçta bu olanaktan yoksun kılmak, seçimler dışında çaba göstermesini istemek olur ki, bunun hukuksallığı tartışılır." "Demokratik yaşamın vazgeçilmez ögesi olan siyasî partilere getirilen "olağandışı" engelleri özgürlükçü demokrasi gerekleriyle belirlenen hukuk düzenine uygun bulmak güçtür." "36. madde ile getirilen engeller siyasal katılımı olumsuz yönde etkileyeceğinden bu durum hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmaz."

Hakikat, çoğu kez nüanslarda gizlidir. Hukuk, bir açıdan nüansdır, nüanslara dikkat demektir. Söz konusu 105. madde'nin, nüansları ile ele alındığında, 1990'da kurulmuş bir partinin 1995'de kapanmasını haklı kılabilecek hiçbir gerekçeyi içermediği açık ortaya çıkacaktır.

Siyasî hayatımızın sağlığı, parti sayısının azlığı ve çokluğuna değil, o partilerin düşünce, bilim, ahlâk ve idealle yüklü olmasına bağlıdır. Bu sebeple, bir partinin kapanmasıyla öbür partilerin daha güçlenip yararlı olacağı fikri, aldatıcı bir fikirdir. Bir evin bazı lâmbalarını söndürmekle öbür lambalarını daha parlak ışık saçarak hale getiremeyiz. Çünkü: her ampulün belli bir gücü vardır ve ancak o kadar yanar. Evi daha aydınlık hâle getirmek için lâmbaların daha güçlü hâle getirilmesi gerekir. Tasarruf olsun için kütüphanenin lâmbasını söndürürseniz, uzun vâdede, bütün odaların hizmetleri bundan olumsuz yönde etkilenir. Yüce Mahkeme'nin doğruyu ve gerçeği olanca saflığıyla tespit edecek kararı, inanıyoruz ki, toplumda

yaygınlaştırılmak istenen bu tür önyargılara da verilmiş öz bir yanıt olacaktır.

Yaşamak hakkı en doğal haktır. Partimiz, inandığı ve güvendiği Yüce Mahkeme'nin âdil hâkimlerinden, bu doğal hakkının korunmasını istiyor, bekliyor ve umuyor." denilmiştir.

V- YARGITAY CUMHURİYET BAŞSAVCISI'NIN SÖZLÜ AÇIKLAMASI İLE DAVALI SİYASİ PARTİ TEMSİLCİSİNİN SÖZLÜ SAVUNMASININ DİNLENİLMESİ

Anayasa'nın 149. maddesinin değişik son fıkrası uyarınca, 5.11.1996 günü Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'ndan sonra, davalı sipasî parti temsilcisinin sözlü savunması dinlenilmiştir.

A- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, sözlü açıklamasında; hukukî durumda bir değişiklik olmadığından, davalı partiyle ilgili 3.7.1996 günlü, 92/218 sayılı İddianamesi ile 9.9.1996 günlü esas hakkındaki görüşlerini aynen tekrarladıkları belirtilmiştir.

B- Davalı Siyasî Parti Temsilcilerinin Sözlü Savunması

Diriliş Partisi vekili, Parti Genel Başkanlığı'na kendisine vekaletnamenin toplantı gününde verildiğini beyan ederek daha kapsamlı bir savunma yapabilmeleri için süre verilmesi isteminde bulunmuş, istem yerinde görülerek savunmanın 26.11.1996 gününde yapılması kararlaştırılmıştır.

Diriliş Partisi adına 26.11.1996 gününde yapılan sözlü savunmada;

a- Parti Genel Başkanı aynen:

"Devletin temel taşı olan değerli hâkimler; Partimizin kapatılması istemiyle açılmış bulunan dava, aslında, ülkemizin içinde bulunduğu bunalmı ifşa eden, benzerine rastlanılması güç bir davadır. Çünkü, dünyanın hiçbir yerinde, bir parti, seçime girmedi diye kapatılmaz. Hele hele seçime girme koşulları, yasayla son derece ağırlaştırılarak, partilerin seçimlere girmelerinin zorlaştırıldığı düşünülünce, seçime isteyerek katılmamak, parti olmanın doğasına aykırıdır. Bir parti seçime katılmak istemiyorsa neden kurulur, 12 Eylül Hareketi psikolojisi ortamında, siyasî istikrar için öngörülmüş tedbirlerden biri de, Siyasî Partiler Kanununun bu 105 inci maddesidir. Ancak, bugün, bu ve benzeri maddelerin, tedbirlerin amacına ulaşmadığı, hükümetlerin koalisyonlarla kurulmalarını engelleyemediği,

Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsil edilen parti sayısının fazlaştığı görülmektedir, yerine gelmemektedir bu öngörülen amaç. Öte yandan, bu dönem düzenlemelerin anayasal kurumları da zaman zaman bir ikilemle karşı karşıya bıraktığı da bir gerçektir.

Evet, benzersiz bir davadır karşısında bulunduğunuz dava; çünkü; ortada bir suç yok, illegal bir davranış söz konusu değil. Yasaların her istediği, Partimizce güç yettiğince yerine getirilmiş ve buna özen gösterilmiştir. İşin özüne inilince, dava, öbür partiler gibi olmayışımızdan, öbür partilere benzemeyişimizden kaynaklanıyor. Öbür partiler, birbirlerine fazlaca benziyorlar; onlardan birinin kapanması, bir yenisinin ya da yenilerinin doğmasına sebep oluyor; hepsi birbirinden doğmuş oldukları için kitle sorunları yok. Bir parti kurulduğunda kitlesiyle birlikte doğuyor, örgüt kurma sıkıntısı çekmiyorlar; fikir sıkıntısı, sorunlara çözüm sıkıntısı çekiyorlar; ülke de, bu sıkıntının bedelini oldukça pahalıya ödüyor. Biz ise fikir partisiyiz; bir düşünce akımından doğduk, kitleyle birlikte doğmadık, başka partilerden bir kitle olmadık, geniş örgüt imkânlarına kavuşmadık; işte bundan yargılanıyoruz.

Görünüşte Siyasî Partiler Kanununun 105 inci maddesinden; ama, hakikatte 36 ncı maddesinden yargılanıyoruz; seçime girilecek kadar örgüt kuramamış olmaktan... Oysa, bu bir suç ve parti kapama sebebi olsaydı, hüküm 105 inci maddede değil, örgüt kurma şartlarını belirleyen 36 ncı maddede yer alırdı. Seçime girme şartlarını 36 ncı madde belirtiyor, orada, eğer bunu kuramazsa şu kadar zaman içinde bir parti kapanır derdi; ama, orada böyle bir hüküm yok.

Ülkenin bugünü ve yarını için diğerlerinden farklı bir düşünce, görüş, ideal ve programa sahip olduğumuz için parti kurduk. Yani, Partimiz bizim kimliğimizdir; düşünce, ruh ve ahlâk kimliğimizdir. Ülkeyi birkaç partiye hasredip, yurttaşları bu partilerden birine girmeye mecbur ve mahkûm tutmayı, yurttaşlık kişiliği, insan hakları, ülkenin ilerlemesi, bir yarışma içinde olan ülkeler arasında geri kalmaması bakımından asla tasvip etmiyor, uygun bulmuyoruz. Anonim kişilik devri kapanmıştır. Her kişiliğin, kendine uygun gördüğü bir parti bulması en tabii hakkıdır.

Partimizi kurduk; böylece, yurttaşlık görevini yerine getirdik. Yalnız oy vermek gibi pasif yurttaşlık göreviyle yetinmedik, aktif yurttaşlık görevi aşamasına geçtik. Parti kurmakla kitleye yük olmadık, kimseden para toplamadık; bizzat katılanların kendi ayırdıkları paralarla kurulmuştur. Hazineye yük olmadık, bir tek kuruş Hazineden bir yardım almış değiliz. Kimse, Partimizi bir çıkar için kurduğumuzu ileri süremez. Devlet med-

yasından ve özel medyalardan bir yakınlık görmediğimizden, bunu ün için yaptığımız da söylenemez. Kişisel olarak buradan bir ün veya çıkar sağlamak ihtiyacında da değiliz. Çıkar için, ün için Partimizi kurmuş olsaydık, hayal kırıklığına uğrar, bu kadar dayanamaz, çoktan kapanmış olurduk; ama, görüldüğü gibi devam ediyoruz. kapanmayı bir ganimet bilmiyoruz; müsaade buyurulursa, devam etmek istiyoruz.

Neden gelişemedik; eğer, sorun buysa bunu açıklayabilirim. Populizm yapmadık, ondan gelişemedik; işte bir sebep bu. Kitleyle ilişkide bir derece popülizm bir zarurettir; ama, yöntem olarak, hatta, tek yöntem olarak popülizmi seçmeyi kabul etmemiz mümkün değildir; çünkü bu yönde yapılan yarış, sonunda, siyaset hizmetinin seviyesini sıfıra yaklaştırır. Halka gitmek, avamlaşmak, irtifa kaybetmek değildir; siyaset hizmeti, biraz da halkın seviyesini yükseltmek olmalıdır. Popülizmle elde edilecek yaşama hakkı, bize göre, Partimiz için arzu edilecek bir hak değildir. Görüş önemlidir; ama, sadece o değil, bizce yöntem de önemlidir. "Hedefe götüren her yöntem mubahtır" düşüncesinden çok uzağız. Bize göre, ülke için taşıdığımız görüş yöntemimizi de belirlemektedir; bu yöntem görüşümüzün ışığında bir yöntemdir, ona bağlı bir yöntemdir. Duyguları sömürme yoluyla veya her ne surette olursa olsun, kalabalıkları toplama gibi bir usulü benimsemiyoruz. Yöntemimiz, kitleleri uyuşturmak değil, uyandırmaktır; kitleleri hipnotize etmek değil, en yüksek eleştiri yetisi içinde bilinçlendirmektir. Yolumuz uzundur; ama, biz bundan yılmış değiliz. Devlet, buna yardımcı olmalıdır; yardımcı olmuyor veya olamıyorsa, umuyoruz ki, yasalar içindeki bu ağır, sakın, fakat, güvenli ve hedefe vardırıncı yürüyüşümüze engel olmaz.

Siz, daha yükseği olmayan bir Mahkemenin üyeleri olan hâkimler; sizin, olayları, sadece dar hukuk kalıpları içinde değerlendirmeyeceğinizden kuşku yoktur. Hukuk, genişliğiyle tüm toplumun ve uygarlığın her alanına bakışını uzatabilir, yakın siyasî tarihimiz açısından, yeni bir çıkış, fikir partisi çıkışını açtığımıza bakarak yasanın geniş yorumla ele alınmasını umuyorum. Yasa maddesinin geniş yorumu lehimize. Yorumundan öte, maddenin tüm sistemde bir konumu vardır; sistemle uyusmak zorundadır her madde, sistemle çelişmemek zorundadır.

Mahkemenizin yapısı ve statüsü, malumunuz, yorumla birlikte yasa maddesinin konumuna bakmayı icap ettirmektedir. Yasa maddesinin amacı, seçime teşviktir; yoksa partilere ömür biçmek değildir. Partilerin ömrü için objektif kıstas şarttır. Bir yılda iki erken seçim olsa, ona katılmayan partiyi kapatmak gibi bir sonuca da açık bir yorumla, on yıldan kapamak gibi bir yorum birlikte içeren bir madde açık değildir. Kanunla-

rın açık, seçik, anlaşılır olması bir ilkedir. Partiler için belirsizlik getiren subjektif bir yaptırım, Anayasa'ya göre sistemin vazgeçilmez unsurları olan partiler için bir tehdit oluşturur. Demokles'in kılıcı gibi asmak mümkün o zaman.

Yazılı savunmalarımızda da belirttik; Siyasî partiler kanununun bu iki maddesi de, Anayasanın "eşitlik, adalet, siyasî partilerin vazgeçilmezliği" ilkelerine ters düşen ve seçme hakkının özüne dokunması bakımından insan hakları ve hukuk devleti olma özelliğiyle çelişen muhtevasıyla, açık ve seçik şekilde Anayasaya aykırıdır; 36 ncı madde ve 105 inci madde. 12 Eylül Hareketi ortamı ve psikolojisi içinde, soyut norm denetimi açısından iptal davası açılmamışsa, bugün, dava, somut norm denetimi bakımından Yüksek Mahkemenizin önündedir, def-i olarak. Bu husustaki kararınızı öncelikle bekliyoruz.

Kamu düzeni açısından pozitif hukuk normlarından bahsedilebilir; yani kamu düzeni öyle gerektiriyor denebilir; ancak, bir düzenin, uzun vadede, sadece pozitif hukukla yaşayabileceği söylenemez. Kamu düzeni ve özgürlükler, pozitif hukuk ve tabii hukuk, altın oranında birleştirilebilirse, bir toplumda gerçek ve mutlu bir düzen kurulmuş olur; altyapısı, özgürlükler olmalıdır, tabii ki kamu düzeni de bununla birlikte düşünülmelidir; ikisinden birinin düşünülmediği bir toplumda mutlaka aksamalar olur. Nitekim, bunu yaşadık; özgürlükler adına anarşi, terör doğuyor, diğer taraftan da bunları kısıtlam derken, bu sefer de insan haklarının özüne dokunulma durumu doğuyor.

Kamu düzenini bozacak hiçbir davranışımız, kamuya zarar veren bir durumumuz söz konusu değildir ve olamaz. Çünkü, biz, toplumu, öz nefsimizden önde görüyoruz. Belli bir sınıfa, kesime dayansaydık daha fazla gelişebilirdik. Örneğin, işçiye esnafa ve benzerlerine; yani herhangi birine ağırlık verseydik, seçime girebilecek kadar teşkilat kurabilirdik; ama, biz ayırım yapmak istemedik. Milleti bir bütün olarak düşündük ve önceliği aydına verdik. Aydınlar da kitlesel olarak katılım yapmıyorlar bir partiye haklı olarak; tek tek kişiler olarak katılıyorlar; bu yüzden yol uzamakta.

Yöntemimize bir örnek vereyim: Kısıtlı imkânlarımızla yaptığımız meydan konuşmalarında, biz, millet nedir, devlet nedir, ülkenin geleceği gibi konuları ele aldık; medeniyet, millet ve devlet ilişkileri üzerinde durduk. Bursa'da, Sakarya'da, Eskişehir'de, İstanbul'da meydanlarda, ayrıca konferans ve sohbet salonlarında tüm sorunlarımızı inceledik, sorulara cevaplar verdik. Eğer, maddî imkânımız elverseydi, bu konuşmaları tüm il ve ilçe meydanlarında yapar, kitleye uzun vadeli fikir konularını, görüş-

lerimizi ulaştırdık; ama, ÷lkede bu son yıllarda esen pop÷lizm r÷zgarı, bizim bu çalışmalarımızı perdeledi, gözlerden ırak tuttu.

Bu arada nice partiler kuruldu ve battı; ama, Partimiz yaşadı. Partimizi yaşatmak istiyoruz. şimdi, denizde sessiz ve sedasız giden geminin bir mayına çarpmasını andıran bu durumdan ancak siz koruyabilirsiniz Partimizi. Evet, tabirimi mazur gör÷n÷z; bu 36 ncı ve 105 nci maddeler, siyasî hukuk denizimizde, herhangi bir parti gemisinin gelip çarpacağı, salıverilmiş mayınları gibi duruyorlar.

Parti, sadece bir örg÷t değil, bir ruhtur. Partileri ayakta tutan para ve örg÷t değil, ruhtur, fedakârlık ruhu, ÷lke için bir şeyler yapma idealidir. Bu ruhtan eser kalmayan bir parti, geniş teķşilatına ve maddî imkânına rağmen çöker. Yakın siyasî tarihimizde bu örnekler, bu yozlaşma örnekleri sıkça gör÷lmüştür. ÷lke çapında faaliyet için, bug÷nkü teknolojiyle ÷lkenin tüm il ve ilçelerinde örg÷t kurmaya gerek yoktur; güçlü bir merkez her yere sesini duyurabilir. Biz kurulmasın demiyoruz, tabii ki çok kurulması bizim tercih ettiğimiz bir şeydir; ama, kurulmadan da ÷lke çapında faaliyet mümkündür; tanım maddesinde belirtilen ÷lke çapında faaliyet gösterme şartını biz böyle anlıyoruz. Yani, ÷lke çapında faaliyet için, her il ve ilçede mutlaka teķşilat kurmak gerekmez; ÷lke çapında faaliyet yapmak lazımdır. Bizim de Elazığ'da da şubemiz vardır. Antalya'da vardır; böyle bölgesel bir şey değildir. Türkiye'nin her tarafına dağılmış; ama, henüz 36 ncı maddedeki şartı yerine getiremediğimiz için seçime girememiş bulunuyoruz. Partiyi örg÷tle özdeşleştirmek doğru değildir; parti, özelliğiyle partidir.

÷lkemiz gelişmektedir. Anayasa değişiklikleri için uyum yasaları çıksa, Partimiz örg÷t kurma açısından da gelişme imkânına kavuşacaktır; çünkü, aydınların daha çok katılma imkânı gelecektir, öğretim üyeleri, üniversite öğrencileri; yani, aydınlara daha açık bir duruma gireceğiz. Ancak, uyum yasaları çıkmadığı için, biz aydından gittiğimiz için o koşulları yerine getirememiş bulunduk. Seçime katılmak mümkün olsa, sandan fazla oy alabileceğiz. Çünkü, toplumda fikir altyapımız vardır. Nitekim, 1994'te ara seçime bütün partilerin katılması hakkı tanındığında, birçok eski ve yaygın örg÷tü olan partinin seçime katılmamasına karşın, Partimiz duraksamaksızın katılma kararı vermiş, işlemleri tamamlamıştı. Adaylarımız Resmî Gazete'de yayımlandı; ama, ne yazık ki, o seçim yapılamadı. Partimiz, bundan böyle seçimlere katılma hakkını elde ederse, dikkat çekecek oy potansiyeli olduğuna inancım vardır; çünkü, daha önceki bir fikir akımıdır ve o akım toplumda altyapısını yapmıştır.

Bu somut olay; yani, o 1994'teki seçime katılma olayı, bizim seçime girme niyet ve azmimizi de ispat eder. 1991 ve 1995 seçimlerine katılmıssak, bunda ihtiyarımız yoktur; yasa gereği ve Yüksek Seçim Kurulu kararıyla katılamadık. Kastımız yoktur, kasıtsız suç olmaz, suçsuz ceza olmaz; hele kapatma gibi en ağır ceza...

Partimiz bir dernek değildir. Dernekler Kanununda, bir dernek acze düşerse dağılmış sayılır, o bakımdan kapanması olur. Parti de, eğer, böyle bir duruma gelirse, Dernekler Kanunu belki uygulanabilir diye bunları söylüyorum. Partimiz, bir dernek değildir, acze düşmemiştir; tüm yasal görevlerini yerine getirmektedir, Yüksek Mahkemenizin onayını almıştır bütün malî işlemlerinde. Siyasî partidir, doğası gereği dernek değildir, amacıyla programıyla bugüne kadarki yaşantısıyla ve geleceğe dönük niyet ve umutlarıyla bir siyasî partidir. Bir dernek ne kadar örgüt kurarsa kursun, siyasî parti olamayacağı gibi, tüm ülkede henüz teşkilat kurmamış bir partiye de dernek gözüyle bakılamaz. Siyasî hayatımızın sağlığı için, öncelikle, robotlar gibi birbirine benzeyen partiler görüntüsünden kurtulmamız lazımdır. Yeni partiler gereklidir, yeni partilere alışmalıyız; yeni partiler de uzun vadede gelişeceklerdir, hazır kitle bulamadıkları için.

Niçin kapatılacak partimiz; ibret için mi?... Hani, toplumda, geçmişte, tarihte öyle örnekler vardır; şunu kapatırız ve bundan sonrakilere ibret olsun. Niçin kapatılacak; ibret için mi?... Nice ünlü ve büyük partinin akıbetinden ibret almayan partiler bizim Partimizin kapanışından ibret mi alacaklardır?... Niçin kapatılacak partimiz; yeniden kurmamız için hiçbir yasal engel olmadığına göre... Daha önceki mevzuatımızda böyle bir hüküm yok, 105. inci madde gibi bir hüküm; geçmişimizde ben bilmiyorum. Batı ülkelerinde böyle bir yaptırım yok, aradık bulamadık. İki dönemi doldurmuş değiliz -iki dönem deniyor- bir dönemin sonuna doğru kurulduk. Biz, dönemi 1987-1991, 1991-1995 olarak anlıyoruz. Bizim Partimiz 1990'da kuruldu. O dönemi hesaba katmamak gerekir, dönemin tam olması gerekir. Birinci dönem eksik kalmıştır; bunu, yazılı metinlerde uzun uzun açıkladık. Erken seçim için, dönemi, Türkiye Büyük Millet Meclisi kısaltabilir; ama, bunun, Parti ömrü için bir zaman ölçüsü olarak tayin edilen aralıksız iki dönem ifadesine uygulanması olanaksızdır. Sadece ve sadece seçim için Anayasa'nın "dönem beş yıldır" ifadesini, Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa'nın o maddesini değiştirmedeği süreç, ancak seçim için, erken seçim için kısaltabilir; ama, bir başka yerde bir partinin ömründe kullanılan bu maddeyi de otomatikman erken seçimle bağlantı kurarak kısaltmak mümkün değildir. Madde hükmünü dar anlamla yorumlamayalım; madde, iki genel seçim dememiş, iki dönem demmiştir; iki dönem içinde ifadesini dahi kullanmamıştır. İki dönem içinde

Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerine katılmayan dememiştir, iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerine katılmayan demektir. Seçimlere her ne surette olursa olsun katılmayan dememiştir, erken seçim dahil dememiştir, ifadelerine madde metninde yer verilmemiştir, terimlerin kullanılış amacına dikkat edilmesi bir yorum ilkesidir. Maddenin gerekçesinde de on yıldan bahsedilmiştir; yani, on yıl içinde diyor. Bütün bu yorum ve esaslar, konumlar sebebiyle, Partimizi kapatmak için yasal bir dayanağın bulunmadığı ortaya çıkmaktadır.

Gelecekte, ülkemize büyük yararları görülecek olan Partimiz, Diriliş Partisinin, yasaların çağa ayak uydurmadaki gecikmelerinden doğan handikaplardan biri olan bu handikabın da isabetli kararıyla tarihi yerini alacak olan siz değerli hâkimler için ilerideki kuşakların "onlar, Türkiye'de hâkimler olduğunu ispat ettiler" demelerini umarım. Saygılarımı sunuyorum." demiş ve yaptığı konuşmayı içeren bir dilekçeyi de Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na sunmuştur.

b- Diriliş Partisi Vekili de sözlü savunmasının ilgili bölümünde aynen:

"...

Diriliş Partisinin kapatılması yönünde Cumhuriyet Başsavcılığınca Yüksek Mahkemenize açılan davada, iddianamede, bu Partinin iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerine katılmadığı gerekçesiyle, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 105 inci maddesinde gösterilen nedenden mütevellit kapatılması istenmektedir. Siyasî Partiler Kanunu'nun 105 inci maddesi "kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerine katılmayan siyasî parti" şeklinde bir ifade kullanmaktadır. Burada Sayın Başsavcılığın dayandığı husus, burada geçen "aralıksız iki dönem" kelimesiyle "iki genel seçim" terimlerinin eşanlamlı olarak yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. Kanaatimizce, bu iki cümle eşanlamlı değil, farklı anlamlıdır; zira, iki genel seçim yapılması Anayasamızda belirtildiği üzere Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri yenileme kararı veya Cumhurbaşkanıya tanınan bir yetkinin kullanılmasından mütevellit erken genel seçim veya Anayasanın terimiyle seçimlerin yenilenmesi işlemidir. Oysaki, Siyasî Partiler Kanunu'nun 105 inci maddesinde kullanılan kelimede "kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem" denilmektedir. Bu hususa şu açıdan dikkat edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Eğer, 105 inci maddedeki iki dönemden maksat, iki genel seçim olarak düşünülürse, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasa'nın kendisine verdiği hakkı kullanarak bir seçim dönemini öne alması veya Anayasa'nın terimiyle yenilemesi halinde, yasama

organından bağımsız olarak kurulmuş bir siyasî partinin ömrünü uzatıp kısaltma yetkisinin yasama yetkisine yasada belirtilmeyen halde tevdi edilmiş olurken, bunun hukuki himaye görmeyeceği kanaatini taşıyorum.

Siyasî Partiler Kanununun, Danışma Meclisi döneminde, Anayasa Komisyonundan gelen ilk taslakta 105 inci maddede gösterilen hususlara ilişkin bir metin yoktur. Daha sonra bu Siyasî Partiler Kanununa eklenmiştir ve çok kısa bir gerekçeyle getirilmiştir. Gerekçede denmektedir ki “kurulduğu tarihten itibaren teşkilatını tamamlayıp, iki dönem; yani 10 yıl süreyle genel seçimlere katılmayan bir partinin siyasî hayatta kalıp faaliyet göstermesi, partilerden bekleneni veremeyeceği ve tanım maddesine uygun düşmeyeceği düşünülerek, bu durumda olan partilere önce tebligat yapıp kapanma kararı alması, bu yola gitmezse kapatılması için dava açılmasını temin maksadıyla 105 inci madde düzenlenmiştir.

Kanaatimizce, burada Başsavcılığın iddianamesinde bizim anlayamadığımız husus şudur ki; gerekçede de belirtildiği üzere, bir kanun maddesi uygulanırken, mutlaka bunun yorumuna gidilmesi gerekir. Yorum yöntemleri hususunda Yüce Mahkemenizin önünde herhangi bir beyanda bulunmak istemiyorum; bunlar, benden ziyade sizlerin yüksek malumlarıdır. Ancak, metindeki bir şüphe halinde, biz gerekçeye ve Meclis görüşlerine gittiğimiz zaman, Meclis Başkanvekiliyle Anayasa Komisyonu Başkanı arasında görüşme esnasında geçen konuşmalarda da bu sürenin iki dönem ve çok net şekilde 10 yıl olduğu tebarüz ettirilmektedir.

Bu bağlamda, bizim, 105 inci maddedeki iki dönem hususunu iki genel seçimle eş anlamda anlamadığımız ve bunun lehe yorumlanarak iddianamede gösterildiği şekilde bu partinin kapatılmasının gerekmediği kanaatini taşıyoruz” demiştir.

VI- İNCELEME

A- Ön Sorunlar

1- Siyasî Partiler Yasası’nın 36. Maddesinin Anayasa’ya Aykırılığı Sorunu

Diriliş Partisi’nin savunmalarında özetle:

2820 sayılı Yasa’nın 105. maddesinin, aynı Yasa’nın siyasî partilerin seçimlere katılabilmesi koşullarını belirleyen 36. maddesinin yaptırımını gösteren bir madde niteliğinde olduğu, bu maddede bir siyasî partinin seçime girebilmesi için öngörülen, teşkilat sayısı ile ilgili kuralın Anayasa

Mahkemesi'nin 22.5.1987 günlü, E. 1986/17, K. 1987/11 sayılı kararıyla iptal edildiği, iptal kararında gerekçelerin yasa'nın 105. maddesi için de geçerli olduğu, bu nedenle öncelikle bu maddenin Anayasa'ya aykırılık savının incelenerek kârara bağlanması gerektiği ileri sürülmüş, savunmaların kimi bölümlerinde de 31.3.1987 gün ve 3420 sayılı Yasa'nın 4. maddesiyle değiştirilen 36. maddenin de Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulmuştur.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca kapatma davası Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesine dayanılarak açılmıştır.

Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesi ile 36. maddesi ayrı konuları düzenlemektedir. 36. maddede, siyasî partilerin seçimlere katılabilme koşulları, 105. maddede ise, kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerine katılmayan siyasî partiler hakkında kapatma davası açılmasının koşulları belirlenmektedir. Bir siyasî parti, Yasa'nın 36. maddesindeki koşulları yerine getirdiği halde, 105. madde koşullarını yerine getirmedeği için hakkında kapatma davası açılmış olabilir. Ayrıca Yasa'nın ne 36. maddesinde, ne de 105. maddesinde bu iki maddenin birbirleriyle bağlantılı olduklarını belirleyen herhangi bir kural da bulunmamaktadır.

Anayasa'nın 152. maddesinin birinci fıkrası ile, Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında 2949 sayılı Kanun'un 28. maddesinin birinci fıkrasının 2. bendine göre; bir davaya bakmakta olan mahkemenin, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerine ilişkin olarak taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddî olduğu kanısına vararak Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilmesi, o kuralın bakılan davada uygulanabilmesi koşuluna bağlıdır. Dolayısıyla siyasî parti kapatma davasına bakan Anayasa Mahkemesi'nin de, Anayasa'ya aykırılık savını inceleyebilmesi için, öncelikle itiraz konusu kuralın bakılmakta olan davada uygulanabilir nitelikte olması gerekir.

Bir davada uygulanacak yasa kuralı, bakılmakta olan davayı yürütmeye, uyuşmazlığı çözmeye, davayı sona erdirmeye veya kararın dayanağını oluşturmaya yarayacak kuraldır.

Olayda uygulanacak kural, Siyasî Partiler Yasası'nın siyasî partilerin seçimlere katılabilmesi için gerekli teşkilat sayısı ile ilgili 36. maddesi değil, seçimlere katılmama nedeniyle dava açılmasını düzenleyen 105. maddedir. Bu nedenle 36. maddenin Anayasa'ya aykırılık savının incelenmesine olanak bulunmamaktadır.

2- Siyasî Partiler Yasası'nın 105. Maddesinin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu

Davalı Parti savunmalarında, Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesinin de Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası 22.4.1983 gününde kabul edilmiş olup, 105. maddesinde de herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Anayasa'nın Geçici 15. maddesinde, 12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı oluşturuluncaya (6 Aralık 1983) kadar geçen süre içerisinde çıkarılmış olan yasaların Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülemeyeceği kurala bağlanmıştır. Belirtilen dönemde çıkarılmış bulunan, Siyasî Partiler Yasası'nın bu tarihten sonra değişikliğe uğramayan kuralları için Anayasa'ya aykırılık savında bulunulamaz.

Bu nedenle, Anayasa'nın Geçici 15. maddesinin kapsamında olan Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulamaz. İstemin reddi gerekir.

B-ESAS YÖNÜNDEN

1- Genel Açıklama

Genel ve eşit oy hakkı, çoğulcu, katılımcı kurallar ve kurumlar düzeni olan çağdaş demokrasilerde yurttaşların devlet yönetimine katılmalarının temel koşuludur. Demokrasilerde, bireysel iradeleri birleştirip yönlendirerek onlara ağırlık kazandıran özgün kuruluşlara gereksinim duyulmuştur. Bu kuruluşlar, dağınık siyasal tercihleri birleştirerek devlet hizmetlerini daha yararlı kılmak, hak ve özgürlükleri güvenceye bağlayarak toplumsal barışı güçlendirmek, anayasal ilkeler doğrultusunda kamuoyu oluşturarak ulusal yaşama daha çok aydınlık getirmek yönünden vazgeçilmez öneme sahip olan siyasal partilerdir.

Anayasa'nın 68. maddesinin ikinci fıkrasında "Siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır" denildikten sonra üçüncü fıkrasında da "Siyasî partiler önceden için almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler" denilmektedir.

Siyasî partilere ilişkin Anayasa kuralları gözden geçirilirse, Anayasa koyucunun bu konuya özel bir önem ve değer vermiş olduğu görülür.

Partilerin kuruluş ve çalışmalarının özgürlük içinde olması temel ilkedir. Partiler, belli siyasal düşünceler çerçevesinde birleşen yurttaşların özgürce kurdukları ve özgürce katılıp ayrıldıkları kuruluşlardır. Kamunun oluşumunda önemli etkinliği olan partiler, yurttaşların istem ve özlerelerinin gerçekleşmesine çalışan ve siyasal katılımları somutlaştıran hukuksal kurumlardır.

Demokrasinin simgesi sayılan, olmazsa olmaz koşulu olarak nitelenen özgürlük ve hukuksallığın ulusal araçları durumunda bulunan partilerin, devlet yönetimindeki etkinlikleri ve ulusal istencin gerçekleşmesindeki rolleri nedeniyle, Anayasakoyucu, onları öteki tüzelkişilerden farklı tutup, kurulmalarından başlayarak, çalışmalarında uyacakları esasları ve kapatılmalarında izlenecek yöntem ve kuralları özel olarak belirlemekle kalmamış, Anayasa'nın 69. maddesinin son fıkrasında, çalışma, denetleme ve kapatılmalarının Anayasa'da belirlenen ilkeler çerçevesinde çıkarılacak bir yasayla düzenlenmesini uygun bulmuştur.

Anayasa'nın anılan buyurucu kuralı uyarınca 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası çıkarılmış, siyasî partilerin kuruluşlarından başlayarak çalışmaları, denetimleri, kapatılmaları konularında, belirli bir sistem içerisinde, çok ayrıntılı kurallar getirilmiştir. Getirilen sistemde, siyasî partilerin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na izleneceği ve durumlarında yasalara aykırılık bulunması halinde kapatılmaları için dava açılacağı öngörülmüştür.

Siyasî partilerin, demokratik yaşamın vazgeçilmez öğeleri olmaları, devlet örgütü ve kamu hizmetleriyle yoğun ilişki içinde bulunmaları, onların her istediklerini yapabilecekleri anlamına gelmez. Siyasî partilerin baskı ve engellerden uzak kalmalarını sağlamaya yönelik kurulma ve çalışma özgürlüğü, Anayasa ve bu alanı düzenleyen yasalarla sınırlıdır. Bu belirleme aynı zamanda Anayasa'nın 2. maddesinde kurala bağlanan demokratik hukuk devleti olmanın da bir gereğidir.

Hukuk Devleti, insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyan, toplum yaşamında adalete ve eşitliğe uygun bir hukuk düzeni kurarak bu düzeni sürdürmekle kendisini yükümlü sayan, tüm davranışlarında hukuk kurallarına ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri bağımsız yargı denetimine açık olan devlet demektir.

Anayasada, kişilerin hak ve ödevleri ile siyasî partilerin bağlı olacakları esaslar ayrı kurallarla düzenlenmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca; 26.3.1990 tarihinde tüzeltiye kazanan davalı Siyasi Parti'nin, aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerine katılmaması ve kapanma kararı alınması hususunda yaptıkları yazılı tebliğe karşın buna uymaması nedeniyle, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesi gereğince kapatılmasına karar verilmesi istenilmiştir.

Anayasa'nın 69. maddesinde, siyasî partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetleme ve kapatılmaları ile siyasî partilerin ve adayların seçim harcamaları usul ve esaslarının Anayasa'da öngörülen ilkeler doğrultusunda yasayla düzenleneceği kurala bağlanmış, buna uyularak da 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası çıkarılmıştır. Yasa'nın "seçimlere katılmama nedeniyle dava açılması" başlıklı 105. maddesi şöyledir:

"Madde 105.- Kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerine katılmayan siyasî partiye, ikinci genel seçimin yapıldığı tarihten itibaren bir ay içinde Cumhuriyet Başsavcılığınca kapanma kararı alması için yazılı tebligatta bulunulur. Bu yazının tebliğinden itibaren üç ay içinde kapanma kararı alınmadığı takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığınca açılacak dava üzerine Anayasa Mahkemesinin kararıyla o siyasî parti kapatılır."

Böylece, kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem TBMM seçimlerine katılmayan siyasî partilere uygulanacak yaptırım 105. maddede belirlenmiştir.

2- DEĞERLENDİRME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, özetle, 26.3.1990'da tüzeltiye kazanan Diriliş Partisi'nin 20.10.1991'de yapılan 19. dönem ve 24.12.1995'de yapılan 20. dönem milletvekili genel seçimlerine katılmadığını, kapanma kararı almaları konusundaki yazılı bildirimlerinin gereklerini de yerine getirmediğini ileri sürerek, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesi uyarınca kapatılma kararı verilmesini istemiştir. Davalı Siyasî Parti temsilcileri ise özetle, Anayasa'nın 77. maddesinde seçim döneminin 5 yıl olarak belirlendiğini, Siyasî Partiler Yasası'nda sözü edilen "aralıksız iki dönem"i, "iki genel seçim" olarak anlamamak gerektiğini, 105. maddenin gerekçesinde de, "kuruldukları tarihten itibaren teşkilatını tamamlayıp iki dönem, yani on yıl süreyle genel seçimlere katılmayan bir partinin..." denildiğini, kendilerinin 26.3.1990'da kurulduklarına göre henüz on yıllık sürenin geçmediğini ve kapatılmalarının gerekmediğini savunmuşlardır.

Bu durumda, öncelikle Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesinde sözü edilen iki dönemden ne anlaşıldığının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Anayasa'nın "Türkiye Büyük Millet Meclisinin Seçim Dönemi" başlıklı 77. maddesinin birinci fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri beş yılda bir yapılır" denilmiş, sonraki fıkralarında da;

"Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasa'da belirtilen şartlar altında Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre de seçimler yenilenir. Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir.

Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni meclisin seçilmesine kadar sürer" kurallarına yer verilmiştir.

Davalı Parti, Anayasa'nın 77. maddesinin birinci fıkrasındaki seçimlerin beş yılda bir yapılacağına ilişkin kurala dayanmakta, ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin iradesiyle veya Anayasa'da belirtilen diğer koşullar gerçekleştiğinde Cumhurbaşkanı'nca verilecek karara göre, seçimlerin yenilenmesi durumunda, sürenin kısaltılabileceğini gözardı etmektedir. Seçimlerin beş yılda bir yapılması, seçimlerin yenilenmesi ya da Anayasa'nın belirlediği koşullarla 78. maddeye göre geri bırakılabilmesi birer Anayasa kuralıdır. Seçimlerin yenilenmesine veya ertelenmesine karar verilmesi halinde seçim dönemi artık beş yıl değil, iki genel seçimin yapılması arasında geçen süre kadardır.

Gerekçesinde, "kuruldukları tarihten itibaren teşkilatını tamamlayıp iki dönem, yani on yıl süreyle genel seçimlere katılmayan bir partiden söz edilmekte..." ise de, Siyasî Partiler Yasası'nın "Seçimlere katılmama nedeniyle dava açılması" başlıklı 105. maddesinde, "Kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Seçimlerine katılmayan siyasî partiye, ikinci genel seçimin yapıldığı tarihten itibaren bir ay içinde Cumhuriyet Başsavcılığınca kapanma kararı alması için yazılı tebligatta bulunulur. Bu yazının tebliğinden itibaren üç ay içinde kapanma kararı alınmadığı takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığınca açılacak dava üzerine Anayasa Mahkemesinin kararıyla o siyasî parti kapatılır" kuralına yer verilmiştir.

Bu kuralda on yıllık bir süre öngörülmemiş, yalnızca kuruldukları tarihten başlayarak aralıksız iki dönem TBMM genel seçimlerine katılmama esas alınmıştır. Yasa'nın iki dönem belirlemesini, on yıl olarak anlamak olanaklı değildir.

Davalı Diriliş Partisi, 26.3.1990 gününde kurulmuştur. Bu tarihten sonra 20.10.1991'de 19. dönem, 24.12.1995'de de 20. dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimleri yapılmıştır. Yasama Organı, Anayasa'nın 77. maddesinin ikinci fıkrasına göre seçimlerin yenilenmesine karar vermiştir. İkinci genel seçimin yapılmasından sonra, Cumhuriyet Başsavcılığı'nca, davalı parti'ye yasal süresi içerisinde kapanma kararı alması için yazılı uyarı yapılmış, bu uyarının gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle de kapatma davası açılmıştır.

Siyasî partiler, Anayasa ve yasalara uygun olarak, seçimler yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve propagandaları ile millî iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir Devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere örgütlenen tüzelkişiliğe sahip kuruluşlardır. Demokrasinin vazgeçilmez ögesi olan siyasî partilerin öncelikli amacının, Yasa'nın öngördüğü sayıda il ve ilçede örgütlenerek bir an önce seçimlere katılmak ve halkın yararına olan görüş, öneri ve eleştirilerle ülke sorunlarının çözümüne katkıda bulunmak olması gerekir. Oysa, davalı Parti Yasa'nın öngördüğü koşulları yerine getirmemiş ve iki dönem üst üste milletvekili genel seçimlerine katılmamıştır.

Belirtilen nedenlerle, kurulduğu tarihten başlayarak aralıksız iki dönem TBMM genel seçimlerine katılmayan ve Cumhuriyet Başsavcılığı'nın uyarılarını yerine getirmeyen Diriliş Partisi'nin Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesi uyarınca kapatılması gerekir.

Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL bu sonuca katılmamışlardır.

VII- SONUÇ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 3.7.1996 günlü, SP.28.Hz.1996/218 sayılı İddianamesinde, Diriliş Partisi'nin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesi gereğince kapatılması istenilmekle, gereği görüşülüp düşünüldü:

1- Kurulduğu 26.3.1990 tarihinden itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerine katılmayan ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın tebligatına karşın yasal süresi içerisinde kapanma kararı almayan Diriliş Partisi'nin, 2820 sayılı Yasa'nın 105. maddesi gereğince KAPATILMASINA, Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ,

Sacit ADALI, Ali HÜNER ile Lütfi F. TUNCEL'in karşıoyları ve OY-
ÇOKLUGUYLA,

2- Parti'nin tüm mallarının 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesi gere-
ğince Hazine'ye geçmesine, OYBİRLİĞİYLE,

3- Gereğinin yerine getirilmesi için karar örneğinin, 2820 sayılı
Yasa'nın 107. maddesine göre Başbakanlığa ve Yargıtay Cumhuriyet
Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

18.2.1997 gününde karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1996/2 (Siyasî Parti Kapatma)

Karar Sayısı : 1997/2

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca, Diriliş Partisi'nin aralıksız iki
dönem TBMM genel seçimlerine katılmadığı ve Başsavcılığın yazılı bil-
dirimine karşın yasal süresi içerisinde kapanma kararı almadığı savıyla,
Siyasî partiler Yasası'nın 105. maddesine göre kapatılması istenilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin seçim dönemi, Anayasa'nın 77.
maddesinde kurala bağlanmıştır. Burada belirlenen genel kural, TBMM
seçimlerinin beş yılda bir yapılacağıdır. Her ne kadar maddede, Meclisin,
"bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verilebileceği" kuralına
da yer verilmişse de, kanımızca Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesin-
de sözü edilen dönemden anlaşılanın Anayasa'nın 77. maddesinin birinci
fıkrasında sözü edilen beş yıllık süre olması gerekir.

Davada uygulanacak yasa kuralı Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesidir. Bu maddeye göre "kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerine katılmayan siyasî partiye, ikinci genel seçimin yapıldığı tarihten itibaren bir ay içinde Cumhuriyet Başsavcılığınca kapanma kararı alması için yazılı tebligatta bulunulur. Bu yazının tebliğinden itibaren üç ay içinde kapanma kararı alınmadığı takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığınca açılacak dava üzerine Anayasa Mahkemesinin kararıyla o siyasî parti kapatılır."

105. maddenin madde gerekçesinde; "kurulduğu tarihten itibaren, teşkilatını tamamlayıp iki dönem yani on yıl süreyle genel seçimlere katılmayan bir partinin, siyasî hayatta kalıp, faaliyet göstermesi, partilerden bekleneni veremeyeceği ve tanım maddesine uygun düşmeyeceği düşünülerek, bu durumda olan partilere önce tebligat yapıp kapanma kararı alması, bu yola gitmezse kapatılması için dava açılmasını temin maksadıyla 105 inci madde düzenlenmiştir" denilmiştir.

Bu gerekçeden anlaşılacağı gibi bir yandan yeni kurulan siyasî partilerin örgütlenebilmesi, öte yandan da onların bir tabela partisi olmaktan kurtarılması için makul bir süre düşünülmüş, bu sürede "iki dönem" olarak belirlenmiştir.

Anayasa'nın 68. maddesinde, Siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları olarak kabul edilmiş ve onların önceden izin almadan kurulacakları, ancak Anayasa ve yasa hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürecekleri kurala bağlanmıştır.

Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesi kuralı, seçimlere katılmama nedeniyle dava açılması ile ilgilidir. Bir siyasî partinin asıl amacı kuşkusuz seçimlere katılmak ve ülke sorunlarının çözümünde söz sahibi olmaktır. Ancak yeni kurulmuş bir siyasî partinin seçime katılabilmesi için öncelikle 2820 sayılı Yasa'nın 36. maddesine göre, ya illerin en az yarısında, oy verme gününden en az altı ay evvel teşkilat kurmuş ve Büyük Kongrelerini yapmış olması ya da TBMM'de grubu bulunması şartına bağlı bulunmaktadır. Bugün için Türkiye'deki il sayısının 80'e ulaştığı göz önüne alınacak olursa, 20 ilde birden kısa bir süre içerisinde teşkilat kurabilmek her parti için olanaklı olmayabilir. 105. maddede belirtilen, kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem TBMM genel seçimlerine katılmak, çoğunluk görüşünde belirtildiği biçimde alındığında, yerine göre bir yıl içerisinde iki genel seçimin yapılmış olması ve yine çoğunluk görüşünde kabul edildiği gibi iki dönemin geçirilmiş olması her zaman olasıdır.

Anayasa'nın ve Yasa'nın temel amacı, önceden izin alınmasına bile gerek görülmeden kurulmasına olur verdiği siyasî partilerin kuruluş çalışmaları için iki dönemlik bir sürenin tanınmasıdır. Kuruluş aşamasındaki siyasî partiler yönünden seçim dönemini, Anayasa'nın 77. maddesinin birinci fıkrasında belirtildiği gibi beş yıl, iki dönemi de Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesinin madde gerekçesinde belirtildiği biçimde on yıl olarak aldığımızda, 26.3.1990 gününde kurulan Diriliş Partisi'nin henüz kapanma kararı alması için gerekli olan süreyi doldurmadığı, bu nedenle de kapatılmasına gerek bulunmadığı görüşüyle çoğunluğunu Diriliş Partisi'nin kapatılması gerekir biçimindeki kararına katılmıyoruz.

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

MUHALEFET GEREKÇESİ

Esas Sayısı : 1996/2 (Siyasî Parti Kapatma)

Karar Sayısı : 1997/2

Diriliş Partisi, Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesi gereğince aralıksız olarak "iki dönem" milletvekili genel seçimlerine katılmadığı için kapatılmıştır. Kapatılma kararına aşağıda belirtilen nedenlerle muhalif kaldık.

1982 Anayasası'nda parti kapatma nedenleri daha geniş kapsamlı olmasına karşılık, 1995 yılında Anayasa'nın 69. maddesinde yapılan değişiklikle partilerin Anayasa Mahkemesi'nce kapatılma sebepleri oldukça daraltılmıştır. Bu değişikliğe göre:

a- Tüzük ve programlarının Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması,

b- 68. maddenin dördüncü fıkrasında belirtilen yasaklara aykırı eylemlerden ötürü bu fiillerin işlendiği odak haline gelmesi,

c- Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyruğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alması,

durumlarında siyasî partiler temelli kapatılacaktır. Anayasa'da belirtilen bu esaslar çerçevesinde siyasî partilerin kapatılmalarına ilişkin usul ve esaslar yasakoyucu tarafından kanunla düzenlenecektir.

Yasakoyucu, Anayasa'da belirtilen çerçeve dışına çıkarak siyasî partilerin kapatılma nedenlerini çoğaltamaz. Yaparsa, böyle bir düzenlemenin anayasal temel ve dayanağı olamaz. Siyasî Partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları olduğuna göre 69. maddede belirtilen temel kapatma nedenleri dışında Yasa'yla kapatma sebebi üretmek anayasal aykırılığın ötesinde demokratik katılımcılık ve çoğulculuğun yok edilmesi sonucunu doğurur. Anayasa Mahkemesi'nin görevi, bu tür olumsuzlukları ve aykırılıkları ortadan kaldırmaktır. Ancak, 1982 Anayasası'ndan sonra çıkarılan 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nda Anayasa'da belirtilen siyasî partilerin kapatılma nedenleri Anayasa'ya nazaran genişletilmiş ancak Anayasa'nın Geçici 15. madde sebebiyle bu aykırılıkların giderilmesi mümkün olamamıştır.

Partilerin malî ve siyasî denetimleri 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na göre yapılmaktadır. Bu Yasa'nın Anayasa'ya aykırı hükümleri Anayasa Mahkemesi'nce denetlenir. Anayasa Mahkemesi Anayasa'ya aykırılığı açık olan bir kuralı Geçici 15. madde nedeniyle denetleyemiyorsa durum ne olacaktır ? 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun aralıksız iki dönem milletvekili genel seçimlerine katılmayan partilerin kapatılmasını öngören 105. maddesi de kanaatimize göre Anayasa'ya aykırı, ancak Geçici 15. madde nedeniyle incelenemeyen bir kuraldır. Söz konusu 105. madde Anayasa'da öngörülmemiş bir kapatma yolunu düzenlemektedir. Başka bir anlatımla, partiler için Anayasa'da yer almayan yeni yasaklar ilave edilmiştir.

Bu durumda, iptal edilme olanağı (Geçici 15. madde nedeniyle) bulunmayan 2820 sayılı Yasa'nın 105. maddesi ile Anayasa kuralları çatıştığına göre, çözüm, Anayasa kurallarıyla uyum içinde bulunan imzaladığımız uluslararası andlaşma hükümlerinin uygulanmasında yatmaktadır. Anayasa'nın 90. maddesinde, "...usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir" denildikten sonra bunların Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulamayacağı öngörülmüştür. Uluslararası andlaşmalar konusunda Anayasa'daki böyle bir düzenleme kurallar hiyerarşisinde andlaşmaların millî yasalardan üstün olduğu anlamını taşır. Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülememesi, uluslararası sözleşmeleri ulusal yasaların üzerine çıkararak anayasal normlara daha yakın konuma getirmektedir. Anayasamızdaki, sözleşmelerin bu konumuyla birlikte Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1. maddesindeki "Yüksek Akit Taraflar kendi yetki alanlarına bağlı her kişiye işbu sözleşmenin birinci bölümünde tarif edilen hak ve özgürlükleri tanırlar" kuralı birlikte değerlendirilecek olursa, sözleşme kurallarının iç hukukta uygulanması düşüncesi daha da ağırlık kazanacaktır. Anayasa'nın uluslararası sözleşmelere bu üstünlüğü tanınmasıyla, millî yasalarımızla karşılaştırma yapı-

rak genel yasa-özel yasa veya önceki yasa-sonraki yasa tartışmalarına da son verilmiştir. Ayrıca Anayasa'nın 15. maddesinde, savaş ve benzeri durumlarda temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının ancak uluslararası yükümlülüklerin ihlâl edilmemesi kaydıyla durdurulabileceğinin belirtilmiş olması, uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülüğe anayasal bir üstünlük tanındığının başka bir dayanağıdır. Böylece, sınırlayıcı ulusal yasa ile sözleşme arasında bir çatışma olması durumunda, sözleşmenin gerisindeki genişletici iradeyi, yasayı belirleyen sınırlayıcı iradeye üstün sayarak özgürlükçü bir yorum getirilmesi "demokratik toplum düzeninin gereklerine" uygun bir yaklaşım olur. Kaldığı bu üstünlük anlayışı "Ahde vefa" ilkelerinin de bir gereğidir.

Bu durumda, kapatılması istenilen siyasî partinin durumunun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi yönünden değerlendirilmesi gerekir. Sözleşmenin 11. maddesinin birinci fıkrasında örgütlenme özgürlüğü düzenlenmekte, ikinci fıkrasında da "millî güvenlik", "kamu güvenliği", "başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması" gibi nedenlerle örgütlenme hak ve özgürlüğünün sınırlanabileceği belirtilmektedir. Kuşkusuz ki bu sınırlama "demokratik toplum" düzeninin ölçütleriyle de uyum içinde olması gerekecektir.

Siyasî Partilere ilişkin incelemeler Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Divanı tarafından Sözleşmenin 11. maddesine göre yapılmaktadır. Başka bir anlatımla, Komisyon ya da Divan, siyasî parti yetkililerinin yaptıkları başvuruları Sözleşmenin 11. maddesindeki örgütlenme özgürlüğü içinde inceleyerek sonuçlandırmaktadır. Divan'ın, bu konuda somutlaştırılmış pek çok kararı bulunmaktadır. Sözleşmenin 11. maddesiyle örgütlenmeye getirilen sınırlamalar Anayasamızın Siyasî partilerle ilgili 68. ve 69. maddelerinde öngörülen sınırlamalara da uygundur. Anayasamızda da Sözleşmede olduğu gibi siyasî partilerin uyacakları yasaklamalar aynen mevcuttur. Ancak Diriliş Partisi'nin kapatılma nedeni olarak ileri sürülen "aralıksız iki dönem milletvekilliği genel seçimlerine katılmama" kuralına Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 11. maddesinde belirtilen yasaklar içinde yer verilmemiştir. Başka bir deyişle iki dönem milletvekilliği genel seçimlerine katılmamak 11. maddenin ikinci fıkrasında belirtilen sınırlar kapsamında düşünülmeceğinden, sözleşmeye göre, Diriliş Partisi'nin kapatılmasının söz konusu olmaması gerekir.

Buna göre, Diriliş Partisi'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesi gereğince kapatılma isteminin reddedilmesi gerekirken, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun anayasal dayanağı bulunmayan 105. maddesine göre kapatılmasına karşıyız.

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Sacit ADALI

**ANAYASA MAHKEMESİ KARARLAR DERGİSİ'NİN
33. SAYISININ 2. CİLDİNDE YER ALAN KARARLAR**

Karar Sayısı	Esas Sayısı	Kararın Yayımlandığı Resmi Gazete'nin		Dergideki Sayfa Numarası
		Günü	Sayısı	
SİYASİ PARTİLERLE İLGİLİ DAVALAR				
1997/1	1997/1 (S.P. İhtar)	26.06.1997	23031	429
1997/2	1997/2 (S.P. İhtar)	13.08.1997	23079	433
1997/3	1997/3 (S.P. İhtar)	14.08.1997	23080	439
1997/4	1997/4 (S.P. İhtar)	30.09.1997	23126	446
1997/5	1997/5 (S.P. İhtar)	30.09.1997	23126	452
1997/6	1997/6 (S.P. İhtar)	30.09.1997	23126	458
1997/1	1996/2 (S.P.M.D.)	08.02.1997	22902	465
1997/2	1996/12 (S.P.M.D.)	08.02.1997	22902	468
1997/3	1992/1 (S.P.M.D.)	02.04.1997	22952	472
1997/4	1994/28 (S.P.M.D.)	02.04.1997	22952	477
1997/6	1995/24 (S.P.M.D.)	15.04.1997	22965	484
1997/7	1996/14 (S.P.M.D.)	15.04.1997	22965	487
1997/8	1993/6 (S.P.M.D.)	26.06.1997	23031	491
1997/9	1992/7 (S.P.M.D.)	26.06.1997	23031	497
1997/10	1992/2 (S.P.M.D.)	07.08.1997	23073	503
1997/11	1995/9 (S.P.M.D.)	25.07.1997	23060	520
1997/12	1996/16 (S.P.M.D.)	25.07.1997	23060	525
1997/17	1997/27 (S.P.M.D.)	18.12.1997	23204	529
1997/18	1995/5 (S.P.M.D.)	06.12.1997	23192	531
1997/19	1991/6 (S.P.M.D.)	06.12.1997	23192	536
1997/20	1993/4 (S.P.M.D.)	06.12.1997	23192	543
1995/1	1993/4 (S.P. Kap)	22.10.1997	23148	548
1996/1	1995/1 (S.P. Kap.)	23.10.1997	23149	638
1997/2	1996/2 (S.P. Kap.)	18.07.1997	23053	727

ALFABETİK ARAMA CETVELİ

Karar Sayısı	<u>İhtar, Mali Denetim ve Kapatmaya Konu Olan Siyasi Parti Davaları</u>	Sayfa Numarası
-----------------	---	-------------------

İHTAR

- M -

1997/1	Anayasa Mahkemesi kararlarıyla saptanan 1989, 1990, 1991 ve 1994 yılları kesinhesaplarına ilişkin eksik bilgi ve belgeleri, gereği için Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermeyen Millet Partisi'ne, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesi istemidir.	429
1997/4	Anayasa Mahkemesi kararıyla saptanan, 1992 yılı kesinhesabına ilişkin eksik bilgi ve belgeleri, gereği için Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermeyen Millet Partisi'ne 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesi istemi.	446
1997/5	Anayasa Mahkemesi kararıyla saptanan, 1993 yılı kesinhesabına ilişkin eksik bilgi ve belgeleri, gereği için Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermeyen Millet Partisi'ne 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesi istemi.	452
1997/6	Anayasa Mahkemesi kararıyla saptanan, 1995 yılı kesinhesabına ilişkin eksik bilgi ve belgeleri, gereği için Anayasa Mahkemesi'ne	458

**Karar
Sayısı**

**İhtar, Mali Denetim ve Kapatmaya
Konu Olan Siyasi Parti Davaları**

**Sayfa
Numarası**

ve bilgi için de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermeyen Millet Partisi'ne 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesi istemi.

- R -

1997/2

Refah Partisi Malatya Milletvekili Oğuzhan Asiltürk'ün Merkez Karar ve Yönetim Kurulu üyesi sıfatıyla Parti Genel Sekreterliğini ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Grup Başkanvekilliğini sürdürmesinin 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 32/1. maddesine aykırı olduğunu, yazılan uyarı yazısına rağmen aykırılığı Yasa'ya aykırı görmeyen Refah Partisi'ne aykırılığın giderilmesi için 2820 sayılı Yasa'nın 104/2. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesi istemidir.

433

- Y -

1997/3

Anayasa Mahkemesi'nin 13.11.1996, 4.2.1997 ve 1.7.1997 günlü kararıyla tespit edilen eksik bilgi ve belgeleri gereği için Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermeyen Yeni Demokrasi Hareketi Partisi'ne 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesi istemi.

439

MALİ DENETİM

- A -

1997/3

Anavatan Partisi Genel Merkezi ile 74 il ve

472

III

Karar Sayısı	<u>İhtar, Mali Denetim ve Kapatmaya Konu Olan Siyasi Parti Davaları</u>	<u>Sayfa Numarası</u>
-------------------------	--	----------------------------------

bunlara bağlı ilçe örgütleri 1991 yılı
kesinhesabının incelenmesidir.

1997/18	Anavatan Partisi Genel Merkezi ile 76 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1994 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	531
1997/20	Anavatan Partisi Genel Merkezi ile 76 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1992 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	543

- B -

1997/17	Büyük Türkiye Partisi Genel Merkezi'nin 1996 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	529
---------	---	-----

- D -

1997/4	Demokrat Parti Genel Merkezi ile 53 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1993 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	477
1997/6	Demokrat Parti'nin 1994 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	484
1997/7	Demokrat Parti'nin 1995 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	487
1997/8	Demokratik Sol Parti'nin Genel Merkezi ile 76 il ve bunlara bağlı ilçe örgütlerine ait 1992 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	491
1997/9	Demokratik Sol Parti'nin Genel Merkezi ile 72 il ve bunlara bağlı ilçe örgütlerine ait 1991 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	497

Karar Sayısı	İhtar, Mali Denetim ve Kapatmaya Konu Olan Siyasi Parti Davaları	Sayfa Numarası
1997/1	Devrimci İşçi Partisi'nin 1995 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	465
- H -		
1997/2	Halkın Demokrasi Partisi Genel Merkezi ile 47 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1995 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	468
- R -		
1997/19	Refah Partisi Genel Merkezi ile 72 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1990 yılı hesabının incelenmesidir.	536
- S -		
1997/10	Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Merkezi ile 74 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1991 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	503
1997/11	Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Merkezi ile 76 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1994 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	520
1997/12	18 Şubat 1995 gününde toplanan Olağanüstü Kurultay'da Cumhuriyet Halk Partisi'ne katılma kararı alan ve bu tarihte tüzelkişiliği sona ermiş bulunan Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1 Ocak-18 Şubat 1995 dönemini kapsayan 1995 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	525

**Karar
Sayısı**

**İhtar, Mali Denetim ve Kapatmaya
Konu Olan Siyasi Parti Davaları**

**Sayfa
Numarası**

KAPATMA

- D -

- 1996/1 Demokrasi ve Değişim Partisi Programı'nın, Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 3., 14., 69. maddelerine, Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendine, 80. maddesine ve 81. maddesinin (a) ve (b) bendlerine aykırılığı savıyla aynı Yasa'nın 101. maddesinin (a) bendi gereğince kapatılmasına karar verilmesi istemidir. 638
- 1997/2 Diriliş Partisi'nin, aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerine katılmadığı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yazılı bildirimine karşın yasal süresi içerisinde kapanma kararı almadığı savıyla, Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesi gereğince kapatılmasına karar verilmesi istemidir. 727

- S -

- 1995/1 Sosyalist Birlik Partisi'nin, tüzük ve programının, Birinci Büyük Kongre'de alınan kararın, bu karara dayanak oluşturan Genel Yönetim Kurulu raporu ile Genel Başkan ve Genel Başkan Yardımcısı'nın Parti adına yaptığı açıklamaların; Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 3., 6., 14., 69. maddelerine, Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendine, 80. maddesine ve 81. maddesinin (a) ve (b) bendlerine aykırılığı savıyla, aynı Yasa'nın 101. maddesinin (a) ve (b) bentleri uyarınca kapatılmasına karar verilmesi istemidir. 548

KAVRAMLAR DİZİNİ(*)

Anayasa

- nin geçici 15. maddesi kapsamına giren yasalar (623, 624, 751)

Anayasa Mahkemesi

- ne başvurma: geçici 15. madde kapsamındaki yasaların ancak değişen maddeleri için AYM'ne başvurulabilmesi (623, 624, 751)
- nin incelemelerinde ihmal sorunu (624)
- nin uygulanacak kuralı saptaması (750)

Anayasa Mahkemesi kararları

- nda uluslararası sözleşmelere gönderme yapılması (633, 634, 635, 723, 724)

Devlet

- in kendini koruma hakkı (625, 626, 712)
- in ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü (626, 627, 628, 629, 630, 634, 635, 713, 714, 715, 716, 717, 723)
 - yakın ve görülebilir tehlike (635)

Hukuk devleti (752)

İhmal (624)

Siyasal Partiler

- in kapatılması için tüzük ve program içeriğinin AY ve yasaya aykırılığının yeterli olması, ayrıca etkinliklerinin saptama zorunluluğunun bulunmaması (710, 711)
- ve demokrasi (624, 625, 711, 712, 751, 752)
- ve iki dönem seçime katılamama (754, 755)

Uluslararası sözleşmeler (633, 634, 635, 723, 724)

Uygulanacak kural (750)

Yakın ve görülebilir tehlike (635)

(*) Bülent SERİM tarafından hazırlanmıştır.
Kavramlar karşındaki parantez içi sayılar dergi sayfalarını göstermektedir.

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes that proper record-keeping is essential for transparency and accountability, particularly in financial matters. The text suggests that organizations should implement robust systems to track and document every aspect of their operations, from procurement to sales.

2. The second part of the document addresses the challenges of data management in a rapidly changing environment. It highlights the need for flexible and scalable solutions that can adapt to new technologies and evolving business requirements. The author argues that investing in modern data infrastructure is crucial for staying competitive and making informed decisions based on real-time information.

3. The third part of the document focuses on the role of leadership in driving organizational success. It stresses that effective leaders must inspire and motivate their teams, fostering a culture of innovation and collaboration. The text provides several practical tips for developing strong leadership skills, such as active listening, clear communication, and the ability to delegate responsibilities effectively.

4. The fourth part of the document explores the impact of external factors on business performance. It discusses how economic conditions, market trends, and regulatory changes can influence an organization's strategy and outcomes. The author advises businesses to conduct thorough market research and maintain a proactive approach to risk management to navigate these uncertainties successfully.

5. The fifth and final part of the document concludes with a call to action, urging organizations to embrace change and continuous improvement. It reiterates the importance of staying agile and responsive in a dynamic market. The text encourages businesses to regularly evaluate their performance, seek feedback from stakeholders, and implement necessary adjustments to ensure long-term growth and sustainability.

